

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİ AÇISINDAN BOYABAT'TA
KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Doktora Tezi

Ömer SARAÇ

Danışman

Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN

SAMSUN, 2014

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİ AÇISINDAN BOYABAT'TA
KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Doktora Tezi

Ömer SARAÇ

Danışman

Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN

SAMSUN, 2014

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Doktora Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan ve dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

...../...../.....

Ömer SARAÇ

TEZ KABUL VE ONAYI

Ömer SARAÇ tarafından hazırlanan Halkbilimi Ürünleri Açısından Boyabat'ta Kültürel Değişim başlıklı bu çalışma .../.../.... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:_____

Üye:_____

Üye:_____

Üye: _____

Üye: _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

Halkbilimi Ürünleri Açısından Boyabat'ta Kültürel Değişim

Ömer SARAÇ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora, Haziran/2014

Danışman: Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN

Kültür, bir milletin tarih boyunca oluşturduğu maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu yönüyle kültür mirastır ve aynı zamanda yaşayan bellektir. Millet olabilmenin temel şartları dil, din ve ülkü birliğidir. Bunların yanında milleti ayakta tutan önemli unsurlardan biri de aynı toprak parçası üzerinde ortak bir geçmişe ve kültür hazinesine sahip olmaktır. Milletler uzun yıllar sonucunda elde ettiği kültürel değerleri korur, yaşatır ve gelecek nesillere aktarabilirse millet olma vasıflarını sürdürebilirler.

Teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla yaşandığı çağımızda, kültürel değerlerimizden bazıları yok olup gitmekte, bazıları da kendisine farklı biçimlerde yeni yaşam alanları oluşturarak varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır. Hemen her alanda gördüğümüz küreselleşmenin etkileri, halk kültürü ürünlerinin de değişmesine ya da evrilmesine neden olmuştur. Değişim, uzun yıllar sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Değişim kaçınılmaz olduğuna göre burada yapılması gereken kültürel değerlerin özünü koruyarak planlı ve güdümlü bir değişme için çağa uygun yaklaşımlarda bulunmaktır.

Geçen son otuz yılda Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de gelişen teknolojinin etkisiyle halk kültürü ürünlerinde bazı değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Küreselleşme sürecinden etkilenen Boyabat ilçesi halkbilim ürünlerinden hangilerinde ve ne ölçüde bir değişim yaşandığı, değişimin boyutları ve Boyabat'ta halk kültürünün korunmasına yönelik neler yapılması gerektiği bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde; araştırma alanının tarihî, coğrafi, sosyo-kültürel özellikleri ve araştırma alanıyla ilgili yayınlanmış çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde sahada yapılan derleme çalışmaları ile elde edilen halkbilimi malzemesi konu başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde, eldeki malzeme incelenmiş ve değişimin boyutları ortaya konulmuştur. Sonuç bölümünde, çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve bu bağlamda yapılması gerekenler öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Boyabat, halkbilimi, teknoloji, göç, kültürlenme, kültürel değişim.

ABSTRACT

Cultural Change In Boyabat In Terms Of Folklore Products

Ömer SARAÇ

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, June/2014

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

Culture is the set of material and moral values that a nation forms throughout history. With this aspect, culture is a heritage as well as a living memory. Unity of language, religion and ideals are basic requirements of being a nation. Besides these, one of the factors that support a nation is having a common past and cultural treasury on the same piece of land. Nations can continue to be nations if they can protect the cultural values they have gained in many years, if they can keep these values alive and transfer them to future generations.

In today's world, where technological developments take place at an unprecedented pace, some of our cultural values disappear while some of them try to exist by creating themselves new living space in different forms. The effects of globalization which can be seen in almost every field have caused folklore products to change or to evolve. Change is a phenomenon that comes out after many years. Since change is inevitable, what should be done is to protect the essence of cultural values and to have an up-to-date approach for a planned and guided change.

In the last three decades, some changes and transformations have taken place in Boyabat as in many places of Anatolia with the impact of the developing technology. The purpose of this study is to find out which folklore products changed and to what extent, to investigate the aspects of the change and to determine what should be done in order to protect the folk culture in Boyabat.

This study consists of three parts. The first part is about the historical, geographical and sociocultural characteristics of the research area and also reviews published works on the research area. In the second part, reviews in the field and folklore materials were classified based on their titles. In the third part, the materials were examined and the extent of the change was presented. In the conclusion, a general evaluation of the study was made and within this context, what needs to be done was presented as suggestions.

Key Words: Boyabat, folklore, technology, migration, acculturation, cultural change.

ÖNSÖZ

Halkbilimi, insanı temel alan ve insan hayatına ait maddî ve manevî kültürel değerleri inceleyen bir bilim dalıdır. Halka ait kültürel değerlerin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması son derece önemlidir. Son zamanlarda büyük bir köy haline geldiği ifade edilen dünyada küreselleşmenin etkisi bütün uluslarca derinden hissedilmektedir. Bu bağlamda halka ait değerlerin kayıt altına alınması, değerlendirilmesi; bunların yanında milleti millet yapan yerel renklerin korunarak doğru bir biçimde küresele ulaşılması bir zorunluluktur.

Kültürel değişim, toplumsal grupların kendi kültürel değerlerinin dışında yeni bir ögeyle karşılaşmasıyla başlayan süreçtir. Kültürel değişimin hayata geçebilmesi için yeni bir kültürel değer toplumun önüne konulması gereklidir. Kültürel değişim halkın kısa sürede kabul ettiği bir durum değildir. Bu sebeple halkın değişimi özümsemesi, kabullenmesi ve gelenek oluşturabilmesi için belli bir sürece ihtiyacı vardır. Geleneksel toplum yapısından modern topluma geçişle birlikte ortaya çıkan kültürel değerlerdeki farklılaşma; bireyin kültürü algılaması, anlamlandırması, yeniden yapılandırmasıyla birlikte onun düşünce dünyasındaki yerinde de önemli değişikliklere yol açmıştır.

Boyabat ilçe merkezi ve özellikle köylerden büyükşehirlere yaşanan göçlerle birlikte geleneksel değerlerin bazılarında çözülme, değişme ve evirilmelerin olduğu gözle görülür bir gerçektir. Bununla birlikte büyükşehirlerin kozmopolit yapısı içerisinde kendi özlerini kaybetmemek ve kültürel değerlerine sahip çıkmak amacıyla çeşitli derneklerin kurulduğu ve bu dernekler sayesinde kültür değerlerinin korunmaya ve yaşatılmaya çalışıldığı ifade edilebilir.

Türkiye'nin hemen her yöresinde yaşanan teknolojik, ekonomik, siyasî, demografik ve sosyo-kültürel değişim, Boyabat yöresinde de kendini göstermektedir.

Kapalı bir toplum olma özelliği gösteren Boyabat ilçesinde, son yıllarda baş döndürücü bir hızla gelişen teknolojik gelişmelere bağlı olarak kültürel değerler çerçevesinde bir değişim, dönüşüm ve evrilme süreci yaşanmaktadır. Bu çalışmanın temel amaçlarından biri de Boyabat'ta gözlemlenen ve fark edilen bu kültürel değişimin boyutlarını ortaya koymaktır.

Malzemenin derlenmesi sırasında alan araştırma metodu ve bu metot bağlamında gözlem ve görüşme teknikleri uygulanmıştır. Yukarıda belirtilen köylere gidilmeden önce köy muhtarları, köy imamı ile irtibata geçilmiş ve kaynak kişilerin tespiti bu şekilde yapılmıştır. Derleme sırasında en çok sıkıntı yaşadığımız durum, kadın kaynak kişilerin seslerini ses kayıt cihazına aldırarak istememeleri olmuştur.

Bu çalışmamızın başından sonuna kadar benden yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Sayın Doç. Dr. Bekir Şişman'a; tezimin isim babası ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı olan Sayın Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'a; tez izleme komitelerinin öncesinde ve sonrasında her zaman desteklerini gördüğüm hocalarım Sayın Prof. Dr. Erkan Perşembe ve Sayın Doç. Dr. Şahin Köktürk'e; 2009-2013 yılları arasında görev yapan eski Boyabat Kaymakamı Sayın Ünal Çakıcı'ya; bir önceki dönem Boyabat Belediye Başkanı Sayın Mehmet Ermiş'e; Boyabat kültürüne hizmet etmeyi kendilerine görev kabul eden Sayın Mehmet Nuri Yılmaz'a, Sayın Ahmet Küçükbaş'a, Sayın Hakkı Küçükbaş'a, Sayın Celal Çatal'a, Sayın Ali Şahin'e; derlemeler sırasında her zaman desteğini gördüğüm kadim dostum Ömer Tolga Daldaban'a; derleme için gittiğim köylerde hiç yabancılık çekmeden bir aile sıcaklığı yaşatan köy muhtarlarına ve bildiklerini bana anlatmaktan çekinmeyen değerli hanımefendi ve beyefendilere; tez çalışmamın her aşamasında gösterdikleri sabır ve verdikleri destek için eşim Ayla Saraç ve kızım Zeynep Sina Saraç'a teşekkürü bir borç bilirim.

06/06/2014

Ömer SARAÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	3
2. Araştırmanın Amacı	4
3. Araştırmanın Önemi	4
4. Araştırmanın Kapsamı.....	5
5. Araştırmanın Metodu	5
6. Varsayımlar	5
7. Araştırmanın Temel Kavramları	6
7.1. Halk ve Halkbilim.....	6
7.1.1. Halk.....	6
7.1.2. Halkbilim	7
7.1.3 Halkbilimde Konu Amaç ve Teknikler.....	8
7.1.3.1. Konu	8
7.1.3.2. Amaç	10
7.1.3.3 Teknikler	10
7.2. Kültür.....	10
7.2.1. Kültür Değişmesi	11

7.2.2. Popüler Kültür.....	13
7.2.3. Halk Kültürü	14
7.2.4. Seçkin Kültür	14
7.2.5. Kültürel Şok	14
7.2.6. Kültürel Süreçler	15
7.2.6.1. Kültürleme.....	15
7.2.6.2.Kültürlenme.....	15
7.2.6.3. Kültürleşme	16
8. Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar	16

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ SOSYAL YAPISI

1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri.....	17
1.2. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Özellikleri	18
1.2.1. Halk Hayatı ve Bu Hayatı Etkileyen Öğeler.....	19
1.2.2. Toplum Yapısı ve Yerleşim Tarzları	20
1.2.2.1. Kırsal Alanda Yaşayış.....	20
1.2.2.2. Kentsel Hayat.....	21
1.2.3. Nüfus Özellikleri	21
1.2.4. Sosyal Yapının Özellikleri.....	24
1.2.4.1. İlçe Yönetimi	25
1.2.4.2. Sosyal Hayatı Etkileyen Olaylar	25
1.2.4.2.1. Depremler ve Doğal Afetler	25
1.2.5. Ulaşım ve Haberleşme.....	26
1.2.5.1. Karayolu Ulaşımı	26
1.2.5.2. Haberleşme	26

1.2.6. Turizm.....	26
1.2.6.1. Tarihî Eserler	27
1.2.6.1.1. İlçe Merkezindeki Eserler	27
1.2.6.1.2. Köylerdeki Eserler.....	28
1.2.7. Sosyal Hayat ve Üretim Tarzları	29
1.2.7.1. Tarım ve Hayvancılık	29
1.2.7.2. Ticaret ve Sanayi.....	32
1.2.8. Araştırma Alanının Kültürel Özellikleri.....	34
1.2.8.1. Eğitim ve Öğretim.....	35
1.2.8.1.1. Temel Eğitim (Okul Öncesi-İlkokul-Ortaokul)	35
1.2.8.1.2. Ortaöğretim	35
1.2.8.1.3. Yüksek Öğretim	35
1.2.8.1.4. Yaygın Öğretim.....	36
1.2.8.2. Basın Yayın	36
1.3. Araştırma Alanının Tarihî Özellikleri	37
1.3.1. Milattan Önce Boyabat	37
1.3.2. İslamiyet Döneminde Boyabat	38
1.3.3. Osmanlı Hâkimiyetinde Boyabat.....	38
1.3.4. Cumhuriyet'ten Günümüze Boyabat	39
1.4. Boyabat Üzerine Yapılan Araştırmalar	39
1.4.1. Kitaplar	39
1.4.2. Makaleler	40

II. BÖLÜM

BOYABAT YÖRESİ HALKBİLİM ÜRÜNLERİ

2.1. Halk Hayatının Geçiş Dönemleri	42
---	----

2.1.1. Doğum	43
2.1.1.1. Doğum Öncesi	43
2.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma.....	43
2.1.1.1.2. Kısırlık ve Gebelikten Korunma	44
2.1.1.1.3. Gebelik ve Aşırma	45
2.1.1.1.4. Çocuğun Cinsiyeti	45
2.1.1.2. Doğum Sırası	46
2.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı ve Doğum.....	46
2.1.1.2.2. Çocuğun Göbek Bağı ve Bununla İlgili İnanışlar	47
2.1.1.2.3. Tuzlama.....	48
2.1.1.3. Doğum Sonrası.....	48
2.1.1.3.1. Lohusalık.....	48
2.1.1.3.2. Alkarısı ve Albastı.....	49
2.1.1.3.3. Kırk Basmalı	50
2.1.1.3.4. Kırklama.....	51
2.1.1.3.5. Ad Verme	51
2.1.1.3.6. Yaşamayan Çocuk.....	52
2.1.1.3.7. Kırk Uçurma.....	52
2.1.1.3.8. Yürüyemeyen-Konuşamayan Çocuk.....	53
2.1.1.3.9. İlk Diş, İlk Saç.....	53
2.1.1.3.10. Sünnet.....	54
2.1.1.3.11. Çocuğa Nazar Değmesi.....	55
2.1.1.3.12. Çocukluk Dönemi	55
2.1.2. Evlenme	56
2.1.2.1. Evlilik Biçimleri.....	56
2.1.2.2. Evlilik Çağı-Yaşı	57
2.1.2.3. Evlilik Aşamaları	58

2.1.2.3.1. Kız Beğenme	58
2.1.2.3.2. Kız Görme	58
2.1.2.3.3. Kız İsteme-Söz Kesme	59
2.1.2.3.4. Nişan.....	60
2.1.2.3.5. Nişanlılık	61
2.1.2.4. Düğün.....	61
2.1.2.4.1. Hamam Daveti.....	65
2.1.2.4.2. Kına Gecesi	66
2.1.2.4.3. Gelin Alma	68
2.1.2.4.4. Gerdek	70
2.1.2.5. Düğün Sonrası.....	71
2.1.3. Ölüm	73
2.1.3.1. Ölüm Öncesi	73
2.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Önbelirtiler.....	74
2.1.3.1.2. Ölümünden Kaçınmalar	75
2.1.3.2. Ölüm Sırası	75
2.1.3.2.1. Ölüm Anındaki Âdetler	75
2.1.3.2.2. Ölümün Duyurulması	76
2.1.3.2.3. Ölümün Akabindeki Âdetler	77
2.1.3.2.4. Defin Hazırlığı - Defin İşlemi	77
2.1.3.2.4.1. Ölü Yıkama	77
2.1.3.2.4.2. Kefenleme.....	78
2.1.3.2.4.3. Cenaze Namazı	79
2.1.3.2.4.4. Defin	80
2.1.3.3. Ölüm Sonrası	81
2.1.3.3.1. Taziye	81
2.1.3.3.2. Belli Günler - Ölü Yemeği	82

2.1.3.3.3. Ölünün Vasiyeti ve Eşyaları.....	83
2.1.3.3.4. Ağıt Söyleme - Yas Tutma.....	84
2.1.3.3.5. Mezarlıklar ve Mezar Taşları	84
2.2. Halk Hayatının Çeşitli Konuları.....	85
2.2.1. Halk İnançları	86
2.2.1.1. Büyü-Fal-Rüya.....	88
2.2.1.1.1. Büyü	88
2.2.1.1.2. Fal.....	90
2.2.1.1.3. Rüya	90
2.2.1.2. Nazar ve Nazarlık - Uğur ve Uğursuzluk	92
2.2.1.2.1. Nazar ve Nazarlık.....	92
2.2.1.2.2. Uğur ve Uğursuzluk	94
2.2.1.3.Melek- Cin ve Peri İle İlgili İnanışlar	95
2.2.1.4.Gün-Ay ve Vakit İle İlgili İnanışlar.....	96
2.2.1.5. Hayvanlarla İlgili İnanışlar	96
2.2.1.6. Bedenle İlgili İnanışlar.....	96
2.2.1.7. Misafirle İlgili İnanışlar	97
2.2.1.8. Bereketle İlgili İnanışlar	97
2.2.1.9. Güneş-Ay ve Hava Olaylarıyla İlgili İnanışlar	98
2.2.1.10. Kader-Kısmet İle İlgili İnanışlar.....	98
2.2.1.11. Eşyalarla İlgili İnanışlar.....	98
2.2.1.12. Bitkilerle İlgili İnanışlar.....	98
2.2.1.13. Diğer İnanışlar	99
2.2.2. Mezarlıklar ve Ziyaret Yerleri	99
2.2.2.1. Mezarlıklar	99
2.2.2.2. Ziyaret Yerleri.....	101
2.2.2.2.1. İlçe Merkezindeki Ziyaret Yerleri.....	101

2.2.2.2.2. Köylerdeki Ziyaret Yerleri	102
2.2.2.3. Ziyaret Yerlerinin Fonksiyonu.....	104
2.2.3. Bayramlar-Törenler-Kutlamalar	105
2.2.3.1. Dinî Bayramlar ve Törenler	105
2.2.3.1.1. Ramazan ve Ramazan Bayramı.....	105
2.2.3.1.2. Kurban Bayramı	110
2.2.3.1.3. Hac	111
2.2.3.2. Bereket Bayramları/Mevsimlik Törenler.....	112
2.2.3.2.1. Hıdrellez	112
2.2.3.2.2. Çiğdem Bayramı	113
2.2.3.2.3. Yağmur Duası	113
2.2.3.2.4. Çocuk Yağmur Duası.....	115
2.2.3.3. Boyabat Panayırı	116
2.2.4. Halk Hekimliği	118
2.2.5. Halk Mimarisi	121
2.2.6. Halk Mutfağı ve Beslenme	124
2.2.6.1. Boyabat Yemek Kültürü	125
2.2.6.1.1. Doğum Âdetleriyle İlgili Yemekler, İçecekler.....	125
2.2.6.1.2. Evlenme Âdetleriyle İlgili Yemekler, İçecekler	125
2.2.6.1.3. Cenaze Âdetleriyle İlgili Yemekler, İçecekler.....	126
2.2.6.1.4. Dinî Bayramlarla İlgili Yemekler	126
2.2.6.1.5. Mevsimlik Bayramlarda Yapılan Yemekler	126
2.2.6.1.6. Yağmur Duası İçin Yapılan Yemekler.....	127
2.2.7. Giyim-Kuşam ve Süslenme	127
2.2.8. Halk Zanaatları	130
2.2.9. Halk Müziği	134
2.2.10. Halk Spor ve Eğlenceleri	138

2.2.10.1. Çocuk Oyun ve Eğlenceleri	138
2.2.10.2. Kış Mevsimi Oyunları.....	139
2.2.10.3. İlkbahar-Yaz-Sonbahar Oyunları.....	139
2.2.11. Halk Meteorolojisi	144
2.2.12. Halk Takvimi	145
2.2.13. Halk Matematiği	146
2.2.14. Halk Botaniği.....	147
2.2.15. Halk Zoolojisi	147
2.2.16. Halk Ekonomisi	148
2.2.17. Halk Veterinerliği	150
2.3. Halk Edebiyatı Ürünleri	153
2.3.1. Halk Dilinin Genel Özellikleri	153
2.3.2. Adlar ve Lâkaplar	154
2.3.3. Atasözleri ve Deyimler	157
2.3.3.1. Atasözleri	157
2.3.3.2. Deyimler	158
2.3.4. Bilmeceler ve Tekerlemeler.....	159
2.3.4.1. Bilmeceler	159
2.3.4.1.1. Tabiat ve Tabiat Olayları İle İlgili Bilmeceler	159
2.3.4.1.2. Bitkilerle İlgili Bilmeceler	160
2.3.4.1.3. Hayvanlarla İlgili Bilmeceler	161
2.3.4.1.4. İnsan ve İnsan Organları İle İlgili Bilmeceler.....	162
2.3.4.1.5. Eşyalarla İlgili Bilmeceler.....	163
2.3.4.1.6. Dini ve Manevi Unsurlarla İlgili Bilmeceler.....	165
2.3.4.2. Tekerlemeler	167
2.3.5. Dualar ve Beddualar	169
2.3.5.1. Dualar (Alkışlar)	170

2.3.5.2. Beddualar (Kargışlar).....	172
2.3.6. Selamlar ve Karşılamlar.....	178
2.3.7. Çağrılar ve Seslenmeler	178
2.3.8. Lâtifeler-Yermeler	179
2.3.9. Meslek Dili ve Argo	180

III. BÖLÜM

BOYABAT'TA KÜLTÜREL DEĞİŞİM

3.1. Kültür ve Göç Olgusu.....	181
3.2. Kültür Endüstrisi	184
3.3. Gelenek ve Modernlik	187
3.4. Yerel Kültür ve Sosyal Medya İlişkisi	192
3.5. Veriler Üzerinden Kültürel Değişimin İzlenmesi	194
SONUÇ	218
KAYNAKÇA	223
EKLER	233
1. Anket Formu.....	233
2. Fotoğraflar	234
3. Boyabat ve Köyleri Haritası	248
ÖZGEÇMİŞ	249

KISALTMALAR

C.	:	cilt
CÜ	:	Cumhuriyet Üniversitesi
çev.	:	çeviren
DTCF	:	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
K.k.	:	kaynak kişi/ler
km ²	:	kilometrekare
mec.	:	mecazî anlamda
mm	:	milimetre
MÖ	:	milattan önce
No	:	numara
OMÜ	:	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
S	:	sayı
s.	:	sayfa
ss.	:	sayfa sayısı
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSO	:	Ticaret ve Sanayi Odası
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Yaşadığımız toplumu anlayabilmek ve tanıyabilmek için toplumsal gelişme ve değişmelerin, kendisine halkı, halkın hayatını ve halka ait maddî manevî değerleri konu edinen halkbiliminin verileriyle incelenmesi ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Halk kültüründe yaşanan değişim aynı zamanda toplumsal değişmeyi de tetiklemektedir. Bu değişim süreci ile birlikte, bir şekilde kurulmuş olan toplumsal düzende bir çözülme ya da bozulma yaşanabilmekte, sosyo-kültürel yapıya yabancı bireyler oluşabilmekte ve bu yeni oluşumla birlikte değişik sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Küreselleşme, insan hayatının bütün alanlarını etkileyen önemli bir süreçtir. Bu süreçte ekonomi, siyaset gibi alanlarda görülen etkilerden daha önemlisi kültür alanında yaşanan değişimlerdir. Bu etkileşim ve değişimin en fazla yaşandığı alan ise yerel kültür alanıdır. Bazı yerel kültür unsurları küreselleşmenin etkisiyle genellikle olumsuz sonuçlar yaşarken bazıları da bu durumu fırsata çevirerek kendini gösterebilecek yeni hayat alanları icat etmiştir. Bilginin iletişim ve teknoloji sayesinde çok kolay ulaşılır olması yerel unsurların küresele aktarımına imkân sağlamıştır.

Kentleşme ve sanayileşme süreci ile birlikte sosyo- kültürel anlamda değişim yaşayan bir ülke olan Türkiye'de, bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak toplumsal yapıda önemli değişimler yaşanmıştır. Özellikle televizyon ve internet gibi modern kitle iletişim araçları, toplum üzerinde önemli etkiler yaparak değişimin alt yapısını/zeminini oluşturmuştur. Özellikle bu iki iletişim aracının evlere girmesiyle beraber aile içi iletişimin kesildiğini, neredeyse tamamen koptuğunu ifade etmek yanlış olmaz.

Kitle iletişim araçları, içinde bulunduğu toplumun bir anlamda kültür taşıyıcıları olmuştur. Bu iletişim araçları sayesinde dünyanın öbür ucundaki çok farklı uluslarla anlık iletişime geçilebilmektedir. Geçmişte kültürel etkileşimde önemli bir yere sahip olan gazete, kitap, dergi gibi yazılı basın araçlarının yerini günümüzde televizyon, özellikle de internetin yaygınlaşmasıyla birlikte facebook, ve twitter gibi sosyal paylaşım siteleri almıştır. Bu sitelerde paylaşılan yerel kültüre ait bir unsur, diğer kullanıcılar tarafından olumlu ya da olumsuz tepkiler alabilmektedir.

Kırsal hayata nazaran şehir hayatı her an hareketli olmuştur. Günlük işler için zamanı verimli kullanmak amacıyla insanlar sürekli hareket halindedir. Çoğu zaman işlerini yetiştirememekten şikayet eden insanların yeme içme kültürü de değişmiştir. Büyükşehirlerde gördüğümüz ayak üstü yeme içme olarak değerlendirilen fast food tarzı yemek kültürü Boyabat yöresinde de kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle öğrenciler için tost, sandviç, yarım ekmek ya da lavaş arası et/tavuk döner ve ayran öğle yemeklerinin yerini almaktadır. Geçmişte ayak üstü yemek yemek toplum tarafından hiç de hoş karşılanmayan bir davranış idi. Ancak günümüzde sıradan bir durum halini almıştır.

Kültürel değişmeyi etkileyen en önemli etkenlerden biri de hiç şüphesiz göçtür. 1965 yılından itibaren kademeli olarak düşen Boyabat nüfusu, halkın değişik sebeplerle farklı illere göç ettiğinin bir göstergesidir. Göç eden insanlar yalnızca kendileri ve ailelerini değil, aynı zamanda uzun yıllar sonucunda oluşan kültürlerini de yanlarında götürmektedirler. Göç edilen illerde kültürler arasında etkileşim yaşanmakta ve kültürel değişim başlamış olmaktadır.

Kültür değişmelerinin toplum katında farklı etkileri görülür. Bu etkiler çoğunlukla tek taraflı olmayabilir. Bu kültürel değişim sürecinde, kültüre yabancılaşma, kültürde çözülme ya da bozulma gibi bazı toplumsal sorunlar görülebilir. Özellikle geleneğin temsilcisi konumunda olan yaşlı nesille değişimden en çok etkilenen genç nesil arasında farklılaşmalar yaşanabilir.

Türkiye'nin geçirmekte olduğu toplumsal değişme çizgisine paralel olarak Boyabat yöresinde de sosyo-kültürel değişmeler görülmektedir. Bu süreç yöre insanının geleneksel yapısını etkilemekte ve günlük hayatında gelenek-modernlik ikileminde değişik çatışmalara sebep olmakta ve halkbilimi ürünleri bağlamında önemli farklılaşmalar meydana getirmektedir.

Bunların yanında Boyabat yöresinin tarihî ve doğal güzelliklerinin basın yayın yoluyla tanıtımı sonucu ilçeye gelen turist sayısında önemli artışlar yaşanmıştır. Son yıllarda Boyabat Kaymakamlığı ve Boyabat Belediyesi'nin girişimleriyle kalenin restorasyonu tamamlanmış ve ziyaretçilere açılmıştır. Kurusaray Köyü yakınlarındaki Bazalt Kayalıkları'nın da yöre turizmine önemli katkılar sunması beklenmektedir. Ayrıca Geleneksel Boyabat Evleri'nin tamamının restorasyonu yapılarak, Safranbolu Evleri örneğinde olduğu gibi, hem ulusal hem de uluslararası turizme açılması yörenin ekonomik anlamda önemli bir kazancı olacaktır.

Bu çalışma; asıl itibarıyla derleme tasnif ve değerlendirme olmak üzere üç ana aşamadan oluşmaktadır. Derleme çalışmaları için sahaya çıkmadan önce bir çalışma planı hazırlandı. Çalışmamızın ana iskeletini sahada derlediğimiz malzemeler oluşturmaktadır. Derleme çalışmaları yapılacak olan alanlar/ köyler on beş sorudan oluşan bir anket yöntemiyle belirlenmiştir. Yüz kişiye uyguladığımız ön anket sonucunda gidilecek köyler şunlar olarak belirlenmiştir: Muratlı, Eğlence, Kozkule, Osman Köyü, Çeşnigir, Şıhlı, Ilıca, Kılıçlı, Keseköy, Bürüm, Kurusaray, Akyörük, Kadınlı. Boyabat ilçe merkezinde ise tüm mahalleler derleme alanı içerisinde yer almıştır.

1. Problem Durumu

Halkbilimi çalışmalarının en önemli aşaması metin derleme ve değerlendirme bölümüdür. Bu bağlamda Sinop'un Boyabat ilçesinde şimdiye kadar akademik anlamda yeterince derleme ve araştırma yapılmadığı için, halkbilim açısından bakır bir alan olarak kalmıştır.

Boyabat yöresi, ülkemizin diğer yörelerinde olduğu gibi kültürel ve toplumsal anlamda bir değişme süreci yaşamaktadır. Yörede görülen göçlerle birlikte yaşanan hareketlilik neticesinde halkın yaşamında önemli kültürel değişimler görülmektedir. Bu değişim, geleneğin çok sıkı yaşatıldığı kırsal alanlara varıncaya kadar etkili olmakta ve geleneksel değerlerde önemli değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır.

Bu bağlamda kültürel değişimle birlikte bazı problemlerin yaşanması muhtemeldir. Yörede yaşayan halkın bir kısmının değişmeye karşı direnmesi, bu

durumun toplumsal yozlaşma olarak değerlendirilmesi, halk arasında toplumsal anlamda bir çatışmaya ya da kaosa neden olabilir. Bu değişim sürecinde halkın kültürel değerlere bakışı ne olacaktır? Kültürel değişimin halk hayatına etkileri hangi boyutlarda olacaktır? Kültürel değişim geleneği yok eder mi? Değişen toplum yapısı ile birlikte kültür unsurlarının yaşama alanları nereler olacaktır? Bütün bu sorular, değişimin boyutlarını ortaya koymak ve konuya bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşmak bakımından son derece önemlidir.

2. Araştırmanın Amacı

Amaç, yapılacak saha çalışmaları sonucu derlenip bir araya getirilecek olan Boyabat ilçesi halkbilimi ürünlerini, henüz kaybolmadan kayıt altına almak ve kültürümüze kazandırmaktır. Ayrıca elde edilen malzemelerin düne ve bugüne ait verilerinin karşılaştırılmasıyla teknoloji ve göç gibi olguların zaman içerisinde halk kültüründe ne gibi değişikliklere sebep olabileceğini tespit etmektir.

Bu amaçlar gözetilerek, gerçekleştirilen bu çalışma neticesinde Boyabat yöresinde yaşanan kültür değişiminin durum tespitini yapmanın son derece önemli olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca bu çalışmayla birlikte kültürel değerlerin toplum üzerindeki etkisi de ortaya konulmuş olacaktır.

3. Araştırmanın Önemi

Teknolojik gelişmelerin etkisi ve toplumsal değişimin hızında görülen artışla birlikte kültürel ürünlerde de yok olma, değişme, bozulma, evrilme gibi durumlarla karşılaşmak kaçınılmazdır. Bu sebeple kültür mirasımız olarak değerlendirdiğimiz kültürel değerlerimizin tespit edilmesi, kayıt altına alınması, korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması hayati derecede önem arz etmektedir.

Derlenecek olan folklorik ürünlerin sözlü kaynak aşamasından yazılı kaynak aşamasına dönüştürülmesiyle, bu bilgiler bilim dünyasının hizmetine sunulacak ve yeni nesillere aktarımı sağlanmış olacaktır. Halk kültürü unsurları bütün olarak ele alınıp ortaya konacak, böylece bir toplumun temel dinamikleri ve yapısının tanınmasına yardımcı olacaktır.

4. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmamız yalnızca Boyabat İlçesi Halkbilimi ürünlerini ve ilçede yaşayan insanların sahip oldukları kültürel değerleri içermektedir. Bu bağlamda Boyabat İlçesinin örneklem olarak esas alınacak köyleri yüz kişiye uygulanan ön anket sonucunda belirlenmiştir. Bu köyler şunlardır: Muratlı, Eğlence, Kozkule, Osman Köyü, Çeşnigir, Şıhlı, Ilıca, Kılıçlı, Keseköy, Bürüm, Kurusaray, Akyörük, Kadınlı. Boyabat merkezde yapılacak çalışmalarda ise bütün mahalleler esas alınacaktır.

5. Araştırmanın Metodu

Örnek olay metodu, derlemenin yapılacağı bölgede bulunan her yerleşim yerine ulaşılamayacağından, önceden tespiti yapılmış belirli bölgelere gidilerek çalışmanın buralarda gerçekleştirilmesidir. Evren olarak tespit edilen alan, Boyabat ilçe merkezi ve adı geçen köylerdir. Burada bir anlamda tümevarım yönteminden yararlanılmıştır. Alan araştırma yöntemiyle sahaya gidilip gözlem-görüşme tekniklerinden yararlanılarak gerekli veriler toplanmıştır. Elde edilen malzeme türlerine, biçimlerine ve sahadaki yaygınlığına göre sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

6. Varsayımlar

Bilimsel çalışmalarda, özellikle de alan araştırmalarında konu, amaç, önemin tespitinden sonra atılması gereken adım varsayımların ortaya konulmasıdır. Varsayım, bir bilimsel araştırmanın gerekçesi, araştırmacının yol göstericisidir. Araştırmanın doğrultusunu çizen ve bilim adamına kılavuzluk eden varsayımdır. Bir varsayımdan yola çıkılmadıkça, araştırmada ne arandığını ve ne gibi bilgiler sağlanacağını bilmek olanaklı değildir.¹

Kültürel değişim sürecinde inançlarda, halkın değer yargılarında, sosyal normlarda, aile ilişkilerinde ve nesiller arasında çeşitli farklılıklar olacağı düşünülebilir. Geçiş dönemlerinin (doğum -evlenme-ölüm) sosyo-kültürel değişimi

¹ Muzaffer Sencer, *Toplumbilimlerinde Yöntem*; İstanbul: Beta Yayın Basım, 3. Baskı, 1989, s.36.

izlemede etkili olacağı öngörülebilir. Halk anlatılarının bağlam merkezli değerlendirilmesi de kültür değişimini ortaya koyacaktır.

Ülkemizin değişik yörelerinde görüldüğü gibi Boyabat yöresinde de son 20-30 yılda gözlenebilir önemli kültürel değişimler yaşanmıştır. Bu değişimle birlikte halk spor ve eğlenceleri ile çocuk oyunlarının çeşitli yönlerden etkileneceği, özellikle bilgisayar teknolojisinin en ücra yerlere kadar ulaşmış olmasıyla birlikte pek çok çocuk oyununun unutulmuş olabileceği tahmin edilebilir. Bayramlar, törenler ve kutlamalarda zamana ve mekana bağlı olarak birtakım değişim ve evirilmelerin görülmesi de öngörülebilir. Halkın kutsal kabul ettiği ziyaret yerleri ve bu yerlere yapılan ziyaretlerin amaçlarında da bazı değişimler yaşanabileceği varsayılabilir. Yöresel Boyabat yemek kültürünün de kültürel değişimden payını alacağı öngörülebilir. İnternet aracılığı ile yöreye ait yemeklerin tanıtımının yapılması, bu kültürel değerlerin yok olmasını şu an için engelleyebileceği ifade edilebilir.

Halkbilimin önemli çalışma alanlarından biri de halk zanaatlarıdır. Sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin olumsuz sonucu olarak birçok zanaat kolunun bu değişimden etkileneceği varsayılabilir. Düşük maliyetlerle üretim yapan fabrikalar karşısında, el emeği ile varlığını sürdürmeye çalışan zanaatkârların bu değişime ne kadar direnebileceği meçhuldür.

7. Araştırmanın Temel Kavramları

7.1. Halk ve Halkbilim

7.1.1. Halk

Halk kavramını; "milleti kuran, tarih boyunca kültür değerlerini taşıyan sınıflaşma oluşumundan önceki geniş insan tabakasıdır." şeklinde ifade eden Alangu bu görüşünü şöyle açıklamaktadır. "Sosyal sınıf açısından halk, sınırları durmadan değişen, sürekli değişip; iç ve dış etkilenmelerle şekillenerek yeni bir oluşuma varan bir karışımdır."²

Alan Dundes, halk kavramını şöyle açıklamaktadır:

² Tahir Alangu, *Türkiye Folkloru El Kitabı*; İstanbul: Adam Yayınları, 1983, s.27.

Halk terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün -ortak bir meslek, dil veya din olabilir- ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır.³

Metin Ekici ise halk kavramını; "belli bir gelenek içinde oluşmuş yaratma sayesinde birbirine bağlanan, bir ürünü kendisine ait kabul eden bireylerden oluşan topluluk"⁴ olarak açıklamaktadır.

Halk, ortak bir dili konuşan, gelenek ve görenekleriyle ortak etkinliklerde buluşan, ortak şeylere güllüp, ortak şeylere ağlayan, günlük yaşamındaki ekonomik ve sosyal düzeye birbirinden çok farklı olmayan insanlar topluluğu olarak tanımlanabilir. Halk adı verilen topluluk aile, köy, aşiret, meslek grupları, siyasî partiler, dinî ve lisanî cemiyetler gibi birtakım ocaklardan oluşmaktadır. Halk, kültür içeriğini bünyesinde koruyan ve kültürel öğeleri saklayan bir zümredir. Halk, belli zaman diliminde ve belli yerde yaşayan insan topluluğudur.⁵

7.1.2. Halkbilim

Folklor (halkbilim) sözcüğünün adının konulduğu 1846 yılından bugüne kadar uzanan yaklaşık 170 yılda folklorla ilgili yapılan tanımlamalar sürekli değişmiş ve genişlemiştir. Bu bakımdan herkesçe kabul edilen bir folklor tanımından bahsetmek mümkün değildir. Bu noktada folklorun ne olduğu ile ilgili yapılan tariflerin birkaçına değinmekte fayda vardır. Umay Günay, halkbilimi (folklor) için şu tanımlı yapmaktadır:

Folklor, milli kültür denilen pek çok unsurdan oluşan birikimin tarihî gelişim içinde bir milletin çeşitli grupları tarafından farklı ölçülerde yaşanan verilerinin varyantlarına ve bu verileri inceleyen ilme verilen isimdir.⁶

Erman Artun'un halkbilimi ile ilgili tanımlı ise şöyledir:

Halkbilimi; doğumdan ölüme kadar insanların yaşantısında yer alan maddi ve manevi bütün kültür öğelerini bilimsel olarak derleyen, araştıran, değerlendiren ve bunların sistematik bir açıklamasını yaparak insanlığın kültür tarihini ve özellikle halk kültürünün genel gelişme kurallarını inceleyen, kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları

³ Alan Dundes, "Halk Kimdir? (Who Are The Folk?)" (çev.) Metin Ekici, *Millî Folklor*, S. 37, 1998, ss. 139-153.

⁴ Metin Ekici, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*; Ankara: Geleneksel Yayınları, 2004, s. 9.

⁵ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*; Adana: Karahan Kitabevi, 2014. s. 223.

⁶ Umay Günay, *Folklor Nedir?*, Türk Folkloru Araştırmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 83, Sevinç Matbaası, 1987, s. 29.

*belirleyip ortaya koyan, gerektiğinde de bu bilimsel sonuçları halkın yararına olacak biçimde düzenleyip halka aktaran bir bilim dalıdır.*⁷

Nail Tan ise halkbilimini şöyle açıklamaktadır: "Halkın geleneğe bağlı maddi ve manevî kültürünü kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir."⁸

*Halkbilimini kendilerine akademik alan olarak seçenlerin çok iyi bilecekleri gibi, ilk defa 1846'da William Thoms tarafından ortaya atılan ve "popüler antikler" kavramını karşılamak için kullanılan "Folklore" terimi, Türkçede "halkıyyat", "halk bilgisi", "halk bilimi" ve "halk kültürü" gibi terimlerle karşılanmaktadır. "Folklore" terimi Almancada "volks-kunde" ve Fransızca'da "traditions populaires" şeklinde ifade edilmiştir. Hatta Almanca "volkskunde" terimi "Folklore" teriminden daha eski olmasına rağmen, hiç bir zaman "Folklore" terimi kadar yaygınlık kazanamamıştır. İngilizce bir terim olan "Folklore" 1891'de yapılan milletlerarası Folklore kongresinden sonra bütün dünyada ya İngilizce şekli olan "Folklore", veyahut da her dilde tercümesi yapılmak suretiyle kullanılmaya başlamıştır.*⁹

7.1.3. Halkbilimde Konu Amaç ve Teknikler

7.1.3.1. Konu

Halka ait olan her şey/her konu halkbilimin çalışma alanı içerisine girmektedir. Bu yönden bakıldığında halk hayatının bütün yönleri folklorun konusu ile iç içedir. Buna mukabil kültürel bir ürünün folklorik malzeme olarak değerlendirilebilmesi için belli şartlar içermesi gereklidir:

- "1. Halka ait olması.
2. Anonim olması.
3. Sözlü geleneğe dayalı olması, yazılı bir kaynağın tekrarı bulunmaması.
4. Nesilden nesile, toplumdan topluma geçerek yayılmış olmalıdır."¹⁰

Sedat Veyis Örnek, folklorun konularını yirmi beş ana başlıkta toplamıştır:

"1. Köy, kasaba ve kent yaşamı (monografiler)

2. Yerleşim-yerleşim türleri

⁷ Erman Artun, *Türk Halkbilimi*; Ankara: Kitabevi Yayınları, 2008, s. 16.

⁸ Nail Tan, *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*; İstanbul: Artmedia, Beşinci Baskı, 2000, s. 5.

⁹ Metin Ekici, "Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme" ; *Millî Folklor*, S. 45, 2000, s. 2.

¹⁰ Tan, *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*; s.5.

3. Barınak-konut (halk mimarisi)
4. Aydınlanma, ısınma
5. Taşıtlar, taşıma teknikleri
6. Ekonomi türleri
7. Halk ekonomisi
8. Beslenme,mutfak, kiler
9. Ölçme, tartma, hesaplama birimleri; zaman ve mesafe kavramları
10. Halk sanatları ve zanaatları
11. Giyim - kuşam - süs
12. Halk bilgisi
13. Halk inançları; töreler, âdetler, gelenekler, görenekler
14. Geçiş dönemleri
15. Bayramlar - karşılamalar - uğurlamalar
16. Kalıp hareketler (tavırlar, jestler, mimikler)
17. Dernekler, kuruluşlar; dayanışma ve yardımlaşma
18. Dinsel - büyüsel içerikli inançlar, işlemler
19. Halk edebiyatı
20. Halk tiyatrosu (geleneksel tiyatro)
21. Halk oyunları (danslar)
22. Halk müziği ve müzik araçları
23. Çocuk oyunları ve oyuncaklar
24. Halk eğlenceleri; sporlar
25. Adlar"¹¹

¹¹ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*; Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000. ss. 17-20.

7.1.3.2. Amaç

"Folklor (Halkbilim), halk kültürünü araştırıp değerlendirmekle toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamakta, mahallî kültürü önce milli kültür, daha sonra da evrensel kültür haline getirerek, insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaktadır."¹²

7.1.3.3 Teknikler

Halkbilim çalışmalarında alan kavramının içeriğinde bulunan kadrolar ile ilgili yapılan çalışmaların kendine özgü teknikleri mevcuttur. Alan araştırmalarının yapılışı ile ilgili bugüne kadar yayınlanmış pek çok eser vardır. Ahmet E. Uysal'ın Türkçeye çevirdiği Kenneth S. Goldstein' "Sahada Folklor Derleme Metotları", Nail Tan'ın "Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler", Metin Ekici'nin "Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri" bu eserlerden bazılarıdır.

7.2. Kültür

Kültür kavramı ile ilgili bugüne kadar pek çok tanım yapılmıştır. Bu tanımların hepsini burada değerlendirmemiz söz konusu değildir. Ancak birkaçını ele almakta fayda vardır: "Tarihî, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddî ve manevî değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütün, hars, ekindir."¹³ Benzer tarzda bir açıklamayı ise Artun şöyle yapmaktadır: "Bir topluma veya topluluğa özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünüdür."¹⁴ Tural ise kültürle ilgili şunları ifade etmektedir:

"Kültür, insanlığın ortak mirasıdır. Her millet; dil, kültür, tarih mirasıyla dünyada yerini alır. Bireylerin kökleşmesini ve toplumsallaşmasını sağlayan kültür mirasları geçmişin tanıklarıdır. Bu yönleriyle geleceğin şekillenmesinde etkindirler. Sosyal yapı, ait olduğu toplumun kültür öğeleriyle şekillenir. Sosyal yapı, bir değerler ve kurumlar bütünüdür."

¹²Nail Tan, *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*; s.6.

¹³ TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr.

¹⁴ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s. 328.

meydana getirdiği, gelişme özelliği gösteren, kişileri ortak noktalarda birleştiren bir sosyal yaşam biçimidir."¹⁵

"İnsana ilişkin bir kavram olarak kültür, tarih içerisinde yaratılan bir enlem ve önem sistemidir. Bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları inançlar ve âdetler sistemidir."¹⁶

Güvenç'e göre kültür, hayat boyunca kazanılan alışkanlıklardır. Kültür, tarihi süreç içinde grup içinde yaratılan ve paylaşılan, bu yönüyle devamlılığı olan ve nesilden nesle aktarılan sosyal mirastır. Kültür, ideal olanı ifade eden kurallar bütünüdür. Kültür, aynı zamanda insanın maddi ihtiyaçlarını karşılar ve yeni şartlara uyum göstermek üzere zamanla değişir.¹⁷

7.2.1. Kültür Değişmesi

Değişen hayat şartlarıyla birlikte birey ve toplulukların istek ve ihtiyaçları da değişebilmektedir. Böyle durumlarda toplumun ihtiyaçları karşılanamadığı takdirde yabancı kültürlerle temasa geçilmektedir. Bunun sonucu olarak da toplumun değişime açık kesimlerinden başlamak üzere birtakım kültür değişimleri görülmektedir. Malinowski, kültür değişmelerini şu şekilde tanımlar:

*Kültür değişmesi, bir cemiyetin mevcut nizamını, yani içtimaî, maddî ve manevî medeniyetini bir tipten başka bir tipe kalbeden bir prodestir. Böylece kültür değişmesi, bir cemiyetin siyasi yapısında, idari müesseselerinde ve toprağa yerleşme ve iskan tarzında, iman ve kanaatlerinde, bilgi sisteminde, terbiye cihazında, maddî alet ve vasıtalarında, bunların kullanılmasında, içtimaî iktisadının dayandığı istihlak maddelerinin sarfında az çok husûle gelen tahavvülleri ihtiva eder. Terimin en geniş manasıyla kültür değişmesi, insan medeniyetinin daimî bir faktörüdür; her yerde ve her zaman vukua gelmektedir.*¹⁸

İnsanlar bedenî ve ruhî ihtiyaçlarını karşılamak üzere kültür unsurlarını oluştururlar. Ne kadar ilkel ya da gelişmemiş olursa olsun her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır. Tarih boyunca bu ilkel toplumların kültürlerinin üzerine yenileri eklenerek bugünkü mevcut kültürler ortaya çıkmıştır. Var olan kültürler

¹⁵ Sadık Kemal Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*; Ankara: y.y., 1994. s. 14.

¹⁶ Parekh, Bihikhu; *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2002. s.15.

¹⁷ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*; İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. Basım, 1994, ss. 103-107.

¹⁸ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*; İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2006, s. 49.

zamanla toplumların ihtiyaçlarına göre değişir. Geleneksel kültürel değerlerin yerini yenilerinin almasına kültür değişmesi denir.¹⁹

Şükrü Ünalın, küreselleşme sonucunda kültür değişmelerinin kaçınılmaz bir şekilde yaşanacağını ifade ettikten sonra, kültür değişmelerini tetikleyen belli başlı etkenleri şöyle sıralamaktadır:

- "1. Kitle iletişim araçları.
2. Turizm sektörü
3. Yabancı dil eğitimi-öğretimi ve bu amaçla açılan kültür merkezleri.
4. Çeviri faaliyetleri.
5. İthalat ve ihracat faaliyetleri.
6. Sanat dalları ve sanat elçileri."²⁰

Nevzat Köseoğlu, kültürde görülen değişmeleri kültürel soğuma olarak görmektedir. "Kültürdeki millî üslubu ve bütünlüğü kuran, kültüre olan imandır, kültürü kuran imandır. Bu iman zayıflamaya başlayınca üslup da bozulmaya ve bütünlük kaybolmaya başlar; buna kültürel soğuma diyoruz. Soğuma sürecine giren kültür kendini yenileyemez, yabancı unsurları üslubuna katamaz olur."²¹

Kültürel değişimin gerçekleşebilmesi için toplumun öncüleri tarafından halka yeni bir kültürel öğeyi sunmaları gerekir. Sömböl, toplumsal anlamda yaşanan kültürel değişmeyi şöyle değerlendirmektedir:

*Kültürel değişme yenilik ile başlar. Yenilik ise yayılma, keşif, deneme veya buluş yoluyla oluşabilir. Topluma gelen yeni öğe aynı işlevi gören kültür öğesinin yerini almaya çalışır. Eğer yeni öğe daha fonksiyonel ise eskisinin yerini alır. Yeni öğe zamanla toplumsal kültürel yapıdaki diğer öğeler ile bütünleşmeye çalışır. Yaşanılan bu süreç kültürel değişim sürecidir.*²²

¹⁹ Gökçe Birsın, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumları*; Ankara: Savaş Yayınevi, 1996, s. 4.

²⁰ Şükrü Ünalın , *Dil ve Kültür*; Ankara: Nobel Yayınları, 2010, s. 161.

²¹ Nevzat Köseoğlu, *Millî Kültür ve Kimlik*; İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1997, 135.

²² Muzaffer Sömböl, "Kültürel Değişim Bağlamında Halk Oyunları Geleneği ve Bir Örnek Uygulama Olarak Adana-Osmaniye Halk Oyunları", *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı- Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2005, ss. 476-487.

7.2.2. Popüler Kültür

Şaban Sağlık, popüler kültür için "muhteva olarak folk kültürünün motiflerini, şekil olarak modern teknikleri kullanan, folk kültürü ile kitle kültürü arasında tezahür eden bir ara kültür"²³ ifadelerini kullanır. Sadık Güneş, popüler kültürü şöyle tanımlar: "Kültürün, gündelik yaşamın bir girdisi olarak geçiş toplumunun gerginliklerini gidermeye koyulmasıyla ortaya çıkan yeni duruma *popüler kültür* diyoruz."²⁴

Popüler kültür, sadece halk kültüründen oluşan saf, katıksız bir kültürü değil; halk tarafından oluşturulan ancak aynı zamanda yüksek kültürün seçkin ürünlerinin halk arasında yaygınlaşıp rağbet bulmasını, yani popülerleşmesini de ifade etmektedir. Yani popüler kültür kavramı, hem geniş kitlelerin kültürünü, hem de yüksek kültürün birtakım unsurlarının geniş kitlelerde yaygınlaşmasını, popülerleşmesini içermektedir.²⁵

Kavramı; "popüler kültür olarak adlandırılan ve gerçekte egemen sınıfın ideolojisinin belli başlı niteliklerinin özel koşullarda ve aşağı sınıflara özgü bir dille yeniden üretilmesi olarak tanımlanabilecek bir olgu" biçiminde tanımlayan Aydın Çubukçu, popüler kültürün ideoloji üreten bir yönü olduğunu savunmaktadır.²⁶

Artun, kitle iletişim araçlarının popüler kültürü yaygınlaştırdığını, bu yeni kültürle birlikte hızlı bir biçimde küresel kültür olgusunun hayata geçmek üzere olduğunu şöyle dile getirmektedir:

*Çağımızda teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, kitle iletişim araçlarının, bireysel ve sosyal hayatımızdaki yeri ve önemi artmıştır. Bu durum, gelişmiş ülkelerin, kitle iletişim araçlarını ele geçirme isteğini kamçulamıştır; çünkü kitle iletişim araçları bir yandan geleneksel kültürlerde değişikliklere neden olurken, bir yandan da medya kültürünün, egemen bir kültür haline gelmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu yeni kültürün adı popüler kültürdür. Kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesi sayesinde, her yerde ve herkes için hazır olan bu kültür, sınır tanımayan küresel dünya kültürüne dönüşmektedir. Bu bakımdan televizyon aracılığı ile yayılan kültür, popüler kültürün en yaygın türüdür.*²⁷

²³ Şaban Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*; Ankara: Akçağ Yayınları, 2010, s. 108.

²⁴ Sadık Güneş, *Medya ve Kültür*; Ankara: Vadi Yayınları, 1996, s. 142.

²⁵ Mustafa Arslan, *Türk Popüler Dindarlığı*; İstanbul: Dem Yayınları, 2004, s. 51-52.

²⁶ Aydın Çubukçu, *Kültür ve İdeoloji Sorunları*; İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı, 1994, 7-8.

²⁷ Erman Artun, *Halk Kültürü Araştırmaları*; İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008, 342.

7.2.3. Halk Kültürü

Halk kültürü; "toplumların dış etkenlerden uzak kalarak istek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendi yaratıcı güçleri, çevre kaynakları ölçüsünde ortaya koydukları ve zaman boyunca bir arada yaşayarak meydana getirdikleri eserlerin bütünüdür."²⁸ şeklinde tanımlanabilir. Kültürü, milletleri birbirinden ayırmada bir ölçü olarak değerlendiren Artun, halk kültürü ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

*Halkın oluşturduğu kültüre 'halk kültürü' denir. Toplumların genel özellikleri kültürleri ile belirlenir. Söz konusu genel özellikleri paylaşan toplumu oluşturan bireylerin tümüne de halk denir. Halk genel anlamda bir ülkenin bütün nüfusunu dile getirir. Üretim sürecinde tarihi yapan ve toplumu geliştiren koşulları hazırlayan halktır. Halkın üretim etkinlikleri, toplumun yaşama ve gelişmesinin kesin koşuludur. Üretici olmadıkça toplumda kültür var olamaz. Halk kültürü halk arasında mayalanmış, halkın kültür yapısını belirleyen, yaşadığı toplumun dokusudur. Halk kültürü, toplumsal yaşamda uyum sağlayıcı, birlikteliği pekiştirici, dayanışmayı artırıcı özelliklerini sürdürerek bir işlev üstlenir. Halkın kendi kültür ile yabancılaşmasını önler.*²⁹

7.2.4. Seçkin Kültür

Aynı toplum içinde halkın genel kabullerinin, değer yargılarının ya da kültürel değerlerinin dışında belli bir grubun salt kendi yaratılarından oluşan kültürdür. Artun, halkbilimin çalışma alanlarından biri olarak gördüğü seçkin kültürle ilgili şunları ifade etmektedir:

*Endüstrinin gelişmesiyle değişen toplum yapılarına rağmen, bilgiyi aktaran seçkin kültürdür. Seçkin kültür üyeleri iyi eğitim görmüşlerdir. Halkbiliminin çalışma alanı günümüzde yalnızca otantik yapılarla sınırlanamaz. Halkbiliminin çalışma alanı olan folk kültürü ile popüler kitle ve seçkin kültürleri, aslında birbirinden bağımsız olarak gelişmemiştir. Bunlar ortak birtakım özelliklere, benzer değer kalıplarına sahip olup, iç içe yaşamaktadır. Seçkin kültür halkbiliminin çalışma alanlarında biridir.*³⁰

7.2.5. Kültürel Şok

Kültürel şok/kültür şoku, "bir insanın kendi kültürüne yabancı bir kültürle, tümünden farklı bir değerler ve normlar sistemi içine girdiği zaman, yaşadığı şaşkınlık

²⁸ Süleyman Kazmaz, "Halk Kültürüne Toplu Bir Bakış Düşünceler ve Değerlendirmeler", *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı II*, 13/ 38, 2002, s. 298.

²⁹ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s.237.

³⁰ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s.417.

veya yönsüzlük duygusu."³¹ olarak ifade edilmektedir. Tanımda da ifade edildiği gibi, yabancı bir kültüre girdiğimizde, o kültüre karşı verdiğimiz duygusal tepkidir.

Toffler, kültürel şok ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirir: "Kültürel şokla karşılaşan birey toplum içindeki işlevini yürütmesine yardımcı olan, bilinen psikolojik ipuçlarının birden tümüyle ortadan kalkması ve yerlerine yabancı anlaşılmaz olanların alması sonucu oluşan bir şaşkınlığı yaşar."³²

7.2.6. Kültürel Süreçler

7.2.6.1. Kültürleme

Toplumların halklarına belli bir kültürü aktarma sonucu, toplumsal birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik süreçtir. Bireyin, kendini toplumun bir üyesi kabul edebilmesi için o toplumun kültürünü bilmesi, öğrenmesi ve benimsemesi gereklidir. "Kültür, bireyin doğuştan getirdiği bir öge değil, sonradan öğrenerek kazandığı davranış biçimlerinin bütünüdür."³³

7.2.6.2. Kültürlenme

İnsan, bulunduğu kültürün bir parçasıdır. Her kültür, varlığını devam ettirebilmek için, insanları kendi ortamına uyabilecek bir biçimde hayata hazırlar. Bu uyum, yavaş bir şekilde gerçekleşir ve hayat boyu devam eder. İnsanın yaşadığı kültürün özelliklerine sahip olmasına ve bu kültüre uyum sağlamasına kültürlenme denilmektedir.

Okul öncesinde, ailede başlayıp okul dönemi sonunda etkinleşen kültürlenme değişik aile, eğitim, okul, meslek, bölge (alt kültür) çevrelerinden çıkıp belli yer ve zamanlarda bir araya gelen, birbirini etkileyen akran grupları arasındaki kültür etkileşimidir. Kültürleme var olanı iletirken; kültürlenme yepyeni kültür kalıpları oluşturur, kültürel değişim sürecinin ana kaynağıdır.³⁴

³¹ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s.330.

³² İsmail Doğan, *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*; Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2008, 415.

³³ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s.331.

³⁴ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s.331.

7.2.6.3. Kültürleşme

İki ya da daha çok kültürün karşılıklı olarak birbirini etkilemesi sonucu benzeşme yönünde yaşanan değişimdir

Kültürleşme adı verilen evrensel süreçte kültür varlıkları yeniyi alarak değişir, gelişir. Bir başka ifadeyle; bireyler, gruplar, alt kültürler arasında yaratı, yenilik, en önemlisi de göç sonucu oluşan etkileşme şeklindeki kültürel iç devinimdir. Kültürleşmede dengeli bir durum genelde kurgusal bir beklentidir. Etkiler çoğu zaman çift yönlü olmaktan çok, tek yönlüdür. Bu anlamda kültürleşme, kültürel özümseme sürecinin belli bir evresi ya da zorla kültürleme sürecinin yanlış gösterilen, algılanan bir biçimidir.³⁵

8. Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Çalışmalar tek bir kişi tarafından, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılarak yapıldığı için araştırma alanında uzun süre kalmayı gerektirmiştir. Araştırmanın sağlıklı neticeler vermesi için yöre halkı ile sıcak ilişkiler kurulması önem arz etmektedir. Bu bağlamda araştırma alanına gidilmeden önce muhtar ya da imamlarla irtibata geçilmiştir. Buna rağmen özellikle kadın kaynak kişilerin zaman zaman bazı konularda bilgi vermekten çekindikleri görülmüştür.

³⁵ Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, s.331

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ SOSYAL YAPISI

1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

"Boyabat'ın yüzölçümü 1568 km²'dir. Doğuda Durağan, batıda Hanönü-Taşköprü, kuzeyde Ayancık-Sinop-Gerze ve Erfelek, güneyde Saraydüzü - Kargı ilçeleriyle çevrilidir. Arazi 2, 3 ve 4. jeolojik zamanda oluşmuştur. Arazi, yüksek dağ dizilerinden oluşmuştur. Çöküntüler ve sel yarıkları da dikkati çekmektedir. İlçeden Kızılırmak'ın kolu olan Gökırmak geçmektedir."³⁶

"Boyabat'ın arazisi engebeldir. İsfendiyar (Kuzey Anadolu) Dağları ve Doğu Ilgaz Sıradağları'nın kapladığı alan Boyabat toprağıdır. Ancak, bu sıradağlar arasında akarsu yatakları ve bazı düzlükler, yaylalar bulunur. Gökçeagaçsakızı Köyü'nde Boyabat topraklarına giren ve ilçeye ait yirmi dört köyün arazisini sulayan Gökırmak, bir çukurluk ve ova meydana getirerek İsfendiyar Dağları'nı Boyabat'ın diğer arazisinden ayırır."³⁷ Gökırmak'ın geçtiği yerlerde genellikle çeltik³⁸ yetiştirilir. Irmak, yaklaşık 199 km uzunluğundadır.³⁹

Boyabat yöresi, kaliteli ve verimli ormanlara sahiptir. Boyabat'ı çevreleyen İsfendiyar ve Doğu Ilgaz Sıradağları ormanlarla kaplıdır. Bu ormanlardan bol miktarda kereste elde edilir. Boyabat yöresinde çamlıklar dışındaki alanlar meşeliktir. Boyabat ormanlarında çam ve meşe dışında kayın, köknar, ardıç, kavak ve gürgen ağaçları da mevcuttur.

³⁶ <http://www.boyabat.gov.tr/cdrm.html> (13.10.2013)

³⁷ Bekir Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*; Ankara: Doğu Matbaacılık, 1972, s. 7.

³⁸ Pirincin kabuklu hali.

³⁹ Özdemir Koçak (1993) Eskiçağ Tarihinde Sinope, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 13.

Boyabat halkı dinlenmek ve eğlenmek amacıyla Kalebağı denilen mesire yeri dışında baştan başa ormanlarla kaplı olan Bürnük Mesire Yeri'ni de tercih etmektedir. Bu iki yerin ortak özelliği ormanlık alanda bulunmalarıdır.

İlçe Karadeniz Bölgesi'nde olmakla birlikte deniz iklimi özellikleri taşımamaktadır. Orta Anadolu İklimi daha etkilidir. Yazları çok sıcak, kışları çok soğuktur. Yılda ortalama yağış alan gün sayısı 80 olup, yine yılda ilçeye ortalama 300-400 mm. yağış düşmektedir. Yılın en sıcak ayları Temmuz, Ağustos, Eylül; en soğuk ayları Ocak ve Şubat'tır. İlçede hâkim rüzgâr poyraz ve yıldızdır.⁴⁰

Yağmurlar, genellikle ilkbahar ve sonbaharda yağar. Sel halini alan bu yağışlara yöre halkı *kabak seli* adını vermiştir. Kış aylarında bazen kar, bazen de karla karışık yağmur yağar. Temmuz ve Ağustos ayları, yörenin en sıcak aylarıdır.

Karadeniz ikliminin karakteristik özelliklerini gösteren Boyabat yöresi bol yağış alması nedeniyle zengin orman ve bitki örtüsüne sahiptir. Çam, meşe, gürgen, kayın, köknar, kavak, karaağaç, dişbudak yörede bulunan ağaç türlerinden birkaçıdır. Ormanların altında kırlangıç otu, karanfil, çuha çiçeği gibi küçük bitkilere de rastlanmaktadır.

1.2. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Özellikleri

İnsanoğlunun bulundukları mekanlarda geçirmiş oldukları hayatları ve bu yaşantının farklı yönlerinin yansıtılmış olduğu her türlü olguya temel teşkil edilen varlık, *halk kültürü* kavramı içerisinde incelenmektedir. Halkın yaşadığı toprak parçasına değer vermesinin altında yatan neden, onun üzerinde ürettiği her türlü maddî ve manevî ürünlerdir. Sosyo-kültürel yapı incelendiğinde insan ve toprak ilişkisi halkın yaşamını ortaya koymaktadır.

Boyabat'ın tarihsel geçmişine baktığımızda pek çok devletin yöreye egemen olduğunu, dolayısıyla çok farklı milletlerin yörede yaşadıklarını söyleyebiliriz. Bu konu "Araştırma Alanının Tarihî Özellikleri" başlığında detaylı olarak ele alınacaktır.

⁴⁰<http://www.boyabat.gov.tr/cdrm.html>

1.2.1. Halk Hayatı ve Bu Hayatı Etkileyen Öğeler

Halk hayatı, sosyal yapıdaki değerler sistemi ile fizikî ve coğrafi şartlara bağlı olarak şekillenir. Halkbilim araştırmacıları toplumsal yapının dinamik taraflarını değerlendirir. Bu yapı kent, kasaba ve köy gibi yerlerde ele alınmaktadır.

Boyabat yöresinde yaşayan insanların büyük kısmı Boyabat ilçe merkezinde ikamet etmektedirler. Boyabat dışında büyükşehirlerde yaşayanların büyük çoğunluğunun ilçe ve köyleriyle teknolojik gelişmelere paralel olarak sürekli iletişim halinde olduklarını söyleyebiliriz. Son on yılda teknolojide görülen büyük gelişme halk hayatını etkileyen öğelerin başında gelmektedir.

Halk hayatını etkileyen önemli unsurların başında teknolojinin getirdiği tarımsal alandaki makineleşme ile çeşitli araç ve aletler gelmektedir. Sanayileşme ile birlikte halkın hayatı bir bakıma kolaylaşmış gibi görünmesine rağmen kültürel hayatın erozyona uğradığı ifade edilebilir.

Halkın yaşamını etkileyen başka bir unsur da iletişim araçlarının yörenin en ücra köylerine kadar girmiş olmasıdır. Televizyon, her türlü telefon, bilgisayar gibi teknolojik cihazlar geleneksel kültürü derinden etkilemekte ve sosyal yapıda birtakım değişim ve dönüşümlere sebep olmaktadır.

Halk hayatının etkilendiği bir diğer unsur ise demografik yapıda görülen değişimdir. Nüfusun sıklığı veya seyrekliği, çocuk sayısının az veya fazla olması gibi faktörler yaşanan hayatı olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Boyabat yöresi, Sinop il merkezine nazaran daha muhafazakar (geleneği koruyan) bir yapıya sahiptir. Ancak Boyabat'ta 1995 yılında OMÜ' ye bağlı olarak kurulan iki yıllık bölümlerde eğitim öğretim görmeye başlayan üniversite öğrencileri ile ilçe merkezinin kültürel dokusunun değiştiği söylenebilir. Özellikle yörede görüşme yaptığımız kaynak kişiler bu konuya bir şekilde temas etmişler, üniversite öğrencilerinin ilçede çoğalmasıyla birlikte internet kafe, türkü kafe, gibi çeşitli eğlence merkezleri ile canlı müzik yapılan mekanların sayısında ciddi bir artış olduğunu vurgulamışlardır.⁴¹

⁴¹ K.k.12, 17, 27, 54

1.2.2. Toplum Yapısı ve Yerleşim Tarzları

Boyabat yöresinde yaşayan insanların, Anadolu'nun diğer yörelerinde yaşayan insanlardan farklı hiçbir sosyal yönleri yoktur. İster ilçe merkezinde, isterse köylerde olsun; Türk toplum yapısındaki doku değişiklik olmaksızın aynen yaşatılmaktadır.

Halkın yaşadığı, geçimini sağladığı ve aynı zamanda barındığı yerlere *yerleşim birimi* adı verilmektedir. Buna bağlı olarak şehir ile köy hayatı, bazı yönlerden birbirinden ayrılmaktadır.

1.2.2.1. Kırsal Alanda Yaşayış

Halkın hayatını devam ettirdiği yerleşim birimlerine bakıldığında Boyabat ve köylerinin yerleşim dokusundaki çeşitlilik göze çarpmaktadır. Yörenin tarihî arka planı incelendiğinde tarım ve hayvancılığa dayalı hayat tarzının geçmişten günümüze devam eden bir olgu olarak karşımıza çıktığı söylenebilir.

Boyabat ilçe merkezinin dışındaki tüm birimler, köy yerleşim özelliği göstermektedir. Boyabat'ta kırsal yerleşim planı çerçevesinde toplam 107 köy⁴² mevcuttur. 422 sayılı Köy Kanunu'na göre köyün tüzel kişiliği vardır ve köyün başı olarak *muhtar* gösterilir. Köy muhtarı devletin işlerini bahse konu kanunun 36. maddesine göre yerine getirir.⁴³

Geçmişten günümüze hayvan sürülerinin otlatıldığı suyu, otu bol olan yerlere/alanlara yayla denilmektedir. Dolayısıyla köyün yüksek kesimlerinde bulunan yaylaları, köylünün yaz mevsimi boyunca kaldığı, hayvanını otlattığı ve çeşitli etkinliklerle eğlendiği bir yer olarak değerlendirmek gerekir. Boyabat yöresinde birçok köy yayla şenlikleri -Gündüzlüler Yayla Şenliği, Boyalı Köyü Yayla Şenliği, Kozkule Köyü Yayla Şenliği, Darıözü Göllü Yayla Şenliği gibi-düzenlemektedir. Bu şenliklere köylerde ve Boyabat ilçe merkezinde yaşayanların yanı sıra İstanbul başta olmak üzere diğer illerde ikamet eden Boyabatlılar da katılmaktadır. Bu tür faaliyetler, farklı yerlerde yaşayan aynı kültürün insanını bir araya getirmesi açısından son derece önemlidir. Yöresel yemeklerin ikram edilmesi,

⁴²<http://www.boyabat.gov.tr/koyler.html>. (03.04.2014).

⁴³<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>. (03.04.2014).

geleneksel oyunların oynanması, davul zurna ekibinin çaldığı oyun havalarıyla, Boyabat halk kültürünün korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmış olmaktadır.

1.2.2.2. Kentsel Hayat

Kent kavramı, kırsal yerleşimlerden farklı olarak nüfusun yoğun olarak toplandığı, ticaret, sanayi, ulaşım ve diğer yönlerden daha uygun şartların bulunduğu yerleşim birimleridir.

Boyabat şehir merkezi, yerleşim açısından çok eski çağlardan beri önemli bir konuma sahiptir. Geçmişte bir kale kasabası olan Boyabat, günümüzde doğuda Daylı Köyü ve batıda Alibeyli Köyü ile birleşmiş durumda olup, bu iki yönlü genişlemenin ileriki yıllarda daha da devam edeceği öngörülebilir.

Boyabat yöresinde yaşayan halkın yaşam tarzı, sosyo-kültürel açıdan yakın ilçelerle -Durağan, Hanönü gibi- paralellik arz etmektedir. Bununla birlikte Boyabat'ta ticaret ve sanayinin diğer yerleşim birimlerine nazaran daha gelişmiş olması insanlar için burayı çekim merkezi haline getirmekte ve yakın ilçelerle karşılaştırıldığında Boyabat nüfusunun yakın ilçelere göre daha kalabalık olduğu görülmektedir.

1.2.3. Nüfus Özellikleri

Nüfus, "Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı, popülasyon"⁴⁴ olarak tanımlanmaktadır. İnsanların bulundukları çevredeki sayısal yapısı geçmişten günümüze takip edilmiştir.

İlk düzenli nüfus sayımı 1927'de yapılan ülkemizde, 1935 yılından 1990 yılına kadar her beş yılda periyodik olarak devam etmiştir.⁴⁵ Adrese dayalı nüfus kayıt işlemleri, kısa adı TÜİK olan Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir.

⁴⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.534ee4a9f31144.56157075 (01.04.2014).

⁴⁵<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=tarihce> (01.04.2014).

TÜİK tarafından açıklanan 2013 yılı verilerine göre; 12.844'ü erkek, 13.277'si kadın olmak üzere Boyabat ilçe merkezi nüfusu toplam 26.121 kişidir. 2012 yılı sayısal verileri ile karşılaştırıldığında şehir merkezi nüfusunun 465 kişi azaldığı görülmektedir. Aynı verilere göre, köy nüfusu 1.164 kişi artmış ve 17.717'ye ulaşmıştır.⁴⁶ 1965 yılından itibaren Boyabat nüfusunun kademeli olarak düştüğünü aşağıdaki tabloya bakarak söyleyebiliriz⁴⁷.

Boyabat Nüfus Bilgileri			
Yıl	Toplam	Şehir	Köy
2012	42.487	26.586	15.901
2011	42.753	26.467	16.286
2010	43.289	25.952	17.337
2009	42.996	25.271	17.725
2008	42.978	25.694	17.284
2007	42.433	25.885	16.548
2000	45.193	24.681	20.512
1990	50.648	21.506	29.142
1985	60.470	17.144	43.326
1980	60.575	14.397	46.178
1975	60.441	13.139	47.302
1970	61.270	11.312	49.958
1965	62.710	9.418	53.292

⁴⁶http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 (01.04.2014).

⁴⁷<http://yerelnet.org.tr> (01.04.2014)

Boyabat'ın köy nüfusuna ilişkin tablo 2012 ve 2013 yılı karşılaştırmalı olarak şöyledir⁴⁸:

Boyabat Köylerinin Nüfusu (Karşılaştırmalı)								
Köy	2013	2012	Köy	2013	2012	Köy	2013	2012
Akçakese	281	267	Akyörük	210	203	Alibeyli	183	184
Ardıç	80	90	Arıoğlu	83	72	Aşağıseyricek	11	9
Aşıklı	72	64	Aydoğan	87	84	Bağlıca	255	256
Bayamca	370	282	Bektaş	84	75	Bengübelen	36	32
Benişli	62	50	Binerli	509	392	Boyalı	161	144
Bölüklü	64	45	Bürüm	74	62	B.karaağaç	52	53
Cemalettin	131	109	Curguşlar	48	51	Çaltu	192	181
Çarşak	248	232	Çatpınar	169	185	Çattepe	475	426
Çaybaşı	46	45	Çeşnigir	107	112	Çorak	62	56
Çukurhan	178	198	Çulhalı	174	187	Dağtabaklı	32	36
Darıözü	203	215	Daylı	174	193	Dereçatı	15	13
Dodurga	134	137	Doğrul	87	51	Doğuca	169	173
Düzkaraağaç	67	70	Edil	170	124	Eğlence	150	141
Ekinören	132	126	Emiroğlu	121	110	Engilekin	88	76
Erkeç	80	102	Esengazili	128	88	Esentepe	54	53
Gazidere	124	124	Gazidereta-baklı	106	71	Gökçeagaçsakızı	174	169
Gökçukur	144	133	Göve	153	142	Günpınar	228	219
Hacırahmetli	64	67	Hamzalı	183	175	Ilıca	214	220
İmamlı	135	115	İsaoğlu	345	221	Kadınlı	113	98

⁴⁸ [http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul.\(01.04.2014\).](http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul.(01.04.2014).)

Karacaören	1.138	1.123	Karamusalı	141	97	Kartaloğlu	156	145
Kavacık	45	37	Kavak	60	55	Kayaboğazı	233	240
Keseköy	118	97	Kılıçlı	187	209	Killik	62	41
Koçak	141	136	Kovaçayır	53	54	Kozanlı	73	68
Kozkule	153	147	Köprücek	92	81	Kurtlu	50	54
Kurusaray	160	171	Kuyucakpınar	160	170	Kuzveren	73	65
Mahmutlu	124	107	Maruf	55	55	Marufalınca	114	118
Muratlı	198	166	Oğlakçılar	184	163	Okçumehmetli	50	48
Osmanköy	199	201	Ömerköy	129	97	Ören	46	48
Paşahoğlu	181	174	Pirefendideresi	31	33	Salar	88	111
Sarıağaççayı	1.615	1.345	Sarıyer	80	56	Şıhlar	59	45
Şıhlı	192	195	Taşhanlı	83	38	Tekke	75	82
Tırnalı	127	124	Uzunçay	219	234	Yabanlı	42	49
Yaylacık	108	115	Yazıköy	61	59	Yenicamili	68	68
Yenikayalı	30	29	Yeniköy	62	65	Yenimehmetli	67	57
Yeşilçam	40	43	Yeşilköy	28	33	Yeşilyörük	314	320
Yeşilyurt	1.619	1.638	Yukarıseyricek	43	39			

1.2.4. Sosyal Yapının Özellikleri

Toplum halinde yaşayan insanlar, sosyal etkinliklerini birtakım usul ve esaslara bağlı olarak sürdürürler. Sosyal ilişkilerin ortaya çıktığı yerlerde; topluluklar, kurum ve kuruluşlar sosyal yapıyı oluştururlar. Sosyal yapıyı iki açıdan değerlendirmek gerekir: 1. Fizikî yapı. 2. Kültürel yapı. Geçmişten günümüze her toplulukta sosyal yapının değişik biçimlerde olduğu ifade edilebilir.

Kültürel yapı ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde ele alınacağından burada sadece sosyal yapının fizikî yönü değerlendirilecektir.

1.2.4.1. İlçe Yönetimi

Tanzimat devrine kadar Boyabat, kadılık olarak idare edilmiştir. Tanzimat'la birlikte Osmanlı idaresinde birçok değişiklik ve yenilikler olmuştur. Yapılan idari değişikliğe göre vilayet, sancak, kaza, nahiye, kariye (köy) teşkilatı kurulmuştur. Bu yeni teşkilata göre de Kastamonu vilayet, Sinop sancak olmuş, Boyabat kadılığı nahiyeye çevrilmiştir. Daha sonra yapılan yeni bir teşkilatlanma ile Boyabat kaza olmuştur. 1955 yılından sonra idari yönden Sinop'un bir ilçesi olarak günümüze kadar gelmiştir.⁴⁹

1.2.4.2. Sosyal Hayatı Etkileyen Olaylar

1.2.4.2.1. Depremler ve Doğal Afetler

Boyabat yöresi 1925 yılında ilk felaketi *büyük yangın*la yaşamıştır. Bu yangında ticarethanelerin tamamı yanmıştır.⁵⁰ Boyabat yöresinde yaşanan en büyük deprem, 26 Kasım 1943'te gerçekleşmiştir. Tarihe *Tosya-Ladik Depremi* olarak geçen bu deprem, Boyabat ve köylerinde de hissedilmiştir. 7,2 şiddetinde ölçülen deprem⁵¹, köylerin bazılarında evlerin yıkılmasına, bazılarında da kullanılamaz hale gelmesine sebep olmuştur. Artçı şoklar sebebiyle yöre halkı uzun süre evlerine girememiştir. 2.824 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olan depremde Boyabat yöresinde herhangi bir can yitimi yaşanmamıştır.⁵²

Boyabat yöresi 1948 yılında üçüncü büyük afeti, sel felaketi ile yaşamıştır. Boyabat halkına büyük korku yaşatan bu selde üç kişi yaşamını yitirmiştir. Boyabat halkı bu sele *kabak seli* adını vermiştir.⁵³

⁴⁹Başıoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, ss. 52-54.

⁵⁰<http://boyabat.meb.gov.tr/www/boyabat-ilcesinin-tanitimi/icerik/10> (02.02.2014)

⁵¹http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/d14310c0e3fae99_ek.pdf?dergi=T%DCRK%DDYE%20JEOL OJ%DD%20B%DCLTEN%DD (05.02.2014).

⁵²K.k. 29.

⁵³<http://boyabat.meb.gov.tr/www/boyabat-ilcesinin-tanitimi/icerik/10> (02.02.2014).

1.2.5. Ulaşım ve Haberleşme

1.2.5.1. Karayolu Ulaşımı

Boyabat yöresi; Kastamonu-Samsun, Sinop-Ankara karayolu üzerinde olması nedeniyle iller arası ulaşımında önemli bir geçiş noktası konumundadır. Sinop'a uzaklığı 84 km.dir. Boyabat doğuda Durağan; güneyde Saraydüzü,Kargı; kuzeyde Ayancık, Erfelek, Sinop; batıda Hanönü ve Taşköprü ile çevrilidir.

2013 yılında hizmete giren yeni Boyabat Şehirlerarası Otogarı'ndan başta İstanbul, Ankara, İzmir ve Samsun olmak üzere yurdun değişik yerlerine karşılıklı seferler düzenlenmektedir.

1.2.5.2. Haberleşme

Boyabat yöresi, ulusal-yerel radyo ve televizyonlardan yararlanmaktadır. Binaların çatılarına kurulan çanak antenler vasıtasıyla dünya televizyonları rahatlıkla izlenebilmektedir. Ulusal basına ait bütün gazete ve dergiler günlük olarak ilçeye ulaşmaktadır. 1980'li yıllarda sabit telefon bağlatabilmek için verilen çabalar düşünüldüğünde, günümüzde ilçe merkezi ve hemen hemen tüm köylerde GSM operatörlerinin hizmet vermesi teknolojik gelişmelerin iletişim alanında ulaştığı noktayı göstermesi bakımından son derece önemlidir.

1.2.6. Turizm

Boyabat yöresi turizm potansiyeli açısından zengin turistik varlıklara sahip olmasına rağmen, yörenin yeterli tanıtımının yapılamaması ve turistik tesislerin olmayışı sebebiyle ekonomik anlamda istenilen seviyede değildir. Boyabat Kalesi, Tarihî Boyabat Evleri, Kaya Mezarları, Yeraltı Şehri (Kale içi), Bazalt Kayalıkları gibi tarihî ve turistik eserler kültür turizminin yörede canlanması ve işler hale gelmesi için yeterlidir.

1.2.6.1. Tarihî Eserler

Boyabat ilçe merkezi ve köylerde bulunan tarihî eserler, doğal manzaralar ve diğer öğeler ana hatları ile ele alınacaktır.

1.2.6.1.1. İlçe Merkezindeki Eserler

Boyabat Kalesi

Boyabat Kalesi⁵⁴, ilçenin batısında Gökırmak vadisinde iki sarp kayalığın güneyinde bulunan bir tepenin üzerindedir. Kale, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 57.02.00 (1.17127) numara ile tescil edilmiş ancak tescil tarihi belirtilmemiştir.⁵⁵

Ahmet Gökoğlu, Boyabat Kalesi'nin MÖ. 600'lü yıllarda Paflagonyalılar tarafından "*meskun ve müdafaa yeri*" olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Buradan hareketle kalenin 2600 yıllık bir mazisinin olduğu söylenebilir.

Gökoğlu, "1830'da Çapvanlar'dan Hasan adında bir derebeyinin hüküm sürdüğünü ve aynı şahsın o tarihte buradan sürüldüğünü R. Leonhard işaret etmektedir. 1830'da kale üzerinde 30 haneli bir mahalle bulunduğunu"⁵⁶ ifade etmektedir.

Bazalt Kayalıkları

Boyabat'a 15 km uzaklıkta Kurusaray Köyü civarında Fındıklık mevkiindedir. Birbirine yakın 3 vadide yer alan bazalt kayalardan oluşan sütunların özelliği 4-5-6 köşeli oluşlarıdır. Sütunların yüksekliği 30-40 m civarındadır. Jeolojik oluşumu ile ilgili Maden Tetkik Araştırma Enstitüsü ve 9 Eylül Üniversitesi tarafından yapılan araştırma ve çalışmalar sonucunda genç döneme ait yaklaşık 3-5 milyon yıllık geçmiş olduğu ortaya çıkmıştır.⁵⁷

⁵⁴ Boyabat kalesi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Erdal Eser, Boyabat Kalesi; *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 30/2 (Aralık 2006) ve <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1463.pdf> 03.01.2014.

⁵⁵ <http://www.boyabat.gov.tr/bkale.html> (03.04.2014).

⁵⁶ Gökoğlu, *Paphlagonia-Paflagonya- Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*, s .177.

⁵⁷ <http://www.boyabat.gov.tr/bkylr.html>. (09.01.2014).

Boyabat Yeraltı Şehri

Boyabat Kalesi'nin altında ve kesin olmamakla birlikte Romalılara ait olduğu düşünülen *Boyabat Yeraltı Şehri*, yapılan kazı ve restorasyon işlemleri sırasında gün yüzüne çıkarılmıştır. Dört bin yıllık tarihî bir geçmişe sahip olduğu düşünülen Boyabat Yeraltı Şehri'nin, Kapadokya Bölgesi'ndeki yeraltı şehrinden sonra bu alandakilerin en büyüğü olduğu ifade edilmektedir.⁵⁸

Boyabat ilçe merkezinin altına doğru uzanan ve genişliği henüz tam olarak tespit edilemeyen yeraltı şehrinin içindeki dehlizlerin ışıklandırılmasıyla birlikte Boyabat yöresinin turizm açısından son derece önemli bir konuma geleceği söylenebilir.

Geleneksel Boyabat Evleri

Boyabat Kalesi çevresindeki tepelerin yamaçlarına ve eteklerine kurulmuş bir kent olan Boyabat'ta geleneksel konutların parsel içindeki konumunu öncelikli olarak manzara belirlemektedir. Cephelerin biri genellikle manzaraya, diğer cephesi ise bahçeye veya sokağa yönelik olarak tasarlanmıştır. Yamaçların her noktası birbirinden değişik görünümler sunmakla birlikte, kale manzarasının hemen her konutun yönlendirilmesinde hakim bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Konutlar, genelde zemin kat üzeri 2 kat olmak üzere toplam 3 katlıdır. Karma sistemde inşa edilen konutların zemin katlarında, ahşap hatıllı, taş duvarlı, kâgir yığma sistem, üst katlarında ahşap taşıyıcılı, kâgir dolgulu ya da dolgusuz sistem kullanılmıştır.⁵⁹

1.2.6.1.2. Köylerdeki Eserler:

Salar Köyü Kaya Mezarı (Direkli/Dikili Kaya Mezarı):

Salar Köyü Kaya Mezarı, Boyabat-Kastamonu karayolunun on beşinci kilometresi üzerinde ve Salar Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Köyün doğu

⁵⁸http://www.zaman.com.tr/sehir_boyabatta-kapadokyadan-sonra-en-buyuk-yer-alti-sehri-bulundu_679292.html. (09.01.2014).

⁵⁹<http://www.boyabat.gov.tr/bevleri.html> (14.11.2013).

tarafında yer alan mezar, kalker bir kayanın üzerinde bulunmaktadır. Bahse konu kaya mezarının bir yolu yoktur. (Araştırma için gittiğimizde tarlaların içinden geçerek ve dik bir yokuş çıkarak bu kaya mezarına ulaşabildik.)

Ahmet Gökoğlu, bu kaya mezarını ilim alemine ilk kez Prof. Leonhard'ın tanıttığını ve yine Leonhard'a göre buranın Paflagonyalılar tarafından inşa edilmiş olabileceğini tahmin etmektedir.⁶⁰ Başoğlu da mezardaki hayvan figürlerinin işlemlerinden hareketle bu kaya mezarının Romalılar değil, Paflagonyalılar'a ait olduğu görüşünü benimsemektedir.⁶¹

Direkli Kaya Mezarı kalker kayalara oyulmuştur. Giriş yerinde üç sütun vardır. Bunun için Direkli Kaya denilmiştir. Boyu 10, yüksekliği 5 metredir. Yan duvarları düz, tavan hafif meyilli beşik örtüdür. Tavanın yan duvarlarıyla birleştiği yuvarlak bir silme vardır. Üç sütun aşağıdan yukarıya doğru incelemekte ve yukarıdaki kirişlere bağlanmaktadır. Sütunları üstünde küp biçiminde başlıklar vardır. Burada diz çökmüş durumunda hayvan heykelleri vardır. Sütun ve arkasındaki boşluk ön salonu teşkil etmektedir. Mezar arkada bulunan bir odadan ibarettir. Odaya bu salonun hemen ortasında dikdörtgen biçimindeki bir kapıdan girilmektedir. Mezarın tavanı kubbemsi, duvarlar düzdür. Girişe göre solda ve arkada birer ölü sediri vardır. Kapının üzerine de ışıklık için küçük bir pencere konulmuştur.⁶²

1.2.7. Sosyal Hayat ve Üretim Tarzları

İnsan unsurunun ekonomik sistemler içindeki durumu, halkbilim açısından oldukça önemlidir. Üretim, pazarlama ve tüketim evrelerinde; yörelere göre insan hareketleri, kültürel yapıya paralel olarak ortaya çıkmaktadır.

Boyabat ekonomisinde tarım ve hayvancılık ile ticaret ve sanayinin ne durumda oldukları ana hatlarıyla alt başlıklar halinde değerlendirilecektir.

1.2.7.1. Tarım ve Hayvancılık

Boyabat yöresinde ekonomik yapının tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu istatistiklerden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun 1965 yılı verilerine göre Boyabat ilçe merkezinde nüfus 9.418, köylerde 53.292 olup

⁶⁰Gökoğlu, *Paphlagonia-Paflagonya- Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*, 63.

⁶¹Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, s.66.

⁶²Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, s. 64.

toplam 62.710 kiřidir⁶³. Bu durum yöre halkının büyük çoğunluğunun köylerde yaşadığını ve tarım ve hayvancılıkla uğraştığını göstermektedir.

İlçe topraklarının 30.450 hektarı tarım arazisi olarak kullanılmakta olup sulu ve kuru tarım yapılmaktadır. Tarıma elverişli olup kullanılmayan tarım arazisi miktarı ise 9550 hektardır. Ormanlık alan 100.296 hektar iken, ormansız alan 65.462 hektardır.⁶⁴

Tarım rnleri olarak 15.600 ton buğday, 3.789 ton arpa, 8.400 ton eltik, 24.750 ton şeker pancarı üretimi yapılmaktadır.⁶⁵ Elma, armut, ayva, dut, üzüm, kiraz, vişne, ceviz, kuşburnu yörede yetiştirilen meyvelerden birkaçıdır. Sebze olarak domates, salatalık, lahana/kelem, taze fasulye, kabak, bamya, kavun, karpuz, pırasa, dolmalık ve sivri biber sayılabilir.⁶⁶

Yurtseven, 1850 yılında Boyabat ilçe merkezinde yaşayanların geçim kaynaklarına ilişkin şu bilgileri vermektedir:

*XIX. yüzyılın ortalarında Boyabat kaza merkezine ait köylerin iktisadi faaliyetleri olarak tarım ve hayvancılığın uygulama şekilleri görülmektedir. Bunlar büyük ve küçükbaş hayvancılık, arıcılık, tahıl ürünleri, sebze ve meyvecilik, bağcılık faaliyetleri ve bunlardan elde edilen ürünler şeklinde sıralanmaktadır.*⁶⁷

Bekir Başoğlu, 1964 yılında Boyabat yöresinin hayvancılıkta ne durumda olduğunu aşağıdaki tablo ile ortaya koymaktadır:

HAYVAN CİNSİ	HAYVAN MİKTARI
At	1.500
Katır	400
Eşek	4.950

⁶³ TÜİK, 1965 genel nüfus sayım verileri.(6.11.2013).

⁶⁴ <http://www.boyabat.gov.tr/edrm.html> (14.11.2013).

⁶⁵ <http://www.boyabat.gov.tr/edrm.html> (14.11.2013).

⁶⁶ K.k. 2, 3, 8, 9, 10, 15, 16, 31.

⁶⁷ Ahmet Yurtseven, "XIX. Yüzyılın Ortalarında Boyabat kazasını Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*,5/1,2013, ss.1-10.

Sığır	32.634
Manda	12.929
Koyun	39.844
Kıl Keçisi	29.681
Tiftik keçisi	41316

Başoğlu, kümes hayvanları ile ilgili bilgiler vermemekle beraber çok miktarda hindi ve tavuk beslendiğinden bahsetmektedir.⁶⁸

Günümüzde Boyabat yöresinin hayvancılıkla ilgili sayısal verileri şöyledir:⁶⁹

HAYVAN CİNSİ	HAYVAN MİKTARI
At	260
Katır	145
Eşek	1.040
Sığır	20.200
Manda	1.050
Koyun	33.000
Kıl Keçisi	6.700
Tiftik keçisi	320

⁶⁸Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, s. 18.

⁶⁹<http://www.boyabat.gov.tr/edrm.html> (14.11.2013).

1964 ve 2013 yıllarına ait her iki tabloda incelendiğinde son elli yıl içerisinde Boyabat yöresinin hayvancılıkta sayısal olarak geriye gittiğini ifade edebiliriz. Bunun en önemli nedeni kırsal alanda yaşayan insan sayısının azalması, başka bir deyişle Boyabat ilçe merkezine ve büyükşehirlere göç eden insan sayısındaki artış olarak gösterilebilir.⁷⁰

1.2.7.2. Ticaret ve Sanayi

Boyabat ekonomisinde ticaret ve sanayi alanında özellikle 1960'lı yıllardan sonra önemli gelişmeler olmuştur. Ticaret hacminin merkezi, halkın yoğun olarak yaşadığı ilçe merkezidir.

"İlçede sanayi kuruluşlarınca -toprak sanayi- üretilen mallar ticaret alanında önemli yer tutar. İlçede devlet ve özel sektöre ait 5 adet banka şubesi vardır: Bunlar T.C. Ziraat Bankası, Halk Bankası, Türkiye İş Bankası, Şekerbank ve Akbank' tır. Sanayi ve Ticaret Odası mevcuttur. 20 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 22 adet Tarımsal Sulama Kooperatifi, 63 adet Yapı Kooperatifi, 2 adet Tüketim Kooperatifi, 4 adet Motorlu Taşıt Kooperatifi, 1 adet Küçük Sanayi Sitesi Kooperatifi, 1 adet Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifi mevcuttur."⁷¹

Tuğla sektörü, Boyabat ekonomisi için en önemli sektörlerin başında gelmektedir. Yarattığı istihdam imkanları ile ilçe ekonomisinin lokomotif olan sektörde 25 firma faaliyet göstermektedir. Bu firmalarda yıllık olarak -yazın ve kışın bu rakamlar değişmektedir- yaklaşık 1.625 kişi istihdam edilmektedir.⁷²

Boyabat TSO verilerine göre 2012 yılı itibariyle tuğla sektörüyle birlikte diğer alanlarda faaliyet gösteren işletmeler ve bu işletmelerin sayıları tablo halinde şöyledir⁷³:

⁷⁰ 1965 ve 2011 yıllarına ait genel nüfus sayım verileri incelendiğinde kırsal alanda yaşayan insan sayısındaki azalma net olarak görülecektir.

⁷¹ <http://www.boyabat.gov.tr/edrm.html> (14.11.2013).

⁷² Boyabat TSO 2013 yılı tuğla sektörüne ait veriler.

⁷³ Boyabat TSO 2012 verileri.

Faaliyet Adı	İşletme Sayısı
Ateşe dayanıklı briketler, bloklar, tuğlalar vb.	25
Kereste imalatı (ağaçların biçilmesi, planyalanması, rendelenmesi ve şekillendirilmesi faaliyetleri) (bıçkıcılık, hızarcılık, vb. ile boya, kimyasal madde, vb. koruyucular emdirilmiş tel ve elektrik direkleri, kazıklar, sırkılar dahil)	13
Et veya kümes hayvanları etinden yemek imalatı	9
Fırın ürünlerinin imalatı	7
Diğer mobilyaların imalatı	7
Diğer süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	3
Öğütülmüş tahıl imalatı	3
Diğer dış giyim eşyaları imalatı	3
Deri veya karma deriden çeşitli mamul imalatı	3
Baskı işleri (hızlı basım dahil)	3
Diğer camların imalatı ve işlenmesi (teknik amaçlı cam eşyalar dahil)	3
Hazır karma beton imalatı	3
Mutfak mobilyalarının imalatı	3
Plastik kapılar, pencereler, çerçeveler, panjurlar, güneşlikler, süpürgelikler (PVC`den olanlar dahil)	2
Sönmemiş kireç, sönmüş kireç ve suya dayanıklı kireç imalatı	2
Pirinç elde edilmesi ve pirinç unu imalatı	1
Pirinç, patates, mısır vb. ürünlerden nişasta imalatı	1

Şekerleme, lokum, pişmaniye ve tahin helvası imalatı	1
Diğer başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstillerin imalatı	1
Dış giyim eşyası imalatı (kaban, palto, ceket, pantolon, takım elbise, döpiyes, anorak, yağmurluk, gece kıyafetleri vb.) (iş giysileri ve terzilerin faaliyetleri hariç)	1
Parfüm ve eau de toilet (losyon ve kolonya dahil)	1
Plastikten yarı mamul ürünlerin imalatı	1
Ateşe dayanıklı olmayan kilden inşaat malzemesi imalatı	1

Bekir Başoğlu, 1970'li yıllarda Boyabat ekonomisine ait önemli bilgiler vermektedir. Bu yıllarda yörede 6 çeltik fabrikası, 3 tuğla=kiremit fabrikası, 2 un fabrikası, çok sayıda kereste biçme atölyeleri, un değirmenleri ile kösele ve deri imalathanesi bulunmaktadır.⁷⁴ Boyabat yöresi, çok eskiden beri pirinciyle meşhur bir ilçedir. Bu ünü Katip Çelebi'nin "*Cihannüma*" adlı eserinde şöyle ifade edilmektedir: *Boyabad bu kasaba nahiye-i imir Sinop yoludur. Canık'ten Kastamonu yolu üzeredir. Ve hafta pazarı durur. Ve Boyabad nahiyesi serapa çeltikzardır. Pirinç olur. Buradan Taşköprü garp ve cenuba bir merhaledir.*⁷⁵

1.2.8. Araştırma Alanının Kültürel Özellikleri

Boyabat kültürünün yapısı, genellikle Anadolu'daki Türk kültür yapısı ile benzer özellikler göstermektedir. Kültürel değerlerindeki süreklilik, Anadolu'nun Türkleşmesi sonrasında daha belirgin bir biçimde kendini göstermiştir. Boyabat sınırları içinde yer alan maddî kültür unsurlarının zenginliği, araştırma alanının tarihi ve kültürel bakımdan ne kadar değerli olduğunun bir göstergesidir.

Boyabat kültürüne derinlikli olarak temas etmeden önce, araştırma alanının eğitim-öğretim durumuna bakmakta fayda vardır:

⁷⁴Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, ss. 18-19.

⁷⁵Karşılaştırma için bkz. Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, s. 50.

1.2.8.1. Eğitim ve Öğretim

1.2.8.1.1. Temel Eğitim (Okul Öncesi-İlkokul-Ortaokul)

İlçede 2013 yılı itibariyle 15 Okul Öncesi, 28 İlk ve Ortaokul bulunmaktadır. Bu okullarda 138 okul öncesi ve sınıf öğretmenleri eşliğinde 6435 öğrenci eğitim öğretim görmektedir. Boyabat ilçe merkezindeki okullarda 174 derslik bulunurken köylerde ise 77 derslik mevcuttur. Derslik başına düşen öğrenci sayısı merkezde 26 iken, bu sayı köylerde 19'a düşmektedir.

1.2.8.1.2. Ortaöğretim

2013 yılı itibariyle Boyabat ilçe merkezinde 8 adet Ortaöğretim Kurumu(lise) bulunmaktadır. Belirtilen okullardan 4 tanesi genel, 4 tanesi de meslek lisesi niteliğindedir. Bu okullar şunlardır: Türk Telekom Anadolu Öğretmen Lisesi, Şehit Ersoy Gürsu Anadolu Lisesi, Mehmet Akif Ersoy Lisesi, İmam-Hatip Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi. Bahse konu Ortaöğretim okullarında 1179'u erkek, 1129'u kız olmak üzere toplam 2308 öğrenci eğitim görmektedir. İlçede iki özel dershane, altı özel öğrenci yurdu, iki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi ve iki özel motorlu taşıt sürücü kursu bulunmaktadır.

1.2.8.1.3. Yüksek Öğretim

Boyabat Meslek Yüksekokulu, Yükseköğretim Genel Kurulunun 30.09.1994 tarihli toplantısında 2547 Sayılı Kanunun 2880 Sayılı Kanunla değişik 7/d-2 maddesi uyarınca Ondokuz Mayıs Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. 1995-1996 öğretim yılında İnşaat ve Harita-Kadastro programlarıyla eğitim öğretime başlanmış olup, bu programlara Tekstil Programı (İÖ) eklenmiştir. Sinop Üniversitesi'nin kurulmasıyla birlikte Boyabat Meslek Yüksekokulu bu üniversiteye bağlanmıştır.

Boyabat Meslek Yüksekokulu, ilçe merkezine 6 km uzaklıkta bulunan Sanayi Sitesi'ndeki Çıraklık Eğitim Merkezi'nin geçici hizmet binasında eğitim öğretime başlamıştır. Yüksekokul, 30.05.2006 tarihinde inşaatı tamamlanan kendi hizmet

binasına taşınmıştır. 3 katlı tek blok halindeki binada toplam 4 amfi ve 15 sınıf bulunmaktadır.⁷⁶

1.2.8.1.4. Yaygın Öğretim

Devlet okullarında belirlenen süreler içinde eğitim öğretim olanaklarından yararlanamayanlar, Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılan kurslarda hayata hazırlanmaktadır. Örgün eğitim kurumlarından olan Halk Eğitim Merkezleri, çeşitli dallarda açılan eğitici programlarla ihtiyaç duyan kişilere gerekli formasyonu kazandırmaktadır.

Boyabat Halk Eğitim Merkezi, 2012-2013 döneminde 41 ayrı alanda 21 usta öğreticisiyle kurslarına devam etmektedir. Bu kurslarda verilen hizmetlerden 693 kursiyer faydalanmaktadır. Boyabat Halk Eğitim Merkezi koordinatörlüğünde yürütülen *Ana-Kız Okuldayız* kampanyası çerçevesinde, okuryazar olmayan kişiler için açılan kurslarda 2736 kursiyer okuryazar belgesi belge almaya hak kazanmıştır. Boyabat Mesleki Eğitim Merkezi 2013 yılı itibariyle 7 öğretmen, 35 kalfa ve 37 çırak ile Boyabat Sanayi Sitesi'nde faaliyetlerine devam etmektedir.

1.2.8.2. Basın Yayın

Boyabat yöresinde yazılı basın alanından ziyade sosyal medyada faaliyet gösteren yayın organları daha fazladır. Teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla geliştiği günümüzde insanlar bilgiye anında ulaşmak istemektedirler. Bu durum sosyal medyanın ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Yörede bu amaçla kurulmuş pek çok internet sitesi vardır: Boyabat Gazetesi, Boyabat Haber, Boyabat Haberleri, Boyabat İlk Haber, Boyabat Manşet, Boyabat Olay, Boyabat Sitesi, Boyabat Son Haber, Boyabat 57 vb. internet siteleri bunlardan birkaçıdır.

Sosyal medyanın yanında Boyabat Sesi Gazetesi haftalık olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca ilçede bir adet yerel radyo (Ezgi FM) faaliyet göstermektedir. Boyabat İlçe merkezine ait haberlerin yanında köylerin tanıtımı

⁷⁶http://www.sinop.edu.tr/akademikbirimler/yuksekokullar/boyabat_myo/ (24.04.2013).

amacıyla kurulmuş ve bu köylerle ilgili çok önemli bilgiler sunan internet siteleri de mevcuttur:

<http://www.iliceliyiz.biz>

<http://www.akyorukkoyu.com>

<http://eglencekoyu57.tr>.

<http://www.dariozu.com>

<http://gazideretabakli.blogspot.com.tr/>

<http://www.govekoyu.com/>

1.3. Araştırma Alanının Tarihi Özellikleri

1.3.1. Milattan Önce Boyabat

Boyabat yöresinin eski çağlardan beri önemli bir yerleşim yeri olduğu tahmin edilmektedir. Bu konuda kesin bilgilere sahip olmamakla birlikte; yörenin Gökırmak'ın hemen yanında olması ve yine Taşköprü ve Daday'da tarih öncesi çağlara ait aletlerin bulunması bu görüşü desteklemektedir.⁷⁷

Bekir Başoğlu, Gökırmak vadisinde rastlanan kültür unsurlarının Boyabat ve çevresinde de bulunabileceğini, hatta Keseköy'de Cemil Başoğlu tarafından bulunan bir taş parçasının balta olabileceğini, bahse konu bu baltanın tarih öncesine ait olduğunu iddia etmektedir.⁷⁸ Boyabat'ın Gökırmak ve Kızılırmak havzalarının yanında olması ve iklim şartları da göz önünde bulundurulduğunda yörenin tarih öncesine ait bir yerleşim yeri olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Boyabat'ın M.Ö. 1400'lü yıllarda kurulduğu tahmin edilmektedir. Şehrin eski adı Germanikopolis'tir. İlçeyi ilk kuranların Gaşkalar olduğu tahmin edilmektedir. Boyabat, sırasıyla Gaşka, Hitit, Paflagonya, Lidya, Pers (İran), Pontus, Roma, Bizans egemenliklerine girmiştir.⁷⁹

⁷⁷Gökoğlu, *Paphlagonia-Paflagonya- Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*, s . 23.

⁷⁸Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, ss. 23-90.

⁷⁹Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, ss. 24-29.

1.3.2. İslamiyet Döneminde Boyabat

Uzun yıllar Bizanslıların idaresinde kalan Boyabat, Danişment Ahmet Gazi'nin oğlu Gümüş Tekin zamanında Danişmentlilerin eline geçmiştir. 12. yüzyılın başlarında Danişmentlilere geçtiği düşünülmekle birlikte kesin tarih belli değildir. Boyabat'a ilk Türkler bu tarihte gelmiş ve İslamiyet de bu havaliye Türklerle birlikte girmiştir. Danişmentlileri yenerek onları ortadan kaldıran Anadolu Selçukluları, Sinop ve Kastamonu'ya sahip oldular. Bu sıralarda Boyabat Selçukluların eline geçti. 1175-1210 tarihleri arasında Selçukluların elinde kalan Boyabat, zaman içinde Rumların idaresine girmiştir.⁸⁰

Selçuklu hükümdarı İzzettin Keykavus, Kastamonu ve Sinop'u Rumlardan geri almak amacıyla Hüsamettin Çoban'ı göndermiş ve 1214 yılında tekrar Selçukluların idaresine girmiştir. Selçukluların eline geçen Boyabat'ın Çobanlara verilip verilmediği; verildiyse kaç yıl bunların idaresinde kaldığı belli değildir. 1262'den 1322 tarihine kadar beylik yapan Pervaneler, Boyabat'ta 60 yıl hüküm sürmüştür. Boyabat Kalesi'ni tam karşıdan gören *Pervane Tepesi*'nin Pervaneoğulları ile bir ilgisi olduğu ifade edilmektedir.⁸¹ Bugünkü Boyabat toprakları uzun yıllar Candaroğulları elinde kalmış ve onlar tarafından yönetilmiştir.

1.3.3. Osmanlı Hâkimiyetinde Boyabat

Yıldırım Beyazıt zamanında 10 yıla yakın (1392-1402) Osmanlılar idaresinde kalan Boyabat, 1461 tarihinden başlayarak Cumhuriyet'e kadar başka bir devlet idaresine geçmemiş, tam 462 yıl Osmanlıların idaresinde kalmıştır.⁸² Fatih Sultan Mehmet Trabzon seferine giderken Boyabat'tan geçmiş, Dördüncü Murat da Bağdat seferinde Boyabat yolunu takip etmiştir. Boyabat 462 sene Osmanlıların idaresinde kalmıştır. Katip Çelebi'nin ifadesine göre Dördüncü Murat Bağdat Seferi'nde Boyabat'ın Kurusaray Köyü'nde konaklamıştır. Padişah köylülerden çok memnun kalmış ve bütün köyü vergiden muaf tutmuştur.⁸³

⁸⁰Baçoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, ss. 29-33.

⁸¹Baçoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, ss. 34-38.

⁸²Baçoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, s. 47.

⁸³<http://boyabatweb.tripod.com/tarihi.html>: (13.10.2013)

İlçe, Osmanlı zamanında Sinop Sancağına bağlı bir kadılıktır. Tanzimat devrinde Boyabat nahiyeye çevrilmiştir. İlçede Osmanlı Devleti'nden kalma birçok eser vardır. Akmescit Camii, şu anda harabe halinde olan Çay Mahallesiindeki Medrese, Daylı Türbesi, Aşıklı Tekke Türbesi, Büyük Cami, Bekir Paşa Su Kanalı vs. İlçe Cumhuriyet döneminde Sinop iline bağlı bir ilçe olurken gelişmesini de hızla sürdürmektedir.⁸⁴

1.3.4. Cumhuriyet'ten Günümüze Boyabat

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte ülkede yeni bir devlet ve yeni bir sitem kurulmuştur. Senelerce devam eden sosyal olayların yaralarının sarılması amacıyla devlet tarafından her alanda çalışmalar yapılmış; tarım, sanayi başta olmak üzere ülkenin dört bir tarafında ekonomik anlamda hamleler başlatılmıştır.

Bugün Boyabat'ta sanayi kuruluşlarınca üretilen mallar -özellikle toprak sanayi- yöre ekonomisi içinde önemli yer tutar. Yörede pazartesi ve cuma günleri kurulan pazar, ilçede üretilen malların değerlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

1.4. Boyabat Üzerine Yapılan Araştırmalar

1.4.1. Kitaplar

Başoğlu, Bekir (1972) Boyabat ve Çevresi Tarihi, Doğu Matbaacılık, Ankara

Başoğlu, Bekir (1978) Sinop İli Tarihi, Ayyıldız Matbaacılık, Ankara.

Başoğlu, Bekir (1990) Boyabat Yöresi Araştırmaları, Boyabat Matbaası, Boyabat-Sinop.

Gökoğlu, Ahmet (1952) Paphlagonia, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu.

⁸⁴ <http://www.boyabat.gov.tr/btarih.html> (13.10.2013).

1.4.2. Makaleler

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Düğünleri 1*, Türk Folkloru S.10, s. 19-22.

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Düğünleri 2*, Türk Folkloru S.11, s. 14-16.

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Düğünleri 3*, Türk Folkloru S.12, s. 18-21.

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Hafta Günlerinin Adları*, Türk Folkloru S.14, s. 8.

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Ferfene*, Türk Folkloru S. 15, s. 20.

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Panayırı*, Türk Folkloru S. 16, s. 27.

Başoğlu, Bekir(1980) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Yöresinde Giyim 1*, Türk Folkloru S. 17, s. 20-23.

Başoğlu, Bekir(1981) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Yöresinde Giyim 2*, Türk Folkloru S.18, s. 27-28.

Başoğlu, Bekir(1981) *Boyabat Folkloru: Köy Odaları, Ay ve Güneşe Dair*, Türk Folkloru S. 22, s. 19-20.

Başoğlu, Bekir (1981) *Boyabat Folkloru: Boyabat'ta Yağmur Duası*, Türk Folkloru, S. 24, s. 18-19.

Başoğlu, Bekir (1981) *Boyabat Folkloru: Boyabat Yöresinde Çeşitli İnançlar*, Türk Folkloru, S. 28, s. 26-29.

Başoğlu, Bekir (1981) *Boyabat Folkloru: Boyabat Yöresi Türküleri*, Türk Folkloru, S.29, s. 24-25.

Başoğlu, Bekir (1982) *Boyabat Folkloru: Boyabat Yöresi Halk Ozanları*, Türk Folkloru, S.30, s. 19-20

Başoğlu, Bekir (1982) *Boyabat Folkloru: Boyabat Yöresi Ağzı*, Türk Folkloru, S. 32, s. 15-16.

Başıoğlu, Bekir (1982) *Boyabat Folkloru:Boyabat Yöresinde Atasözleri, Deyimler, Öğütler ve İnanışlar*, Türk Folkloru, S.34, s.19-21.

Başıoğlu, Bekir (1982) *Boyabat Folkloru:Boyabat Yöresinde Yüzük Oyunu*, Türk Folkloru, S.35, s. 21-22.

Başıoğlu, Bekir (1982) *Boyabat Folkloru: İnsan Sağlığı İle İlgili Görüş, İnanış ve Uygulamalar*, Türk Folkloru, S.36, s. 11-13.

Başıoğlu, Bekir (1982) *Boyabat Folkloru:Boyabat Esnaf Kolları*, Türk Folkloru, S.40, s. 8-9.

Başıoğlu, Bekir(1983) *Boyabat Yöresi Folkloru: Çöpçatan*, Türk Folkloru, S. 41, s. 7-8.

Başıoğlu, Bekir(1983) *Boyabat Yöresi Folkloru:Çomak Tutmak*, Türk Folkloru, S. 42, s. 17.

Başıoğlu, Bekir(1984) *Boyabat Yöresi Folkloru: Boyabat Yöresinde Yerel Sözcükler*, Türk Folkloru, S.56, s. 14-15.

İKİNCİ BÖLÜM

BOYABAT YÖRESİ HALKBİLİM ÜRÜNLERİ

2.1. Halk Hayatının Geçiş Dönemleri

İnsan hayatı için önemli üç olay vardır: Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Bu önemli olaylar halk hayatında birçok âdet ve gelenekle birlikte yaşamaktadır. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda kişiyi de bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.⁸⁵

Âdet ve inanmaların hayatın her döneminde halk üzerinde büyük yaptırım gücü vardır. Toplumsal ve kültürel değişiklikler âdet ve inanmaların değişmesine neden olur. Âdetler eski kuşaklarla yeni kuşaklar arasında kurulan bir bağlantı zinciridir. Âdetler statik değil, dinamiktir. Çağın şartlarına göre kendilerini yenilerler.⁸⁶

İnsanların hayatında çok önemli olan geçiş dönemlerinde, diğer yörelerimizde olduğu gibi Boyabat'ta da çeşitli âdet, inanma ve bunlara bağlı pratiklere rastlayabiliriz. Yörede yaşayan pek çok pratik, eski Türk inançlarının bir devamı olarak değerlendirilebilir. Geçiş dönemlerinde görülen bazı uygulama ve pratiklerin eskiye nazaran azalarak devam ettiği söylenebilir. Bazı pratikler, şekil olarak değişse bile özde aynı amaç için yapılmaktadır.

⁸⁵ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s.131.

⁸⁶ Cahit Tanyol, *Sosyolojik Açıdan Din, Ahlak, Laiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar*; İstanbul: y.y.,1970. ss. 38-41.

2.1.1. Doğum

Doğum, her zaman bireyler için mutluluk vesilesi olarak değerlendirilir. Doğumla birlikte anne babanın toplumda saygınlığı artmaktadır. Doğan her çocuk yalnızca anne babayı değil; akrabaları da sevindiren bir durumdur. Doğumla birlikte neslin devamı için bir fert daha dünyaya gelmiş olur. Çünkü ailenin varlığı ve devamı için ocağın tüttürülmesi arzu edilir. Yörede halk söyleyişi olarak ifade edilen *ocağı söne* bedduası; ocakla aile kavramının ne denli örtüştüğünü vurgulaması açısından önemlidir.

Anneye benlik, babaya güven, akrabalara da güç kazandıran doğum olayına, hem çift hem de aile büyükleri çok önem vermektedir. Bu bakımdan doğum öncesinden doğum anına kadar geçen süre büyük bir dikkatle takip edilmektedir.

Yörede inançlar ve gelenekler, insanları gebelik öncesinden doğuma kadar olan süreçte birtakım âdetlere uymaya ve bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır.

2.1.1.1. Doğum Öncesi

Eski Türklerde çocuk sahibi olmak isteyenler, açları doyurur, çıplakları giydirir ve ağzı dualı kişilerden dua/alkış dilerlerdi. Oğuz beyleri ellerini dua için göğse açtıkları zaman, Tanrı dileklerini geri çevirmezmiş. Dede Korkut Hikâyeleri'nde bu durumu açıklayan pek çok olay vardır.⁸⁷

Boyabat'ta doğum öncesi başlığı altında ele alınan gebe kalma, kısırlık ve gebe kalmama, gebelik ve aşırma, çocuğun cinsiyeti ile doğum sırası ve doğum sonrası konularında pek çok pratiğin uygulandığı tespit edilmiştir.

2.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma

Yörede, çocuk bekleyen kadınlara *hamile*, *yüklü*, *iki canlı*, *gebe* gibi adlar verilmektedir. Kadının fiziksel yapısında meydana gelen farklılıklar, hamile kalıp

⁸⁷Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*; Ankara: TDK Basımevi, 1989, s. 9.

kalmadığını yansıtabilmektedir. Bulantı, kusma, baş dönmesi gibi durumlar hamileliğin belirtisi olarak değerlendirilmektedir.

Belli bir zaman geçtikten sonra çocuğu olmayan kadınlar genellikle cuma günleri türbelere giderek adak adar, iki rekât namaz kılar ve dua ederler. Türbelere insanlar çoğu zaman akrabalar veya komşuların yönlendirmeleriyle giderler. Bu yönlendirme bazen çocuğu olmayan kadını bir başka kadının rüyasında türbe etrafında dolaşırken ya da kucağında çocukla görmesi neticesinde gerçekleşmektedir.⁸⁸ Türbenin etrafını yedi defa dolaşmak, kapısına ya da penceresine çaput bağlamak, duvarlarına taş yapıştırmak yapılan pratiklerden bazılarıdır. "Eğer çocuğum olursa gelip burada kurban keseceğim" diyerek çeşitli adaklar adanmaktadır.⁸⁹ Türbelere gitmenin dışında bel çektirme, bele özel yakılar bağlama gibi folklorik işlemlerde yapılmaktadır.

Düşük tehlikesi olan gebe kadının elbisesine, çocuğunu düşürmesin diye anahtar takılması inancı ve uygulaması uzun yıllar özellikle köylerde devam etmiştir.⁹⁰ Ancak bu tür bir uygulamaya günümüzde rastlamak mümkün değildir.

2.1.1.1.2. Kısırlık ve Gebelikten Korunma

Çocuk olmama durumu kadın veya erkekten kaynaklanabilir. Bu durumda kadın ve erkekler farklı ifadelerle nitelendirilebilir. Yörede çocuğu olmayan kadınlar, "*kundaksız, kodaksız/godaksız, kısır, türbesiz garı, meyvesiz ağaç*" olarak adlandırılmaktadır. Burada "*kundaksız*" kelimesi kundağı olmayan, yani çocuğu olmayan anlamındadır. Kodaksız adlandırması ise *kodak/godak/koduk* kelimesine dayanır. Kodak kelimesi Anadolu'nun pek çok yöresinde *eşek yavrusu* anlamına geldiği gibi (Ezine, Kandıra, Kastamonu, Tokat, Trabzon vs.); dul kadının ikinci kocasının yanına götürdüğü çocuk (İskilip), evlilik dışı dünyaya gelen çocuk (Gürün), on iki-on beş yaşları arasında çiftçi yamağı erkek çocuk (Erzurum) anlamlarına da gelmektedir.⁹¹ Yörede taşımacılıkta sıklıkla kullanılan eşeğin fazla sayıda olması, bağlamanın adlandırmaya etkisini göstermektedir. Ayrıca Anadolu'nun

⁸⁸ K.k. 2

⁸⁹ K.k. 3, 4, 50.

⁹⁰ K.k. 2,50.

⁹¹ Türk Dil Kurumu (TDK), *Derleme Sözlüğü 8. cilt*, Ankara: TDK Yayınları, 1993, s. 2896.

geniş bir kesiminde olduğu gibi Boyabat yöresinde de çocuğu olamayan erkek, *zürriyetsiz* olarak adlandırılmaktadır.⁹²

Evlilikten belli bir süre geçtiği halde çiftin çocukları olmuyorsa birtakım pratikler yerine getirilir. Genellikle sorunun kadından kaynaklandığı düşüncesi hâkimdir. Kadının belini ovalamak, kollarını arkadan kavrayarak sallamak yapılan uygulamalardan birkaçıdır.

Yapılan bu pratiklerin dışında büyüsel nitelikli işlemlerde icra edilmektedir. Bunların en başında hocaya giderek muska yazdırmak gelir. Yazdırılan muskayı kadın ya boynunda taşır ya da çengelli iğne ile yakasına takar.⁹³

Günümüzde ise kadınlar hemen çocuk sahibi olmak istememektedirler. Genellikle modern korunma yöntemleri tercih etmektedirler.

2.1.1.1.3. Gebelik ve Aşerme

Hamile kadının aşerdiği dönemde çilek, ciğer vb. yiyecekler yedikten sonra elini yıkamadan vücudunun herhangi bir yerine dokunursa doğacak çocuğun vücudunun aynı yerinde leke oluşacağına dair inanış vardır.⁹⁴

Yine Eğlence Köyü'nde hamile kadının canı elma isterse oğlan, erik isterse kız çocuğu doğuracağına dair inanış vardır.⁹⁵

2.1.1.1.4. Çocuğun Cinsiyeti

Çocuğun cinsiyeti ile ilgili halk arasında özellikle kadınlar tarafından yapılan tahminler çok çeşitlidir: Hamile kadının karnı sivri ise erkek, yuvarlak ise kız çocuğu dünyaya getirecektir. Ayrıca kadının arkası/kalçası genişlerse yine kız çocuğu doğuracaktır. Eğer kaşları dökülürse oğlan, dökülmezse kız olur.⁹⁶ Çeşitli araçlar kullanılarak da çocuğun cinsiyeti hakkında tahminde bulunulur: Hamile kadına fark

⁹² K.k. 2, 3, 34, 37, 39, 50.

⁹³ K.k. 3, 7, 50.

⁹⁴ K.k. 2, 7, 17, 50.

⁹⁵ K.k. 3.

⁹⁶ K.k. 2, 3, 4, 7, 17, 24.

ettirmeden iki sandalyenin altına bıçak ve makas konulur. Bıçağın olduğu sandalyeye oturursa kız, makasın olduğu sandalyeye oturursa erkek olur.⁹⁷

Eğlence Köyü'nde çocuğun cinsiyeti ile ilgili tahminde bulunulurken hamile kadının karnının hangi tarafının daha şişkin olduğuna bakılır. Eğer sağ taraf daha şişkinse erkek, sol taraf şişkinse kız olur.⁹⁸ Kadının âdetinin bitiminden on beş gün sonra ilişkiye girildiğinde doğacak çocuğun erkek olacağına dair bir inanış da vardır.⁹⁹

Halk arasında hamile kadının aşermesiyle bağlantılı olarak çocuğun cinsiyetiyle ilgili tahminde de bulunulur. *Ye tatlıyı çıkar Hakkı'yı, ye ekşiyi doğur Ayşe'yi* biçimindeki kalıp söz yörede herkes tarafından bilinmektedir.¹⁰⁰

2.1.1.2. Doğum Sırası

Hemen her toplumda dünyaya gelen çocuk, ailesine ve çevresine mutluluk verir. Çocuk, eğer ilk çocuksa doğuma yüklenen anlam çok daha farklı olur.

2.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı ve Doğum

Boyabat ve köylerinde, doğumun sağlıklı gerçekleşebilmesi için çeşitli uygulama ve pratikler yapılır. Doğum yaptırılacak oda kutsal bir mabet gibi düşünülerek içeriye doğum ekibinin dışında kimse alınmaz. Doğum esnasında gerekli malzemeler hazırlanır. Bu malzemeler genellikle sıcak su, havlu, pamuk, jilet gibi nesnelerden ibarettir.

Doğum yaptıran kişiye ebe denilmektedir. Doğum sırasında ebenin yanında ona yardımcı olacak kadınlar ve aileden bir bayan bulunur.¹⁰¹ Geçmiş yıllarda doğumun kolay olması için doğum yaptırılan odanın tavanına sağlam bir organ

⁹⁷ Samsun Yöresinde tespit edilen bir inanış bunun tam aksini belirtmektedir. Yörede hamile kadının altında bıçak bulunan mindere oturursa erkek, makas bulunan mindere oturursa kız çocuğu doğuracağına dair inanış yaygındır. Bkz. Bekir Şişman, "Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar, 447. Bu farklılık her iki yöre insanının kullandığı nesnelere yükledikleri anlamı göstermesi bakımından da oldukça ilginçtir.

⁹⁸ K.k. 3

⁹⁹ K.k. 2.

¹⁰⁰ K.k. 2, 7, 18, 19.

¹⁰¹ K.k. 2, 3, 7, 50.

asılırdı. Hamile kadın asılan bu ipe tutunarak doğum esnasında ondan güç alırdı.¹⁰² Altaylarda benzer bir uygulamayı görmek mümkündür. Doğum için hazırlanan çadırın ortasına bir direk konulur. Direğe bir urgan bağlanır; urganın bir ucu da duvara çakılır. Urgan hamile kadının koltukları altından geçirilir. Böylelikle lohusanın kendisine musallat olacak olan kötü ruhlardan korunacağına inanılır.¹⁰³

Doğumun kolay geçmesi için kilitli yerlerin açılması, örgülü saçların çözülmesi, okunmuş su içirilmesi, yapılan diğer pratiklerden bazılarıdır. Ayrıca daha önce doğum sırasında çocuğu ölmüş kadın da doğum odasına alınmazdı.¹⁰⁴ Bu tür uygulamalara günümüzde nadir de olsa yörede rastlanmaktadır.

Çocuğun doğum müjdesi babaya ebe veya doğum odasında bulunanlardan biri tarafından verilirdi. Eğer doğan çocuk babanın ilk erkek çocuğu ise bahşişin miktarı artmaktaydı. Genellikle hediye olarak para, lokum, şeker gibi şeyler verilirdi.¹⁰⁵ Günümüzde de bu bahşiş verme geleneği devam etmekle birlikte verilen bahşiş para cinsindendir.

Bebekler için hazır bez kullanılmadığı zamanlarda ocakta iyice ısıtılmış tuğla beşiğin altına konulur; üzeri de elekten geçirilmiş toprakla örtülürdü.¹⁰⁶ Isınan toprağın içinden tuğla alınır ve bebek, beşiğine besmele çekilerek yerleştirilirdi.¹⁰⁷

2.1.1.2.2. Çocuğun Göbeği ve Göbek İle İlgili İnanışlar

Çocuk dünyaya gelip göbek bağı bağlandıktan sonra bu göbek bağı ayakkabının tabanına konularak jilet yardımıyla kesilirdi. Kesilen göbek bağı kız çocuğuna aitse *işlişe/tezgâha* takılırdı. Bunda amaç kızın çalışkan ve hamarat olması isteğidir. Erkeğin göbek bağı ise ya dindar olması amacıyla cami avlusuna ya evine bağlı olsun diye evin tavanına ya da malcı olsun diye ahıra atılırdı.¹⁰⁸

¹⁰² Bu tür bir uygulamaya artık yörede pek rastlanmamaktadır. Bunun en önemli nedeni, insanların artık daha bilinçli hale gelmeleri ve doğumu daha sağlıklı ve güvenilir ortamlar olan hastanelerde gerçekleştirme iradesini göstermeleridir.

¹⁰³ İnan, *Makaleler ve İncelemeler*; Ankara: y.y.,1987, 169.

¹⁰⁴ K.k. 2

¹⁰⁵ K.k. 2, 4.

¹⁰⁶ Bu toprağın Eğlence Köyü'ndeki adı *kayrandır*. Bu tür uygulama Anadolu'nun pek çok yerinde bilinir ve adına da *höllük* denilir.

¹⁰⁷ K.k. 2, K.k. 3, 7, 50.

¹⁰⁸ K.k. 2, 3, 4.

2.1.1.2.3. Tuzlama

Özdemir, eski bir gelenek olan bebeğin tuzlanması ile ilgili şunları ifade etmektedir:

*Tuzlama; çocuğun tuzlu su ile yıkanması veya vücudunun tuzla ovulmasıdır. Bu âdet, bütün Türklerin yaşamında karşımıza çıkan ortak geleneklerden biridir. Tuzlamanın suyla birlikte yapılması, tuzun su kültürüyle bağlantısı olup olmadığını düşündürmektedir. Tuzlanan vücudun kokmayacağına, daha sağlam ve pişmiş olacağına inanılması, ayrıca yaraların daha kısa sürede kapanacağı düşüncesi, tuzlama eyleminin büyüsel bir nitelikten çok, bebeğin ileriki yıllarda sağlığını korumaya yönelik sağaltıcı bir işlem olduğunu göstermektedir.*¹⁰⁹

Çocuk doğduktan sonra vücudu kokmasın, kışın üşümesin diye tuzlama yapılır. Tuzlama, çocuğun vücudunun tamamen tuzlanmasıdır. Tuzlanmış çocuk bir gün bekletilir; sonra temizlenir ve annesinin yanına konulur.¹¹⁰

2.1.1.3. Doğum Sonrası

Doğum öncesi ve doğum sırasında gerçekleştirilen birtakım uygulamalar doğum sonrasında da uygulanır. Lohusalık, kırklama, ad verme gibi önemli ritüeller bu evrede gerçekleşir. Bu dönemde anne ve çocuğun sağlığına çok önem verilir. Doğum sonrasında uygulanan pratikler ve alınan tedbirlerin pek çoğu anne ve çocuğun bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirmeleri içindir.

2.1.1.3.1. Lohusalık

Boyabat yöresinde yeni doğum yapmış kadına *kırkılı*, *kırkılı kadın*, *lohusa/loğusa* gibi adlar verilmektedir.

Geçmişten günümüze kadar var olan genel kanı şudur: Kadınlara göre her adamın bir perisi vardır. Bu peri evlenme, doğum ve ölüm zamanlarında azgınlaşır. Bu azgınlık kırk gün sürer. Bundan dolayıdır ki, evlenme zamanında gelin ve güveyi, doğum zamanında ana, baba ve yeni doğacak çocuk, vefat zamanında ölen kişinin yakın akrabaları kırkılı

¹⁰⁹ Cafer Özdemir, *Âşık Tarzı Türk Şiirinde Osmanlı Toplum Hayatı*; İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011, s. 17.

¹¹⁰ K.k. 2, 3, 4, 7, 13, 24, 34, 50.

olurlar. Kırklı olanlar için birtakım tedbir kurallarına uymak gereklidir.¹¹¹

Lohusa/kırklı kadın, yalın ayak yere basmamalı, gece avluya su dökmemelidir. *Kırklı kadının kırk gün kazma kürek yanındadır*, sözü Boyabat yöresinde meşhurdur.¹¹² Doğumdan sonra lohusanın ağırları devam ediyorsa pekmez ılık suda eritilerek içirilir, kestane ya da suda kaynatılmış şeker pancarı yedirilirdi.¹¹³

Lohusa kadının kırk içinde dışarı çıkması icap ederse bebeğin beşiğinin ayak tarafına süpürge konurdu. Bu durum çocuğu kötü ruhlardan koruma amaçlı yapılırdı.¹¹⁴ Bu geleneğe yörede bugün rastlanmamaktadır.

Muratlı Köyü'nde kırklı kadının sütü gelmezse ya da az gelirse hayvan otlatmaya giden çobana üç tane soğan verilir. Çoban, akşama kadar verilen soğanları çıkınında taşır. Akşam olunca geri getirir ve o soğanları kırklı kadına geri verir. Soğanları çiğ olarak yiyen kadının sütünün geri geleceğine ve çoğalacağına inanılır¹¹⁵. Bu uygulamaya başka bir köyde rastlanmamıştır.

Geçmişte lohusa kadının sütü yetmediğinde, çocuk sütanneye verilirdi. Sütanne komşu bir kadın olabileceği gibi akrabalarından birisi de olabilirdi. Annenin sütünün kesilmesi ya da gelmemesi nazara bağlanırdı. Bu durumda anneye mavi nazar boncukları takılırdı. Günümüzde annenin sütü yetmiyorsa hazır mamalar verilmektedir.¹¹⁶

2.1.1.3.2. Alkarısı ve Albastı

Günümüz Anadolu Türk kültüründe eski inanç ve geleneklerinin derin izlerine rastlamak mümkündür. Halkbilimcilerce tespit edilen bazı halk inançlarına göre Alkarısı (Albastı) efsanesi, uzun ömürlü olmaları için çocuklara Yaşar, Durmuş,

¹¹¹ Ziya Gökalp, *Türk Töresi*; İstanbul: Toker Yayınları, 1990, s. 48.

¹¹² K.k. 2, 3, 4, 7, 17, 24, 50.

¹¹³ K.k. 2, K.k. 3.

¹¹⁴ K.k. 3.

¹¹⁵ K.k. 2

¹¹⁶ K.k. 3, 4, 7, 17.

Satı, Satılmış gibi adların verilmesi ve böylelikle onların kötü iyelerden korunması bu nevi inançlardandır.¹¹⁷

2.1.1.3.3. Kırk Basması

Lohusa kadınla bebeğin kırk gün içinde rahatsızlanmasına *kırk basması* denilmektedir. Bundan kaçınmak amacıyla diğer yörelerde olduğu gibi Boyabat'ta da bazı pratikler yapılmaktadır. Bu kırk gün içerisinde çocuk ile annenin nazardan korunması için birtakım önlemler alınır: Kırk gün boyunca mümkün olduğu kadar lohusaya ev işi yaptırılmaz. Dışarı çıkmasına izin verilmez. Muratlı köyünde lohusa, dışarı çıkmış ve başka bir kırklı kadınla karşılaşmışsa kırk basmasın diye iğne kırarlar.¹¹⁸ Eğlence Köyü'nde iki kırklı kadın birbirlerine düğme verirler¹¹⁹. Yine iki kırklı kadın karşılaştıklarında kim önce davranır ve diğer kırklının elini öperse kendi çocuğunun kuvvetli olacağına inanır.¹²⁰ Kırk gün boyunca yeni doğan çocuğun yüzü, aile dışından bir başkasına gösterilmez.

Ziya Gökalp, *kırklı* olanların uyması gereken birtakım kuralları şöyle ifade etmektedir:

İki kırklı kadın, meselâ bir lohusa ile bir gelin bir odada birleşemezler. Bir binanın birisi üst, öteki alt katında oturamaz. İki kırklı rastgele bir yerde birleşmiş olsalar, onları öpüştürmek lazımdır. Bu kurallara uyulmazsa periler fenalık yapar. Anadolu'da bu inanışlar 'tandırnâme' yahut 'Keçe Kitabı' hükümleri diye kadınlar arasında geçerlidir.¹²¹

¹¹⁷ "Çocuğu yaşamayan Başkurtlar da, Müslüman oldukları halde ölüm meleğini aldatmaya çalışırlar. Ebe, çocuğu doğduğu gibi eline alıp dışarı çıkar, birkaç ev dolaştıktan sonra çocuğun babasının evinin penceresinden seslenir: "Yabancı bir yerden çocuk getirdim, satın alan var mı?" der. Pazarlık başlar. Ailesi çocuk için kendi ağırlığında demir verip satın alırlar. Çocuğa Demir yahut Satıpdı, Satılmış gibi bir ad verirler."Bkz. Abdülkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*; Ankara: TTK Basımevi, 1995, s. 207.

¹¹⁸ K.k. 2

¹¹⁹ Benzer bir uygulama Havza yöresinde şöyledir: "Kırkları çıkmamış iki kadın karşılaştıkları zaman *kırk bası*ğı olurlar. Çocukları güdük kalacağına, büyüemeyeceğine inanılır. Bunun için iki kadın iğne, düğme değiştirirler." Cafer Özdemir, "Havza Yöresi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir Araştırma", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003)

¹²⁰ K.k. 3, 4, 7.

¹²¹ Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, s. 48.

2.1.1.3.4. Kırklama

Kırklama; çocuğun ve annenin kırk günü dolduktan sonra yıkanmasıdır. Anne ile çocuğu gebeliğin olumsuz kalıntılarından temizleme amacıyla yapılmaktadır. Bu temizlik maddî ve manevî bir mahiyet arz etmektedir. Önceden ısıtılmış suyun içine elekten geçirilmiş kırk kaşık su daha konulur. Bu suyun içine gümüş ya da altın bir nesne atılır. Anne ile bebeği yıkanır ve kırklama işlemi tamamlanır. Lohusa, kalan son tas suyu evin içerisine serperek bastığı yerleri de kırklamış olur.¹²²

2.1.1.3.5. Ad Verme

İnsanoğlu, varoluşundan bu yana çevresinde gördüğü her şeyi adlandırma ihtiyacı hissetmiştir. Hamit Z. Koşay ve M. Şakir Ülkütaşır, Türklerde ad verme âdetinin menşeyini Orta Asya olarak göstermişlerdir.¹²³ Sedat Veyis Örnek, "Adın taşıdığı, karşıladığı ya da içerdiği anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir güç taşımasına özen gösterildiği ve adın, bir bakıma insanın tinsel varlığını da simgelemekte olduğunu, adın sözcük anlamını, o adı taşıyana geçirdiğine inanıldığını¹²⁴" ifade etmektedir.

Yörede çocuğa ad koyma dinî niteliklidir. Genellikle doğumu takip eden üç gün içerisinde -özellikle cuma günü- aile büyüğü ya da bir hoca tarafından çocuğun kulağına ezan okunur, adı konulur ve çocuğun kulağına üç defa adı fısıldanır. Eskiden doğan çocuğa aile büyüklerinin adları verilmekteydi. Günümüzde ise ana baba adları göbek adı olarak verilmektedir. Yörede eskiden genellikle Hasan, Hüseyin, Ahmet, Mehmet, Murat, Ayşe, Fatma, Zeynep, Fadime gibi isimler verilmekte iken günümüzde Buket, Burçin, Melis, Melisa, Emre, Beyza, Başak, İrem gibi daha güncel isimler verilmektedir.¹²⁵

Yöremizde erkek çocuk sahibi olmak önemli görülmektedir. Neslin devamını sağlama -daha doğrusu soyadını devam ettirme- ve bacayı tüttürme düşüncesi ile

¹²² K.k. 2, 3, 4.

¹²³ Hamit Zübeyr Koşay ve M. Şakir Ülkütaşır, "Türklerde Ad Verme ve Türk Adları", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C. 8, 1964, s. 3301.

¹²⁴ Sedat Veyis Örnek, "Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma"; *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı*, 1975, s. 103.

¹²⁵ K.k. 2, 17, 24, 50

erkek çocuğa sahip olmak istenmektedir.¹²⁶ Bu bağlamda doğan son çocuk kız ise mevcut durumun tersine dönmesi için kıza Döne, Döndü, Songül, Sonnur gibi adlar verilmektedir.¹²⁷

Yeteri kadar çocuğu olan ya da bundan sonra çocuğunun olmasını istemeyen aileler son doğan çocuklarına Yeter, Turgut gibi adlar vermektedir.¹²⁸

2.1.1.3.6. Yaşamayan Çocuk

Boyabat'ta, doğumdan sonra çocuğu yaşamayan aileler, yeni doğan çocuğuna kız ise Satı ya da Satiye, erkek ise Satılmış adını verir. Sonrasında çocuk, sokağa ya da cami önüne bırakılır. Bunu gören ilk kişi çocuğu alır ve “satılık çocuk var” diye bağıırır. Çocuğun anne babası çocuğu mizansen gereği satın alır. Satılan çocuğun yaşayacağına dair bir inanış mevcuttur.¹²⁹ Bu isimlerin dışında, Yaşar, Dursun, gibi adlar da verilmektedir.¹³⁰

2.1.1.3.7. Kırk Uçurma

Lohusanın kırk gün sonra ilk kez dışarı çıkmasına “kırk uçurma” denilmektedir. Kırklı kadın eş dost ziyaretine çıktığı zaman gittiği evde çocuğun yüzüne *ömrün uzun olsun, sakalın ağarsın* denilerek un sürerler. Bunu yapmadaki amaç çocuğun uzun yaşaması arzusudur. Çocuğun güzel olması için de anneye yumurta verilir.¹³¹

¹²⁶ K.k. 3, 4, 7, 9, 17, 18, 24, 30.

¹²⁷ K.k. 2, 7, 17.

¹²⁸ K.k. 2, 7, 24.

¹²⁹ "Türk mitolojisindeki Umay'ın koruyucu işlevini 'Fadime Ana' almıştır. Anadolu genelinde bir ailenin yeni doğan çocukları sürekli ölüyorsa ona Yaşar, Satı, Satılmış gibi isimlerin verilmesi; sürekli kız çocukları oluyorsa ona Döne, Yeter, Dursun, Sonnur, Songül gibi isimlerin verilmesi veya hastalıktan dolayı çocuğun isminin değiştirilmesi adeti geçmişin bir yansıması olarak halen devam etmektedir." (1996: 566)

¹³⁰ K.k. 2, 7, 24.

¹³¹ Bu geleneğe Anadolu'nun çeşitli yörelerinde de rastlanmaktadır. Ancak Samsun yöresinde lohusa kadın misafir olduğu evde yedirilir, içirilir. Eğer bu mümkün değilse en azından bir yumurta verilir. Aksi halde o evi haşerelerin basacağına dair bir inanış vardır. Bkz. Bekir Şişman, “Samsun Yöresinde Yaşayan Halk İnançları Üzerine Bir İnceleme”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1994) s. 58.

2.1.1.3.8. Yürüyemeyen-Konuşamayan Çocuk

Yöremizde, yürüyemeyen, yürümesi geciken ya da yürürken ayakları birbirine dolaşan çocuklar için *köstek kesme* uygulaması yapılır: Çocuğun ayağı bir iple bağlanır. Değirmenden veya pazardan gelen ya da cuma günü namazdan çıkan ilk kişinin eline bıçak veya makas verilir. *Ne kesiyorsun?* sorusuna üç defa *köstek kesiyorum*, diye cevap vererek çocuğun ayağındaki ipi keser. Böylece yapılan bu büyüsel pratikle çocuğun yürüyeceğine inanılır.

Günümüzde devam eden bir uygulamaya göre; konuşması geciken çocuklar için birtakım pratikler yapılır: Dilinin altındaki et kesilir; türbelere gidilerek - özellikle cuma günü- dualar edilir. Nefesi kuvvetli hocalara okutulur. Muratlı Köyü'nde ise çocuğun saçını ilk kez bir yaşına girdiği zaman kesilir.

2.1.1.3.9. İlk Diş, İlk Saç

Süt emmeyi bırakan bebek artık yeni bir döneme yani çocukluk dönemine girmiş olur. Bu dönemde çocuk ilk dişini çıkarmaya başlar. İlk dişi gören kişi çocuğa hediye alır. Eğlence köyünde çocuğun dişini anne babasından hangisi önce görürse onun cennete gideceğine dair inanış vardır.¹³² Çocuğun ilk dişi çıktığı zaman evin büyükleri *kül çöreği* denilen bir tür ekmek yapar ve komşulara dağıtırlar.¹³³ Anadolu'nun pek çok yöresinde bu geleneğe *diş hediği/hediyesi* adı verilmektedir.

Boyabat'ta yeni doğan çocuk için akika kurbanı kesilir. Bu kurbanı *şükür kurbanı* da denilmektedir. Kesilen kurban eti fakir fukaraya, komşulara ve akrabalara dağıtılır. Boyabat ilçe merkezi ve bazı köylerde doğan çocuğun saçını yedinci günde kesilir. Kesilen saçın ağırlığı tutarınca altın dağıtılır. Yine yedinci gün çocuğun hayırlı bir evlat olması için mevlit okutulur.¹³⁴

¹³² K.k. 3.

¹³³ K.k. 2

¹³⁴ K.k. 3, 4

2.1.1.3.10. Sünnet

Sünnet, *erkek üreme uzvunun uç kısmında bulunan deri parçasının kesilmesidir.*¹³⁵ Erkek çocuğu olan her aile için sünnet önemli bir olaydır. Boyabat'ta aileler sosyal ve ekonomik durumlarına göre sünnet törenleri yaparlar. Eş, dost, akrabalar, komşular ve çocuğun arkadaşları sünnete katılırlar. Çocuklar genellikle 3-10 yaş aralığında sünnet olurlar.

Sünnet düğününün duyurusu köylerde yakın akrabalarından bir kişi aracılığıyla yapılır. Boyabat merkezde ise sünnet için özel davetiye bastırılmaktadır. Düğün günü, yeri ve saati kararlaştırıldıktan sonra hazırlıklara başlanır. Düğün sahibinin ekonomik gücü ve inançlarına bağlı olarak sünnet farklı şekillerde yapılır. Bazı aileler sünnet düğünü için davul zurna ekibi tutarken, bazı ailelerde dini merasim tertip edilmektedir.

Sünnet olacak çocuk tedirgindir. Ancak aile büyükleri ona toplum içinde önemli bir konuma geleceğini söyleyerek sünnet esnasında yaşayacağı acıyı en aza indirmenin gayreti içerisinde olurlar. Köylerde genellikle fenni sünnetçiler, Boyabat merkezde ise işinin uzmanı doktorlar tarafından sünnet gerçekleştirilir.

Sünnet olacak çocuklar köylerde traktör üzerinde, şehirde ise önceden süslenmiş sünnet arabaları içerisinde sünnet kıyafetleriyle dolaştırılır. Davulcu oyun havaları çalarken, düğün konvoyundaki diğer araçlar da korna çalar ve bu şekilde şehir turu atılır. Araçların bu kadar yaygın olmadığı dönemlerde çocuklar beyaz atla gezdirilirdi.

Geçmişte sünnet olayı, düğün merasimi içinde gerçekleştirilirdi. Günümüzde ise aileler 'çocuğumuz düğününde acı çekmesin, istediği gibi eğlensin' diye çocuklarını düğünden birkaç hafta önce sünnet ettirmektedirler. Sünnet, çocukların eğitim durumu göz önünde bulundurularak genelde yazın yapılmaktadır. Köylerde yazın iş-güç yoğunluğundan ötürü sünnet ilkbahar veya sonbaharda yapılmaktadır.

Sünnet düğününün yapılacağı yer çocuğun annesi ve yakınları tarafından özenle hazırlanır. Evde de aynı şekilde sünnet çocuğunun yatacağı oda balon ve

¹³⁵ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*; İstanbul: Ülke Yayıncılık, 1994, 1007.

kurdelelerle süslenir. Düğünde çocukları neşelendirecek eğlenceler yapılır. Düğüne katılanlar çocuğa çeşitli hediyeler verirler. Bu hediye çoğunlukla para cinsindendir.

Eskiden sünnet olan çocuklara, elbise yaraya değmesin diye etek giydirirlerdi. Yaranın çabuk iyileşmesi, mikrop kapmaması için sünnet edilen bölgeye sütün kaymağı ya da tuzsuz yağ sürülürdü. Günümüzde sünnet, fenni sünnetçiler tarafından yapıldığı için gerekli ilaçlar kullanılmaktadır. Boyabat merkez ve köylerinde *kirvelik* geleneği yoktur.

2.1.1.3.11. Çocuğa Nazar Değmesi

Doğan çocuğun yüzü çok güzelse nazardan korumak için yüzüne, iki kaşının arasına ya da kulağının arkasına kazan karası sürülür. Bazen de *elem tere fiş kem gözlerle şiş* diyerek sağ omzuna nazarlık takılır. Bu nazarlık, mavi bir bez içine konulmuş üzerlik, tavuk pisliği ve sarımsaktan oluşur. Bazı mavi nazar boncuklarında göz resmi bulunur.¹³⁶

Nazar değen çocukları iyileştirmek amacıyla kurşun dökülür, üzerlik yakılır. Üzerlik otu ateşte yakılır. Nazar değen çocuk yere oturtulur ve üzerine bir örtü örtülür. Üzerliğin dumanını içine çekmesi sağlanır. “Allah nazarlardan korusun” denilerek ve “*tü,tü, tü*” şeklinde tükürme taklidi yapılır.¹³⁷

Yeni doğan bebeğin nazardan korunması için yakasına ve beşiğine mavi nazar boncuğu takılır. Muratlı köyünde bebek için kesilen kurbanın gözü bir bez içine konularak bebeğin yakasına iliştilir.¹³⁸ Yine bebeğin nazardan korunması için önceden yazdırılmış olan muska sağ omzuna besmeleyle takılır.¹³⁹

2.1.1.3.12. Çocukluk Dönemi

Lohusalıktan sonra anne, yaşadığı sosyal çevreye paralel olarak çocuğunu büyötmeye başlar. Bebeklik döneminde 0-3 yaş arası oldukça önemlidir. Bu devrede bebeğin büyümesi ve gelişmesi dikkat ve özen gerektirir.

¹³⁶ K.k. 3.

¹³⁷ K.k. 4, 7, 17, 50.

¹³⁸ K.k. 2

¹³⁹ K.k. 3, 7, 17, 24, 32, 34, 37, 39, 42, 50.

Bebeğin bu dönemde temel gıda maddesi anne sütüdür. Mümkün olduğu kadar anne sütünün dışında ek gıda verilmemeye çalışılır. Süt emme süreleri kızlarda kısa, erkeklerde biraz daha uzundur. Kızlar 1-2 yaşına, erkekler 2-3 yaşına kadar annelerini emerler. Bu arada annenin sütünün bebeğe dokunması ya da annenin aşırı zayıflaması gibi etkenler bu süreyi etkilemektedir.

2.1.2. Evlenme

Evlenme; kadın ve erkeğin aile kurmak amacıyla bir araya gelmeleridir. Evlilik, aileler arasındaki ilişkileri düzenlemesi bakımından önemlidir. Evlenme kadın ve erkeğe toplumsal anlamda yeni bir rol kazandırır. Evlilik sonucunda insan hayatının en önemli geçiş dönemlerinden biri yerine getirilmiş olur.

Evlenme bağlı bulunduğu sosyal çevrenin kültür özelliklerine göre değişiklik arz etmektedir. Evlenme aynı zamanda dinsel bir olayı da içermektedir. Evlenen çiftler dini yükümlülüklerini de yerine getirmiş olur.

2.1.2.1 Evlenme Biçimleri

Yörede eskiden denişik (kızı ve oğlu bulunan bir ailenin kızı ve oğlu bulunan bir aileye kız alıp vermesi) türü evlilikler görülürdü.¹⁴⁰ Bu tür evlilikler hem başlık parası sorununu çözdüğü hem de tarlaların bölünmesini engellediği için tercih edilirdi.

"Bu evlilik türü her ne kadar pratik bir sosyal sorunu iki ailenin çözümü olarak ortaya çıkmış olsa da evlendirilen gençlere seçim hakkı vermeyerek bizatihi sosyal bir soruna dönüşmektedir."¹⁴¹ Günümüzde Boyabat yöresinde berder türü bir evlilik görülmemektedir.

Kız kaçırma ya da kaçarak evlenme biçimlerine zaman zaman Boyabat yöresinde de rastlamak mümkündür. Beşik kertmesi şeklindeki evlilikler yörede görülmemektedir. Bunların yanında; mal bölünmesin kaygısıyla yakın akraba

¹⁴⁰ K.k. 3.

¹⁴¹ İsmail Doğan, Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar, 213.

evliliklerinin yapıldığı görülse de toplumsal bilinçlenmenin etkisiyle geçmişe nazaran oldukça azaldığı ifade edilebilir.¹⁴²

Boyabat'ta evlenme ya da evlilik için *oğlan everme*, *kız satma* ifadeleri kullanılmaktadır. Yörede evlilikler eskiden anne babanın kızı görmesi, beğenmesi sonucunda gerçekleşirken; günümüzde ise evlenecek çiftler önceden görüşüp, anlaşıp anne babalarının onaylarını almaktadırlar. Kız kaçırma/kaçarak evlenme, eskiye nazaran günümüzde çok az görülmektedir.

2.1.2.2. Evlilik Çağı-Yaşı

Ülkemizde evlilik çağı genellikle 15-25 yaş arasındır. Bu dönem, çocuklukla yetişkinlik arasında bir dönemdir.

Boyabat yöresinde, özellikle kırsal kesimlerde, buluğa eren genç kız ya da genç erkek evlilik için hazır demektir. Köylerde kızların buluğa erdikten sonra hareketleri sınırlandırılır. Genç kızlar bu dönemde gerek olmadıkça bağ bahçe/tarla işleri için gönderilmez. Evin işleriyle meşgul olması istenir. Ergenliğe giren erkeklerin davranışlarında da birtakım değişimler görülür. Büyüklere karşı asi olma, saldırganlık, kafa tutma bu değişimlerden birkaçıdır. Evlenme çağına gelen genç kız ve genç erkekler bu isteklerini utandıklarından açık bir şekilde söyleyemezler. Erkeklerin asabi davranışları, kızların ev işlerini yaparken olağandışı hareketleri evlilik çağlarının geldiğini göstermektedir.

Boyabat yöresinde evlenme yaşı genellikle 18-25 arasındır. Bu sınır bazen 30 yaşına kadar ulaşmaktadır. Eskiden kız çocuklarının evlilik çağının geldiğini anlamak için kızı sandalyeye oturturlar, şayet ayakları yere değiyorsa *evlenme zamanı gelmiş* denilirdi.¹⁴³ Yörede evlenecek erkeğin kızıdan yaşça büyük olmasına özen gösterilir. Nadir de olsa aksi durumlarda görülmektedir. Yörede evlenecek genç kız ve erkeklerin evlendirilmeleri konusunda diğer kardeşler arasında sıra gözetilmektedir. Örneğin kendinden önce ablası olan genç kız evlendirilmez.

¹⁴²K.k. 3, 7, 31, 32, 50.

¹⁴³ K.k. 7

Yörede insanların eğitim düzeylerinin yükselmesi ve buna paralel olarak eğitim süresinin uzaması, evlilik yaşının biraz daha ileri yaşlara kaymasına neden olmaktadır.

2.1.2.3. Evlilik Aşamaları

Boyabat yöresinde geleneksel kültüre bağlı olarak evlilikler nispeten görücü usulü ile yapılmaktadır. Bu tür evlilikler öncesinde yapılması gereken birtakım eylemler vardır: Bunlar; kız beğenme, kız görme, kız isteme, söz kesme ve nişandır.

2.1.2.3.1. Kız Beğenme

Geleneksel kültürde evlenme işine aile fertleri (anne, abla, kız kardeş) kız arama ve kız soruşturma şeklinde başlar. Oğlunu evermek/evlendirmek isteyen aileler önce yakın çevreden kız aramaya çıkarlar. Bu duruma *görücülük* adı verilmektedir.

Evlenecek olan erkek ve kızda birtakım özellikler aranmaktadır. Fiziksel görüntü, yaş, eğitim durumu, hamaratlık, huy bunlardan birkaçıdır. Her ne kadar fiziksel özelliği ön planda olsa bile asıl olan kızın huy güzelliğidir.¹⁴⁴ Kızın evleneceği damat adayı da ailenin büyükleri tarafından araştırılır. Namuslu, dürüst, ahlaklı olması, içkisi ve kumarının olmaması erkekte aranan başlıca özelliklerdendir.

Evin büyüğü evlenecek erkeğe beğendiği kız olup olmadığını sorar. Eğer erkeğin düşündüğü kız varsa kızın özellikleri ve ailesi hakkında bilgi sahibi olunur. Böyle bir durum söz konusu değilse kız beğenme işi ailenin büyüklerine bırakılır.¹⁴⁵

2.1.2.3.2. Kız Görme

Evlenecek olan erkek ya da aile büyükleri bir kızı beğenmişlerse kızın evine görücü gönderirler. Görücüler, oğlanın annesi, teyzesi, yengesi, halası ya da komşu kadınlardan oluşur. Kız evi, gelenlerin ne maksatla geldiklerini anlar. Gelin adayı,

¹⁴⁴ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 17, 50.

¹⁴⁵ K.k. 2, 3, 4, 17.

gelenlere tek tek *hoş geldiniz*, diyerek ellerini öper. Bu esnada görücüler gelin adayını süzer, vücudunda herhangi bir kusuru olup olmadığına bakarlar.¹⁴⁶

Oğlanın annesi, görmeye geldikleri kızı birkaç defa yanaklarından öper. Bunu yapmasındaki amaç kızın ağzının kokup kokmadığını anlamak içindir.¹⁴⁷ Görücüler evin tertip ve düzenine, temizliğine de dikkat ederler. Yanlarında getirdikleri ip yumağını kanepenin altına atarak evin temiz olup olmadığını kontrol ederler.¹⁴⁸

İkram edilen içecekleri içtikten sonra kız beğenilmişse uygun bir günde kızı istemeye geleceklerini belirtirler. Kızın büyükleri kızı verme konusunda isteksizse açık bir şekilde *nasibinizi başka yerde arayın* veya *Kızımız daha küçük*, gibi sözler söylerler. Eğer kız evinin görüşü olumlu yönde ise *kismetse olur, Allah yazdıysa ne diyelim, bizim de danışacağımız yerler var, babamızla da konuyu görüşelim*, gibi ifadelerle memnuniyetlerini dile getirirler. Görücüler güler yüzle uğurlanır.¹⁴⁹

2.1.2.3.3. Kız İsteme-Söz Keme

Kız istemenin yöredeki adı *dünürlük* veya *söz kesme*dir. Oğlan tarafının kızı beğenmesinden sonra aile büyükleri kızı istemeye giderler. Dünürlüğe oğlanın annesi, babası, dedesi, dayısı, amcası, halası, teyzesi ve akraba içinden ağzı laf yapan bir aile büyüğü gider. Kız görme ve kız beğenmede ailenin kadınları ön plandayken, kız istemede erkekler öne çıkmaktadır. Kızın evine gittikten sonra bir süre sohbet edilir. Daha sonra ziyaretin maksadı ifade edilir. Dünürçülerden yaşı büyük olan ya da kız istemeye becerebilecek birisi söze başlar. *Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınız ...'yı oğlumuz ...'ya istiyoruz*, der.¹⁵⁰

Yöremizde genellikle ilk istenışte kız verilmez. Bu durumu anlatmak üzere, *Bir kere vurmakla çam yıkılmaz*, atasözü söylenir. Kız tarafının kızı vermeye niyeti varsa *Münasipse olur* veya *bir kere git yine gelirsın*, gibi sözler söylenir.¹⁵¹

Kızı kolay almak amacıyla bazı büyüsel nitelikli işlemler bugün de bazı köylerde uygulanmaktadır. Kız istemeye gitmeden önce oğlanın annesi veya ablası

¹⁴⁶ K.k. 2, 3,

¹⁴⁷ K.k. 3.

¹⁴⁸ K.k. 2, 3, 7, 17, 50.

¹⁴⁹ K.k. 2, 7, 17.

¹⁵⁰ K.k. 2, 3, 7, 17, 19, 20, 24, 30, 34, 37, 39, 50, 53.

¹⁵¹ K.k. 2, 3.

yatak içine yün doldurur ve onu diker. Bu işlem kız tarafının ağzı bağlansın, bir şey diyemesin niyetiyle yapılır.¹⁵² Geçmişte kadınlar kız istemeye giderken, oğlan evinin yakınları kendi ocaklarından aldıkları bir miktar külü kız evinin ocağındaki küle karıştırırlarmış.¹⁵³ Büyüsel nitelikli olarak değerlendirebileceğimiz bu olay, gelin olacak kızın zorluk çıkarılmadan verilmesi için yapılmaktadır.

Eğlence Köyü'nde kızın babasının ağzı bağlansın, dünürlüğe gidenleri fazla zorlamadan kızın sözünü versin diye kadınlar bellerine kuşak bağlarlar.¹⁵⁴

Kız tarafının erkekleri, oğlanın kötü alışkanlıkları olup olmadığını araştırırlar. Oğlanla ilgili olumlu kanaat oluşursa oğlan tarafına "filanca gün buyurun" denilir. Aile büyükleri gider ve söz kesilmiş olur. Söz kesmede gelin olacak kıza söz yüzüğü takılır. Kız tarafı, gelen misafirlere çeşitli ikramlarda bulunur. "Hayırlı uğurlu olsun" biçiminde temennilerde bulunularak nişan tarihi belirlenir. Söz kesmeden sonra oğlan evinden kız evine bohça gönderilir. Bohçanın içerisinde terlik, çorap, ayakkabı, nişan elbisesi gibi eşyalar bulunur.

2.1.2.3.4. Nişan

Nişan, söz kesmeden sonra yapılan törendir. Boyabat'ta nişan masrafları genellikle kız tarafına aittir. Ancak kız tarafının maddî durumu iyi değilse masraflar oğlan tarafından karşılanır. Eskiden nişan kız evinde yapılırdı. Günümüzde ise bu tören belirli bir salon tutularak icra edilmektedir.¹⁵⁵

Nişandan önce nişanlanacak kızın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla alışverişe çıkılır. Bu alışverişin yöremizdeki adı *çeyiz kesme* ya da *atıntı/atuntu atmadır*. Çeyiz kesmeye erkek tarafından oğlanın babası, annesi, kız kardeşleri; kız tarafından genellikle nişanlanacak kızın ablası; yoksa teyzesi veya yengesi gider. Eskiden çeyiz kesme için kız tarafından ihtiyaç listesi hazırlanırdı.¹⁵⁶ Ancak bu uygulama günümüzde yapılmamaktadır.

¹⁵² K.k. 2, 7.

¹⁵³ K.k. 2, 3, 4, 7.

¹⁵⁴ K.k. 3, 4.

¹⁵⁵ K.k. 2, 4, 7, 9, 17, 24, 50.

¹⁵⁶ K.k. 2, 3, 4, 7, 17, 24, 30, 50.

Bekir Başoğlu, eskiden köylerde ve ilçe merkezinde yapılan *çember örtme* âdetini şöyle anlatmaktadır:

*Erkeğin hısım, akraba ve komşu kadınları nişanlı kızın evine topluca giderler. Kız gelenlerin ellerini öper. Kaynana, o yoksa en yakını önce kızın başına görümlüğünü örter. Sonra yakınları ve tüm kadınlar kendi görümlüklerini (çember, yazma, entarilik, fanila gibi) kızın başına örterler. Buna 'çember örtme' denir. Çember örtme işi bitince tef çalınır, orada bulunanlar oynar ve eğlenirler.*¹⁵⁷

Eskiden çeyiz kesme sırasında kızın annesine *ana topu* adı verilen hediye alınırdı. Burada top sözcüğünden kastedilen elbise haline getirilmemiş, ham kumaştır. Gelin olacak kızın, varsa erkek ve kız kardeşlerine de çeşitli hediyeler alınır. Kız tarafının maddi durumu iyi ise damada bir kat takım elbise alır.¹⁵⁸

Nişanda gelen misafirlere içecek ve çerez ikram edilir. Nişana oğlan tarafından sadece damat gelebilir; başka erkek alınmaz.¹⁵⁹

2.1.2.3.5. Nişanlılık

Boyabat yöresinde nişanlılık süresi uzun tutulmaz, mümkün olan en kısa sürede düğün yapılır. Nişanlılık dönemi Kurban Bayramı'na rastlarsa oğlan evi kız evine kırmızı kurdelelerle süslenmiş kurbanlık bir koç gönderir. Eğer Ramazan ayına denk gelirse aileler birbirlerini karşılıklı olarak iftara davet ederler.

2.1.2.4. Düğün

Kız beğenme ile başlayan sürecin son aşaması olan düğün, resmî nikâhtan sonra, içinde yaşanan toplumun da bir nevi onayıdır. Asıl amaç gelin ve damadın birlikteliğinin toplum üyeleri önünde bir kez daha geçerli kınılmasıdır.

Düğün, Anadolu'nun bütün yörelerinde olduğu gibi Boyabat'ta da bir heyecan, bir mutluluk vesilesidir. Boyabat'ta düğünler yöreye özgü kural ve kalıplar çerçevesinde gerçekleştirilir. Düğünün nasıl olacağı oğlan ve kız tarafının karşılıklı anlaşmaları neticesinde ortaya çıkar. Nişanlılık süresinin çok uzun olmamasına özen

¹⁵⁷ Bekir Başoğlu, "Boyabat Düğünleri 1" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 10, 1980, s. 20.

¹⁵⁸ K.k. 2.

¹⁵⁹ K.k. 2, 3, 7, 24, 50.

gösterilir. Bazen oğlanın askerliğini yapmamış olması ya da oğlan tarafının maddi imkânsızlıkları gibi nedenlerle düğün tarihinin uzadığı da olur. Düğünler ilçe merkezinde genellikle yaz aylarında yapılırken, köylerde harman işlerinin sona erdiği zamanlara denk getirilmektedir.

Düğünlerde davetli sayısı, söz ya da nişandan daha fazladır. Merkezde davetliler eş, dost, akraba ve komşulardan oluşurken, köylerde bütün köy halkı düğüne davet edilir. Eskiden düğünlere davet *okuntu* ile yapılırdı.¹⁶⁰ Oğlan evinden bir kişi elinde kesme şekerle kapı kapı gezer; insanları düğünlerine davet ederdi. Günümüzde ise köylerde olsun, merkezde olsun okuntu önceden bastırılmış düğün davetiyeleri ile yapılmaktadır.

Boyabat'ta eskiden düğünler cuma günü başlar, pazar günü sona ererdi. Cuma günü kız evinde, cumartesi günü erkek evinde kına gecesi; pazar günü de asıl düğün olurdu. Günümüzde ise haftanın her günü yapılabilmektedir.

Kına gecesi ve diğer ihtiyaçlar için oğlan tarafı kız tarafına kınanın yanında birtakım yiyecekler gönderirdi. Bekir Başoğlu 80'li yıllar öncesinde bu geleneği şöyle ifade etmiştir:

Kız evine yiyecek yollanmasına köylerde zahra (zahire), kasabada harç gönderme denir. Kasabada düğünden bir hafta önce erkek evi kınayı, kınadan üç gün sonra da harç denilen odun, et, pirinç, yağ ile başka yiyecekler gönderir. Böylece düğün kurulur. Köylerde de salı günü erkek evi bir ya da iki erkekle kız evine zahra gönderir. Zahrada kınanın yanında un, yağ, keşkek, pirinç bulunur. Zahra götürönlere kız evinde yemek verilir. Dizlerine serilen havluları armağan olarak alırlar.¹⁶¹

Günümüzde zahra/harç gönderme uygulaması, biraz eksiltilmiş olarak kına gönderme biçiminde devam etmektedir.

Gelin kızın baba evinden götürdüğü mal mülk anlamına gelen çeyiz, kız daha ergenlik çağına gelmeden hazırlanmaya başlar. Çeyizin içerisinde yatak, yorgan, çarşaf, mendil, çorap, iç çamaşırları, halı, kilim, kapacak ve çeşitli işlemler

¹⁶⁰ K.k. 2, 3, 7, 50.

¹⁶¹ Başoğlu, *Boyabat Düğünleri 1*, s. 21.

bulunur. Şayet kızın ailesinin ekonomik durumu iyi ise bu saydıklarımızın dışında beyaz eşya da yer alır.¹⁶²

Yöremizde çeyiz sergileme öteden beri devam eden bir gelenektir. Kız evinden oğlan evine çeyizin getirilmesi düğünden birkaç gün önce olur. Gelin kızın hazırlamış olduğu çeyizleri komşuları görmeye gelir.

Muratlı köyünde düğün için dışarıdan gelenler için *konak* adı verilen misafir evleri hazırlanırdı. Konaklar genellikle düğün evine yakın komşu evleri olurdu. Buralara sadece birer aile yerleştirilir, başka bir aile alınmazdı. *Konak, konak üstüne olmaz* sözü bu durumu ifade etmek için söylenmiştir. Gelen misafirler köyün girişinde havaya ateş açarlar ve davulcu gelene kadar beklerler; davul zurna eşliğinde karşılanırdı. Konağın önünde oyunlar oynanır, davulcu ve zurnacı burada bütün hünerlerini sergiler, gelenlerden bahşiş alırdı. Her konağın önceden belirlenmiş *konak başı* adı verilen bir hizmetkârı olurdu. Misafirlerin yemekleri düğün evinden gönderilirdi. Yemekte genellikle keşkek, et, pilav, sarma, tatlı olurdu. Yemekler yenildikten sonra davul zurna güreş havası çalmaya başlardı. Yapılan güreşlerde galip gelenlere hediyeler verilirdi.¹⁶³ Günümüzde şehir merkezinde düğün yemeği verme âdeti azalmıştır. Bunun yerine düğün salonlarında yaş pasta ikram edilmektedir. Ancak eskisi kadar çeşitlilik arz etmemekle birlikte köy düğünlerinde gelen misafirlere topluca yemek ikram etme geleneği devam etmektedir.

İmam nikâhı da denilen dinî nikâh, düğünden bir gün evvel ya da düğün günü gerdeğe girmeden önce kıyılır. Eğer nikâh düğün günü kıyılacaksa, damat erkeklerle beraber yatsı namazını kılar, cami çıkışında hoca ile birlikte eve gelir. Bu nikâha genellikle gelin kız katılmaz; yerine vekâlet verdiği kişi nikâhta hazır bulunur. Vekâlet vermede gelin olacak kızın üç defa "vekâletimi sana verdim" demesi yeterlidir. Alan kişi de "vekâletini kabul ettim" der. Şahitler huzurunda oğlan ve kızın nikâhları kıyılır.¹⁶⁴

Boyabat'ta yapılan düğünlerde kızın ve erkeğin ayrı ayrı sağdıçları olur. Erkeğin sağdıcı arkadaşları ya da yakın akrabalarından birisi olurken; gelinin sağdıcı

¹⁶² Çeyiz geleneğinin çok kadim bir Türk geleneği olduğu bilinmektedir. Dede Korkut Kitabı'ndaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesinde Banı Çiçek'in Bamsı Beyrek'e çeyiz olarak kırmızı bir kaftan getirdiğinden bahsedilir. Bkz. Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, s.129.

¹⁶³ K.k. 2, 3, 7, 10.

¹⁶⁴ K.k. 3, 7, 30, 37, 39.

genellikle yengesidir. Kızın sağdıçına Muratlı Köyü'nde *sağdıç ana*¹⁶⁵ denilmektedir. Sağdıçların mutlaka evli olması gibi bir şart yoktur. Bazı düğünlerde küçük çocukların bile sağdıç yapıldığı olmuştur. Eğlence Köyü'nde davulcunun ve gelin arabasının parasını sağdıç verir.¹⁶⁶

Eskiden köylerde *kızı suya oturtma* adı altında birtakım pratikler yapılırdı. Başoğlu bunu şöyle ifade etmektedir:

*Çarşamba günü arkadaşları, gelini yıkarlar. Temiz giysilerini giydirirler. Buna kızı suya oturtma denir. Gelinin boynuna en yakın arkadaşı sarılır, sağı yapar, karşılıklı sözlerle ayrılık acısını arkadaşlık yaşantılarını, ana baba özlemini, gideceği köyün özelliğini dilleri döndüğü ve becerebildikleri ölçüde söyler, ağlarlar. Bu taşlama ve ezgi oracıkta uydurulmuş sözlerdir. Kimi sözler daha önceki ağılamalardan alınmış olabilir. Buna 'kız sağusu' denir.*¹⁶⁷

Bu sağılara şu örnekleri verebiliriz:

1. Beni uzaklara attın anam

Artık yuvanda rahat yaşa babam

Bir köşene ay doğsun babam

Bir köşene gün doğsun babam

Kolum kapıdan mı çıktıydı babam

Başım bacadan mı çıktıydı babam

2. Ah... Anam, anam, beni düşünmeyen anam

Teknede ekmeğin tükenmesin anam

Oluğunda suyun eksilmesin anam

Ağır yürüsem tembel derdin anam

Hızlı yürüsem deli derdin anam

*El evine ben nasıl uyayım anam”*¹⁶⁸

¹⁶⁵ K.k. 2

¹⁶⁶ K.k. 3.

¹⁶⁷ Başoğlu, *Boyabat Düğünleri 1*, s. 21.

¹⁶⁸ Başoğlu, *Boyabat Düğünleri 1*, s. 21.

2.1.2.4.1. Hamam Daveti

Hamam kültürü Türklerle özdeşleşmiştir. Hamam; temizlenme, tedavi olma, rahatlama, kız görme/beğenme vb. nedenlerle uzun yıllar Anadolu insanının bir araya geldiği kültür ve eğlence mekanı olmuştur. Yunus Kaplan, Osmanlı toplum hayatında hamam kültürünün çok farklı amaçlar için kullanıldığını şu sözlerle ifade etmektedir:

Erkek ve kadınların kullanabileceği şekilde tasarlanan bu yapıların Osmanlı toplum hayatında çok önemli bir yeri vardır. Hamamlar, temizliğin yanında doğum, evlilik, sünnet gibi birçok sosyal olaya da mekân teşkil ederek Türk kültürünün önemli bir parçası olmuştur. Bu yapılar, hem bir toplumsal ihtiyaca cevap vermiş hem de toplumsal ilişkilerin gelişmesinde çok önemli roller üstlenmiştir.

Bu mekânlarda yaşananlar, toplum hafızasında canlı bir şekilde tazeliğini her zaman korumuştur. Bu hayat tecrübeleri, zamanla çeşitli âdet ve inançlarla birlikte toplumda hamamla ilgili bir kültür birikiminin doğmasını sağlamıştır. Bu tecrübeler, bugün bile halk arasında 'hamam kültürü' olarak adlandırılmaktadır. Hem bir toplumsal ihtiyaca cevap veren hem de toplumsal ilişkilerin gelişmesinde çok önemli roller üstlenen hamam kültürü, Anadolu'nun birçok yerinde hâlâ canlı bir şekilde yaşatılmaktadır.¹⁶⁹

"Düğün eğlencelerinin başlangıcı gelin ve güvey hamamlarıdır. Bu, gelinin ve damadın dünya evine tertemiz şekilde girebilmesini sağlamak üzere, suyun temizleyiciliği ile ilgili olduğu gibi, arkadaşlarıyla bekar olarak son kez eğlendirme düşüncesinin de bir sonucudur."¹⁷⁰

Anadolu'nun pek çok yerinde kına gecesi öncesinde, gelini hamama götürme geleneği vardır. Bu gelenek geçmişte Boyabat ve yöresinde de usulüne uygun olarak yerine getirilmekte idi. Ancak bu durum günümüzde zayıflamış görünmektedir.

Eskiden Boyabat'ta erkek tarafı hamamı bir günlüğüne kapatırdı. Hamamın parasını sağdıç öderdi. Çarşamba günü kız ve erkek tarafının kadınları hamamda toplanır, gelini beklerlerdi. Gelin hamama geldiğinde ipek peştamal kuşanırdı ve sevinçle karşılanırdı. Hamamdakiler ellerinde yakılmış mumlarla beraber üç defa

¹⁶⁹ Yunus Kaplan, "Türk Hamam Kültürünün Divan Şiirine Yansımaları", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), 2010, s. 132.

¹⁷⁰ Şirin Yılmaz Özkarslı, "Geleneksel Hamamdan Duşakabine Türk Yıkama Kültüründeki Değişim", Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu, Kültür ve Turizm Bakanlığı- Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, Kocaeli, 2005, s. 587.

dönerler; bu dönme sırasında gelinin başından bozuk paralar saçılırdı. Bu paralar hamamda bulunan küçük kızlar tarafından toplanırdı.

Gelin, eşinden ayrılmamış evli bir kadın tarafından yıkanırđı. Gelinin yıkanması esnasında çeşitli maniler söylenirdi:

Gelinlik ne güzel sultanlık imiş

Gelinlik ne güzel irfanlık imiş

Gelin ayağına hulle biçilsin

Kevser şarabından pek çok içilsin

Gelinle birlikte hamama davet edilen diğer kişilerde güzelce yıkanırldı. Sonra gelin besmeleyle giydirilirdi. Hamamdan çıkanlar topluca kız evine giderler ve orada yemek yerlerdi. Günümüzde gelin hamamı ve gelini hamama götürme âdeti kaybolmuştur.

2.1.2.4.2. Kına Gecesi

Türk inanç sistemine göre kına yakılan canlı ve cansız bütün varlıklar kutsal kabul edilmektedir. Kına âdeti diğer yörelerde olduğu gibi Boyabat'ta uygulanan en önemli âdetlerden biridir.

Kına yakma âdeti, Hazreti İbrahim'in oğlu İsmail'i kurban ederken bir kınalı koçun Allah tarafından gönderilmesi neticesinde doğmuştur. Gelin kıza kına yakılmasındaki amaç; gideceğı evde eşine, çocuklarına kendini adamasıdır.

Gelin, kına gecesinde gelinlik giymez. Kına gecesine özel hazırlanmış olan kına elbisesini giyer. Kızın başında yüzünü kapatacak biçimde kırmızı örtü/grep vardır.¹⁷¹ Geline kınayı, kocası vefat etmemiş veya kocasından boşanmamış bir kadın yakar. Kına yakılmadan önce kız abdest alır. Odanın ortasına konulan bir sandalye veya bir yastık üzerine oturtulur. Gelin kız kınaya başlanırken avucunu açmaz. Damadın annesi kızın avucuna altın sıkıştırır. Eğlence köyünde gelinin bir avucuna

¹⁷¹K.k. 2, 3, 4, 7, 24, 50,

sağdıç ana diğer eline kızın annesi kına yakar. Ayrıca kına gecesine gelen tüm kadınların ellerine kına yakılır.¹⁷²

Eskiden oğlanın annesi kınaya gelmezdi. O zaman kızın annesi “Hakkım sana helal olsun” diyerek avucuna altın koyardı. Kınada gelini ağlatmak bir gelenek halini almıştır. Ağlamayan gelin ayıplanır, kınanır. Kına yakılırken şu ilahi söylenir:

Denizler kaynar mevlâm

Balıklar oynar mevlâm

Âşık olan ağlar mevlâm

Elhamdülillah

Kınada gelinle birlikte kızın annesi, kardeşleri, yengesi, teyzesi birbirlerine sarılarak ağlarlar. Kızın eli ve ayaklarına kına yakılır ve mendil ya da kızın çeyiz sandığından çıkarılan yemeni ile bağlanır. Kınanın tutması amacıyla gelin kız bir süre başka bir odada yatağa yatırılır.¹⁷³

Boyabat'ta kına sadece kız evinde değil, oğlan evinde de yakılırdı. Bu gecede oğlan evi tam bir sevinç ve coşku içindedir. Türküler söylenir, tahta kaşıklarla oyunlar oynanır. Bu gecede *kete çağırma*¹⁷⁴ diye bilinen bir tür manili oyun vardır. İki genç kadın başlarının üstüne kalbur koyarlar ve salonun ortasında dönmeye başlarlar. Bu esnada tef çalan kadın başlar:

Hay nesinden nesinden

Çakşırından mesinden

Damadın annesinden

Bize çem çerez gelsin

Akçalı çerez gelsin

Eğer çerezi yoksa

Oyna boyunu görelim...

¹⁷²K.k. 3, 4, 7, 17, 24, 50.

¹⁷³K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 17, 18, 19, 20, 24, 50.

¹⁷⁴K.k. 2.

Bu seslenmeden sonra damadın annesi önceden hazırlamış olduğu ketesini kalbura boşaltır. Tef çalan kadın yine söylemeye başlar:

Hay nesinden nesinden

Çakşırından mesinden

Damadın teyzesinden

Bize çem çerez gelsin

Akçalı çerez gelsin

Eğer çerezi yoksa

Oyna boynu görelim...

Damadın teyzesi de ketesini kalbura döker. Kınaya gelen herkesin adı bu şekilde tek tek söylenerek kete çağırma tamamlanır. Kalburun içi fındık, fıstık, ceviz, üzüm, leblebi, incir ve paralarla dolar. Kalburu dolaştıran iki kız paraları tef çalan kadına, kuruyemişleri de oradaki misafirlere dağıtır. Kete çağırma oyunu yalnızca damadın evinde olur, kız evinde oynanmaz.

2.1.2.4.3. Gelin Alma

Boyabat'ta kına gecesinin ertesi günü gelin alma günüdür. Gelin alma töreni genellikle perşembe veya pazar günü yapılır. Hem kız evinde hem de oğlan evinde çeşitli hazırlıklar sabahın erken saatlerinden itibaren başlar. Kız evi, kızlarından ayrılacakları için hüznü, oğlan evi ise aileye yeni bir birey katılacağı için sevinçlidir. Kız evinde sakinlik, oğlan evinde eğlence hâkimdir.

Boyabat merkezde gelin alma töreni öğle namazı kılındıktan sonra başlar. Eş, dost ve akrabalar erkek evinin önünde toplanır. Davul zurna oyun havaları çalarak orada bulunanları coşturur. Gelin arabasını sağdıç süslettirir. Geçmişte araba yerine gelin almaya gidilecek at süslenirdi. Köylerde ise geçmişte kağnılarla gelin almaya gidilirdi.¹⁷⁵

¹⁷⁵ K.k.2, 3, 4, 7.

Gelin almaya gidecekler ve davul zurna ekibi, arabalara veya kamyonetlere binerek yola çıkar. Geçmişte arabaların yan aynalarına havlu bağlanır, düğünün sonunda araba sahibine bu havlular hediye edilirdi. Günümüzde ise genellikle yemeni bağlanmaktadır. Gelin almacılar neşe içinde ve arabaların kornalarına basarak kız evine gelirler. Gelin alma konvoyunun yolu mezarlık civarından geçerken davul zurna susturulur.¹⁷⁶ Kız evinin önünde bekleyen gençler, gelin arabasının önünü keserler ve içine para konulmuş zarfı almadan arabanın geçişine izin vermezler. Davul zurna burada da oyun havaları çalar.

Gelin alacaklar kızın evine çıkarlar. Gelenlere şerbet sunulur. Şerbeti içenler tepsi içine para atarlar. Bu paraları şerbeti ikram eden kişi alır. Gelin alma töreni esnasında birtakım kaçınmalar da söz konusudur. Gelin almaya gelenler kız evinde oturmazlar; otururlarsa gelinin tembel olacağına dair inanış vardır.

Gelin alınacağı sırada gelinin bulunduğu odanın kapısı kapatılır. Kızın küçük erkek kardeşi bahşişini alana kadar kapıyı açmaz. Gelinin beline bekâretini, saf ve temiz olduğunu simgeleyen kırmızı bir kurdele üç defa bağlanır. Bu işlemi gelinin abisi veya erkek kardeşi yapar; o sırada gelin ağlamaya başlar. Buna *kız ağlaması*¹⁷⁷ denir. Gelinin beline kırmızı kurdele bağlama ya da diğer adıyla kuşak kuşatma Orta Asya Türkleri tarafından bolluk, bereket ve uğur için bugün de yapılmaktadır.¹⁷⁸

Sağdıç ana, kız evinden oklava, çivi, kül gibi nesneler alır. Oklava, kızın hamarat olması; kül, ocağını küllendirmesi; çivi ise gelin gittiği eve bağlı olması içindir. Gelini evden, kızın erkek kardeşleri çıkarır. Gelin arabaya bindirilirken başından bozuk para saçılır. Saçılan paralar çocuklar tarafından toplanır. Bazı köylerde ise gelinin başından buğday saçılmaktadır.¹⁷⁹

Saçı geleneği eski bir Türk âdeti olup, cansız kurban niteliğinde ruhlara bir nevi ikramdır. Bu gelenek işlevsel olarak kötülüklerden korunmak için icra edilir. Yapı olarak havaya doğru bazı nesnelerin saçılmasını içerir. Bu durum, hayvancılıkla uğraşan Türk topluluklarında sütün havaya savrulması, tarımla uğraşan topluluklarda ekinin savrulması; şehir hayatında ise bozuk para ve bazen şeker savrulması şeklinde

¹⁷⁶ K.k. 10.

¹⁷⁷ K.k. 4.

¹⁷⁸ Yaşar Kalafat, "Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnanışları Karşılaştırması"; *Millî Folklor*, S.24, 1994, s. 37.

¹⁷⁹ K.k. 3, 4, 7.

tezahür etmektedir. Bu durum tamamen bağlamın kültürel bir olaya etkisi olarak görülebilir.

Gelini alan düğün alayı oğlan evine doğru yola çıkar. Oğlan evine gelindiği zaman gelin arabadan inerken yine para ya da keşkeklik buğday saçılır ve etraftakiler gelini alkışlarla karşılarlar. Bazen gelin arabadan inmek istemez. Etraftakiler damadın babasına *gelin inmiyor* derler ya da *ne bağışladın?* diye sorarlar. Bu durumda gelinin kayınbabası geline birtakım hediyeler vereceğini söyleyerek onu ikna eder. Gelin arabadan indikten sonra kaynanasının sırtına biner ve kaynana gelini sırtında üç tur gezdirir.¹⁸⁰

Oğlanın annesi, gelinin ayaklarına evine bereket getirsin diye pirinç, keşkek ya da para saçır. Bazı köylerde -örneğin Eğlence Köyü'nde- gelin eve girerken uğursuzluk olmasın diye şişe kırar. Evliliğinin sağlam olması, gelinin evine bağlı olması için kız evinden sökülen çivinin/mihnin oğlan evinin kapısına çakılması geleneği hala devam etmektedir. Günümüzde yapılmayan ancak geçmişte var olan bir âdet şöyledir: Damat elini bir tasın içinde yıkar, bunu gelin kız kapının eşiğinde içerdi. Bu pratiğin, gelin ve damadın birbirleriyle iyi geçinmeleri amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir.¹⁸¹ Gelin eve girdikten sonra komşular gelini görmeye gelirler ve gelin eve gelenlerin ellerini öper. Evde oyunlar oynanır; fakat gelin oynamaz.¹⁸²

2.1.2.4.4. Gerdek

Medenî ve dinî nikâhtan sonra gelinle damadın bir araya gelmelerine *gerdek*, kalacakları odaya da *gerdek odası*¹⁸³ denilir. Damat, gerdek odasına arkadaşları tarafından yumruklanarak ya da yumurta atılarak sokulur. Gelin ve damadın karı koca oldukları geceye *gerdek gecesi* denilmektedir. Günümüzde çiftler gerdeğe baba evinde girmekten ziyade, bir otel odasında ya da önceden yer ayırttıkları bir tatil yerinde girmektedirler.¹⁸⁴

¹⁸⁰ K.k. 3, 4

¹⁸¹ K.k. 3, 4.

¹⁸² K.k. 3, 4.

¹⁸³ Dede Korkut Hikâyelerinden Bamsı Beyrek'te gelin odası 'gerdek çadırı' olarak geçmektedir. Bkz. Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, s. 129.

¹⁸⁴ K.k. 2, 7, 17, 50.

Geçmişten günümüze devam eden geleneğe göre, damat arkadaşları ile birlikte yatsı namazını kılmak için camiye gider. Namaz çıkışında cami hocasıyla birlikte evin önüne gelir, burada hoca dua eder. Duadan sonra damat büyüklerin ellerini öper, arkadaşlarıyla tokalaşır. Bu esnada arkadaşları damadı yumruklamaya hazırlanırken ailenin büyükleri damadı hızlı bir şekilde eve sokarlar. Eskiden damat gerdeğe sokulurken iğne ya da çuvaldız da batırılmış.¹⁸⁵ Günümüzde bu adet uygulanmamaktadır.

Bağlama/bağlanma, damadın ya da gelinin veya her ikisinin cinsel anlamda bir araya gelmesini/birlikteliğini engellemektir. Bu bir tür kara buğu/büyüdür. Bunu genellikle damadı seven, ona gönlünü kaptırmış bir genç kız yapar. Yapılan büyüün çözülmesi için hocaya gidilip okutturulması gereklidir.¹⁸⁶

Gerdek odası, damadın annesi ve sağdıç ana tarafından hazırlanır. Sağdıç ana, hazırlanan bu yatağın üzerinde üç defa takla atar. Bu uygulamada amaç yeni çiftlerin en az üç çocuk sahibi olmaları içindir.¹⁸⁷ Damat, gerdeğe girmeden annesinin ve diğer aile büyüklerinin ellerini öper. Sağdıç ana damadın elinden tutarak onu gerdek odasına götürür. Gelinle damadı el ele tutuşturur ve onlara birer seccade vererek iki rekât namaz kılmalarını öğütler.¹⁸⁸

Diğer yörelerde olduğu gibi Boyabat'ta da *söylemezlik* âdeti vardır. Gelin namaz öncesinde ve namaz sonrasında hiç konuşmaz. Damattan *yüz görümlüğü* bekler. Yüz görümlüğü genellikle para ya da altın cinsinden bir takı olur.¹⁸⁹ Damatla gelin önceden odaya bırakılan tatlıyı yer, şerbeti içerler. Gelin ve damada gerdeğe girmeden önce cinsel bilgiler verilmiş olur.

2.1.2.5. Düğün Sonrası

Damat, gerdeğe perşembeyi cumaya bağlayan gece girmişse cuma namazını kılmak üzere gerdekten çıkar. Bu arada komşular gelini görmeye gelir. Buna *çerez yeme*¹⁹⁰ denir. Önceden hazırlanmış çerezler gelenlere ikram edilir.

¹⁸⁵ K.k. 2.

¹⁸⁶ K.k. 2, 3, 4, 7.

¹⁸⁷ K.k. 2, 3.

¹⁸⁸ K.k. 2.

¹⁸⁹ K.k. 2, 3, 4, 7, 17, 24, 50.

¹⁹⁰ K.k. 2.

Bekir Başoğlu, geçmişte köylerde *su düğünü* adıyla bilinen bir uygulamadan şöyle bahsetmektedir:

*Gerdek gecesinden dört gün sonra (pazartesi ve cuma günleri) kız köyü kadınları, oğlan köyüne giderler. Gelini görür, düğün yaparlar. Buna 'su düğünü' denir. Hava elverişli ise gelini harmanlara çıkarırlar. Orada tüm kadınlar toplanır, oynar ve eğlenirler. Oyun ve eğlence sonunda bir bakraç su getirilir. Gelin bakracı ayağı ile devirir, suyu döker. Böylece su düğünü sonuçlanır.*¹⁹¹

Bugün su düğününden bahsetmek mümkün değildir. Ancak buna benzer bir uygulamaya Eğlence Köyü'nde rastlanılmıştır. Köyde gerdek sonrasında *samet düğünü*¹⁹² adı verilen bir tür eğlence yapılır. Gelen misafirlere ayran ve sac ekmeği ikram edilir. Günümüzde bu tür bir uygulama gelin görme amacıyla düğün sonrası yapılmakta ve gelenlere meyve suyu ikram edilmektedir.

Geçmişte gerdekten sonra ertesi sabah gelinin saf ve temiz olduğunu göstermek amacıyla çarşaf gösterme âdeti vardı. Damat, gerdekten çıktıktan sonra bunu duyurmak amacıyla silah atardı. Günümüzde bu uygulamalar yapılmamaktadır.¹⁹³ Nerin Köse gerdekten çıkıp silah atmayı; duvak töreninin yapılmasındaki en büyük etken gelinin bakire olmasının kutlanması ve çevreye ilan edilmesi, olarak açıklamaktadır.¹⁹⁴

Düğünden bir ya da iki hafta sonra kız evi çeşitli yemekler yapar, tatlılar hazırlar. Gelinle damat akşam yemeğine davet edilir. Bu yemekte damadın yakınları da bulunur. Bu yemeğe yörede *kırımta* veya *emirleme*¹⁹⁵ denilmektedir. Damat yemeğe oturunca nazlanır, yemek yemek istemez. Damadın kayınbabası ona çeşitli armağanlar vereceğini söyler. Daha sonra hep birlikte yemek yenir.

Geçmişte gelin kız evde kayını ya da kayınbabasıyla hiç konuşmazdı. Buna *söylemezlik*¹⁹⁶ denir. Bu durum uzun yıllar devam eder. Bazı gelinlerin kayınbabalarıyla yıllarca hiç konuşmadığı ifade edilmiştir.

¹⁹¹ Bekir Başoğlu, "Boyabat Düğünleri 3", *Türk Folkloru Dergisi*, S. 12, 1980, s. 21.

¹⁹² K.k.3, 4.

¹⁹³ K.k. 2, 3, 4.

¹⁹⁴ Nerin Köse, "Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği" *Millî Folklor Dergisi*, 60, 2003, s. 98.

¹⁹⁵ K.k. 2.

¹⁹⁶ K.k. 2, 3, 4, 7, 24, 50.

Yörede eskiden gelinin kocası ölürse gelin baba evine gönderilmez; evde kayını varsa onunla evlendirilirdi. Eğer gelin ölürse kocası yeniden evlenir; bu evlilikte eş adayı olarak gelinin kız kardeşi varsa, o tercih edilirdi.¹⁹⁷ Günümüzde ise böyle bir durum söz konusu değildir.

2.1.3. Ölüm

İnsan hayatının ve geçiş dönemlerinin sonuncusu olan ölüm, ilkçağdan beri toplumların çaresiz kaldığı bir durumdur. Genç, yaşlı, kadın, erkek herkesin başına gelir ve ertelenemez. Yunus Emre, ölümü bir şiirinde şöyle ifade etmektedir: *Hiç bilmeziz kezek kimin/Aramızda gezer ölüm/Halkı bostan eylemiştir/Dilediğin üzer ölüm*. Kuranı Kerim’de *Her nefis ölümü tadacaktır*.¹⁹⁸ ayeti ölümün herkes için geçerli olduğunu dile getirmektedir.

Ölüm, toplumu yakından ilgilendiren bir olgu olduğu için, bununla ilgili birtakım âdet, uygulama ve inançların olması da kaçınılmazdır. Boyabat yöresinde de ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrasında bazı uygulama ve pratikler yapılmaktadır.

2.1.3.1. Ölüm Öncesi

İnsan hayatında ortaya çıkan fiziksel ya da biyolojik aksaklık, hastalık olarak adlandırılmaktadır. Her hasta olan mutlaka ölecek diye bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla insan, hastalığının tedavisi için birtakım çarelere başvurur.

Eski Türklerde ölümün temel sebeplerinin neler olduğunu Jean Paul Roux, şöyle açıklamaktadır:

*Tanrının emirlerine karşı gelmek; bir tabunun çiğnenmesi; hakarete uğramış hakimlerin intikamı; belki de bunların sonucu olarak kut ve ülüğ'ün yitirilişi ve sonuçta büyücülerin eylemleri... Bugün kötü ruhlar olmasaydı Altay insanı ölmeyecekti diye düşünülmektedir.*¹⁹⁹

¹⁹⁷ K.k. 2, 3.

¹⁹⁸ el-Enbiya, 35.

¹⁹⁹ Jean Poul Roux, *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*; (çev.) Aykut Kazancıgil, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2002.

Hayatın son anı olan ölüm, insanı çaresiz bırakan ve sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemidir. Ölüm karşısında aciz kalan insan, çevresinde olan olayları ölümün ön belirtisi olarak düşünmüştür. Dolayısıyla insan kendine ölümü hissettiren olaylardan ve nesnelerden uzak durmuştur.²⁰⁰

Boyabat'ta birisi hastalandığında, hemen geçmiş olsun ziyaretine gidilir. Yapılan ziyaretlerde genellikle meyve, kolonya veya çiçek götürülür. Hastayı yormayacak şekilde kısa sohbetler yapılır ve moral vermeye çalışılır. En kısa zamanda sağlığına kavuşması dileğiyle uzun kalmadan ziyaret yerinden ayrılır. Hastalıktan kurtuluşun mümkün olmadığı durumlar da mevcuttur. Bu durumda olanlara bir teselli olarak bir süre daha can sağlığı dlenir.

2.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Önbelirtiler

Anadolu'da "birtakım davranışlar, olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar, ölüm işareti, ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır."²⁰¹ S. V. Örnek, halk inanmalarında, ölümü düşündüren ön belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanların önemli bir yer tuttuğunu belirterek şunları ifade eder:

*Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezi güçleri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları bu tür inanmaların oluşmasında ve evrensel bir çizgiye erişmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Evcil ve yabanıl hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları yaklaşan bir ölümün ön belirtisi ve işareti olarak yorumlanmaktadır.*²⁰²

Boyabat yöresinde de hayvanların çıkardıkları seslere göre ölümle ilgili bazı yorumlar yapılmaktadır. Baykuş ötmesi, vakitsiz horoz ötmesi ya da köpek uluması sonucu o evden ölü çıkacağına dair inanış vardır. Bu inanış günümüzde de devam etmektedir. Rüya da kazma kürek görmek iyiye yorulmaz. Kömüş/camız, Azrail olarak kabul edilir. Rüyasında yılan gören kişinin kısa sürede öleceğine inanılır.

²⁰⁰ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, 208.

²⁰¹ Artun, *Türk Halkbilimi*, 187.

²⁰² Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*; Ankara: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, 2. Baskı, 1979, s. 15.

Kozkule Köyü'nde rüyada bulanık su görülmesi, kazanda su kaynatılması köyden cenaze çıkacağına dair inanışlara yorulur.²⁰³

2.1.3.1.2. Ölümünden Kaçınmalar

Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de ölümü uzaklaştırmak için bazı kaçınmalara başvurulduğu görülmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Cam eşyanın kırılması -bardak, ayna gibi- ölümü uzaklaştıracağı düşünülmektedir.

Mezarlıktan geçerken ıslık çalınmaz, kabir elle gösterilmez

Mezarlıktan araçla geçerken aracın müzik çaları kapatılır.

Kapı eşiğinde oturmak iyi değildir.

2.1.3.2. Ölüm Sırası

2.1.3.2.1. Ölüm Anındaki Âdetler

Ölecek kişi son nefesini veremiyorsa *gurbetteki oğlu veya kızına çekiniyor, onları görmek istiyor*, gibi yorumlar yapılır. Ruhunu teslim edebilmesi için çekindiği kişinin ceketini, gömleği vb. giysilerinden birisi ölecek kişinin üzerine örtülür.²⁰⁴

Kişinin öleceğine kanaat getirilirse başında Kuran okunur, tekbir getirilir. Ölecek kişiye Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şahadet söyletmeye çalışılır. Bir kişinin öleceği anlaşıldığı zaman sağ tarafına çevrilir. Ağız ve dudakları bir pamuk yardımıyla silinir.²⁰⁵ Geçmişte Eğlence Köyü'nde ölünün ayakucuna bir tas içerisinde su konulurdu. Bunu yapmadaki amaç, Azrail geldiğinde kılıcını yıkasın düşüncesiyledir.²⁰⁶

²⁰³ K.k. 10, 15, 16.

²⁰⁴ K.k. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 15, 16, 19, 20, 24, 30, 50.

²⁰⁵ K.k. 3, 4, 6, 7, 10, 17, 24, 30, 50.

²⁰⁶ K.k. 3.

Ölecek kişinin gözleri son anda bir noktaya takılır. Çenesi düşer ve ruhunu teslim eder. Kişinin öldüğü vücudundaki kanın çekilmesiyle anlaşılır. Bu çekilme genellikle ayaklardan başlar. Bu arada can çıkarken istenmeyen bir durum olmaması için etraftakiler yatıştırılmaya çalışılır. Kişi ruhunu teslim ettikten sonra yakınlarının feryatları yükselir. Artık ölen ölmüştür. Bundan sonra yapılacak iş cenazeyi en güzel şekilde yerine ulaştırmak için gerekli olan iş ve işlemleri yapmaktır.

Ölüm gerçekleştiği an ölen kişinin çenesi tülbentle bağlanır. Üzerindeki giysileri çıkartılıp yere yatırılır ve gözleri kapatılır. Ölünün gözleri kapatılamıyorsa *gözleri açık gitti, dünyadan hevesini alamadı, dünyada muradı kaldı*, gibi yorumlar yapılır. Üzerine temiz bir çarşaf örtülür. Baş kibleye gelecek şekilde çevrilir. Ayak başparmakları çaputla bağlanır. Elleri yana veya göbeğinin üzerine konur. Ölünün üzerine şişmesin diye bıçak veya makas gibi demir maddeleri konulur; cenazenin kokması için bulunduğu odanın pencereleri açılır ya da vantilatör çalıştırılır.²⁰⁷

2.1.3.2.2. Ölümün Duyurulması

Ölüm olayı salâ ile çevreye duyurulur. Boyabat merkezde ölen kişi için belediye hoparlöründen ayrıca duyuru yapılır.

Cenazenin nereye, ne zaman defnedileceği gibi konular aile arasında konuşulur ve karara bağlanır. Gurbette bulunan yakınları varsa onlara haber verilir. Ölen kişi genç birisi ise bu durumda ölüm haberi alıştırma alıştırma söylenir. Yöremizde birçok kişi farklı sebeplerden farklı illere göç etmiştir. Boyabat dışında bulunan bu kişiler cenaze törenine katılmak için otobüs veya minibüs tutup gelmekte ve otobüsün parasını ya cenazeye gelenler kendi aralarında toplayıp vermekte bazen de cenaze sahibi ödemektedir.

²⁰⁷ K.k. 3, 4, 6, 15.

2.1.3.2.3. Ölümün Akabindeki Âdetler

Ölen kişinin gözleri açık kalmışsa ürkütücü bir görüntü olmasın diye gözleri kapatılır. Anı şeklinde ölenin çenesi açık kalmışsa vücut soğumadan çene kapatılmaya çalışılır. Ölenin ayak başparmakları da bir çaputla bağlanır.

Geçmişte ölen kişinin ayakkabıları evin kapısının önüne konulmuş²⁰⁸. Bunu görenler evde ölü olduğunu anladıkları.

2.1.3.2.4. Defin Hazırlığı - Defin İşlemi

2.1.3.2.4.1. Ölü Yıkama

Ölüm ile ilgili inanışlar çok zengindir. Bu inanışların birçoğu Şamanist Türklere kadar dayanmaktadır. Göktürkler, ölüyü bir çadıra koyarlar ve ölünün adına kurban keserlerdi. Ölünün bulunduğu çadırın etrafını yedi defa atla dolaşırlardı. Ölüyü, ölünün atını ve eşyalarını yakarlar, daha sonra da belirledikleri bir günde küllerini gömerlerdi.²⁰⁹ Çin kaynaklarına göre Hunlar ölülerini tabuta koyarlar ve tabutun üstünü altın ya da gümüş işlemeli örtülerle örterlerdi.²¹⁰

Boyabat yöresinde de ölünün yıkanması ve kefenlenmesi ile ilgili inançlar ve pratikler oldukça yaygındır. Bu pratiklerin geçmişle bağı olduğu düşünülebilir. Boyabat'ta cenaze önce yıkanır, kefenlenir, tabuta konulur; daha sonra cenaze namazı kılınarak mezarlıkta defnedilir. Cenaze erkek ise erkek hocalar/gassallar, kadın ise kadın cenaze yıkayıcılar tarafından yıkanır. Eğer köyde cenaze yıkayan kadın yoksa Boyabat'tan getirtilir. Cenazenin gasli sırasında suya gülsuyu konulduğu da görülmektedir. Cenazenin yıkanmasından sonra artan su ile ölünün elbiseleri yıkanır ve bu elbiseler fakirlere dağıtılır. Bazı köylerde artan su kullanılmaz, dökülür.²¹¹ Kozkule Köyü'nde, cenaze yıkandıktan sonra artan su, *aydaş*

²⁰⁸ Dağıstan ve Kuzey Irak'ta mevtanın ayakkabıları bazen bir fakire verilir, çoğunlukla da kapının önüne konularak alınması sağlanır. Bkz. Yaşar Kalafat, *Türk Kültürlü Halklarda Ölüm*; Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, 109.

²⁰⁹ İnan, *Makaleler ve İncelemeler*, 177-178.

²¹⁰ Yıldız Kocasavaş, *Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Âdetleri*, Türkler, 3. cilt, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, 67.

²¹¹ K.k. 3, 4, 6, 7, 10, 15, 16, 24, 30, 50.

(gelişmemiş, zayıf) çocuğun üzerine serpilirse, çocuğun bu durumdan kurtulacağına dair inanış vardır.²¹²

Eskiden cenazenin yıkanması için kazanlarda su ısıtılır ve yıkanacak yerin etrafı dışarıdan görülmemesi için çarşaf ya da battaniyelerle kapatılırdı. Günümüzde ise cenazenin yıkanması gasilhanede ya da Boyabat Belediyesi tarafından hizmete sunulan modern cenaze yıkama aracında yapılmaktadır. Hatta cenaze, kokması için araçta bulunan seyyar morgda bekletilebilmektedir.²¹³

Geçmişte ölü yıkayan hocalar, yıkama esnasında önlerine peştamal bağlarlardı. Günümüzde ise su tutmayan, önlük kullanılmaktadır.

2.1.3.2.4.2. Kefenleme

Bu dünyadan öbür dünyaya göçerken kişinin yanında götürdüğü tek giysi kefendir. Bu yüzden insanlar, kefenini ya da kefen parasını önceden hazırlamaya önem vermektedirler. Yörede halk, kefenini önceden hazırlamaktadır. Kişi öldüğünde her şeyi hazır olsun, kefen telaşı olmasın ya da helal para ile alınmış olsun, diyerek kefenini alıp bir köşeye koymaktadır.²¹⁴ Boyabat'ın ilçe merkezine yakın köylerde -Osman Köy ve Ilica Köyü gibi- ölen kişinin kefeni şehirden tedarik edilmektedir.²¹⁵

Yıkamadan sonra kefenleme işlemine geçilir. Kefenleme cinsiyete göre farklılık arz eder. Erkeklerde kefen Kamis (gömlek), izar ve lifafe olmak üzere üç kattır. Kadınlarda bu saydıklarımızla beraber baş ve göğüs örtüsü ile beş kattır.²¹⁶ Kefenin açılmaması için cenaze şeritlerle bağlanır.²¹⁷ (K.k. 6).

Cenazenin kefenlenmesi sırasında cesede ve kefene çeşitli kokular ve kutsal sular dökülür. Bunların başında kâfur, gülyağı, zenzem suyu ve gül suyu gelmektedir.²¹⁸ Geçmişte yapılmayan ancak günümüzde uygulanmaya başlanan bir durum var ki; o da cenazenin ayaklarına, ellerine ve dizlerine pamuk koyma âdetidir.

²¹² K.k. 15.

²¹³ K.k. 6.

²¹⁴ K.k. 3, 4, 15, 30, 43, 44, 50.

²¹⁵ K.k. 6, 53.

²¹⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*; İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1990, 231.

²¹⁷ K.k. 6, 15.

²¹⁸ K.k. 6, 7, 15, 47, 53.

Bunu yapmadaki amaç, ölen kişinin/mevtanın kabirde namaz kılariken belirtilen azalarının acımaması içindir.²¹⁹

Cenaze tahtadan yapılmış tabutla taşınır. Boyabat merkez ve köylerdeki camilerde hazır bir tabut bulunur, herkes bu tabutları kullanır. Cenaze, evinin önüne getirilir ve orada bulunanlardan helallik alınır.

2.1.3.2.4.3. Cenaze Namazı

Cenaze namazı İslam inançlarına göre farz-ı kifâyedir.²²⁰ Boyabat halkı ölüyü tanısın tanımasın cenaze namazına iştirak ederek son görevini yerine getirir. Ölen kişinin tabutuna üzerinde ayetler yazılı yeşil bir örtü örtülür. Caminin önüne getirilmek üzere evden çıkarılır. Boyabat merkezde cenaze namazları genellikle Beyazıt Camisi'nde (Büyük Cami) kılınır.

Kadın cenazelerinde tabutun baş tarafına tülbent konulur. Erkek cenazelerinde ise havlu bulunmaktadır. Cenazenin musallaya götürülüşü sırasında ölüye saygı amacıyla ayağa kalkılır ve cenaze geçene kadar beklenir.

Cenaze namazı erkekler tarafından kılınır. Köylerde cenaze namazı kılınacak camiye kadınlar gelmez.²²¹ Boyabat'ta ise son yıllarda kadınların cami çevresinde bekledikleri, hatta defin için mezarlığa kadar geldikleri görülmektedir.

Vakit namazı kılındıktan sonra müezzin, cenaze namazı için cemaate duyuruda bulunur. İmam, cemaate namazın kılınışını hatırlatır. Namazdan sonra imam, cemaate şöyle seslenir: *Siz, bu merhum/merhumeyi dünya hayatında nasıl bilirdiniz?* Cemaat: *İyi biliriz*, der. Daha sonra imam üç defa: *Ahrete yönelik haklarınızı helal eder misiniz?* diye sorar. Cemaat: *Helal olsun*, diye cevap verir. Daha sonra imam dünya hayatının geçiciliği ile ilgili kısa bir konuşma yapar ve dua eder.

²¹⁹ K.k. 15.

²²⁰ Farz-ı kifâye, dinimize göre birilerinin yerine getirmesiyle diğer Müslümanların üzerinden kalkan farzlardır/sorumluluklardır.

²²¹ K.k. 3, 4, 6, 15.

2.1.3.2.4.4. Defin

Boyabat merkez ve köylerde cenaze, öğle ve ikindi namazlarından sonra defnedilmektedir. Akşam ölen birisinin cenazesi hiçbir yerde geceleyin kaldırılmaz. Gereken işlemler yapıldıktan sonra gündüz cenaze namazı ve defin işlemi gerçekleştirilir.²²²

Boyabat ilçe merkezinde insanların mezar yerlerini önceden satın almaları âdet haline gelmiştir. Mezarlığa bakıldığında birçok aile mezarlığının bulunduğunu görmek mümkündür. Köylerde ise önceden mezar yeri alma gibi bir durum söz konusu değildir. Mezarlıklarda genellikle çam ve akasya ağacı bulunur. Ayrıca definden birkaç ay sonra mezarın üstüne susam çiçeği dikilir.

Musalladan omuzlara alınan tabut, cenaze arabasına konur. Boyabat merkezde cenazeyi mezarlığa cenaze arabası götürürken, köylerde omuzlarda taşınır. Tabutun taşınması sırasında belli bir düzen vardır. Tabutu taşımak isteyen kişi öne geçer ve tabuta omuz verir. Eğer tabut ağır gelirse *merhum/merhumenin günahı çokmuş*, diye yorum yapılır.²²³

Cenazenin mezara indirilmesi esnasında kadın ya da erkek oluşuna göre farklı hareket edilir. Cenaze kadınsa oğulları, kardeşleri yani dinen nikâh düşmeyen kişiler tercih edilir. Burada bir zorunluluk yoksa ölen kadının eşi dahi -artık nikah sona erdiği düşüncesiyle- cenazeyi mezara indirme işleminde yer almaz. Mezara indirilen cenazenin yüzü kibleye gelecek şekilde çevrilir. Baş ve ayaklarındaki ipler çözülür. Mezarda *saklambaç* adı verilen yere cenaze özenle yerleştirilir. Önceden hazırlanmış olan tahtalar cesedi kapatacak biçimde mezara çapraz olarak konulur.²²⁴

Boyabat-Kastamonu yolu üzerinde birçok tuğla fabrikası bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yol üzerinde bulunan köylerde cenazenin üzeri tuğlayla da kapatılmaktadır. Eğlence Köyü'nde önceden hazırlanmış kalıp betonlar kullanılmaktadır. Tahta ya da betonlar yerleştirildikten sonra açık kalan kısımlar ot, dikenlik ya da küçük taş parçaları ile kapatılır.²²⁵ Bu durum tamamen bağlamla ilgili olsa gerektir. Çünkü civar şehirlerde defin işleminde/kabrin kapatılmasında ağaçlar

²²² K.k. 15, 53.

²²³ K.k. 15, 29.

²²⁴ K.k. 15, 41, 43, 47.

²²⁵ K.k. 6.

kullanılırken, Boyabat İlçesi'nde tuğla ve kiremit kullanılması bu civardaki tuğla ve kiremit üretiminin halk kültürüne bir etkisi olarak kabul edilebilir.

Cesedin üzeri kapatıldıktan sonra toprak atılmaya başlanır. Bu esnada hafızlar/hocalar Kuran okumaya başlarlar. Mezar kazılırken çıkan toprak aynen geri doldurulur. Dışarıdan herhangi bir taş, toprak getirme durumu yoktur. Mezara toprak küreklerle atılır. Kürekler elden ele verilmez, yere bırakılır. Mezarın üzerine yabanî hayvanların kabri eşelememesi için dikenli otlar konulur. Mezar kapatıldıktan sonra dua bölümüne geçilir. En son olarak hoca, ölüye telkin/talkın verir.²²⁶

Yörede defin işleminden sonra mezara su dökülür. Genellikle ölünün yakınları tarafından yapılan bu pratikte ölünün mezarında rahat edeceği inancı yaygındır.²²⁷

2.1.3.3. Ölüm Sonrası

2.1.3.3.1. Taziye

Cenazenin defnedilmesinden sonra cemaat, ölünün evine gelir. Başsağlığı dilekleri iletilir. Evin önü müsaitse sandalye, tabure konulur; gelenler bir süre burada oturur. Hoca Kuran okur, dua eder. Yakın akraba ve komşular, cenaze sahiplerinin acılarını hafifletmek amacıyla tesellide bulunurlar.

Boyabat merkezde cenaze evinde yemek pişirilmez, komşular yemek getirir. Bu durum bir hafta boyunca devam eder.²²⁸ Köylerde cenazenin defnedildiği gün komşular tarafından yemek getirilir. Ertesi gün normal hayata dönülür.²²⁹

Ölen kişi sağlığında iyi birisi ise adı geçtiği zaman *Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın, mezarında rahat etsin, toprağı bol olsun, kabri geniş olsun* gibi ifadeler kullanılır. Ölen kişi, sağlığında kötü birisi olarak biliniyorsa *muzır gitti, kurtulduk*,

²²⁶ K.k. 6.

²²⁷ Mezara su dökmenin ölünün ruhuna rahmet anlamına geldiği inancı Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Kuzey Irak ve Kuzey Suriye'de de vardır. Bkz. Yaşar Kalafat, *Türk Kültürlü Halklarda Ölüm*, 105.

²²⁸ K.k. 7, 10, 13, 17, 24, 30.

²²⁹ K.k. 1, 5, 6, 15, 16, 35, 36, 40.

mezarı yanasıca, hortlayasıca, mezarı kaybolsun, azaptan kurtulmasın gibi ilenç bildiren sözler söylenir.²³⁰

2.1.3.3.2. Belli Günler - Ölü Yemeği

Ölünün mezara konulduğu günün akşamında -genellikle akşam ve yatsı arasında- cenaze sahibi tarafından Kuran okutulur. Ölüm gününden başlanarak kırkıncı gecesine kadar hatim indirilir. Kırkıncı gecede mevlit okutulur. Mevlitten sonra ölünün ruhu için helva dağıtılır. Bu helvanın yöredeki adı *ölü helvası*dır. Elli ikinci gece için çoğu zaman özel bir tören yapılmaz. Ölünün ruhu için hayır hasenatta bulunulur.²³¹

Cenaze sahipleri ilk dinî bayramda, bayramlaşma amacıyla herhangi bir ziyarette bulunmaz; genellikle evlerinde kalırlar. Arife günü ya da bayram sabahı ölünün mezarı ziyaret edilerek ruhu için Kuran okunur, dua edilir.

Geçmişten günümüze değişmeyen âdetlerin başında gelen *ölü aş*ı verme geleneği ile ilgili olarak Örnek, şunları söylemektedir:

*Ölümle ilgili âdetlerin önemli bir kesimini oluşturan ve çeşitli adlar altında toplanan ölü yemeği, ölenin öte dünyada da hayatını sürdürdüğü; başka şeylerin yanı sıra yemeye ve içmeye de gereksindiği inancını açığa vuran bir âdettir.*²³²

Boyabat yöresinde mezarlık dönüşünde cenaze törenine katılan misafirlere yemek verilir. Yöremizde bazı köylerde -Eğlence, Ilıca, Osman Köyü gibi- mezarlık çıkışında pide ve ayran ikram edildiği gözlenmektedir.²³³ Boyabat ilçe merkezinde, mezarlıkta yemek ikram etmek gibi bir âdet yoktur. Yine bazı köylerimizde mezar kazanlara emeklerinin karşılığı olarak *mezarıcı yemeği* denilen bir yemek verilir. Mezarıcı yemeği definden birkaç gün sonra olur. Boyabat ilçe merkezinde cenazenin defnedilmesinden sonra cenazeye katılan çocuklara para verilir. Bu âdet geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Köylerde böyle bir uygulama yoktur.

²³⁰ K.k. 15, 16, 43.

²³¹ Defin töreniyle ve ölümler kültürüyle ilgili en eski ve iptidai törenlerden biri “ölü aş” denilen törendir. Bugün medeniyetin yüksek derecesine ulaşmış olan kavimlerin hepsinde görülen ölümleri anma törenleri eski devirlerde ölümlere aş verme töreninin tekâmül etmiş şekliinden başka bir şey değildir. Bkz. Abdülkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*; Ankara: TTK Basımevi, 1995, s. 189.

²³² Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, s. 106.

²³³ K.k. 5, 46, 53.

Yöredeki yaygın inanışa göre ölen insanın dünyada iken tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları için fakirlere para verilmektedir. Buna *ıskat* denilmektedir. Mirasından ayrılan mal kişinin borcuna yetmiyorsa bu durumda *devir* yapılır. Birkaç fakirin katıldığı bu eylem sonunda para devire katılanlar arasında paylaştırılır. Geçmişte yoğun olarak yerine getirilen devir ve ıskata, halkın dinî konularda bilgilendirilmesi ve bilinçlenmesi neticesinde günümüzde pek rastlanmamaktadır.²³⁴

2.1.3.3.3. Ölünün Vasiyeti ve Eşyaları

Ölen kişinin sağlığında yazdırmış olduğu bir vasiyeti varsa, bu vasiyete göre hareket edilir. Ölümünün son anlarında yapmış olduğu sözlü vasiyetler varsa bunlar da yerine getirilir. Eğer herhangi bir vasiyeti yoksa medenî hukuk çerçevesinde işlemler yapılır.²³⁵

Köylerde arazilerin parçalanmaması amacıyla kız evlatlarına o günkü fiyattan değerleri verilir. Ölen kişinin sağlığında önem verdiği değerli eşyalar kimseye verilmez, baba yadigârı olarak evde saklanır.

S. V. Örnek, ölenin geride bıraktığı eşyalarla ilgili olarak yapılan işlemlerin hem korku hem de vefa duygusu içerdiğini belirtir:

*Ölünün geride bıraktığı kişisel eşyası, özellikle giysileriyle ilgili işlemlerin temelinde hem korku hem de vefa duygusu yatmaktadır. Ölünün giysilerinin hemencecik yok edilmesi, yıkanması, hatta yakılması hem ölünün bulaştırdığı öldürücü etkiyi yok etmek hem de ölünün bunları özleyerek geri geleceği endişesi ve korkusunda düğümlenmektedir.*²³⁶

Boyabat'ta ölüm öncesinden başlayıp ölüm sonrasına kadar yapılan dinsel içerikli pek çok işlem ve pratikler vardır. Ölen kişinin eşyaları gasilden artan su ile yıkandıktan sonra fakirlere dağıtılır. Ancak Eğlence Köyü'nde ölünün eşyaları dağıtılmayıp evin avlusunda yakılır. Bu uygulama ölen kişinin geride kalanları tedirgin edeceği endişesiyle yapılmaktadır.²³⁷

²³⁴ K.k. 15.

²³⁵ K.k 4, 5, 6, 15, 16, 30.

²³⁶ Örnek, Anadolu Folklorunda Ölüm, 105.

²³⁷ K.k. 3.

2.1.3.3.4. Ağıt Söyleme - Yas Tutma

Ölen kişinin ardından ağıt söylendiği gibi yas da tutulur. Ancak İslamî geleneklere göre yas tutmak doğru olmadığı için bu durum çok uzun sürmez. Cenazenin yakınları üç gün evden dışarı çıkmaz, taziyeye gelenleri kabul eder. Ölen kişi genç ise ya da kaza sonucu ölmüşse tutulan yasin süresi uzamaktadır. Ölü çıkan mahallede oyun ve eğlence düzenlemek hoş karşılanmaz.

2.1.3.3.5. Mezarlıklar ve Mezar Taşları

Mezarlıklar köylerde genellikle yüksek yerlerde ve köylerin giriş ya da çıkışlarında olur. Köylerde mezar bekçisi bulunmaz. Cenaze yakınları isterlerse definden yaklaşık bir yıl sonra mezarı mermerlerle yaptırırlar. Bir yıl beklenilmesinin sebebi mezarın oturması yani yığılan toprağın çökmesi içindir. Yörede mezar taşlarının üzerine ölenin adı soyadı, baba adı, doğum ve ölüm tarihi yazılır. Bazı köylerde ölen kişinin lakabının yazıldığı da görülmektedir (Koca Yusuf, Kurt Hasan vb.). Boyabat şehir mezarlığında bazı mezar taşlarının üzerinde şiirsel söyleyişler bulunmaktadır. Bu tür şiirsel söyleyişlere şu örnekleri verebiliriz:

Kuş gibi gezerdim dağı taşı

Hiçbir gün unutmadım bu fani işi

Başıma koydurdum şu mermer taşı

Beklerim Fatiha istemem gözyaşı

Çağırırdı bunca yıl Ümmeti Muhammedi selaha

Şimdi kendisi çağrılıp gitti darı bekaya

Büyük Cami Şerif Müezzini Hafız Emin merhuma

Siz de lütfediniz bir Fatiha ruhuna

2.2. Halk Hayatının Çeşitli Yönleri

Toplum hayatının en önemli üç evresi olan doğum, evlenme ve ölüm konuları değerlendirildikten sonra; halk hayatının çeşitli özellikleri halkbilim disiplini içerisinde detaylı bir biçimde ele alınıp incelenecektir.

Sosyal toplumların dinî özellikleri, halk inançları başlığı altında değerlendirilmektedir. Halk inançları içerisinde; mezarlıklar, ziyaret yerleri, törenler, bayramlar ve çeşitli kutlamalar; halkbilimcilerin üzerinde durduğu önemli konuların başında gelmektedir. Bunların yanında hac ve umre ziyaretleri, asker uğurlama gibi uygulamalar da tüm canlılığı ile yörede yaşamakta ve yaşatılmaktadır.

Toplum hayatını ilgilendiren konulardan bir diğeri de büyü, fal ve rüyalarla ilgilidir. Boyabat'ın toplumsal yapısına bakıldığında, nazar ve nazarlıklar konusunda görülen uygulama ve pratiklerin de dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bu çerçevede halk tıbbı ve mistik nitelikli davranışların değerlendirilmesi ile Boyabat ve yöresinin halk hekimliğine bakış açısı ortaya çıkmaktadır.

Boyabat ve yöresinde halkın yaşadığı fizikî mekânlar, içinde bulunduğu coğrafya ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum, halk mimarisinin şekillenmesi ile paralellik arz etmektedir. Tepelerin yamaçlarına ve eteklerine kurulmuş olan geleneksel Boyabat evleri kendine has çizgileri ile farklılığını ortaya koymaktadır.

Toplum yaşantısının bir gereği olarak, Boyabat ve yöresinde kişilerin yaptıkları farklı işler; el sanat ve zanaatları vardır. Özellikle yöresel el sanatımız olan Boyabat çemberi, yörenin tanıtımına önemli katkı sağlamaktadır. Bu el sanatının yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla Boyabat Kaymakamlığı ve Boyabat Belediyesi'nin çabaları sonucu kurulan "Çember Dokuma Atölyesi"nin ilçeye gelen turistlerin rahat bir şekilde gezebileceği, izleyebileceği, hatta çember dokuyabileceği daha büyük bir mekana taşınması yararlı olacaktır.

Boyabat halkının genel olarak yaptığı işlerin dışında kalan sosyal hayatları da önemli bir konudur. Bu bağlamda halkın izleme ihtiyacından kaynaklanan çeşitli eğlence ve oyunlar, halk türküleri, değerlendirilmesi gereken diğer hususlardır. Özellikle Boyabat türkülerinin incelenmesi neticesinde halk hayatıyla ilgili önemli tespitlerin ortaya konulması sağlanmış olacaktır.

Boyabat ve yöresi insanların yaptığı sportif faaliyetler, yerleşim birimlerinin durumuna ve imkanlarına bağlı olarak çeşitlilik arz etmektedir. Boyabat'ın kendi sosyal dokusu içerisinde sürdürülmekte olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri de incelenmesi gereken bir diğer önemli husustur. Çeşitli dernekler, kooperatifler ve vakıflar bireylere daha iyi bir yaşam sunma adına görevlerini yerine getirmektedirler.

2.2.1. Halk İnançları

İnanç sözcüğü, inanmak fiilinden türetilmiş bir kelimedir. Sözlükte ise; "bir fikre olan bağlılık, kesin kabul, iman., kesin kabule bağlanılan şey, itikat., inanılan şey" anlamlarına gelmektedir²³⁸. İnançların kaynakları; semavî veya ilkel dinlere, iktisadî ve sosyal ilişkilere dayandırılmaktadır.

Sosyal bir grubun en önemli kültür unsurlarından biri olarak kabul edilen inançlar, halkbilimcilerin çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. İnsan topluluklarında kişileri manevi yönden iç huzura kavuşturmayı amaçlayan inançlar "din" kavramıyla karşılanmaktadır.

Ömer Nasuhi Bilmen, dinleri "Hak Dinler" ve "Batıl Dinler" olmak üzere iki grupta değerlendirmektedir.²³⁹ Son ilâhi din olan İslâmiyet, toplum yaşamının her alanında nasıl yaşanılması ve davranılması gerektiğini Kuran-ı Kerim ve Hadisler ışığında en ince ayrıntılarına kadar açıklamaktadır. Bu bağlamda İslâmî bir yaşayış dışında ortaya konulan her türlü davranış ve inanç *hurafe* ya da *boş inanç* olarak değerlendirilmektedir.

"Halk inançları; toplum tarafından kabul edilmiş ilahî bir dinin bilinen hükümleri ve öğretileri dışında kalan, halk arasında yaygınlık gösteren, itibar edilen ve bir sonraki nesle sözlü gelenek yoluyla aktarılan itikatlardır, inanmalardır."²⁴⁰ Sosyolojik olarak halk inançları, "toplumsal kabullenme ve benimseme" olarak değerlendirilir.²⁴¹

²³⁸ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 542.

²³⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, s. 1.

²⁴⁰ Bekir Şişman, "Anadolu'da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma"; *Millî Folklor Dergisi*, S. 46, 2000, s. 104.

²⁴¹ Hilmi Ziya Ülken, *Sosyoloji Sözlüğü*; İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969, s. 146.

Halkbilimi, “belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğinde yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inançlarıyla ilgilenir. Halk inançları; din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere ve topluluktan topluluğa değişiklikler gösterir.”²⁴²

Her sosyal toplumda, insanların inandıkları kutsal değerlere ibadet ettikleri mabetleri olmuştur. Sürdürülen toplumsal yaşamın bir parçası olarak dini hayat ve bu dini hayatın bir gereği olarak yapılan kalıp davranışlar halkbilim insanları tarafından incelenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anadolu'da yaşayan halk inançları, Anadolu halkının hayatıyla, tarihiyle doğrudan ilgilidir. Bu durum halk türkülerinde, düğünlerde, bayramlarda vb. halkı ilgilendiren bütün konularda kendini göstermektedir.

İsmet Zeki Eyüboğlu'na göre, kökeni ne olursa olsun bütün inançlar Anadolu insanının ortak malı olmuştur. Onları tek tek ayırıp hepsinin kökenini tespit etmek de mümkün değildir. Sümerlerden geldiği söylenen inancın bir benzerini Mısır'da; Orta Asya'dan geldiği söylenen inancın bir benzerini de İran'da bulmak mümkündür.²⁴³ Halk inançlarının genel olarak iki ana kaynağı vardır: İlki toplumların eski din ve kültür yapıları, ikincisi de günlük yaşamlarında yaşadıkları olaylardır.

Abdülkadir İnan, Anadolu'da yaşayan halk inançlarının kaynağını Türklerin eski dini olan Şamanizm olarak değerlendirmektedir. Örneğin kutlu ağaçlara ve türbelere paçavra bağlamak, alkarısı efsanesi, çocukların uzun ömürlü olmaları için onlara Yaşar, Durmuş, Satılmış isimlerinin verilmesi gibi inançlar Anadolu'ya Türklerle birlikte gelmiştir.²⁴⁴

Türklerde evin sembolü olan *ocak*, su ile söndürülemez. Anadolu'da "ocağın sönmesi", "aile ocağı", "ocak umudu" gibi kavramlar ve ocağa tükürülmez, üflenmez gibi inanışlar eski Türk geleneklerinin izleridir.²⁴⁵ Anadolu'nun değişik yörelerinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de bazı halk inançlarının menşeyini geçmişte aramak gerekir.

²⁴² Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*; İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1997, s. 7.

²⁴³ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Anadolu İnançları*, İstanbul: y.y., 1987, s. 46-47.

²⁴⁴ İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s.207.

²⁴⁵ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*; İstanbul: y.y., 1988, s. 253.

2.2.1.1. Büyü-Fal-Rüya

2.2.1.1.1. Büyü

"Büyünün insanlık tarihindeki yeri oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. Günümüzde ilkel kabileler üzerinde yapılan antropolojik çalışmalar, ilkel toplumlarda büyüün yaygın olduğunu göstermektedir."²⁴⁶

İslamiyet'ten önce Orta Asya'da Şamanizm olarak bilinen büyüsel nitelikli olan inanç sistemi, Türk kültürünün en temel kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu inanç sistemi yüzyıllar sonra Orta Asya'dan Anadolu'ya geçmiş ve değişik uygulamalar içinde varlığını devam ettirmiştir.

Boyabat yöresinde *büyü* kelimesinin eş anlamlısı olarak *tılsım* kelimesi kullanılmaktadır. Arapçadan dilimize girmiş olan tılsım sözcüğünün karşılığı olan *efsun* kelimesi de Farsçadan alınmıştır. Belirtilen kelimelere ek olarak kullanılan bir diğer sözcük de *sihir*dir. Sihir "Büyü, bir şey veya kişinin uyandırdığı kuvvetli tesir, cazibe"²⁴⁷ anlamlarına gelmektedir. Büyü, birtakım nesneleri kullanarak olayların olağan akışına etki etmek amacıyla başvurulanan bir yöntemdir. Büyüler, iyi ve kötü olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilebilir. Büyü yapılan kişi ne yaptığını bilemez, uysallaşır, avareleşir.²⁴⁸

Boyabat ve köylerinde muska olarak yapılan büyü pratiklerinin yapılış amacı çeşitlidir. Bir kişiye veya bir gruba düşmanlık etmek ya da bir şeyin gerçekleşmesine engel olmak amacıyla yapılan büyüün adı *kara büyü*dür. Gerdekten önce damadın bağlanması²⁴⁹ amacıyla yapılan büyü bu türdendir. Bir kişinin çektiği sıkıntılardan kurtulması için uygulanan büyü pratiğinin adı da *ak büyü*dür. Yörede kaza ve belalardan kurtulmak, nazardan korunmak amacıyla muska yazdırılmaktadır. "Çocuğu olmayan gelinlerin ya da çocuğu yaşamayan annelerin de muska yazdırıp boyunlarına astıkları ifade edilmektedir."²⁵⁰ Çeşitli hastalıklardan korunma/kurtulma amacıyla da muska yazdırılmaktadır.

²⁴⁶ Sinan Yılmaz, *Nazar, Büyü ve Fal*; İstanbul: Divan Kitap, 2004, s. 33.

²⁴⁷ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 984.

²⁴⁸ Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, 108.

²⁴⁹ Yaşar Kalafat, "Alanya Yöresinde Kilit-Bağ-Kitlenmek-Bağlanmak", *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı II*, 13/39, 2002, ss. 589-596.

²⁵⁰ K.k. 3.

Yaptığımız ankete göre merkeze oranla kırsal kesimde daha çok görülen bu tür pratiklerin geçmişe göre yaygınlığını yitirdiği ifade edilebilir. İslam dinine göre büyü ve sihrin yasaklanmış olması halk tarafından benimsenmiştir. Bu durum bize halkın dini konularda geçmişe göre daha bilinçli hareket ettiğini göstermektedir.

Efsun, kişinin yüzüne karşı ya da tas içine konulmuş suya okuma biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılanların dışında tuz, pirinç vb. maddelerin yemeklere katılması veya yedirilmesi de söz konusudur. Bu pratikler içinde en yaygın olanı su ile yapılanıdır. Buna *okunmuş su* denilmektedir.

Büyülerin etkisinden kurtulmak için yapılan bazı pratikler şunlardır:

- Çeşitli otları yakarak evi tütsülemek.²⁵¹

- Kalın bir urgan düğümlenerek düğümlerin her birinin üzerine *felak* ve *nas* surelerini okuyup bunları çözmek.²⁵²

- Kırılarda kalan hayvanları yabanî hayvanlar yemesin diye kurt ağzına bağlama büyüü yapmak.²⁵³

- İyi ve kötülük büyüü için fasulye okunarak bir bardak suyun içine atılır. Bu büyüü ancak büyü yapan kişi çözebilir.²⁵⁴

- Kişinin korkularından kurtulması için kurşun döktürülür.²⁵⁵

- Kara büyüden kurtulmak için meyve okutulur ve büyü yapılan kişiye yedirilir.²⁵⁶

Büyü ile ilgili 100 kişiyle yapmış olduğumuz ankette çıkan sonuçlar ilgi çekicidir: Hayatı boyunca bir defa da olsa kendisine büyü yapıldığını düşünenlerin oranı % 23, yapılmadığını düşünenlerin oranı %57, fikir beyan etmeyenler ise % 20'dir. Yapılan büyüün kişiye etki edeceğini düşünenlerin oranı % 27, aksini düşünenlerin oranı % 60, fikir belirtmeyenler ise % 13'tür. Büyünün, yapılan kişiye etki etmeyeceğini düşünen otuz yaş altındaki kişilerde bu oran % 80 civarındadır.

²⁵¹ K.k. 7, 34.

²⁵² K.k. 34.

²⁵³ K.k. 3, 19.

²⁵⁴ K.k. 3, 4.

²⁵⁵ K.k. 3, 4, 7, 9, 17, 18, 19, 24, 25, 34, 37, 50.

²⁵⁶ K.k. 3, 7.

Buradan hareketle genç kuşağın büyüye inanmadığı ya da büyüün etkisinin sınırlı olacağını düşündüğü sonucu çıkarılabilir.

2.2.1.1.2. Fal

İnsanın geleceği öğrenme merakı, yaşadığı dünyayı anlama ve anlamlandırma gayretinin bir yansımasıdır.

*Hem sözlü, hem yazılı, hem görsel kaynaklarda bol malzemesi olan fal geleneği belli bir ülkeye veya bir coğrafi bölgeye ait değildir. Bu yönü ile bütün insanlığı ilgilendirdiğinden evrensel bir karakter taşır. Ayrıca fal, insanlığın en yaygın, en devamlı ve en eski folklor verimlerinden biridir. O kadar yaygındır ki dinî ve kanunî yasaklara rağmen açık, net ve ortada uygulanır.*²⁵⁷

İnsanlık tarihi kadar eski olan fal inancı ile farklı biçimlerde fal metotları geliştirilmiştir. Hemen her toplulukta ve her dönemde görülen fal bakma, Boyabat yöresinde de değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlunun merakından ortaya çıktığı düşünülen fal; kahve falı, çay falı, el falı, yıldız falı gibi çeşitli türlerde değerlendirilmektedir.

Çay bardağının içindeki çay parçalarının almış olduğu şekle göre farklı yorumlar yapılmaktadır. Kahve içildikten sonra fincanın dibinde kalan şekillere bakılarak da değişik anlamlar çıkarılmaktadır. Avuç içindeki çizgilere bakılarak söz konusunu kişinin hayatıyla ilgili çıkarımlarda da bulunmaktadır. Fala herkes bakamaz. Fal bakan kişi bu işin sırrını bir bilenden öğrenmiştir. Fal baktırma konusunda bekâr kızların daha istekli olduğu ifade edilebilir.

2.2.1.1.3. Rüya

İnsan hayatında önemli konulardan biri olan rüya, Boyabat yöresinde de değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Halk inançları açısından rüya konusunun incelenmesi başlı başına özel bir çalışma alanıdır. Ayrıca çeşitli halk anlatılarında rüya, gelecekte haber alma yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmakta ve bu yönüyle önemli bir motif olma özelliği göstermektedir.

²⁵⁷ Ayşe Duvarcı, "Halk Kültürü Uygulamalarından Biri Olan Fal Geleneğinin Değerlendirilmesi"; *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı I*, 13/37, 2002, s. 126.

Her insan rüya görür. Kişinin şuuraltındaki birtakım düşünceler ya da olaylar rüyada ortaya çıkmaktadır. İşte rüyalarda görülen olaylar, insanları değişik düşünce ve yorumlara sevk eder. Boyabat yöresinde rüyalarla ilgili yorumlar, geçmişten günümüze kadar gelişerek kültür mirası olarak aktarılmıştır.

Boyabat halkı, rüyaları değerlendirirken İslamî inançlara ve halk kültürüne bağlı kalmıştır. Kişi gördüğü rüyayı yorumlatmak için öncelikli olarak ev halkından birine danışır. Şayet evinde, görmüş olduğu rüyayı yorumlayacak yoksa tanıdıklarından birine gider. Kötü rüyalar kimselere anlatılmaz. Bunun yanında din büyüklerini/peygamberleri rüyasında gören kişi de rüyasını kimselere anlatmaz. Anlatırsa bir daha bu tür bir rüya göremeyeceğine dair inanış vardır. Rüya yorumlarına meraklı olanların evlerinde rüya tabirleri kitabı bulunmaktadır.

Yapmış olduğumuz derlemelerde rüya tabirleri ile ilgili oldukça fazla yorumlar yapılmıştır. Bu yorumların içerisinde en çok dikkati çekenler şunlardır: Rüyada yılan gören kişi düşmanından kötülük görecektir. Yine rüyada bir kişinin öldüğünü görmek, o kişinin ömrünün uzayacağına işarettir. Ağlamak, sevindirici bir haber alınacağına yorulur. At görmek, murada ermektir. Rüyada uçan kişinin Allah'ın sevdiği insan olduğu düşünülür. Diş çektirmek iyiye yorulmaz. Saç kestirmek ömrün kısalmasına işarettir. Demir gören kişinin kuvvetleneceğine ve işlerinin açılacağına işarettir. Su gören kişinin geleceğinin aydınlık olacağı düşünülür. Çay veya dereden geçmek kurtuluşa ermektir. Silah görmek uzaklardan haber geleceğine yorulur.²⁵⁸

Rüya ile ilgili olarak, yüz kişiyle yapmış olduğumuz ankette, rüyada görülenlerin gerçekleşeceğine inananların oranı % 24, inanmayanların oranı % 59, fikir belirtmeyenler % 17'dir. Rüya yorumlarına dair ifadeler de ilgi çekicidir. Görülen rüya ile ilgili yapılan yorumlara inananların oranı % 23, inanmayanların oranı % 66, fikir belirtmeyenler % 11'dir. Hayatında bir kez de olsa rüya yorumlatanların oranı % 59, hiç rüya yorumlatmayanların oranı % 41'dir. Bu verilerden hareketle Boyabat halkının gördüğü rüyayı yorumlatmakta istekli olduğu, ancak yapılan yorumlara pek de itibar etmediği söylenebilir.

²⁵⁸ K.k. 2, 3, 4, 7, 17, 18, 24, 32, 34, 50.

2.2.1.2. Nazar ve Nazarlık - Uğur ve Uğursuzluk

2.2.1.2.1. Nazar ve Nazarlık

Nazar, Arapça bir kelime olup Türkçe karşılığı *bakış*tır. Hz. Muhammed'in "Nazar haktır." hadis-i şerifi İslam dininde nazarın var olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İslam'da nazarlık veya nazar boncuğu taşımak gibi uygulamalar yoktur. Buna mukabil Felek ve Nas Sürelerinin okunması tavsiyesi vardır.

Nazar kelimesi Türkçede *kem göz* manasında ve daha ziyade *gelme, uğrama, değme, etme* fiilleriyle birlikte *nazara gelme, nazara uğrama, nazar değme, nazar etme* şekillerinde kullanılmaktadır.²⁵⁹

Pertev Naili Boratav, nazarla ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: "Bakışlarında zararlı güç bulunan insanların bu nitelikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, bakılan kişi üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm; nesne üzerinde bozulma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesidir."²⁶⁰ Acıpayamlı, nazar değmesinin kötü bir bakışla ilgili olduğu gibi, aşırı derecede övgü ve beğeni içeren sözlerle de ilişkili olduğunu ifade etmektedir.²⁶¹

Geçmişten günümüze farklı şekillerde varlığını devam ettiren bu inanış, Türkiye'nin hemen her bölgesinde günlük hayatın içerisinde etkisini göstermektedir. Nazardan korunmak amacıyla mavi boncuk, nal, üzerlik otu, koçboynuzu gibi çeşitli nesneler kullanılmakta ve nazarın kötü etkisini yok etmek ve nazarı zararsız hale getirmek için kurşun döktürme, muska yazdırma vb. pratikler uygulanmaktadır.

Boyabat yöresinde nazar; göz değmesi, göze gelme, nazara uğrama, kem göz biçiminde ifade edilmektedir. *Çocuğa kem göz değdi* ya da *Çocuk göze geldi* gibi ifadelerde, insanların bakışlarının olumsuz sonuçlara yol açabileceğine dikkat çekilmektedir.²⁶² Nazardan korunmak için çeşitli pratikler uygulanır. Bunların en önemlisi *nazarlıktır*. Nazarlık kullanımı, olumsuz durumlardan korunma amaçlıdır. Halk, nazarlıkta gizli bir güç olduğuna inanır. Doğadaki bazı objelerden çekinen insan, huzur ve mutluluğu içinde var olduğuna inandıkları bu nesnelerde aramıştır.

²⁵⁹ Şevkiye Kazan, "Klasik Türk Şiirinde Nazar: Göz Değmesi"; *Millî Folklor*, S. 68, 2005, s. 166.

²⁶⁰ Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, s. 103-104.

²⁶¹ Orhan Acıpayamlı, "Anadolu'da Nazarla İlgili Âdet ve İnanmalar"; *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi* 1-2, 1962, ss. 1-8.

²⁶² K.k. 3, 4, 7, 17.

Nazarlık büyüsel nitelikli araçtır. Bunların üzerinde genellikle göz şeklinde figürler olduğu için bunlara *göz boncuğu* da denilmektedir. Nazarlıklar çoğunlukla mavi renk olur. Bunlardan başka altın veya gümüşten yapılmış *maşallah*lar da nazarlık olarak kullanılmaktadır. Nazarlık, bir anlamda kişiyi kem gözlerin neden olacağı hastalıklardan koruduğu için muska işlevi görür. Nazarlık, insanlardan başka hayvanlara da takılır. Günümüzde bazı araçlarda da nazarlıklara rastlanmaktadır.

Nazar, kıskançlık, haset gibi kötü duygulardan gelebileceği gibi, aşırı sevgiden de kaynaklanabilir. Kişinin yakınlarının hayranlık uyandıran bakışlarının olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceği düşünülerek, kişinin sevdiğine güzel sözler yerine *çirkin* veya *kötü* demesi de bu durumla ilişkilidir. Hatta yörede çocuklara nazar değmemesi için yüzlerine tencere/kazan karası sürülmesi de bu sebeptendir. Ayrıca *maşallah*, *tebarekallah* gibi sözler nazarın önlenmesine yönelik söylenir.²⁶³

Nazar değmesi ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Sarışın ve mavi gözlü insanların nazarı daha fazla değer.
- Güzel ve yeni elbise giymiş çocuğa nazar değer.
- Bir kişi, çok beğendiği birisine “maşallah” demezse nazar değer.²⁶⁴
- Gülbüz ve sağlıklı çocuklara nazar değer.²⁶⁵
- Anne baba çocuklarını çok severse nazar değer.²⁶⁶
- Ev, araba gibi yeni bir şey alanlara nazar değer.²⁶⁷
- Doğum yapan kadının sütüne nazar değer.²⁶⁸

Nazardan korunma ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Çocukların omzuna mavi nazar boncuğu veya muska takılır.²⁶⁹
- Yetişkinler boyunlarına cevşen takarlar.²⁷⁰

²⁶³ K.k. 3, 7, 17, 24, 34.

²⁶⁴ K.k. 3, 17, 50.

²⁶⁵ K.k. 3, 4, 7, 17, 24, 32, 34, 50.

²⁶⁶ K.k. 17.

²⁶⁷ K.k. 7.

²⁶⁸ K.k. 2, 3, 4, 7, 34.

²⁶⁹ K.k. 50.

- Evlerin dış kapısına üzerlik otu asılır.²⁷¹
- Nas ve Felak sureleri okunur.²⁷²
- Nazar duaları okunur.²⁷³
- Çocukların/bebeklerin yüzlerine ya da kulaklarına kazan karası sürülür.²⁷⁴
- Kapiya nal çakılır veya koçboynuzu asılır.²⁷⁵

Nazarı uzaklaştırma ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Nazar değen kişiye kurşun döktürülür.²⁷⁶
- Nas ve Felak sureleri okunur.²⁷⁷
- Nefesi kuvvetli kişilere nazar duası okutulur. Eğer nazar duasını okuyan kişi esnerse o kişiye nazar değdiğine inanılır.²⁷⁸

Boyabat yöresinde nazar inancının özellikle kırsal kesimlerde canlı bir şekilde devam ettiği söylenilebilir. İlçe merkezinde yaşayan insanların da nazardan korunmak için çeşitli pratikler uyguladığı ifade edilebilir. Sonuç olarak nazar ve nazarlık inancı her kesimde yaygın olarak varlığını devam ettirmektedir

2.2.1.2.2. Uğur ve Uğursuzluk

Yörede halk inançları arasında yer alan uğur ve uğursuzluk, çeşitli motiflerle karşımıza çıkmaktadır. Halkın yararına olan iş ve durumlar *uğur*, zararlı olan işler ise *uğursuzluk* olarak ifade edilmektedir.

Boyabat yöresinde; insanların, hayvanlar ve çeşitli eşyalarla ilgili uğur ve uğursuzluk algısından bahsedilebilir. Örneğin; kişinin yatağının sağ tarafından

²⁷⁰ K.k. 7, 17, 24.

²⁷¹ K.k. 3, 4, 7, 34, 37,42.

²⁷² K.k. 2, 3, 4, 6, 7, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 30, 32, 34, 37, 39, 42, 46, 50.

²⁷³ K.k. 7, 17, 24.

²⁷⁴ K.k. 3, 4, 50.

²⁷⁵ K.k. 7.

²⁷⁶ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 13, 17, 18, 19, 24, 34, 37, 50.

²⁷⁷ K.k. 2, 3, 4, 6, 7, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 30, 32, 34, 37, 39, 42, 46, 50.

²⁷⁸ K.k. 7, 17, 24.

kalkması o gün işlerinin yolunda gideceğinin bir işareti olarak görülürken, bunun aksi durumunda da işlerinin aksayacağı inancı yaygındır.²⁷⁹

Günün bazı zamanlarında yapılan işlerin uğursuzluk getireceği düşünülür. Geceleyin ıslık çalmak, tırnak kesmek gibi işler uğursuzluk sebebi olarak telakki edilir. Cuma günü ezan ile sala arasında yapılan işlerden hayır gelmeyeceği ifade edilir.

Yeni alınan bir ev veya araba için kurban kesmenin uğur getireceğine inanılır. Çorap ya da ayakkabı giyerken sağ taraftan başlamak uğur getirir.²⁸⁰ Yola çıkacak birisinin ardından su dökülmesi o kişi için uğurlu sayılır.²⁸¹

Yanan ateşin üstüne su dökmek uğursuzluktur. Kadının erkeğin yolunu kesmesi uğursuzluk getirir.²⁸² Evin bacasında öten baykuşun uğursuz sayıldığı ve o evden ölü çıkacağına dair inanış vardır. Köpek uluması da uğursuz kabul edilir.²⁸³ Kapı eşiğinde durulmaz ve oturulmaz. Uğursuzluk getirir.²⁸⁴

2.2.1.3. Melek, Cin ve Peri İle İlgili İnanışlar

Geceleyin kül dökülmez, küle basılmaz; aksi takdirde cin çarpar.²⁸⁵

Islık çalan başına cinleri toplar.²⁸⁶

Besmele çekmeyen kişinin karnı doymaz. Şeytan onunla birlikte yemek yer.²⁸⁷

Tencere ya da demlikte su çok kaynarsa cinler musallat olur.²⁸⁸

Resim olan yere melekler girmez.²⁸⁹

²⁷⁹ K.k. 7.

²⁸⁰ K.k. 7.

²⁸¹ K.k. 7, 18, 24.

²⁸² K.k. 2, 3, 7.

²⁸³ K.k. 2, 7, 9, 13, 32.

²⁸⁴ K.k. 3.

²⁸⁵ K.k. 3, 4, 7.

²⁸⁶ K.k. 7, 17, 24.

²⁸⁷ K.k. 17.

²⁸⁸ K.k. 7.

²⁸⁹ K.k. 3, 7, 17.

2.2.1.4. Gün-Ay-Vakit İle İlgili İnanışlar

Çarşamba günü temizlik yapılmaz, çamaşır yıkanmaz. Cuma günü tırnak kesilmez.²⁹⁰

Cumartesi günü yola çıkılmaz, uğursuzluk getirir.²⁹¹

Cuma gecesi elişi yapmak iyi değildir.²⁹²

Gece ev süpürmek uğursuzluk getirir.²⁹³

Cuma akşamı (perşembeyi cumaya bağlayan gece) tırnak kesilmez.²⁹⁴

2.2.1.5. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Köpek uluması ve baykuş ötmesi uğursuzluktur. Evin bacasında baykuş öterse o evden ölü çıkacaktır.²⁹⁵

Güvercin vurulmaz, eti yenmez.²⁹⁶

Kuş yuvasını bozan kişinin yuvası dağılır.²⁹⁷

İneğin sütü yere sağılırsa hayvan hasta olur.²⁹⁸

2.2.1.6. Bedenle İlgili İnanışlar

Birinin kulağı çınlıyorsa bir yerde adı anılıyor demektir.²⁹⁹

Anne, çocuğun üzerindeki gömleğin düğmesini dikerken aklı dikilmesin diye ağzına süpürge teli veya kibrit çöpü alır.³⁰⁰

Avuç içi kaşınırsa bir yerden para geleceğine inanılır.³⁰¹

²⁹⁰ K.k. 7, 19, 34,

²⁹¹ K.k. 1.

²⁹² K.k. 7, 17, 19, 24.

²⁹³ K.k. 32, 34.

²⁹⁴ K.k. 3.

²⁹⁵ K.k. 1, 2, 3, 4, 7, 9, 17, 18, 24, 30, 34, 39, 42, 44, 50, 51.

²⁹⁶ K.k. 7.

²⁹⁷ K.k. 7, 17.

²⁹⁸ K.k. 7.

²⁹⁹ K.k. 2, 3, 4, 7.

³⁰⁰ K.k. 2, 3, 7, 17, 24.

³⁰¹ K.k. 29.

Ayak tabanı kaşınırsa uzun yola gidileceğine işarettir.³⁰²

Kişinin elbisesi üzerinde iken dikiş dikilmez. Dikilmesi icap ederse kişi elinde veya ağzında ip tutmalıdır.³⁰³

Gebe kadın yüzüne ayva sürer ya da ayva yerse çocuğun gamzesi olur.³⁰⁴

Yerde yatan çocuğun üstünden atlanmaz. Atlanırsa çocuk kısa boylu olur.³⁰⁵

Sol göz seğirirse kötü bir haber alınacaktır.³⁰⁶

Bebek aynaya bakarsa geç konuşur.³⁰⁷

Cünüp olan kişi ekili tarladan geçerse buralara dolu yağar.³⁰⁸

2.2.1.7. Misafirle İlgili İnanışlar

Bardağın üstünde çayın çöpü yüzüyorsa yakın zamanda misafir gelecek demektir.³⁰⁹

2.2.1.8. Bereketle İlgili İnanışlar

Gelinin başından buğday, arpa, bozuk para saçmak bereket getirir.³¹⁰

Siftah yapan esnaf, aldığı parayı yere atar ve sonra yüzüne sürerse o gün kazancı çok olur.³¹¹

Ekmek kırıntılarını çiğnemek evin bereketini azaltır.³¹²

³⁰² K.k. 7, 9, 17, 24.

³⁰³ K.k. 4.

³⁰⁴ K.k. 3, 7, 9, 17, 18, 24, 50.

³⁰⁵ K.k. 7, 17, 24.

³⁰⁶ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 17, 24, 34, 37, 39.

³⁰⁷ K.k. 7, 9, 17.

³⁰⁸ K.k. 2, 3, 7.

³⁰⁹ K.k. 7, 17.

³¹⁰ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 13, 17, 18, 19, 20, 32, 34, 50.

³¹¹ K.k. 12, 26, 28, 29.

³¹² K.k. 2, 3.

2.2.1.9. Güneş-Ay ve Hava Olayları İle İlgili İnanışlar

Ay tutulması sırasında silah atılır. Böylelikle ayın kurtulacağına inanılır.³¹³

Dolu yağışının durması için avluya demir maddesi (zincir, sacayağı) atılır.³¹⁴

2.2.1.10. Kader-Kısmet İle İlgili İnanışlar

Sofrada tabağını sıyıran kişinin evleneceği kız güzel olur.³¹⁵

Yere düşen ekmek parçası yerden alınır. Üç defa öpülür ve alna götürülür. Aksi durumda nimet çarpar.³¹⁶

2.2.1.11. Eşyalarla İlgili İnanışlar

Sacayağının işi bittikten sonra ters çevrilmelidir. Aksi halde evden çıkacak bir ölü için su ısıtır.³¹⁷

Makasın ağzı açık bırakılmaz. Eğer açık bırakılırsa bırakan kişinin dedikodusu yapılır. Makas ya da bıçak elden ele verilmez, önce yere konulur. Alacak kişi bıçağı veya makası konulan yerden alır.³¹⁸

Boş beşik sallanmaz.³¹⁹

Çok ağlayan çocuğun ağzına dayısının ayakkabısı vurulursa ağlaması durur.³²⁰

2.2.1.12. Bitkilerle İlgili İnanışlar

Ceviz ağacı altında uyumak baş ağrısına neden olur.³²¹

³¹³ K.k. 7.

³¹⁴ K.k. 1, 2, 4, 7, 15, 16, 17, 26, 28, 34.

³¹⁵ K.k. 7.

³¹⁶ K.k. 2, 3, 7, 17, 32, 34, 50.

³¹⁷ K.k. 3,7.

³¹⁸ K.k. 7, 17.

³¹⁹ K.k. 2, 7, 17, 19, 32.

³²⁰ K.k. 7.

³²¹ K.k. 2, 3, 7.

2.2.1.13. Diğer İnanışlar

Ekmek pişirirken ilk pişen ekmek yenirse yiyen kadının kocasının öleceğine inanılır.³²²

Kapı eşiğinde oturan kişinin iftiraya uğrayacağına inanılır.³²³

İki kırklı/lohusa kadın karşılaşırlarsa iğne kırarlar/değiştirirler.³²⁴

Ateşle oynayan çocuk gece altına işer.³²⁵

2.2.2. Mezarlıklar ve Ziyaret Yerleri

2.2.2.1. Mezarlıklar

Boyabat halkı, inançlarının bir yansıması olarak mezarlık ve kutsal kabul ettikleri yerlere gereken önemi ve özeni göstermiştir. Boyabat merkez ve köylerinde yerleşim yerlerine uygun olarak mezarlıklar vardır. İlçe merkezindeki mezarlıklar, köylere göre daha derli topludur. Boyabat Şehir Stadyumu'nun hemen yanında bulunan ilçe mezarlığının girişinde "Şehir Mezarlığı" tabelası mevcuttur. Mezarlığın içine araçla girebilecek biçimde yollar açılarak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Boyabat halkı kabir ziyareti konusunda oldukça duyarlıdır. Mezarlık ziyaretlerinde Hz. Muhammet (S.A.V.)'in *Kabirleri ziyaret ediniz ki onlar size ahreti (ölümü) hatırlatsınlar.*³²⁶ hadisinin bir gereği olarak hareket edilir. Mezarlık ziyaretleri genellikle arife günü, bayram namazları sonrası ve cuma günleri yapılmaktadır. Mezarlıklarda Yasin okunur, ölünün ruhu için dua edilir. Ziyaretler belli kurallara göre yapılır. Mezarlıkların üzerine basılmaz, mezar taşlarının üzerine oturulmaz ve mezarlık içindeki ağaçların dalları koparılmaz. Ancak mezarın üzerinde biten yabanî otlar temizlenir. Ziyaretin sonunda mezarın üzerine bir kap içinde getirilen suyu dökmek âdet haline gelmiştir.

Ölen kişinin gömülmesi ve bunun neticesi olarak mezar/mezar taşı yapma geleneği öte dünya düşüncesiyle yakın ilişkilidir. Ölen kişinin anısını yaşatmak

³²² K.k. 3, 7.

³²³ K.k. 3, 19, 34, 50.

³²⁴ K.k. 2.

³²⁵ K.k. 2, 3, 7, 17.

³²⁶ Kamil Miras, Sahih-i Buharî ve Tecrid-i Sarih Tercümesi, c.4, s. 371.

amacıyla dikilen mezar taşları, o dönemin sosyo-kültürel yapısını açıklamaya yarayan belge niteliğindedir.

Mezar taşları üzerinde bulunan yazılar da ayrıntılı olarak incelenmesi gereken konulardan biridir. Bu taşlar üzerindeki yazılarda ölen kişinin sosyal durumu, kimliği, kimin yakını olduğu, doğum ve ölüm tarihleri ile bazı manzum ifadeler yer almaktadır.

Işıl Altun, mezar taşlarını yalnızca maddi yapılar olarak görmenin eksik bir değerlendirme olacağını ifade eder:

*Mezarda yatan kişilerin toplumdaki yerlerini, kültür düzeylerini, cinsiyetlerini, yaşlarını, ölüm nedenlerini, kısaca hayat öykülerini öğreniyoruz. Mezarlıklardaki mezar taşlarında o yerin geçmişi, lakap takma, ad verme gelenekleri hakkında bilgiler ediniyoruz.*³²⁷

Kan kanserinden vefat etmiş birinin mezar taşı üzerindeki şu ifadeler dikkate değerdir:

Kan kanseri olmuşum bulunmadı çaresi

Gözüm nuru Serpil'im ciğerimin paresi

Gül gibi gülen yüzüm döndü sarı yaprağa

Zalim kanser altı günde koydu beni toprağa

Mezar taşlarında ölen kişinin mesleğini de anlamak mümkündür:

Yıllarca biçti, dikti, giydirdi.

Elinde sayısız çıraklar yetiştirdi.

Güzelliği arar ve severdi.

Önce kendisi beğenerek özenle dikerdi.

Hacı olmadı ama iyi kulluk ederdi.

Dilediği gibi yataksız son nefesini verdi

O Terzi Melek'ti.

³²⁷ Işıl Altun, *Kandıra Türkmenlerinde Doğum Evlenme Ölüm*; Kocaeli: Yayıncı Yayınları, 2004, s. 361.

Genç yaşıta yaşanan ölümler şu manzumelerle dile getirilmiştir:

Emretti Hûda eyledi ferman

Erişte ecel vermedi aman

Gençliğime doymadım dünyada heman

Âhirette ver muradım Hâlik-ı Rahman.

2.2.2.2. Ziyaret Yerleri

Yapısı itibariyle büyüleyici ve korkutucu bir sır olan kutsal, insanoğlu için her zaman ilgi çekici olmuştur. Bu bağlamda insanlar, kutsal kabul ettikleri şeylerle sürekli bir ilişki içinde olma arzusuyla hareket etmişlerdir. Bu ilişki, bazen dua ve ibadet, bazen de kurban ve farklı ritüeller biçiminde kendini göstermiştir.

Ziyaret kelimesi, Türkçede "bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitmek"³²⁸ manalarına gelmektedir. Boyabat yöresi halkı, çeşitli sebeplerle türbe ve yatırları ziyaret etmektedir. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi "Ziyaret Yerlerinin Fonksiyonu" başlığı altında verilecektir.

2.2.2.2.1. İlçe Merkezindeki Ziyaret Yerleri

1. Dodurgalı Hoca Mustafa Efendi Türbesi
2. Demirci Dede
3. Âşıklı Tekke
4. Kurban Dede ve Koca Meşe
5. Boyabat Kalesi Kayaları ve Hz. Ali'nin Atının Ayak İzleri
6. Kırkkızlar
7. Alişen Abbas Türbe Yeri
8. İbrikli Sultan Dede

³²⁸ Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlük, c. 2, s. 1676, Ankara, 1988.

9. ambaba
10. Ŗıh Camii Yatırları
11. Erenlik Tepesi

2.2.2.2.2. Köylerdeki Ziyaret Yerleri

1. Kovaayır Köyü SeyyidEbu'l Vefa Türbesi
2. Karamusalı Köyü HoromŖah Mahallesi Türbesi
3. Kozaklı Köyü Aldede Türbesi
4. Sarıyer Köyü Sarılık Suyu
5. AŖıklı Köyü Kaygusuz Abdal Türbesi
6. Gazidere Köyü
 - a. Ak Türbe ve amlı Türbe
 - b. Trbelik
 - c. Gelin TaŖı
7. Daylı Köyü Koyun Baba Türbesi
8. Alibeyli Köyü
 - a. Avare Türbesi
 - b. AŖağı Türbe
 - c. Yukarı Türbe
9. Karacren Köyü Türbe Yeri
10. Tekke Köyü Tekke Türbesi
11. Ŗıhlar Köyü Türbesi
12. Maruf Alınca Köyü Musa Baba Türbesi
13. Oğlakılar Köyü
 - a. Türbe Yeri
 - b. Oğlakçı Türbesi

- c. Uyuz Suyu
- 14. Çukurhan Köyü
 - a. Yukarı Türbe
 - b. Aşağı Türbe
 - c. Öksürük Ardıcı
- 15. Kozkule Köyü
 - a. Kızlar Kayası
 - b. Çoban Mezarı
 - c. Kepez Suyu
- 16. Darıözü Köyü Sofu Tepesi
- 17. Kayaboğazı Köyü Türbe Yeri
- 18. Doğrul Köyü
 - a. Aşağı Türbe
 - b. Yukarı Türbe
- 19. Kavacık Köyü Ağcadaş Türbesi
- 20. Yeni Mehmetli Köyü Çaputlu Türbe
- 21. Doğuca Köyü
 - a. Emir Sultan Türbesi
 - b. Ali Hacet Türbesi
 - c. Hasan Baba ve Gumbaba Türbeleri
- 22. Yeşilyurt Köyü Türbe Yatırı³²⁹

³²⁹ Boyabat ilçe merkezi ve köylerindeki ziyaret yerleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz., Sahra Şahin, "Sinop ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Fenomenolojik, Morfolojik ve Tipolojik Bir İnceleme", (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002) s. 60-77.

2.2.2.3. Ziyaret Yerlerinin Fonksiyonu

İnsanlar günlük hayatlarında çaresiz kaldıkları durumda ya da çözemeyecekleri bir sorunla karşılaştıklarında manevî bir güce ihtiyaç duyarlar. Bu durumda kişiler kendilerini rahatlatacak, sıkıntılarına çözüm olacak yerlere giderler.

Boyabat ve köylerinde dertlerine çare arayan insanlar, ziyaret yerlerini sıklıkla ziyaret ederler. Kişiler yapmış oldukları bu ziyaretin bir kutsallık yönünün olduğuna inanırlar. Ziyaret yerinde yatan ya bir ermiş ya da bir din büyüğüdür. İnsanlar ziyaret yerlerinde bulunan bu kişilere büyük saygı ve sevgi göstermektedirler. Bu yüce zatların, meydana getirdikleri manevî atmosfer ile hastalara şifa, dertlilere deva olduğuna inanırlar.

Kadınların ziyaret yerlerine gitmelerinin en başında çocuk sahibi olmak istemeleri gelmektedir. Burada kadınlar dua eder, namaz kılar, adak adar ve dileklerini dilerler. Bu duruma benzer bir uygulama millî destan olarak gösterilen Dede Korkut Hikâyeleri'nde şöyle geçmektedir: *Dirse Han dışı ehlinin sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu, çıplak görse donattı. Borçluyu borcunda kurtardı. Tepe gibi et yıgdı, göl gibi kıymız sağdırdı. El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile Allah-ü Teâlâ bir çocuk verdi.*³³⁰

Günümüzde ziyaret yerleri, eskiye oranla daha az gidilse de sorun ve dertlerin çözümünde akla ilk gelen yerlerdir. Din adamlarının hoş karşılamamalarına rağmen adak adama, çul çaput bağlama, mum yakma gibi ritüeller hâlâ devam etmektedir. Yöremizde türbelere genellikle cuma ve arife günleri gidilmektedir.

Çocuk sahibi olabilmek için adak adayan kişi, çocuğu olduktan sonra adağını kutsal kabul ettiği bu yerde keser. Çocuğun alnının ortasına kestiği adağın kanından sürer. Adak kurbanın eti yemek yapılarak dağıtılmaktadır. Ziyaret yerlerine havlu, seccade, tespih, takke, ibrik, başörtüsü gibi nesneler bırakılır.³³¹

Ziyaret yerlerine, çocuk sahibi olmanın dışında, evlenemeyen genç kızlar nasibinin açılması, borçlular borçlarından kurtulması, hastaların da şifa bulması

³³⁰ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, s. 24.

³³¹ K.k.3,4, 7.

amacıyla gidilmektedir.³³² Zaman geçtikçe ziyaret yerlerinde yapılan isteklerin de eiştiği görülmektedir. Günümüzde niversite sınavını kazanmak ya da içinde ilerlemek amacıyla ziyaretler de yapılmaktadır.

2.2.3. Bayramlar-Törenler-Kutlamalar

Bayramlar; toplumlarda, birlik ve beraberliğin, kaynaşmanın ve dayanışmanın sembolü olmuştur. Boyabat yöresinde, dinî veya millî olsun tüm bayramlar büyük bir sevinç içinde kutlanır. Yörede bireylerin kutladıkları bayramlar ve diğer günler, halkbilimi açısından önemli folklorik değerler taşımaktadır. Millî ve dinî bayramların yanında, hac ziyareti ve asker uğurlama esnasında yapılan kutlamalar, belli kalıp davranışlar içerisinde sürdürülmektedir.

2.2.3.1. Dinî Bayramlar ve Törenler

2.2.3.1.1. Ramazan ve Ramazan Bayramı

Ramazan, insanlar arasında bir kaynaşmaya, bir kucaklaşmaya vesile olur. Aynı dine, aynı inana sahip kişiler arasında sevgi, saygı ve hoşgörü ortamının tesis edilmesinde önemli bir role sahiptir.

Boyabat yöresinde Ramazan ayı ve Ramazan Bayramı çok canlı geçer. ayların başlaması ile birlikte halk, kendini Ramazan'a hazırlar. Ramazan girmeden önce evlerde temizlik yapılır, iftar davetleri için baklava ve börekler hazırlanır. Fakir insanlar bu ayda daha çok gözetilir. Günümüzde büyük marketlerin hazırlamış olduğu Ramazan kumanyaları, zengin kişiler tarafından fakir insanlara ulaştırılır.

Geçmişte Ramazan ayının girdiği hilalin gözlenmesi sonucu anlaşılırdı. Günümüzde çeşitli kuruluşların önceden bastırđıėı ve halka ücretsiz olarak dağıttıkları imsakiyeler ile Ramazan orucuna başlanmaktadır. Ayrıca günümüzde de devam eden bir uygulamaya göre; Boyabat Belediyesi tarafından bir görevli,

³³² K.k. 2, 3, 4, 7, 17, 24, 50.

Ramazan'dan bir gün önce ikindi namazından sonra üç defa top atışı yaparak bu kutsal aya girildiğini halka haber verir.³³³

Boyabat'ta Ramazan'ın ilk gününde büyük bir heyecan ve koşuşturma göze çarpar. İftar yaklaşınca sokaklar tenhalaşır; ezanın okunması ve Boyabat Kalesi'nden atılan iftar topu büyük bir heyecanla beklenir. İftardan hemen sonra cadde ve sokakların hareketlendiği gözlenir. Teravih namazına gitmek için insanlar hazırlık yapar. Camilere akın eden her yaştan insanın kalbinde huzur, yüzünde tebessüm vardır. Camilerde kadınlar için ayrılmış mekânlar bulunmaktadır. Merkez camiler olarak kabul edilen Büyük Cami ve Kemal Dede Camisine katılım daha fazla olmaktadır. Yörede teravih namazı için Ramazan süresince değişik camilere gidilir.

Günümüzde Boyabat Belediyesi tarafından Ramazan'ın manevî iklimine uygun olarak çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Ramazan'da yerel basın ve sosyal medyada bu kutsal aya özel yazılar yazılır.

Yörede çocukların oruca başlama yaşı, genellikle 8-11 arasındır. Daha küçük çocuklara, oruca alıştırmak amacıyla *tekne orucu* tutturulur. Tekne orucu tutan çocuk yalnızca öğle yemeği yer. Çocuğu, oruca alıştırmak amacıyla yapılan bu eylem sonunda, çocuğun orucu aile büyükleri tarafından satın alınır ve çocuğa para verilir.³³⁴

Köylerde herkes birbirini iftara davet ederdi. Bazen aynı gün birden fazla davet olursa, ev halkının yarısı bir davete, öbür yarısı diğer davete gitmek suretiyle davet eden kişinin gönül koymasına mani olunurdu. Eskiden yörede iftar davetleri Ramazan'ın on beşinden sonra yapılmaktaydı. Günümüzde iftar davetleri ilk günden itibaren başlamaktadır. İftarda genellikle çorba, et/sebze yemeği, pilav, salata ve tatlı ikram edilir.³³⁵

Günümüzde insanlar sahura kalkmak için, çalar saat ve cep telefonu alarmlarından yararlanmaktadır. Eskiden köylerde, sahura ilk kalkan kişi, komşularını uyandırmak için komşu evin çatısına taş atardı.³³⁶

³³³ K.k. 10, 47.

³³⁴ K.k.7, 9, 10, 17, 29.

³³⁵ K.k. 10, 17.

³³⁶ K.k. 3, 7, 17.

Ramazan'da insanları sahura kaldırmak için davul çalma geleneği geçmişten günümüze devam etmektedir. Ramazan davulcuları bir taraftan davul çalarken arada bir durur ve mani söyler. Burnuna börek kokusu gelen davulcu şöyle bir mani söyler:

Davul taktım boynuma

Soğan soktum koynuma

Bu evde börek pişiyor

Kokusu geliyor burnuma³³⁷

Geçmişte Ramazan davulu çalan kişi/kişiler önünde durdukları evin sahibine yönelik mani söylerler ve bahşiş alırlardı:

Aldım bahşişi giderim

Her yerde methin ederim

İki gözüm beyefendi

Çok teşekkür ederim³³⁸

Eğer bahşiş gelmez ya da bahşişin verilmesi gecikirse davulcu şu maniyi söyler:

Şekerim var ezilecek

Tülbentlerden süzülecek

Çok bekletme beyefendi

Çok yer var gezilecek³³⁹

Eskiden köylerde insanları sahura kaldırmak için müezzin imsak girmeden bir iki saat önce sala verirdi. Salâ verilmesinden başka borazan da öttürülürdü. Köylerde davul çalma geleneği yoktur.³⁴⁰ Sahurda genellikle kişiyi tok tutacak yemekler yenir.

³³⁷ K.k. 9.

³³⁸ K.k. 7, 12.

³³⁹ K.k. 9, 7, 12.

³⁴⁰ K.k. 8, 10.

Saraylı veya bazlamaç denilen yağlı ekmek yapılır. Peynir, zeytin ve çayla birlikte bu ekmekler yenilir.³⁴¹

Ramazan'da manevî duygularla tutulan otuz gün oruçtan sonra bayrama erişmenin mutluluğu yaşanır. Ramazan Bayramı hazırlıkları üç dört gün önce başlar. Bayram için evler temizlenir, bayramlaşma amacıyla gelen konuklara ikram edilmek üzere baklavalar hazırlanır. Arife günü bayram için alışverişe çıkılır. Aileler ekonomik durumlarına göre çeşitli kıyafetler alırlar. Arife günü mezarlık ziyaretleri yapılır. Anılan gün ziyaret yapamayan kişiler bayram namazından sonra bu görevlerini yerine getirirler.

Ramazan'ın son gecesi erkenden yatılır. Sabah ezanı ile birlikte evin erkekleri bayram namazını kılmak üzere camilere giderler. Camiye çocuklar da götürülür. Evde kalan kadınlar, hazırlık yaparlar. Bayram namazından sonra bayramlaşma ilk olarak cami içinde olur. Eve döndükten sonra ev halkı tek tek birbirinin bayramını kutlar. Büyükler, çocuklara bayram harçlığı verir.

Geçmişte merkeze yakın köylerde yaşayan insanlar, bayram namazını kılmak için Boyabat'a gelirlerdi. Aynı köyden olan kişiler bir araya gelir ve namaz çıkışında bayramlaşmadan sonra topluca yemek yerlerdi. Bu verilen yemek o köyün ileri gelenlerinin bir ikramıydı.³⁴² Bu gelenek günümüzde maalesef devam etmemektedir.

Bayramlaşma için gelen misafirlere genellikle baklava ve meşrubat ikram edilir. Ayrıca şeker tutulur, kolonya dökülür. Evin büyükleri bayramın ilk günü evde kalır; dışarı çıkmazlar.

Eskiden köylerde bayramlar oldukça eğlenceli idi. Birçok köyde bayramın ikinci günü *şingırşak* adı verilen bir çeşit tahterevalliye binilirdi. Şingırşağın iki ucuna binen iki kişi hem kendi eksenleri etrafında döner, hem de aşağı yukarı hareket ederek bu oyuncağı hızlandırırdı. Şingırşağa çocuklardan ziyade gençler binerdi. Birçok köyde bu gelenek hala devam etmektedir.³⁴³ Kadınlar ve çocuklar salıncaklarda sallanır, maniler söylerlerdi. Bu manilere birkaç örnek verelim:

³⁴¹ K.k. 7, 10, 17.

³⁴² K.k. 10.

³⁴³ K.k. 1, 53.

1.	2.	3.
<i>Goca cöğüz dal döker.</i>	<i>Ala çorap ördüğüm</i>	<i>Davulcunun davulu</i>
<i>Ergen kızlar şal döker.</i>	<i>Ayda bi yol gördüğüm</i>	<i>Vura vura yarılı.</i>
<i>Ergen gızın goynunda</i>	<i>Seni hasta dediler</i>	<i>Boyabat'ın kızları</i>
<i>Bekar oğlan dil döker.</i>	<i>İyi oldun mu sevdiğüm.</i>	<i>Böyle türkü çağır.</i>
4.	5.	6.
<i>Sandıklarda saklıyım,</i>	<i>Soğan yondum bi tutam</i>	<i>Sergene sepet godum.</i>
<i>Gırmızı yanaklıyım,</i>	<i>Ayşe boyundan utan.</i>	<i>İçine kepek godum.</i>
<i>A gayınnam gayınnam,</i>	<i>Âşıklık çeke çeke,</i>	<i>Gaynanamın adını,</i>
<i>Gızına meraklıyım.</i>	<i>Belin galmış bi tutam.</i>	<i>Yal yimez köpek godum.</i> ³⁴⁴

Öteden beri Boyabat'ın birçok köyünde *zirat kesme* geleneği vardır., Ziyaret sözcüğünün yöresel söyleniş biçimi olan *zirat*, bayramın ikinci günü öğle namazından sonra mezarlıkta topluca yenen yemeğin adıdır. Zirat kesmenin asıl amacı mezarlıkları ziyaret ederek ölümü hatırlamaktır. Yemekten önce din adamları Yasin ve Tekasür surelerini okurlar. Sütle yağlanan ekmekler -yörede bu ekmeğin adı *bişidir*- helvayla birlikte yenir. Her ev, ekmek ve helva getirir. Toplanan helvalar bir örtü üzerinde karıştırılır. Bu karıştırmanın bir amacı da helvanın kimin evinden geldiğinin bilinmemesidir. Böylece, 'helva şekerli veya şekersiz, yağlı ya da yağsız oldu' gibi söylemlerin önüne geçilmiş olur. Daire şeklinde yere oturmuş olan insanlara ikram edilir. Yemeğin sonunda dua edilir. İnsanlar vefat eden yakınlarının mezarlarını ziyaret eder, Kuran okurlar.³⁴⁵

Boyabat yöresinde Ramazan Bayramı'ndan önce -arife günü- mezarlar ziyaret edilir. *Mezara toprak atma* geleneği öteden beri uygulanagelmıştır. İnsanlar ellerinde kazma kürekle topluca mezarlığa giderler. Mezarlığın bir köşesinden başlanarak bütün mezarlara toprak atılır. Sonunda Kuran okunur ve dua edilir.³⁴⁶

³⁴⁴ K.k. 3, 4, 7, 17, 24, 37.

³⁴⁵ K.k. 1, 10, 46.

³⁴⁶ K.k. 10.

2.2.3.1.2. Kurban Bayramı

İslamiyet'in önemli vecibelerinden biri olan kurban kesimi, Boyabat ve köylerinde dinin öngördüğü biçimde yerine getirilmektedir. Köylüler veya besiciler, Kurban Bayramı için yetiştirdikleri hayvanları bayramdan birkaç gün önce Boyabat Belediyesi tarafından belirlenmiş olan kurban satış pazarına getirirler. Satıcılar ile alıcılar arasında sıkı pazarlıklar olur. İnsanlar mali durumlarına göre ya tek başlarına veya hisseli olmak üzere kurbanlarını satın alırlar. Bazı kişilerin kurbanlarını birkaç ay öncesinden aldığı da görülmektedir.

Kurban bayramına sözlü ya da nişanlı olarak giren erkek tarafı kız evine hediye olarak koç gönderir. Gönderilen koçun boynuzları kırmızı kurdelelerle süslenir. Kurban bayramından bir gün önce -arife günü- mezarlık ziyaretleri yapılır. Kabirde yatanların ruhları için Kuran okunur. Mezarların üzerinde büyümüş olan yabanî otlar temizlenir, mezara su dökülür. Arife günü ikindi namazından sonra belirli aralıklarla üç defa top atışı yapılır. Bu top atışı bayram namazından sonra da tekrar edilir.

Bayram için evlerde de birtakım hazırlıklar yapılır. Birkaç gün öncesinden evler temizlenir. Bayramda ziyarete gelenlere ikram etmek için baklava ve börekler hazırlanır.

Bayram namazı için evin erkekleri çocuklarla beraber camiye giderler. Namaz sonrasında cami içinde halka oluşturularak namaza gelen herkes birbiriyle bayramlaşır. Bu vesile ile küsler de birbiriyle barışmış olur. Neşe içinde evlerine dönen insanlar ev halkıyla da bayramlaşır. Küçükler büyüklerin ellerini öperek bayram harçlığı alırlar.

Kurban edilecek hayvanın gözü mendille bağlanarak kesim yerine getirilir. Tekbirler eşliğinde kurban kesilir, çocukların alınlarına kurbanın kanından sürülür. Kurban kesildikten sonra kurban sahibi/sahipleri iki rekât *şükür namazı* kılar. Kurban etinin üçte biri yoksullara, üçte biri komşulara, üçte biri de ev halkına ayrılır. Boyabat ve köylerinde bayram sabahı kurban etiyle kahvaltı yapmak bir gelenek halini almıştır. Bayram ziyareti için gelen misafirlere kurban etinden ikram edilir.

Boyabat ve köylerinde bayram ziyaretleri bütün canlılığı ile devam ettirilmektedir. Önce aile büyükleri olmak üzere eş ve dostlara bayram ziyaretleri yapılır. Çeşitli resmî ve özel kuruluşlar ile dernekler, bayram kutlamalarını genellikle bayramın ikinci günü gerçekleştirirler.

Yurdumuzun değişik yerlerinde çalışan gurbetçiler bayram vesilesi ile sıra özlemini giderirler. Özellikle köylerde kesilen küçükbaş kurbanlardan kebab yapma geleneği hala devam etmektedir. Dostluk ve kardeşlik içerisinde oynanan oyunlar ve yapılan eğlencelere herkes katılır. Özellikle çocukların bayram sevinci görülmeye değerdir.

2.2.3.1.3. Hac

Boyabat yöresinde, Ramazan Bayramından sonra hacca gidecek hacı adaylarının hazırlıkları ve hac yolculuğuna büyük önem verilmektedir. İmkânları dâhilinde her Müslüman bu kutsal görevi yerine getirmek için belli bir plan yapar.³⁴⁷

Yörede hac organizasyonu, geçmişte Diyanet İşleri Başkanlığı'nın vermiş olduğu yetkiyle Boyabat Müftülüğü tarafından yapılmaktaydı. Son yıllarda bu organizasyona, özel şirketlerde dâhil olmuştur. Hacı adayı belirlenen kontenjana göre listede yer alırsa kendini maddî ve manevî olarak bu yolculuğa hazırlar.³⁴⁸

Hacca gidiş tarihi belirlendikten sonra hacı adayı akrabalarına, dostlarına, komşularına yemek verir. Yemekten sonra helallik alır. Yöremizde hacı adayları için dini tören, müftülüğün tertibiyle Büyük Cami önünde ya da terminalde yapılır. Burada dualar edilir, tekbirler getirilir. Hacı adaylarına, konvoy halinde şehrin çıkışına kadar eşlik edilir.³⁴⁹ Hac dönüşü, hacı yakınları için büyük bir sevinç ve heyecan vesilesidir. Hacı'nın yakını olan kişiler dört gözle geleceği günü beklerler. Hacıyı karşılarlarken de bir konvoy düzenlenir.

Geçmişte hacının evinin kapısı yeşile boyanırdı. Günümüzde bu uygulama yapılmamaktadır. Hacı, evine dönünce kendisini ziyarete gelen kişilerle ilgilenir. Hacda neler yaptıklarını büyük bir mutlulukla anlatır. Hacı, kendisini kutlamaya

³⁴⁷ K.k. 47.

³⁴⁸ K.k. 5, 47

³⁴⁹ K.k. 5.

gelen kişilere hurma ve zezem ikram eder; yüzük, takke, seccade, tespih vb. hediyeler verir.³⁵⁰ Hacca giden kişilerin dönüşte yakın akrabalarına, komşularına, dostlarına yemek vermeleri bir gelenek halini almıştır. Kuran tilavetinin ardından yemekte genellikle etli pilav, baklava, börek ve ayrandan oluşan ikramlar sunulur.

2.2.3.2. Bereket Bayramları/Mevsimlik Törenler

2.2.3.2.1. Hıdrellez

Boyabat yöresinde Hıdrellez baharın gelişini kutlamak amacıyla yapılır. 6 mayıs tarihinde kutlanan Hıdrellez, halkın yoğun katılımıyla birlikte diğer bereket bayramlarına göre daha coşkulu geçer.

Yöre halkı Hıdrellez'den önce birtakım hazırlıklar yapar. Ev baştan başa silinir, süpürülür. Özellikle mutfak eşyalarının tamamı elden geçirilir. Bunu yapmadaki amaç Hızır Aleyhisselam'ın evlerine uğramasını sağlamak içindir.

Yörede Hıdrellez, Kalebağı mevkiinde kutlanmaktadır. Kalebağı ağacı ve yeşili bol olan bir yerdir. Hıdrellez günü ip atlanır, salıncakta sallanılır. O gün için hazırlanan börek, çörek, yumurta, hamur işleri, yeşillikler topluca yenir.

Son yıllarda Boyabat Belediyesi'nin organize ettiği Hıdrellez kutlamaları daha coşkulu bir şekilde kutlanmaktadır. Bu kutlamalarda halk oyunları gösterilerinin yanında çeşitli yarışmalar yapıp konserler verilmektedir. Kazanlarda hazırlanan et yemeği ve pirinç pilavı gelen misafirlere sunulmaktadır.

Boyabat yöresinde Hıdrellezle ilgili inanmalar şunlardır:

Hıdrellez gecesi bir kağıda yazılmış olan dilekler gül fidanının dibine bırakılır. Bebek isteyen oyuncak bebek, zengin olmak isteyen para bırakır.³⁵¹

Hıdrellezde yeşil koparan kişinin başına felaket gelir.³⁵²

Hıdrellez gecesi ateşten atlamak kötülükleri yok eder.³⁵³

³⁵⁰ K.k. 5, 10, 11, 30, 47.

³⁵¹ K.k. 13,17,18, 34, 37.

³⁵² K.k. 3, 4, 7, 17, 50.

³⁵³ K.k. 17, 34.

Hıdrellez gecesi niyet edip yatılırsa o niyetin yıl içinde gerçekleşeceğine inanılır.³⁵⁴

Hıdrellez sabahı erkenden sağlıklı olmak amacıyla dereye gidip el yüz yıkanır.³⁵⁵

Hıdrellez günü çimenlerin üzerinde yuvarlanmak uğursuzlukları giderir.³⁵⁶

2.2.3.2.2. Çiğdem Bayramı

Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de çiğdem çiçeği, baharın müjdecisi olarak kabul edilmektedir. Karların erimesiyle birlikte kırlarda çıkan çiğdemler, bir sevinç vesilesidir. Çiğdem töreni, çocukların oynulaştırdıkları bir çeşit kutlamadır.

Çocuklar, ellerinde ucu sivri çomaklarla kırlara veya mezarlıklara çıkarak çiğdem toplarlar. Topladıkları çiğdemleri, bir tahtanın üzerine koydukları çamura dikmek suretiyle köydeki tüm evleri tek tek gezerek baharın geldiğini hane sahiplerine duyururlar. Bu gezi sırasında evlerden yağ, pirinç,yoğurt gibi hediyeler alırlar. Daha sonra köyün yüksek bir yerinde toplanılır ve toplanan malzemeler bir büyük tarafından pişirilir. Bu yemeğe çocuklar *ede/ada göde pilavı* derler. Geziye katılan tüm çocuklar bu yemeği yer. Bu tören, şehir merkezinden ziyade köylerde yapılırdı.³⁵⁷ İlçe merkezinde çocuklar arasında yapmış olduğumuz araştırma sonucunda çoğu çocuğun çiğdem bayramını hiç bilmediklerini, hatta hiç duymadıklarını tespit ettik.

2.2.3.2.3. Yağmur Duası

Yağmur; atmosferde bulunan su zerreciklerinin yeryüzüne inişi olarak tanımlanabilir. Yağmurun özü sudur; su ise hayat kaynağıdır. Toprak, hava ve ateş ile birlikte kâinatın özünü oluşturur. Yağmurun yağmaması, tabiatı (toprağı, bitkileri ve hayvanları), dolayısıyla da insanları olumsuz yönde etkiler. İnsanlar bundan

³⁵⁴ K.k. 3, 7,37.

³⁵⁵ K.k. 7, 17, 18.

³⁵⁶ K.k. 7,34, 37

³⁵⁷ K.k. 10, 11.

dolayı kaygılanırlar ve bir beklenti içerisinde girerler. Onları ilahi bir güce dayanmaya ve o güçten yağmur talep etmeye sevk eden bu beklentinin sonucunda ortaya çıkan pratikler belirli bir düzen içerisinde tekrarlanarak Anadolu’da ‘yağmur duası’ olarak tanımlanan bir ritüel özelliği kazanmıştır.³⁵⁸

Boyabat yöresinde yağmur duası yılın belli aylarında yapılır. Her yıl ilkbahar ve yaz aylarında ister yağmur yağsın, ister yağmasın bu şükür ritüeli mutlaka gerçekleştirilir. Yağmur duası, yılın bereketli geçmesi amacıyla Allah’a karşı yapılan bir tür yakarıştır. Yağmur duası, yörede *türbe yapmak* ve *şükür duası*³⁵⁹ olarak ifade edilmektedir.

Yörede hemen hemen bütün köylerde yağmur duası yapılmaktadır. Bu duaya diğer köyler de davet edildiğinden her köyün yağmur duası farkı günlere denk getirilmektedir. Bu köylerden gelecek kişiler kendi köylerinin hocası ile beraber gelerek duaya iştirak ederler. Yağmur duaları farklı günlerde olmakla birlikte genellikle cuma günleri yapılır. Yağmur duası ya köyün yüksek bir yerinde ya da türbe yanında gerçekleştirilir. Yapılan dualara Boyabat merkezde yaşayan halktan da geniş katılım olur.³⁶⁰

Duaya çıkacak köy, yağmur duasının gününü belirler ve çevreye duyurur. Dua sonrasında yenilecek yemekler için bir ay öncesinden hazırlıklar yapılır. Yemek olarak genellikle keşkek, et, pilav, ayran ve tatlı ikram edilmektedir. Hazırlanan kurbanlar tekbir getirilerek kesilir. Yemekleri pişirmek için büyük kazanlar kullanılır. Yağmur duasına katılanlar, kaşıklarını yanlarında getirirler.³⁶¹

Kozkule Köyü’nde yağmur duası yapılacak yere yakın bir alanda tüm köy halkı ve misafirler toplanır. Önde hocalar, arkada cemaatle birlikte dua yapılacak yere hareket edilir. Hocalar sırayla dua okur, cemaat âmin der. Yörede buna *âmin çağırma*³⁶² denilmektedir. Yıl boyunca hava çok sıcak ve kurak olmuşsa yetmiş bin taş tek tek okunur ve bir çuval içine konularak suya bırakılır.³⁶³

³⁵⁸ Bekir Şişman, "Samsun’da İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk Kültür Tarihi Bağlamında Düşündürdükleri"; *Millî Folklor Dergisi*, 58, 2003, s. 86.

³⁵⁹ K.k. 1, 10, 16.

³⁶⁰ K.k. 1, 10, 16, 35, 49, 53.

³⁶¹ K.k. 1, 10, 16.

³⁶² K.k. 16.

³⁶³ K.k. 16, 53.

Yemek, öğle namazından sonra yenilir. Eskiden yemek için tabak kullanılmaz, yemek tepsilerde yenilirdi. Günümüzde çelik tabldot tabaklarla servis edilmektedir. Herkes çimenlerin üzerine serilmiş olan sofra örtülerinin üzerine oturarak yemeğini yer. Yemeğin sonunda iki rekât namaz kılınır ve dua yapılır. İmamla birlikte herkes ayağa kalkar. Eller, avuç içleri toprağı göreceğ biçimde kaldırılır. Parmak uçları aşağı doğru bükülür. Bunu yapmaktaki amaç, yağmurun hayırlı bir şekilde yağmasını içindir. Hoca duayı yapar, cemaat âmin der. Böylece yağmur duası sona erer.³⁶⁴

Yörede yağmur duasına çıkılmadan önce küsler mutlaka barıştırılır. Ayrıca anasından yeni doğmuş buzağının anasını emmesi engellenir. Buzağı bağırdıkça onun sesinin Allah katına çıkacağı ve bu sayede yağmur yağacağına dair bir inanış vardır.³⁶⁵

2.2.3.2.4. Çocuk Yağmur Duası

Havanın kurak gittiği ya da çok az yağmur yağdığı zamanlarda çocuklar toplanarak yağmur duası yaparlar. Duaya katılan çocukların günahsız olduğu düşünülerek Allah'ın hayırlı yağmur yağdıracağına inanılır; bu duanın yapılmasını büyükler de teşvik eder.

Köylerde çocuklar bir araya gelirler. Tahtanın üzerine içi çamur dolu bir kap koyarlar. Bu kabın içine bir kurbağı koyarak üzerini tülbentle örterler. Tahtayı başlarının üstüne alarak köydeki tüm evleri dolaşırlar. Her gittikleri evin önünde yüksek sesle şunları söylerler:

Ede göde ne gelir?

Harmanlardan su gelir.

Teknede hamur,

Tarlada çamur,

Ver Allah'ım ver

³⁶⁴ K.k. 10.

³⁶⁵ K.k. 10.

Bu evlerden pirinç, yağ, yoğurt, keşkek, soğan gibi yiyecekler toplarlar. Ayrıca ev ahalisi tahta üstündeki kurbağaya ve çocukların üstüne sürahilerle su serper. Toplanan yiyecekler, köyün yüksek bir yerinde yemek yapmasını bilen bir büyük tarafından pişirilir, topluca afiyetle yenir. Yemekten sonra hoca dua eder, çocuklar âmin der. Eğer yemekten sonra yağmur yağmaya başlarsa çocuklar sevinçle evlerine dönerler.³⁶⁷

2.2.3.3. Boyabat Panayırı

Boyabat panayırının ilk olarak ne zaman kutlanmaya başlandığına dair kesin bir bilgi olmamakla beraber çok eski bir geçmişi olduğu tahmin edilmektedir. Karadeniz'in en eski panayırlarından biri olan Boyabat panayırının eski Osmanlı yıllıklarında adı geçmektedir.

Katip Çelebi, Boyabat panayırının kuruluşunu şöyle ifade etmektedir:

Çok verimli olan Boyabat ovalarına çeltik ekilirmiş. Çeltik orağı yapıp, çeltikler harmana ya da ambara konulduktan sonra bütün yöre köylüleri sevinç içinde büyük bir pazar yaparlarmış. Bu pazarlar çok eğlenceli geçermiş. Bütün yöre, çevredeki il ve ilçeler bu pazara ve eğlencelere katılmış. Uzunova'da kurulan bu büyük pazara 'Boyabat Panayırı' denilmiş.³⁶⁸

Panayır, önceleri kasabanın kuzeyinde 2.5 km uzaklıkta, Alibeyli köyünün güneyinde, çeltik tarlaları kenarında oldukça dalgalı bir yamaçta ve Gazideresi çayından alınan bir su arkı üstünde bugün de *Panayır Yeri* adıyla bilinen alanda ekim ayı içinde çarşamba günleri kurulurdu. Bu panayır arka arkaya üç çarşamba tekrarlanırdı. Panayırın ilk çarşamba gününe ilk panayır, ikinci çarşamba gününe orta panayır, üçüncü çarşamba gününe de son panayır denirdi. Uzaklardan gelenler genellikle orta panayıra katılabildiklerinden bu panayır diğerlerine nazaran daha kalabalık olurdu.³⁶⁹

³⁶⁶ K.k. 1, 3, 7, 9, 10, 12, 13, 34, 53.

³⁶⁷ K.k. 1, 3, 7, 12, 13, 34.

³⁶⁸ Bekir Başoğlu, "Boyabat Panayırı" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 16, 1980, s. 27.

³⁶⁹ Başoğlu, "Boyabat Panayırı", s. 27.

Her yıl ekim ayının üçüncü haftası içinde kurulan panayırda alış verişin yanı sıra çeşitli eğlenceler düzenlenir. Bundan otuz kırk yıl önce düzenlenen cirit oyunları günümüzde yapılmamaktadır. Buna mukabil güreşler eski canlılığını hâlâ korumaktadır. Güreşler Boyabat Kalesi'nin arka tarafında bulunan *Kalebağı* mevkiinde yapılmaktadır.

Panayır, çocuklar için bir eğlence, bir farklılık anlamına gelmektedir. Özellikle lunapark, sihirbazlar, hayvan sirkleri ve motorla akrobatik gösteriler yapan yerler çocukların vazgeçilmez eğlenceleri arasındadır.

Boyabat panayırı, Boyabat Belediyesi tarafından düzenlenmektedir. Belediyenin görevlendirdiği kişiler panayır yerinde parsellenen yerleri ticaret yapmak isteyen veya eğlence yerleri kurmak isteyenlere belirli bir ücret karşılığında satarlar. Geçmişte bu işi *Panayır Ağası* yapardı. Açık artırma yöntemiyle belirlenen ağa, bazen parsel satışlarından umduğunu bulamaz, zarar ederdi. Günümüzde Boyabat Belediyesi tarafından günler önce hazırlanan afişler şehrin muhtelif yerlerine asılır, yöre halkına panayırın ne zaman başlayacağı ve ne tür faaliyetler olacağı duyurulur. Geçmişte panayır ile ilgili duyuru davul çalınarak yapılırdı.

Boyabat Panayırı yöre halkı için önemli bir tarihti. İnsanlar alacaklarını ya da vereceklerini panayır zamanına göre hesap ederlerdi. Ölüm ve doğum hesapları da panayırdan önce veya panayırdan sonra diye ifade edilirdi.

Köylüler alım satım işleri için panayıra gelirlerdi. İş olmayan insanlar *Erenlik Tepesi*'nden ya da panayıra rahat görebilecekleri yerlerden -yamaçlardan- olan biteni izlerlerdi. Çarşı içinden veya panayır yerinden alınan kebab, üzüm ve kavrulmuş veya suda kaynatılmış kestaneler ailece yenirdi.

Boyabat Panayırı'nın ekonomik yönünün yanında toplumsal yönü de ön plana çıkmaktaydı. Panayır, genç kız ve delikanlıların birbirlerini gördükleri, beğendikleri bir görüşme yeri niteliğindedir.

Panayırın ilçenin tanıtımına ve esnafların mallarını satmasına katkısı büyüktür. Bu anlamda ilçenin tarihî ve turistik yerlerin tanıtılması için çeşitli stantların kurulması, broşürlerin basılması etkili olmaktadır. Geçmişte organize edilen panayırlara nazaran günümüzde tertiplenen panayırın bir festivale

dönüştürölme gayretleri gözle görölür bir gerçektir. Özellikle ünlü sanatçıların davet edilerek konserler verilmesi bunun tipik bir örneğidir.

Değişen ve gelişen dünyada milletlerin birçoğu yerelliği ön plana çıkarma çabası içine girmişken, asırlar öncesinden günümüze kadar gelmiş olan Boyabat Panayırı'nın tarihî ve kültürel dokusunun korunarak gelecek nesillere aktarılması bir zorunluluktur. Her ne kadar değişimin önüne geçmek veya değişimi engellemeye çalışmak mümkün değilse de Boyabat Panayırı'nın yerel renklerini kaybetmeden zenginleştirilmesi; asırlara dayanan bir geçmişe sahip bu önemli panayırın önce ulusala, daha sonra da küresele taşınması yerinde olacaktır.

2.2.4. Halk Hekimliği

Tıbbın günümüzdeki kadar gelişmediği zamanlarda, halkın kendi çabalarıyla hastalıklarına çare bulmaya çalışmalarına, kendi kendisinin doktoru olmasına halk hekimliği denilmektedir. Halk tababeti olarak da adlandırılan halk hekimliği modern tıba alternatif olarak görölmektedir. Geçmişte yaşlı ve bilge insanların tecrübelerinden yararlanılarak hazırlanan bu ilaçlara *kocakarı ilaçları* da denilmektedir.

İnsanların hastalık ve sağlıkla ilgili tutum ve davranışları geçmişten günümüze çok çeşitli araştırmalara konu olmuştur.³⁷⁰ Boyabat halkı, sağlığını korumak ve hastalıklardan korunmak amacıyla birtakım sağaltma pratikleri uygulamaktadır. Boyabat merkezden ziyade köylerde halk hekimliğine başvurulduğu görölmektedir. Kişi hastalandığında, sağlık ocaklarına ya da doktora gitmekten ziyade köydeki tecrübeli kişiler başvurmakta ve hastalığına çare aramaktadır.³⁷¹ Halk hekimliği, özel bir araştırma konusu olduğundan, biz yalnızca yörede tespit edebildiğimiz uygulamalardan kısaca bahsedeceğiz:

Eğlence köyünde sıtma hastalığına tutulan kişi çamura yatırılır ve *acıkabalak* otuna sarılarak bir süre bekletilirdi.³⁷²

³⁷⁰ Detaylı bilgi için bkz. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 1989.

³⁷¹ K.k. 3.

³⁷² K.k. 3.

Çıkık olan yerde şişme olur. Eğer kolda çıkık varsa kol aniden çekilerek kemik yerine oturtulur. Daha sonra yumurta ile hamur karıştırılarak *çırış* yani alçı haline getirilir. Bu karışım çıkık olan bölgeye sıvanır. Kolun iki yanına tahta parçaları konulur ve bir tülbentle bağlanır. Yaklaşık bir hafta kadar bekletilir. Çıkık olan uzuv önceki gibi oynatılabiliyorsa hastalık geçmiş olurdu.³⁷³ (K.k. 3, K.k. 10) Kozkule Köyü'nde yöresel adı *çöpür* olan keçi kılı, tereyağı ile bulamaç haline getirilir. Kırık olan bölgeye sürülür. İki tarafına tahta konularak çaput ya da bezle sarılır. Bir hafta veya on gün içinde kırık tedavi edilmiş olur.³⁷⁴

Sarılık olan kişide halsizlik görülür. Gözünün akı mısır tanesi gibi sapsarı olur. İdrarı da sarı çıkar. Tedavi için *çömlek toprağı* da denilen kırmızımsı toprak, bir kabın içine su ilave edilerek konulur. Hasta olan kişiye o su içirilir. Bulamaç haline getirilen toprak hastanın bütün vücuduna sürülür. İki gün bu vaziyette bekletilen hasta yıkanır ve böylece hastalıktan kurtulmuş olur.³⁷⁵ Sarılık hastası olan kişinin alnından ya da iki kaşının arasından kan akıtılır.³⁷⁶

Verem olan kişiye bal, reçel gibi tatlılar yedirilir. Hasta yaylaya çıkarılır ve orada kesilen dana eti yedirilir.³⁷⁷

Karın ağrısı çeken kişiye şeker şerbeti içirilir. Isıtılmış taş ya da tuğla hastanın karnına konulur. Sıcak havlu sarılır. Karnına *kabalak* adı verilen geniş yapraklı bir tür ot konulur.³⁷⁸

Temre hastalığına yöre halkı *temroğ/demroğ* der. Bu hastalığa yakalanan kişinin cildinde yuvarlak kırmızı ve pütürlü lekeler belirir. Bu hasalıktan kurtulmak için hocaya gidilir. Hoca üç İhlâs, bir Fatiha okur, yaranın üzerine üfler. Bir bıçak yardımıyla yaranın üzerini çizerek kan akmasını sağlar. Son olarak yaranın üstüne tükürür ve bu şekilde yaranın iyileşmesini temenni eder.³⁷⁹

³⁷³ K.k. 3, 7, 10, 37.

³⁷⁴ K.k. 15, 16.

³⁷⁵ K.k. 3.

³⁷⁶ K.k. 5, 15.

³⁷⁷ K.k. 3.

³⁷⁸ K.k. 3, 5.

³⁷⁹ K.k. 3.

Nazar değmiş kişi için kurşun döktürülür. Kurşun dökecek kişinin işinin ehli yani *ocaklı*³⁸⁰ olmasına dikkat edilir. Parça halindeki kurşun demir kepçeye konularak ateşte ısıtılır. Kurşun eridikten sonra hastanın üzerine çarşaf örtülür. Bu çarşafı karşılıklı iki kişi tutar. Kurşun dökecek kişi sağ eline kepçeyi, sol eline içi su dolu olan tası alır. Su dolu tasın içine ekmek de konulur. Kurşun dökülürken besmele çekilir. Kurşun dökme işlemi üç defa tekrar edilir. Kurşun tek parça halinde toplanıncaya kadar devam eder. Eğer kurşun darmadağın halde ise nazarın çıkmadığına inanılır. Bir daha eritilir ve tekrar suya dökülür. Daha sonra tasın içindeki ekmek kurt kuş yesin diye dört yol ağzına bırakılır. Kaynak kişi ocaklıdır. Bu işi annesinden öğrenmiştir.³⁸¹

Kozkule Köyü'nde, göbeği düşen kişinin koltuk altlarındaki damarlar burulur, böylece göbek yerine gelir. El yardımıyla göbek sıvazlanır.³⁸²

Kulak ağrısı durumunda hasta ocak sahibine gider. Ocaklı, önce dua okur, daha sonra ağrıyan kulağına üç defa “Anan kız oğlan kız iken, baban ergen yiğit iken bir daha kulak ağrısı görme guguk” der, kulağına üfler ve kulak ağrısı hemen geçer. Kaynak kişi ocaklıdır ve bu işi babasından öğrenmiştir.³⁸³

Kesik ve yaralanmalar için çaput parçası ateşte yakılır. İyice ufalanacak hale gelen çaput, yaranın üzerine bastırılır. Bir tülbent yardımıyla yaralı bölge kapatılır. 1-2 gün boyunca bu vaziyette bekletilir. Kanamalarda ise kesilen yerin üzerine tütün basılır.³⁸⁴ Kozkule köyünde kesik ya da yaralar için yaranın üzerine yeni eşek gübresi sürülür ve bezle sarılırdı.³⁸⁵

Baş ağrısı olan kişi şeker şerbeti veya bol şekerli çay içer. Daha sonra üç İhlâs, bir Fatıha okur.³⁸⁶ Taze ısırgan otu kaynatılıp içilirse şeker hastalığına iyi gelir.³⁸⁷ Ayrıca kadınlar kulaklarını deldirmeden önce ısırganı ezerler ve kulaklarına sürerler. Isırgan otunun uyuşturma özelliği ile kulak delinirken acı duyulmaz.

³⁸⁰ Ocaklı, "ocak" olarak adlandırılan, vasıflandırılan kuruluşa mensup olan kişidir. (Doğan, 1994: 855)

³⁸¹ K.k. 3.

³⁸² K.k. 16.

³⁸³ K.k. 3.

³⁸⁴ K.k. 3.

³⁸⁵ K.k. 16

³⁸⁶ K.k. 3, 4, 7,

³⁸⁷ K.k. 16.

Geçmişte diş çekme işini köylerde nalbantlar yapardı. Kerpeten kullanılarak yapılan bu işlem esnasında bazen yanlışlıkla sağlam dişlerin de çekildiği olurdu. Kozkule köyünde Topal Çavuş, dişini çektiği kişiye ahrette kan davası olmasın diye yirmi beş kuruş verirmiş.³⁸⁸

Ruhsal hastalığı olan kişiler hocaya götürülür. Hoca dua eder ve hastanın yüzüne üfler. Bu tip hastalar için bitkisel ilaçlar kullanılmaz.³⁸⁹ Kırsal alanda yaşayan insanlar büyüsel, bitkisel ya da dinî sağaltmalardan fayda bulamadığı zaman son çare olarak doktora gider.³⁹⁰

2.2.5. Halk Mimarisi

Halkbilim sistematığı içinde önemli bir yere sahip olan *ev*, insan topluluklarının aile adıyla oluşturdukları en küçük birim için barınma ve hayatı devam ettirme anlamlarını ifade etmektedir. Türk halkının geçmişten günümüze ev konusundaki birikimi farklı bilim dallarına konu olmuştur. Özellikle tarih, sosyoloji, antropoloji gibi disiplinlerde yapılan çalışmalar konunun ne kadar önemli olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir.

Hemen her bölgede değişik iklim ve kullanılan malzemelere göre farklı ev tipleri ortaya çıkmıştır. Buna karşılık özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren değişen ve gelişen teknolojiyle birlikte mimaride de değişimler ve tek tipleşmeler olduğu gözlerden kaçmamaktadır.

Boyabat evlerinin tarihçesine bakıldığında, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarının Osmanlı ve Cumhuriyet Devri yapıları olarak sınıflandırıldığını görmekteyiz.³⁹¹

Boyabat evleri genellikle bahçe içinde olup, evler kaleyi göreceğ biçimde tasarlanmıştır. Geleneksel yapılar, zemin üzerinde iki kat olmak üzere toplam üç katlıdır. Zemin katlar taş duvarlarla örülmüş olup üst katlar ahşap taşıyıcılı kargir

³⁸⁸ K.k. 16.

³⁸⁹ K.k. 3, 16.

³⁹⁰ K.k.3.

³⁹¹ Detaylı bilgi için bkz. Ümit Özcan, *Boyabat Kentsel Sit Alanı Sokak Sağıklaştırma Projesi Raporu*.

dolgulu tipte inşa edilmiştir. Bunların yanında malzeme olarak tuğla kullanılan yapılar da bulunmaktadır.³⁹²

Geleneksel evlerin dış cephesi gerekli yerlerde girintiler ve çıkıntılar yapılarak oluşturulmuştur. Bu evlerin zemin katına giriş, hem sokaktan hem de bahçeden sağlanmaktadır. Zemin katta taşlık, odalar, mutfak, kiler ve odunluk gibi bölümler bulunmaktadır. Taşlığın iki yanında yer alan odaların yüksekliği zeminden beş altı basamak daha yukarıdadır. Zeminden üst katlara çıkmak için genellikle bir merdiven bulunmaktadır. Kemaldede Mahallesi'nde bulunan Ömer Saraç Evi'nde hem taşlıkta hem de asıl giriş tarafında iki ayrı merdiven olduğu görülmektedir.

Geleneksel Boyabat Evleri'nin iç kısmında -odalarda- dolap, yüklük ve gusülhane bulunmaktadır. Üç katlı evlerde (zemin + iki kat) ocak/ocaklık, daha çok orta katlarda bulunmaktadır (Ömer Saraç Evi). Oda ve sofaların tavanları genellikle ahşaptır. Birçok evin tavanında bezemeli tavan göbekleri kullanılmıştır. Bu tavanlarda kullanılan işlemler genellikle baklava ve başak desenlidir. Başak deseni kullanılmasıdaki amaç bolluk ve bereket içindir.

Geleneksel Boyabat Evleri'nin cepheleri genellikle sokağa ve bahçeye bakar. Bu evlerin birçoğu birbirine benzer gibi görünmesine rağmen yapı özelliklerine itibariyle birtakım farklılıklar arz etmektedir. Boyabat evlerinin üst katı *hayat* ya da *esas yaşam katı* olarak adlandırılmaktadır. Bu kat cumba sayesinde dışarı doğru çıkıntı oluşturmuştur. Bu kattaki odaların sokağa ve bahçeye bakan tarafında genellikle iki bazen de üç dikdörtgen pencere, sofaların dışarıya bakan taraflarında, çoğunlukla iki kemerli pencere yer almaktadır

Geleneksel konutların orta kat ve esas yaşam katlarındaki oda ve sofa pencereleri, biçimleri ve sayıları ile hem plan düzenini dışarıya yansıtmakta hem de cephe düzenini oluşturmaktadır. Odaların manzaraya, sokağa, bahçeye yönelik duvarlarında genellikle iki bazen de üç dikdörtgen pencere, sofaların dışarıya açılan duvarlarında ise, genellikle iki kemerli pencere yer almaktadır. Eğer odalar ve sofalar çıkmalı ise, çıkma yan kenarlarına açılan pencerelerle bu mahallerin görüş alanları genişletilmiştir. Pencere grupları oda-sofa-oda şeklinde oluşan cephelerde genellikle

³⁹² Nadide Seçkin, Ayten Erdem ve Rabia Özakin, *Sinop-Boyabat Kentsel Mimarlık Envanter Raporu 2002 Yılı Çalışması*, TÜBA-TÜKSEK Kültür Envanteri Dergisi, 2003, s. 90-128.

2-2-2 şeklinde olmaktadır. Bunun dışında kullanım sıklığına göre, 3-2-3, 1-1-1, 2-2-3, 2-3-2, 2-4-2 şeklinde düzenlenmiş pencere gruplarına da rastlanmaktadır. Genellikle sürme olarak açılan pencerelerin yatayda üç ya da iki, düşeyde iki bölümlü olan tipleri kullanılmıştır. Orta ve üst kat pencerelerinde kafeslere ve nadir olarak da ahşap lokmalı parmaklıklara rastlanmaktadır.³⁹³

Bazı geleneksel konutların cephelerinde yer yer sıva üstüne yapılmış geometrik desenler, ibrik ve kandil motifleri görülmektedir. Kandil motifi özellikle sofaların üçgen alınlıklarında kullanılmıştır. Bu tip süslemeler dışında, geleneksel konutların en bezemeli olan unsurları alt ve üst pencere pervazları ile köşe pervazlarıdır. Genellikle, tek kilit taşı motifli, çift kilit taşı motifli, üçgen alınlıklı üst pervazlar kullanılmıştır. Boyabat'ta balkonlu geleneksel konutların sayısı çok azdır. Balkonlar ya esas yaşam katı seviyesinde sofa veya odaların önünde ya orta kat seviyesinde üst kat sofa çıkmasının altında ya da hem zemin hem de üst katta sofa çıkmasının önünde bulunmaktadır.³⁹⁴

Kayalık bir arazi üzerinde bulunan konutlar fazla derine inmediği düşünülen moloz taş temellere sahiptir. Bu temellerin üstünde yükselen bütün duvarlar -ocağın yer aldığı kârgir duvarlar dışında ahşap çatkı düzeninde yapılmıştır. Çoğu kez subasman seviyesine kadar yükselen 70-85 cm kalınlığındaki taş temeller ahşap bir hatilla sonlandırılarak ahşap iskeletin oturacağı taban hazırlanmış, bu hatılların ya da tabanların üzerine ahşap dikmeler ve payandalar oturtulmuştur. Ahşap çatkı arası, zemin katta moloz taş, bazen kerpiç, bazen hem taş hem kerpiç; orta katta kerpiç ya da tuğla ile doldurulmuştur. Esas yaşam katında ise, çatkı arası boş bırakılarak dikmelerin üzerine bağdadi çıta çakılmıştır. Çok nadir de olsa, orta katta ahşap çatkı arasının dolgusuz bırakılıp bağdadi çıta ile kapatıldığı ya da esas yaşam katındaki ahşap çatkının kerpiç ile doldurulduğu örneklerle de rastlanmaktadır. Ahşap çatkı arasındaki kerpiç veya tuğlalar yatay olarak yerleştirilmiştir. Bağdadî çıtaların da ahşap tabanlara paralel bir şekilde, sık aralıklarla çakılmış olduğu görülmektedir. Ahşap çatkılı duvarların kalınlığı -sıva dahil-15-18 cm arasında değişmektedir.

³⁹³Nadide Seçkin, Ayten Erdem ve Rabia Özakin, *Sinop-Boyabat Kentsel Mimarlık Envanter Raporu 2002 Yılı Çalışması*, ss. 90-128.

³⁹⁴Nadide Seçkin, Ayten Erdem ve Rabia Özakin, *Sinop-Boyabat Kentsel Mimarlık Envanter Raporu 2002 Yılı Çalışması*, ss. 90-128.

Bütün duvarlar içte ve dışta önce, saman katkılı çamur sıva, sonra kireç harçlı/kaymak sıva ile sıvanmıştır.³⁹⁵

Oda ve sofa çıkmaları, dışarıya doğru çıkartılan döşeme kirişlerinin konsollar ya da payandalarla desteklenmesi sayesinde oluşturulmuştur. Özellikle, giriş kapısının üstünde yer alan sofa çıkmaları, zemine oturan ahşap başlıklı dikmelerle desteklenmektedir. Çıkma için dışarıya doğru uzatılan döşeme kirişlerinin desteklenmediği ya da alttan konsol veya payandalarla desteklenmiş başka kirişlere oturduğu örneklerle de rastlamak mümkündür. Çıkma altları genellikle oda tavanları gibi düşünülmüş ve ahşap tahtalarla kapatılmıştır. Paşalarla geometrik desenlerin oluşturulduğu çıkma altları da mevcuttur. Ahşap çatki üzeninde kullanılan bütün elemanlar çam ağacından yapılmıştır. Özellikle taban, kiriş ve dikmelerde 'özlü çam' denilen, büyük kesitli çam ağaçlarının -sadece kapak alındıktan sonra geriye kalan- sert, öz kısmı kullanılmıştır.³⁹⁶

2.2.6. Halk Mutfağı ve Beslenme

Toplum kültürü ile halkın beslenme biçimi yeryüzünün her tarafında birbiriyle ilişkilidir. İlkçağdan günümüze insanlar, çevre şartlarını değerlendirmek suretiyle hayatlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Toplumun beslenme kültürü, yaşama biçimiyle doğrudan ilişkilidir. Bu kültürün oluşmasında ekonomi, tarım, coğrafya, dinî inançlar, eğitim gibi faktörler etkilidir.

Boyabat merkezde modern hayatın getirdiği mutfak kültürü, yavaş yavaş geleneksel mutfak kültürünün yerini almaktadır. Buna mukabil köylerde geleneksel alışkanlıklardan vazgeçilmediği gözlemlenmektedir.

Halk, ihtiyaçlarını mevcut ürünlerden mevsimlik olarak hazırlamaktadır. Pirinç, buğday, sebzeler, etler, yağlar, süt ve süt ürünleri temel besin maddeleri olarak sıralanabilir. Bunlara ek olarak turşu, kuru baklagiller, konserve, marmelat, pekmez, reçel, tarhana, erişte, bulgur sayılabilir.

³⁹⁵ Nadide Seçkin, Ayten Erdem ve Rabia Özakın, *Sinop-Boyabat Kentsel Mimarlık Envanter Raporu 2002 Yılı Çalışması*, ss. 90-128.

³⁹⁶ Nadide Seçkin, Ayten Erdem ve Rabia Özakın, *Sinop-Boyabat Kentsel Mimarlık Envanter Raporu 2002 Yılı Çalışması*, ss. 90-128.

Boyabat, hayvansal ürünler bakımından az da olsa potansiyele sahiptir. Yörenin mutfak kültüründe geçmişte çok önemli bir yere sahip olan kömüş/camız yoğurduna günümüzde maalesef rastlayamıyoruz. Buna mukabil, tereyağı ve özenle hazırlanan inek ve koyun peynirleri Kemaldede Camisi yanında her pazartesi günü sabah erken saatlerde kurulan ve halk arasında bilinen adıyla *Yağ Pazarı*nda satışa sunulmaktadır.

Kurban Bayramında kesilen hayvanların etleri, taze olarak tüketildiği gibi, kışın yenilmek üzere büyük tencerelerde kavurma da yapılmaktadır. Tuzlu olarak hazırlanan kavurmalar geçmişte *tel dolap*larda saklanırdı.

2.2.6.1. Boyabat Yemek Kültürü

2.2.6.1.1. Doğum Âdetleri İle İlgili Yemekler, İçecekler

Genel anlamda doğum, mutlu bir olay olduğu için diğer yörelerde olduğu gibi Boyabat yöresinde de bir yemek kültürü oluşmuştur. Doğumdan sonra lohusanın ağrıları devam ediyorsa lohusaya ılık suda eritilmiş pekmez içirilir, kestane ya da suda kaynatılmış şeker pancarı yedirilir.

2.2.6.1.2. Evlenme Âdetleriyle İlgili Yemekler, İçecekler

Evliliğin ilk aşaması olan söz kesmede genellikle şerbet içilir. Ağız tatlılığı olması amacıyla lokum, şeker ya da baklava ikram edilir. Yörede kına gecesinde yemek verme âdeti görülmez. Bunun yerine çerez ikram edilmektedir.

Nişan töreni genel olarak evlerde yapılır. Nişanda diğer yörelerde pek bilinmeyen bir tatlı türü olan *incir uyuşturması* gelen misafirlere ikram edilir. Bu tatlının yapılışı şöyledir: İncirler küçük parçalar halinde doğranır. Bir tepsi içinde üzerine şeker dökülerek tahta kaşığın tersiyle iyice ezilir. Ayrı bir kapta süt kaynatılır. Ezilen incirin üzerine bir miktar süt dökülür ve tekrar karıştırılır. Karıştırma işlemi bittikten sonra kaynayan süt üzerine dökülür. Tepsinin üzeri başka bir tepsiyle kapatılır. Battaniye ile sarılan tepsi mayalanmaya bırakılır. İki üç saat bekleyen incir uyuşturması servise hazırdır.

Düğünde en yaygın yemekler; çorba, pirinç pilavı, et yemeği, keşkek ve dolma çeşitleridir. Tatlı olarak genellikle baklava ikram edilir. Hamur işi olarak da börek sunulduğu görülmektedir.

2.2.6.1.3. Cenaze Âdetleriyle İle İlgili Yemekler, İçecekler

Yörede ölünün arkasından mevlit okutma geleneği vardır. Eskiden mevlitten sonra yöresel adıyla *ölü helvası* dağıtılırdı. Günümüzde ise ölü helvasına ilave olarak plastik tabaklar içerisinde etli, tavuklu ya da nohutlu pilav ile ayran ikram edilmektedir. Ayrıca bazı köylerde mezarcı yemeği adı altında yemekler verildiği de görülmektedir.

2.2.6.1.4. Dinî Bayramlarla İlgili Yemekler

Yörede ramazan bayramında mutlaka şeker ve tatlı -genellikle baklava ve kadayıf- ikram edilmektedir. Hamur işi olarak su böreği sunulmaktadır.

Kurban bayramında kurban etinden yemekler yapılmaktadır. Bayramın ilk günü kurban etinden yapılan kavurmayla kahvaltı yapmak âdet haline gelmiştir.

Kurban bayramında özellikle köylerde kesilen küçükbaş hayvanlardan -genellikle kuzudan- sırık kebabı yapılır. Kesilen kuzunun derisi yüzölüp içi temizlendikten sonra uzunca bir sırık kuzunun tam ortasından geçirilir. Özel olarak hazırlanmış çöplerle kuzunun karnı dikilir. Yere yatay konumda olacak şekilde ateşte pişirilir. Kuzu pişirilirken akan yağlar ayrı bir kapta biriktirilir. Bu yağa *serit* denir. Üç dört saat çevrilerek pişirilen kuzu parçalanarak ve genellikle de pirinç pilavının üzerinde servis edilir.

2.2.6.1.5. Mevsimlik Bayramlarda Yapılan Yemekler

Yörede mevsimlik bayram olarak hıdrellezin yaygın olarak kutlandığı ifade edilebilir. Hıdrellezde kutlama alanı olarak Boyabat Kalesi'nin arkasında yer alan *Kalebağı* tercih edilir.

Hıdrellezde genellikle yaprak dolması, börek, çörek, salata, haşlanmış yumurta, gözleme yenilmektedir. Son yıllarda Boyabat Belediyesi tarafından organize edilen Hıdrellez Şenlikleri ile bu mevsimlik bayramın halk tarafından coşkulu bir biçimde kutlandığı söylenebilir. Bu şenliklerde büyük kazanlarda pişirilen et yemeği ve pilav ikram edilmektedir.

2.2.6.1.6. Yağmur Duası İçin Yapılan Yemekler

Yörede yılın belli aylarında hemen hemen her köyde yağmur duası yapılır. *Şükür duası* adıyla bilinen yağmur duasında kazanlarda pişirilen yemekler gelen misafirlere ikram edilir. Sofra örtüsünün üzerine halka olarak oturan halk, yağmur duasına gelirken kaşığını yanında getirir. Bu yemekte genellikle et yemeği, piringç pilavı, ayran ve tatlı ikram edilir.

Yağmur yağmadığı zamanlarda çocukların icra ettikleri çocuk yağmur duasında evlerden toplanan piringç, keşkek, yağ, gibi gıda maddeleri büyüklerin de yardımıyla pişirilerek yüksekçe bir yerde toplu olarak yenir. Bu yemeğin yanında genelde yoğurt ve kuru soğan olur.

2.2.7. Giyim-Kuşam ve Süslenme

Boyabat'ta halkın giyiminde; çalışırken ya da istirahat ederken derli toplu olmak amacıyla yazlık, kışlık ve günlük tarzda kıyafetler kullanılmaktadır. Özellikle yörede kadın giysileri farklı özellikleri bakımından dikkat çekmektedir. Başoğlu, Boyabat yöresi kadın giysilerini değerlendirirken yöreyi üç bölüme ayırmaktadır: "1. *İsfendiyar sıradağlarının güney yamaçları*, 2. *Doğu Ilgazların doğu yamaçları*, 3. *Gökırmak ve Kızılırmak yatakları*."³⁹⁷ Başoğlu bu üç bölgenin kadın giysilerinde görülen değişikliği, iklim ve tarımsal çalışmalara bağlamaktadır.

Geçmişte Boyabat yöresi insanı giysisini kendisi üretmekteydi. Özellikle besledikleri koyun-keçi gibi küçükbaş hayvanların yün, tiftik ve kıllarından

³⁹⁷Bekir Başoğlu, "Boyabat Yöresinde Giyim"; *Türk Folkloru Dergisi*, S. 17, 1980, s. 20.

yararlanarak çeşitli giysiler yapmışlardır. Bunun yanında çarşı pazardan aldıkları pamuk ipliğini dokuyarak pamuklu giysiler de üretmişlerdir.³⁹⁸

Boyabat ilçe merkezinde modern dünyanın benimsemiş olduğu giysiler giyilirken kırsal kesimlerde nadiren de olsa geleneksel giyim tarzıyla karşılaşmaktadır. Hazır giyim tarzının bu kadar hızlı geliştiği bir dönemde geleneksel giysilerin çağa ne kadar daha direnebileceği şüphelidir.

Yörede çocuk giyimine önem verildiği ifade edilebilir. Çocuk dünyaya gelmeden önce birtakım hazırlıklar yapılır. Bunlar; zıbın, kundak, yelek, hırka, kazak, pantolon gibi giysilerdir. Günümüzde daha çok *hastane çıkışı* diye adlandırılan ve doğumdan hemen sonra kullanılabilecek giysiler kutu içerisinde hazır olarak alınmaktadır. Kız çocuklarının giyiminde genellikle pembe, kırmızı ve beyaz renkler tercih edilirken erkeklerde ise mavi ve beyaz renkler tercih edilir. Kundak kıyafetlerinde erkek ya da kız çocuklar için değişiklik görülmemektedir.³⁹⁹

Çocuk biraz büyüyünce kundaktan çıkarılır. Erkek çocuklarına pantolon, kazak; kız çocuklarına etek veya elbise giydirilir. Ev içinde sade olan günlük kıyafetler giydirilirken, misafirlğe gidileceği zaman daha gösterişli giysiler tercih edilir. Özel günlerde -özellikle bayramlarda- çocuklara yeni kıyafetler alınır.

Sünnet törenlerinde, sünnet olacak çocuk için özel olarak hazırlanmış sünnet kıyafetleri alınır. Pelerin, pantolon, gömlek ve şapka beyaz ya da krem renkli olur. Sünnet kıyafetinin üstüne *maşallah* yazılı bir şerit geçirilir. Gömlek ve pelerinde süs olarak fisto ve danteller kullanılır.

Boyabat yöresi gençleri; ister ilçe merkezi olsun, isterse kırsal kesimlerde olsun modern hayatın kendilerine uygun gördüğü giysileri giymektedirler. Günümüzde bazı kırsal kesimlerde, özellikle ilçe merkezine uzak köylerde genç kızlar, günlük kıyafet olarak geniş bir şalvar, buluz ve yelek giyer; başlarını iğne veya mekikle işlenmiş yazma ile örterler.

Boyabat yöresinde yetişkinlerin kıyafetlerinde mevsime ve çalışma şartlarına göre değişiklik görülmektedir. Günlük kıyafetler ile düğünlerde giyilen giysiler farklılık arz etmektedir. Kadınlar tarlada çalışırken *bandik* adını verdikleri bol bir

³⁹⁸ K.k. 29.

³⁹⁹ K.k. 7, 17, 24.

şalvar giyerler. Üzerinde basma bir gömlek ve yelek bulunur. Geçmişte kadınlar başlarına fes giyerlerdi. Bu fesin üstüne çember örterlerdi. Burada *Boyabat Çemberi*⁴⁰⁰ için ayrı bir başlık açmak gerekir:

Boyabat Çemberi; kenarları bordo şeritle çevrili, içi çeşitli renk renk ve motiflerle süslenmiş, yaklaşık 1 metrekare civarında pamuklu bir dokumadır. Geçmişte yöre kadınları tarafından kırsal kesimlerde başörtüsü olarak kullanılan çember, günümüzde daha farklı amaçlarla -masa örtüsü, çanta, şal, gömlek vb. olarak- kullanılmaktadır. Yörede, çember bağlama *çember çalınma* olarak ifade edilmektedir.⁴⁰¹

*Geçmişte ön tarafı "grep" adı verilen ipek kumaş kaplı, simli tellerle tutturulmuş "pirepri" adı verilen pullarla süslü, şarap rengi fesin üzerinden örtülen çember, kullanan kadının aile içindeki yerine ve yaşına göre özellik taşımaktaydı. Ağır işlemeli, canlı renkli çemberleri evin etkin, ailede söz sahibi kadını, gelini ve genç kızları örtünürken, bezemesi seyrek, pastel renkli, zinciri ve şeridi beyaz olan yavan çemberleri daha yaşlı olanlar kullanırdı. Günümüzde kullandığı bu ayrımın çok belirgin olmadığı gözlenirken, çemberin uzun süredir fes kullanılmadan örtüldüğü de belirlenmiştir.*⁴⁰²

Çember dokumacılığında kullanılan ve yörede *işlik* olarak adlandırılan tezgâh çam ağacından yapılmaktadır. Bu tezgâhlar, genellikle İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlerden satın alınmaktadır. Taşınabilir özelliği olan bu tezgâhlarda en fazla 60 cm eninde kumaş dokunabilmektedir.⁴⁰³

Geçmişte erkekler, *valadan*⁴⁰⁴ yapılan giysiler giyerlerdi. Cekete *aba*, pantolona *zıpka* denirdi.⁴⁰⁵ Yakasız olarak dikilen abalarda iplik olarak yine yün iplik kullanılırdı. Zıpkalar, diz kapağının altına kadar gelirdi. Diz kapağının altında kalan kısım, uzun yün çoraplar giyilerek kapatılırdı.

Zıpka bele uçkurla bağlanırdı. Ağı (apışlık) arkaya doğru geniş, çok bol, baldır ve bacaklara indikçe çokça daralırdı. Soğuklarda ellerin sokulması için iki yanında cepleri bulunurdu. Zıpkanın altına pamuktan

⁴⁰⁰ Boyabat Çemberi ile ilgili Türk Patent Enstitüsü tarafından verilen Coğrafi İşaret Tescil Belgesi, 12.07.2009 tarih ve 27286 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴⁰¹ K.k. 21, 22.

⁴⁰² <http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/cografitescil/126.pdf> (13.07.2013)

⁴⁰³ K.k. 21, 22.

⁴⁰⁴ İşliklerde (dokuma tezgâhlarında) günlerce dokunarak ortaya çıkarılmış olan bir tür yün kumaştır.

⁴⁰⁵ K.k. 29.

*dokunmuş ya da çarşıdan alınmış ak bezden iç donu giyilirdi. Bu donlar da zıpka gibi evlerde dikilirdi.*⁴⁰⁶

2.2.8. Halk Zanaatları

Zanaat; genel olarak, "insanların maddeye dayanan ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ve öğrenimle birlikte tecrübe ve ustalık da gerektiren iş"⁴⁰⁷ şeklinde tanımlanmaktadır. Zanaatkâr, yaptığı işte estetik kaygının yanında, para kazanma endişesi taşıyan kişidir.

Halkbilim ürünleri içerisinde halk zanaatları, çok önemli bir bölüm oluşturmaktadır. Halk zanaatları, toplumun ekonomik durumunu, gelişmişlik düzeyini, kültür yapısını ve hayat tarzını yansıtmaları açısından önem taşımaktadır.

Boyabat yöresi halk zanaatları, sanayileşme sürecinin etkisiyle önemli ölçüde gerilemeye yüz tutmuş, birçok esnaf kolu neredeyse yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bekir Başoğlu, 20. yüzyılın ilk yarısında Boyabat'ta dört esnaf kolunun varlığından bahsetmektedir. Bunlar; tabak esnafı, ocak yakanlar esnafı, bakkal esnafı ve ayakkabıcı esnafıdır.

1. Tabak Esnafı: Bu esnaf kolu yalnızca deri işleriyle uğraşır.

2. Ocak Yakanlar Esnafı: Bunlar kahveci, ekmekçi, demirci, kalaycı, aşçı ve ocakla çalışan bütün esnafların koludur.

3. Bakkal Esnafı: Bu kol ticaretle uğraşır. Bakkaliye, manifatura, terzi ve tuhafiyeciler bu esnaf koluna girmektedir.

4. Ayakkabıcı Esnafı: Yemeni, kundura, çapula, postal, terlik, sandal, mest ve her çeşit ayakkabı yapanlar bu esnaf kolunun üyeleri idi.⁴⁰⁸

Başoğlu, yukarıda sayılan esnaf kollarıyla ilgili örgütlenmeden de bahsetmektedir:

"Her esnaf kolu kendi arasında bir 'yiğitbaşı' seçer. Yiğitbaşının yanında ona yapacağı işlerde yardımcı olması için 'işçibaşı' bulunurdu. Yiğitbaşı ve işçibaşı bu görevler için herhangi bir ücret almaz, geleneğe uyarak

⁴⁰⁶ Başoğlu, "Boyabat Yöresinde Giyim" s. 22.

⁴⁰⁷ Türk Dil Kurumu (TDK), *Türkçe Sözlük*, s. 1663.

⁴⁰⁸ Bekir Başoğlu, "Boyabat Esnaf Kolları"; *Türk Folkloru Dergisi*, S. 40, 1982, s. 8.

çalışırlardı. Bu dört esnaf kolu, tüm çalışmalarında yiğitbaşlarına bağlı olur, onlara uyarlardı."⁴⁰⁹

Herhangi bir esnaf kolunda çalışan çıraklar, hiçbir ücret almaz, kalfa ve usta olma yolunda büyük gayret gösterirlerdi. Bu süre zarfında çıraklara dürüstlük, saygı, bağlılık gibi kavramlar öğretilirdi.

Esnaf kolu/kolları arasında mükemmel bir otokontrol sistemi vardı. Bir esnaf geleneğe aykırı davranışta bulunursa hemen cezalandırılırdı. Bu cezalandırma işyeri kapatmaya kadar gidebilirdi. Ceza, o esnaf kolunun yiğitbaşı tarafından verilirdi. Boykot kararı alınan esnaftan kimse alışveriş yapmazdı. Halktan yanlış işler yapanlara da boykot yapılır, ona hiçbir esnaf mal satmazdı."⁴¹⁰

Esnaf kolları arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışma da ileri seviyedeydi. Her esnaf kolunun yardım sandığı vardı. Bu sandığın sorumluluğu yiğitbaşına aitti. Sandıktan çıkan paranın belli miktarı fakirlere verilirdi. Çırakların kalfa, kalfaların ustalığa yükselmesi *peştamal kuşanma* töreni ile olurdu. Törenden önce topluca yemek yenir, dua edilir, esnaflıkla ilgili öğütler verilirdi.⁴¹¹ Geçmişte çok önemli vazifeler yerine getirmiş olan esnaf kollarının yerini günümüzde esnaf odaları almıştır. Geçmişteki işleyişe nazaran günümüz esnaf odalarının görev ve yetkileri daha kısıtlıdır.

Boyabat, tarihî ve coğrafi özellikleri sebebiyle geçmişten günümüze kalabalık bir nüfusa sahip ilçelerdendir. Geleneksel anlamda eski değerini yitirmiş olan halk zanaatları için can çekişiyor denilebilir. Halk zanaatlarının temsilcileri birer birer bu dünyadan göçtükçe ve bu zanaatları devam ettirecek kişiler yetişmediği için zanaat ve zanaatkârlık yok olup gitmektedir.

Boyabat yöresinde tespit edebildiğimiz halk zanaatları şunlardır:

⁴⁰⁹ Başoğlu, "Boyabat Esnaf Kolları", s. 8-9.

⁴¹⁰ Başoğlu, "Boyabat Esnaf Kolları", s. 9.

⁴¹¹ Bu tören, Ahilik teşkilatında yapılan törenlerle paralellik arz etmektedir. "Çırak bağlı bulunduğu sanat kolunda çıraklık devresini başarıyla tamamlarsa kalfalığa yükselme hakkını kazanır. Çıraklıktan kalfalığa geçiş yine bir törenle gerçekleştirilir. Kalfalığa yükseltilme törenine aynı zamanda 'yol sahibi olma töreni' de denilmektedir. Kalfa olacak kişi, kalfalık alametleri olan şed bağlama ve kuşak kuşanmaya hak kazanmış olur." Detaylı bilgi için bkz. Veysi Erken, *Bir Sivil Örgütlenme Modeli Âhilik*; Ankara: Berikan Elektronik Basım Yayım, 2012, s. 126-127.

Yorgancılık

Türkler yaşayışları ve kültürleri ile birbirinden farklı, birbirinden renkli pek çok el sanatının mimarı ve yaşatıcısıdır. Bu el sanatlarının en köklü olanlarından biri de *yorgancılıktır*.

Boyabat yöresinde yorgancılık işini sürdüren tek usta Nazmi Özbek'tir. O, sanatını Ayancıklı Hasan Usta'dan öğrenmiştir. Mesleği kendisinden sonra devam ettirebilecek kişiler de onun oğulları Aslan Özbek ile Sadettin Özbek'tir. Nazmi Özbek, yorgancılığı yaklaşık kırk yıldır yapmakta ve sanatını Kemaldede Mahallesi'ndeki yirmi metrekaarelik dükkânında sürdürmektedir.

Yorgan yapımında nevresim, yüz astarı, kumaş, basma yorgan yüzü, döşemelik, iğne, iplik, yorgancı yüzüğü gibi malzemeler kullanılmaktadır. Nazmi Usta, yorgan yapımı için gereken malzemeleri Samsun'dan temin etmektedir.

Yorganın iç malzemesi olarak genellikle elyaf, silikon, köy yünü ya da pamuk kullanılmaktadır. Bu malzemeler yorganın içine çubukla yerleştirilmektedir. Burada önemli olan nokta, malzemenin yorganın içine eşit bir şekilde yerleştirilmesidir.

Nazmi Usta genellikle basma, ipek ve döşemelik yorgan yapmaktadır. Çift kişilik yorgan için 5; tek kişilik yorgan için 3,5; çocuk yorganlarına ise 1,5 kilo yün kullanılmaktadır. Yorganların ebatları da farklıdır. Çocuk yorganlarının eni 1, boyu 1,5 metre; tek kişilik yorganın eni 150, boyu 225 cm; çift kişilik yorganın eni 180, boyu 220cm'dir.

Yorganların üzerinde yer alan motifler, müşterinin isteğine göre yapılmaktadır. Motiflerin önceden hazırlanmış kalıpları vardır. Bu kalıplar yardımıyla satenin üzerine motifler çizilir. Yorganlarda genellikle *kabak çiçeği*, *göbekli*, *deniz dalgası*, *kibrit çöpü* gibi motifler tercih edilmektedir. Yorganlarda gülkurusu, pembe, deniz mavisi en çok kullanılan renklerdir.

Aileler gelin olacak kızların çeyizi için bir tane saten, üç tane de basma yorgan diktirmektedirler. Basma yorgan 60, saten/ipek yorgan 80 liradan satılmaktadır. Nazmi Usta, günde bir yorgan dikebilmektedir.

Genç insanların isteksiz oluşu ve çirak yetişmeyişi yüzyıllardır süregelen bu ata mesleğinin de sonunu getirmiştir olacaktır. Nazmi Usta, hazır yorganların ortaya

çıkmasıyla birlikte yorgancılığın büyük darbe yediğini ve emeğinin karşılığını zar zor alabildiğini belirtmektedir.⁴¹²

Tenekecilik

Teneke, "Kalay kaplanmış ince demir sac."; tenekeci "Teneke imalatçısı, tenekeden çeşitli eşya yapan ve bunları tamir eden kişi."⁴¹³ anlamlarında kullanılmaktadır.

Boyabat yöresinin teneke ustalarından Murat Yılmaz, Dört Yol mevki Hükümet Konağı karşısında bulunan mütevazı dükkanında işini sürdürmektedir. 1950 yılında usta-çırak ilişkisiyle mesleğe başladığını belirten Murat Usta, 63 yıldır aralıksız bu zanaatı devam ettirmiştir. Murat Yılmaz, bu zanaatı Ahmet Saka'dan öğrenmiştir. Ahmet Saka'nın ustası da Âsaf Sungur'dur.

Murat Usta, tenekeden genellikle kova, huni, soba, soba borusu, tatlı kalıbı, gaz yağı kabı, çiçek sulama kapları, su maşrapası, mangal, banyo kazanı, soba küllüğü gibi ürünler üretmektedir. 2013 yılı itibariyle dükkanında satışını yaptığı ürünlerin bazılarının fiyatları şöyledir: Soba küllüğü 5 TL, pasta (tatlı) kalıpları 3 TL, mangal 30 TL, soba 60 TL. Murat Usta aylık kazancının 300-500 TL arasında değiştiğini ifade etmiştir.

Murat Usta, malzeme olarak sac kullanmaktadır. Malzemeye şekil vermek için sac makası, caka, silindir, kaynak makinesi gibi aletlerle çalışmaktadır. Malzemeyi genellikle Samsun ve İstanbul'dan, bazen de Boyabat'taki esnaflardan temin etmektedir.

Murat Usta, dükkanında tek başına çalışmaktadır. Yanında bu mesleği devam ettirecek çırak yoktur. Murat Usta, çırak bulunmayışının sebebini genç neslin mesleğe rağbet etmemesi ve bu işin yeteri kadar para kazandırmaması olarak ifade etmiştir. Kendisinin bu zanaatı devam ettirmesinin sebebi, mesleğin yok olmasına gönlünün el vermemesidir.⁴¹⁴

⁴¹² K.k. 14.

⁴¹³ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 1063.

⁴¹⁴ K.k. 28.

Boyabat Esnaf ve Sanatkarlar Odası'nın 2013 verilerine göre; Boyabat'ta Murat Yılmaz dışında benzer işle uğraşan altı zanaatkâr daha vardır⁴¹⁵: Mustafa Nuri Çelebi, Turan Türkmen, Recep Demirci, Mustafa Türkmen, Bayram Demirci, Abdurrahman Yılmaz.

2.2.9. Halk Müziği

Halk müziğinin, halkbilim çalışmaları içerisinde değerlendirilmesi yakın dönemde olmuştur. İstanbul Konservatuvarı 1926-1966 yılları arasında Anadolu'da çeşitli derleme faaliyetlerinde bulunmuş ve bu geziler sayesinde çok sayıda türkü derlenmiştir. TRT Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından oluşturulan ekipler 1937-1976 yılları arasında ülke genelinde derleme çalışmalarında bulunmuştur. Bu sayede elde edilen malzemeler derlenmiş ve arşivlenerek günümüze kadar ulaşması sağlanmıştır.⁴¹⁶

Boyabat yöresinden derlenip, TRT repertuarına kazandırılmış ve notaya alınmış olan dört halk türküsü bulunmaktadır. Bunlar; *Bük Dibinde Yatarım* (Rep. No: 249), *Entere Aldım Kırkbeşe* (Rep. No: 622), *Tabaklının Deresi* (Rep. No: 765), *Derelerde Guşburnu* (Rep. No: 1283) adlı türkülerdir. Bu türkülerin dışında TRT repertuarına Orta Anadolu yöresi olarak kaydedilmiş olan ancak Müzik Öğretmeni Ali Şahin'in Boyabat yöresine ait olduğunu iddia ettiği bir türkü var ki; o da *Penceresi Cam Cama*(Muallim)⁴¹⁷ (Rep. No: 3084) türküsüdür. Yine Ali Şahin tarafından notaya alınan ve TRT'de inceleme aşamasında olan *Cimdallı* ve *Lâma* türkülerinin de Boyabat yöresine ait olduğu düşünülmektedir.

Boyabat yöresine ait türkülerin bir kısmının hikâyesi vardır. Hikâyeli olan türküler yaşanan bir olay sonrasında halk tarafından yakılmış türkülerdir.⁴¹⁸ Ezgilerin

⁴¹⁵ Detaylı bilgi için bkz. Boyabat Esnaf ve Sanatkarlar Odası 2013 Yılı Üye Listesi.

⁴¹⁶ Tan, *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*, s.24-25.

⁴¹⁷ Bahsi geçen türkünün Boyabat yöresine ait olduğunu çeşitli görüşlerle ortaya koyan Ali Şahin'in köşe yazısı için bkz. <http://boybatgazetesi.com/?subaction=showfull&id=1324947001>(15.07.2013).

⁴¹⁸ Yörede en çok bilinen türkülerden biri olan "*Muallim*" türküsünün öyküsü şöyledir: Bahse konu olay, 1950'li yıllarda Boyabat'ın Edil Köyü'nde yaşanmıştır. Köyün bir mahallesinde Ermeni vatandaşlar ikamet etmektedirler. Ermeni kökenli vatandaşlar, geçimlerini elek ve kalbur yapıp satarak sağladıkları için halk arasında bunlara "*elekçi*" denilmektedir. Ancak yörede "elekçi" ifadesi biraz da insanları tahkir etmek için kullanılır. Köyün ilkokul öğretmeni Mustafa Demir, Ermeni komşu kızı ve öğrencisi Nimet'e gönlünü kaptırır. Öğretmenin, boynunda çıkan bir çıban yarasının bakımını yetişkin öğrencisi Nimet'e yaptırmasıyla başlayan aşk çevrede duyulmuştur. Öğretmenin evli

kimler tarafından ve ne zaman oluşturulduğu bilinmemektedir. Bu ezgiler zamanla kulaktan kulağa, dilden dile, ilden ile yayılmıştır.

Boyabat türkülerinin kim/kimler tarafından derlendiğini ve kaynak kişilerini tablo halinde şöyle gösterebiliriz:

No	Türküler	Kaynak	Derleme	Nota	TRT Rep.
1	Bük Dibinde Yatarım	Rüştü Şardağ	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	249

olması ve kızın kökeni nedeniyle köy halkı bu olayı kınar. Nimet'in yaşının küçük olması ve âşıkların birbirinden soğumaları için Nimet İstanbul'a, bir akrabasının yanına, gönderilir. On sekiz yaşını dolduran Nimet, yeniden baba ocağına döner. Öğretmenle tekrar görüşmeye başlar. Nimet, köyde kendi kökeninden birisiyle evlendirilmek istenir; fakat evlenmeyi reddeder. Aşkları alevlenince öğretmenle Nimet evlenir. Köy halkı bu durumu kınar ve arkasından bu türküy yakılır. (K.k. 35)

TRT repertuarına da Orta Anadolu yöresi olarak kaydedilmiş olan; ancak Boyabat yöresine ait olduğunu düşündüğümüz türkünün sözleri şöyledir:

Penceresi cam cama, muallim,
Selam söylen amcama, muallim,
Amcam kızını vermezse, muallim,
Turşu da kursun fincana, muallim.

Penceresi perdeli, muallim
Çiçek açmış zerdali, muallim
Yenile bir yar sevdim, muallim
O da benden sevdalı, muallim

<http://www.trtnotaarsivi.com> Eriş Tar.15.

07.2013)

Yine yörenin en çok bilinen ve söylenen türkülerinden biri olan "Tabaklının Deresi" türküsünün öyküsü de şöyledir:

Türkiye konu olan olay 1940'lı yıllarda Tabaklı Köyü'nde yaşanmıştır. Tabaklı Köyü'nün zengin ve köklü ailelerinden olan Kara İmamların oğlu Mustafa Özcan, tekneçinin kızı Munise/Muhlise ile evlidir. Mutlu yıllar sürüp giderken aile büyükleri hayvanlarına bakması için bir çoban tutarlar ve evlerine getirirler. Çoban, gönlünü evin gelini Munise'ye kaptırır. Zamanla çoban ve Munise birbirlerini severler; birbirlerinin olurlar. Durumun farkına varan Mustafa, bir baskınla bunları yakalar ve silahını çekip eşini hemen öldürür. Çoban ise kaçır, kurtulur. (K.k. 35) Yaşanan olay üzerine halk bu türküyü yakar:

1 Tabaklının deresi de
Boybat yolu neresi
Doktor gelmiş sarıyor da
Sade kurşun yâresi

3

Çay aşağı çay taşlar da
Gözümde akan yaşlar
Ben sevdaya tutuldum da
Siz tutulman gardaşlar

2 Tabaklının kayası da
Cayır cayır yanısı
Oturmuş da ağlıyor da
Muhlisenin anası

<http://www.trtnotaarsivi.com/> (15. 07.2013)

2	Derelerde Guşburnu	Neriman Gürpınar	Yücel Paşmakçı	Yücel Paşmakçı	1283
3	Entere Aldım Kırkbeşe	Ziya Oruçoğlu	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	622
4	Tabaklının Deresi	Mustafa Önen	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	765
5	Penceresi Cam Cama (Muallim)	Yöre Ekibi	TRT Müzik Dairesi Başk. THM Md.	Altan Demirel	3084
6	Cimdallı	Yöre Ekibi	-----	Ali Şahin	İnceleme aşamasında
7	Lâma	Hayrettin Doyum	-----	Ali Şahin	İnceleme aşamasında

Yörede türküler bağlama, davul, kaval, ud, keman, tef eşliğinde çalınıp söylenmektedir. Ayrıca, türkü söyleyen kişinin herhangi bir müzik aletini çalma yeteneği varsa hem söyleyip hem de çalmaktadır. Yörede türküler hem koro, hem de solo olarak söylenebilmektedir.⁴¹⁹

Türküler, genellikle düğün, nişan, kına gecesi, asker uğurlaması, arkadaş toplantıları gibi eğlencelerde söylenmektedir. Yörede geçimi müzisyenlikten sağlayan kişi ve topluluklar mevcuttur. Bu kişilerin aylık kazançları ortalama 1500-2000 tl arasında değişmektedir.

Boyabat yöresinde ölünün arkasından ağıt yakma geleneği vardır. Özel olarak cenazelere giden ağıtçı yoktur. Her evin gelin olacak kızı kendine göre ağıtçısıdır.⁴²⁰

⁴¹⁹ K.k. 23.

⁴²⁰ Gelin olacak kızın babası için yaktığı bir ağıt şöyledir:
Babam, babam, babam,/Karşıda görülen çiftlikleri,

Bunun yanında ölen her erkeğin sağ olan eşi ya da anası ağıt yakmaktadır. Ölen kişinin genç olması veya trafik kazasında vefat etmiş olması yakılan ağıtların daha acıklı hale getirmektedir. Yörede kalıp olarak söylenen ağıt yoktur; her ölü için ayrı ayrı ağıt yakılmaktadır. Ağıtçı, yaktığı ağıtın ezgisini kendine göre belirlemektedir.⁴²¹

Hayvan otlatma esnasında çobanlar kaval, zurna, flüt gibi enstrümanlar çalmaktadır. Yörede bozlak, yol havası, uzun hava gibi ezgilere pek rastlanmadığından ezgileri bilinen, çevrede duyulan, bilindik türküler söylenmektedir.

Yörede *Boyabat Çiftetellisi*, *Cimdallı*, *Entere Aldım Kırkbeşe*, *Dereelerde Guşburnu*, *Gökçe ağaç Kilimi* gibi oyun havalarının olduğu söylenebilir. Burada Çiftetellinin *Merzifon Karşılaması*ndan alıntı gibi olduğunu belirtmekte yarar vardır. Sözlü oyun havaları çalgıların olmadığı zamanlarda tefle söylenirmiş. Bağlantı kısımlarında "Nayninniya nayninniya" veya "ninanay ninanay" gibi sözler söylenirmiş. Ölçüler ise genellikle 2/4, 4/4'lüktür. Entere Aldım Kırkbeşe türküsünde ise 9/8'lidir.⁴²²

Boyabat yöresinde çalgı çalma usta-çırak ilişkisi ile, okullarda müzik derslerinde öğrenilmektedir. Son yıllarda Boyabat Halk Eğitim Merkezi'nin açmış olduğu kurslarda da bu eğitim verilmektedir.

Yörede bağlama, saz gibi halk çalgısı yapan bir usta yoktur. Genellikle ilçe dışında üretilmiş olan çalgılar satın alınmaktadır. Ali Şahin geçmişte bu işin ustalarının varlığından bahsetmiştir.⁴²³

Hüseyin dayımın mı sandın idi./Sürü sürü koyunları,
Hüseyin dayımın mı sandın idin babam.
Dağa giden hayvanları, /Hepsi onun sandın mıydın babam.
Düştüm bir denize babam,
Yüzebilirsem yüzüne,
Yüzemezsem dibine babam. (K.k. 35)

⁴²¹ K.k. 23.

⁴²² K.k. 23.

⁴²³ K.k. 23.

2.2.10. Halk Spor ve Eğlenceleri

2.2.10.1. Çocuk Oyun ve Eğlenceleri

Oyun, "1. Vakit geçirmek, eğlenmek gibi maksatlarla yapılan ve maharet, hesap, dikkat ve rastlantıya dayanan şey. 2. Kumar. 3. Bir oyunun her bir bölümü. 4. Oyun tarzı. 5. Halk önünde eğlendirmek ve hoş vakit geçirmek maksadıyla gösterilen hüner. 6. Sahne temsili. 7. Musikiye ayak uydurarak yapılan hareketler, raks. 8. Maharet. 9. Şenlik. 10. Eğlence. 11. Hile, dolap, düzen."⁴²⁴ anlamlarında kullanılmaktadır.

*Tarihin ilk dönemlerinden bugüne kadar bütün insanlar benzer şekillerde oyun oynamışlar ve oynamaktadırlar. Oyun oynama, toplumun (çocuk-genç-yaşlı, kadın-erkek, idareci-tüccar, öğrenci-işsiz, zengin-fakir, köylü-kentli vb.) bütün kesimleri veya üyeleri tarafından zevk almak amacıyla gerçekleştirilen gönüllü bir etkinliktir."*⁴²⁵

Huizinga'ya göre, oyun kavramının üç önemli niteliği vardır: "Birincisi, oyun her şeyden önce isteğe bağlı, gönüllü bir eylemdir. İkinci niteliği, oyunun gerçek yaşam, günlük yaşamdan değişik oluşudur. Üçüncü niteliği ise günlük yaşamdan yer ve süre bakımından ayrılmasıdır."⁴²⁶

Oyun çocuğun her yönden gelişimine olumlu yönde etki etmektedir. Çocukların oynamalarına yasak getirmek, kısıtlama getirmek çocuğun gelişimine köstek olma anlamını taşır. Oyun; çocuğun sosyal,psikolojik, fizikî, dil, ve zeka gelişimlerine olumlu katkılar sunmaktadır.⁴²⁷

Halk spor ve eğlenceleri arasında çocuk oyunlarının ayrı bir önemi vardır. Boyabat yöresinde oynanan çocuk oyunları mevsimsel çeşitlilik göstermektedir. Bazı oyunlar kızlar, bazı oyunlar erkekler, bazı oyunlar da her iki cins tarafından birlikte oynanmaktadır.

⁴²⁴D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 870.

⁴²⁵Nebi Özdemir, *Türk Çocuk Oyunları*, 1.cilt; Ankara: Akçağ Yayınları, 2006, 21.

⁴²⁶Metin And, *Oyun ve Bugü Türk Kültüründe Oyun Kavramı*; İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, 2003, s. 28.

⁴²⁷Mevlüt Özhan, *Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü*; Ankara: Feryal Matbaası, 1997, s. 21-22.

2.2.10.2. Kış Mevsimi Oyunları

Kış mevsiminde çocuklar kar ve soğuk sebebiyle zamanlarının büyük bir bölümünü evlerinde geçirmektedirler. Bu durum onları evde oynayabilecekleri oyunlara yöneltmektedir. Evlerde oynanan başlıca oyunlar şunlardır: Beş Taş, Üç Taş, Yumurta Tokuşturma, Bicik, Yüzük Oyunu, Kulaktan Kulağa, Evcilik, Şaşırtmaca Oyunu, Sos, El Üstünde Kimin Eli, İsim Türetme, Deve-Cüce, Gece-Gündüz, Evet-Hayır.

Yukarıda belirtilen oyunların pek çoğu diğer yörelerde de bilinen ve oynanan oyunlar olduğu için burada bu oyunların hepsini tanıtmayacağız; yalnızca birkaçını anlatacağız:

Bicik

Bu oyun için en az iki kişi gereklidir. Oynayanlar ellerine on ikişer tane küçük taş alırlar. Onları havaya atıp ellerinin üstü ile kapmaya çalışırlar. En çok kapam elinin üstündeki taş kadar sayı kazanır.⁴²⁸

Yüzük Oyunu

Karma oynanan bir oyundur. On iki yarım ceviz ile oynanır. Cevizlerin içi oyulmuştur. Düz bir tepsiye altında mısır tanesi saklanacak biçimde düz kapatılır. Karşı oyuncu mısırı ilk hamlede bulursa saklama sırasını alır ve tepsiye dizerek yeniden saklar. Her buluşta puan yazılır. En az puan alan yenilir.⁴²⁹

2.2.10.3. İlkbahar-Yaz-Sonbahar Oyunları

İstop

Grup halinde açık alanlarda oynanan bir oyundur. Sayışmayla oyuna başlayacak oyuncu belirlenir. Seçilen oyuncu topu havaya fırlatır ve bir oyuncunun adını söyler. Adı söylenen oyuncu topu yere düşmeden tutmaya çalışır. Öteki oyuncular toptan uzağa kaçarlar. Oyuncu topu tuttuğunda *istop* der ve diğer

⁴²⁸ K.k. 17.

⁴²⁹ K.k. 54, 55.

oyuncular bulundukları yerde dururlar. Topu tutan oyuncu, onu diğer oyuncularından birine fırlatır. Vurursa vurduğu oyuncu, vuramazsa kendisi oyun dışı kalır.⁴³⁰

Dalye

Oyun, iki grup arasında karma olarak oynanır. Oyunun malzemesi bir top ve yassı taşlardır. Taşların sayısını oynayanlar belirler. Ortalama olarak yedi-sekiz taşla oynanır. Yassı taşlar üst üste dizilir. Atışı yapacak takımın bir oyuncusu eline topu alarak yaklaşık dört-beş metre uzaklıktan taşlara doğru yuvarlar. Amaç taşları yıkmaktır, elbette ne kadar az taş yıkarsa işleri de o kadar kolaylaşacaktır. Atış yapıp taşlar yıkılırsa oyun başlamıştır. Top karşı takımdadır, atışı yapanlar yıktıkları taşları üst üste tekrar dizmeye başlar. Oyun böyle devam eder.⁴³¹

Zimba

Genellikle kızlar tarafından oynanan bir oyundur. Bir kişi yere daire çizer. Daireyi çizen kişi, çizili dairenin içine girer, *zimba* der ve tek ayağı ile diğer arkadaşlarını yakalamaya çalışır. Yakalanan kişi çemberin içine girerek aynı şekilde oyunu devam ettirir.⁴³²

Simit

Erkekler tarafından oynanan bir oyundur. Bir kişi daire çizer ve çizili dairenin içine girer. Diğer arkadaşları da daireden bir kaç metre uzakta bekler. Çizili dairenin içerisindeki kişi hiç sesini kesmeden *simit* diye bağırarak arkadaşlarından birini yakalamaya çalışır. Eğer ebenin sesi kesilir ise tekrar çizili dairenin içine girerek ebe olur. Bir arkadaşını yakalar ise onun ardından yakalanan arkadaş ebe olur.⁴³³

On Bir Elli

Açık alanda, grup halinde ve karma olarak oynanan bir oyundur. En az dört kişi ile oynanır. Oyuncular birbirlerinin eline dokunarak saymaya başlarlar, on birinci oyuncu ebe olur. Ebe olan oyuncu gözlerini kapatır ve on bire kadar sayar. Bu esnada oyuncular ebeden uzaklaşmış olurlar. Ebe oyuncularından birini yakalamaya çalışır. Yakalanan kişi yakalayan arkadaşından olur ve diğer arkadaşlarını yakalamaya

⁴³⁰ K.k. 54.

⁴³¹ K.k. 55.

⁴³² K.k. 17.

⁴³³ K.k. 55.

alışırlar. Oyun bir kişi kalıncaya kadar devam eder. En sona kalan oyuncu, oyunu kazanmış olur.⁴³⁴

Don Ateş

Genellikle erkekler tarafından oynanır. Bir kişi arkadaşlarını yakalamaya çalışır. Kaanlar yakalanmamak için *don* der ve olduğu yerde donar. Sonra ebe kişi don diyene dokunur ve don diyen kişi oyuna tekrar devam eder.⁴³⁵

Uşlamba

Karma olarak ve en az iki kişi ile icra edilir. Yaş dallardan kesilen bir metre boyunda ağacın zıplatılması ile oynanır. Belli bir mesafede sınıra konan sopa ile zıplatılan dalın birbirine değmesi sonucu oyun devam eder. Yerdeki sopayı vuran kişi daima ciridi zıplatmaya devam eder. Vuramayan kişi diğer oyuncuyla yer değiştirir.⁴³⁶

Tura

Karma oynanan bu oyun ise en az dört kişi ile oynanır. Ağaca iki uç metre uzunluğunda ip bağlanır. Bir kişi ebe seçilir. Ebe bağlı ipten tutarak ipi elinden bırakmaz. Diğerleri ise ellerinde bulunan Yazmaları/yemenileri düğüm yaparak ebeye vurmaya çalışırlar. Ebe de onların vurduğu yazmayı kapmaya çalışır. Yazmayı kaptıran oyuncu ağaca bağlı olan ipten tutar ve ebe olur. İpi yakalayamayan oyuncu, diğer oyuncuları sırtına bindirerek onları ağacın etrafında dolaştırır.⁴³⁷

Tot Oyunu 1

Karma oynanan bir oyundur. En az uç kişi ile oynanır. Herkesin elinde bir buçuk metre boyunda sopa bulunur. Ortaya 25-30 cm. derinliğinde çukur açılır. Bir kişi ebe seçilir. Ebenin görevi ağacın kökünden yapılan yuvarlak yumruk biçiminde olan totu çukura kondurmamaktır. Diğer oyuncuların görevi totu çukura yerleştirmektir. Çukura totu bırakan ebenin sırtına binip çukur etrafında dolanır.

⁴³⁴ K.k. 54, 55.

⁴³⁵ K.k. 54.

⁴³⁶ K.k. 54.

⁴³⁷ K.k. 55.

Tot Oyunu 2

Genellikle erkek çocukları arasında oynanan, biraz sertlik ve güç gerektiren bir oyundur. Her oyuncu kendine yemek tabağı büyüklüğünde bir taş bulur. Sonra, irice bir muma benzeyen ve adına *tot* denilen bir taş, düz bir kaya üzerine dikilir. Buradan beş adım uzaklıktaki bir noktaya çizgi çekilir. Bütün oyuncular çizginin arkasından ellerindeki kaya parçası ile atış yaparak totu yıkmaya çalışırlar. Totu yıkmayı başaran oyuncu devrilme mesafesi ile dikilme mesafesi arasındaki uzaklığı ayağı ile ölçer. Bu ölçme işlemi esnasında, her ayağa bir kelime denk gelecek şekilde, şu sayısmaca söylenir:

Nal mih

Kayıt sayısı

40, 41, 42,43,44,45,46,47,48,49

Ne topuz

Yaman topuz

Yarım elma, bütün elma

Harul hurul

Çık da gel kurtul.

*Bu sayısmacayı önce tamamlayan oyuncu oyunu kazanır.*⁴³⁸

Tilki Tilki Saatin Kaç?

Bir çok kişiyle oynanır. Kişilerden biri ebe olarak seçilir ve ebeyle oyuncular arasına belirli bir mesafe konur. Oyuncular *tilki tilki saatin kaç?* derler. Tilki söylediği sayıya göre adım atar. Eğer tilki *kazan dibi* derse oyuncu başlangıç noktasına geçer. Adımları sırasında ebenin yanına en çabuk kim ulaşırsa o ebe olur ve oyun yeniden başlar.⁴³⁹

Eblem Sublem

Oyunculardan bir ebe seçilir ve ebeyle oyuncular arasına mesafe konulur. Ebenin arkası oyunculara dönüktür. Ebe *eblemsüblem sulu sulu bamya kaplumbağa*

⁴³⁸ K.k. 55.

⁴³⁹ K.k. 54.

diyene kadar oyuncular adım atar. Tekerleme bittikten sonra hemen ebe arkasını döner ve oyuncular oldukları yerde kımıldamadan kalırlar. Hareket eden ebenin yanına geçer. Ebe, arkası dönükken ona adımlarıyla ilk ulaşan *elma armut kel Mahmut* der ve kaçır. Ebe eğer birini yakalarsa o ebe olur, yakalayamazsa o kişinin ebeliği devam eder.⁴⁴⁰

Çöm Çöm Çömelek

Oyuncular *çöm çöm çömelek* der ve makas işareti, baş parmağı havada, baş parmağı yerde olmak üzere işaretler yaparlar. Aynı işaretle olan oyuncular ebe seçilir. Ebeler yere çömelerek el ele tutuşurlar. Sırayla diğer oyuncular ebelerin eli üstünden atlarlar. Atlarken ebeye dokunan "çöm çöm çömelek" yapar ve yeni ebeler seçilir.⁴⁴¹

Dokuz Aylık

Dokuz-on kişiyle oynanan bir oyundur. Oyuncular sırayla topu basket potasına atarlar. Sayıyı dokuzla ulaştıramamışlarsa, son oyuncu da topu potadan geçirirse sıra ilk oyuncuya tekrar gelir. Atamazsa son oyuncu potanın altına girer ve potanın altındaki oyuncu ilk oyuncu olur. Sayıyı dokuzla tamamlayan oyuncunun her attığı basket iki sayı sayılır ve sayısı dokuzla tamamlanan oyuncu oyun dışı kalır.⁴⁴²

Çatlak Patlak

Grup halinde açık ya da kapalı alanlarda oynanan bir oyundur. Oyuncular daire biçiminde yan yana sıralanırlar. Daha sonra ellerini açarlar. Sağ el üstte, sol el altta olacak şekilde birbirlerinin ellerini birleştirirler. Oyun başlayınca hep birlikte şu şarkıyı söylerler:

Çatlak patlak yusyuvarlak

Kremalı börek sütlü çörek

Çek dostum çek

Arabani buradan çek

⁴⁴⁰ K.k. 54.

⁴⁴¹ K.k. 55.

⁴⁴² K.k. 55.

Oyuncular şarkıyı söylerken birbirlerinin ellerine vururlar. Şarkının son kelimesi söylendiğinde eline vurulan oyuncu oyun dışı kalır. Aksi takdirde vuramayan oyuncu oyundan çıkar.⁴⁴³

2.2.11. Halk Meteorolojisi

Boyabat yöresinde; sonbahara *güz*, kışa *karakış*, ilkbahara *bahar* denilmektedir. Yazın çok sıcak olursa, bu sıcaklığa *Ağustos sıcağı* adı verilmektedir. Yağmurun yavaş yağışına *çise*, şiddetli yağışına ise *deli yağmuru* denir. Doluya *sepken*, ot kabartan, *ebetulguru* gibi adlar verilmektedir. Yazın harman zamanı esen rüzgâra *son rüzgârı* denilmektedir.⁴⁴⁴

Muratlı Köyü'nde en iyi hava tahmini yapan kişi Kör Nuri'dir. Eğer köyün tepelerinden serin rüzgâr esiyor ve güneşin önünde bulutlar varsa o gün yağmur yağacağı tahmin edilir. Yazın güneşin etrafında *harmanlama* denilen yuvarlak şekiller görülürse yağmur yağacağına inanılır. Havada simsiyah bulutlar varsa ve peş peşe gök gürlüyorsa dolu yağacağına işarettir. Köyün kadınları, dolu çok sürerse yağışın dinmesi amacıyla avluya sacayağı, maşa, zincir gibi demir maddeleri atarlar.⁴⁴⁵

Yıldızlar gökyüzünde sık olursa o gece ayaz olacak demektir.⁴⁴⁶ Kozkule Köyü'nde yıldızlar sık olursa ertesi gün yağmur yağacağına inanılır. Hayvan hareketlerine bakarak da hava tahmininde bulunulur. Şayet karıncalar sıra halinde, tabiri caizse ip gibi yürürlerse ertesi günü yağmur yağacak demektir. Kozkule Köyü'nde, köyün girişi olan doğu tarafında bulutlanma olursa yağmur yağacağına işarettir. Eğer yayla tarafından gelen sis, aniden geldiği yöne geri giderse kar yağacağına inanılır. Köyün üzerine kapkara bulutlar çökmüş ve rüzgâr poyrazdan esiyorsa dolu yağacağı tahmin edilir. Dolu yağarken evin önündeki kütüğe veya bir ağaca balta saplanırsa yıldırım düşmeyeceğine, düşse bile yıldırımı o baltanın çekeceğine dair inanış vardır.⁴⁴⁷

⁴⁴³ K.k. 54.

⁴⁴⁴ K.k. 1, 15, 16, 31,

⁴⁴⁵ K.k. 1.

⁴⁴⁶ K.k. 1.

⁴⁴⁷ K.k. 15, 16.

Meşe palamudunun yöredeki adı *pelüt/pelittir*. Yazın pelüt çok olursa o kış çok sert geçecek demektir. Kavak ağacı yapraklarını tepeden dökmeye başlarsa yükseklerle, aşağıdan dökmeye başlarsa köy içine kışın çok kar yağacağına dair inanış vardır. Eğer sonbaharda erken bir kar yağışı gerçekleşirse kış olmayacağı tahmin edilir.⁴⁴⁸ Baharın erken ya da geç gelmesi durumunda yazın sıcak veya normal geçeceğine inanılır. Bahar erken gelirse o yaz çok sıcak olacaktır. Eskiden güneş tutulması sırasında güneşin kurtulması için teneke çalınır, havaya silahla ateş edilmiştir.⁴⁴⁹ Günümüzde bu tür bir uygulamaya rastlanılmamaktadır.

2.2.12. Halk Takvimi

Boyabat yöresi haftanın günleri şu şekilde adlandırılmaktadır: Deri (Pazar), Bazar/Pazar (Pazartesi), Baziyertesi/Pazartesi (Salı), Çarşamba (Çarşamba), Perşembe (Perşembe), Cuma (Cuma), Cumiyertesi (Cumartesi). Bekir Başoğlu, *deri* günü ile ilgili halk arasındaki söylentileri şu şekilde açıklamaktadır:

"1. Boyabat Kalesi'ne bir baskın yapılmış, çarpışmada saldırganlar yenilmiş, yakalananların derileri yüzülerek kale surlarına ve burçlarına asılmıştır. Deri asma olayı Pazar Günü olduğu için bu güne deri denilmiştir.

2. Boyabat pazarı, Pazartesi günü kurulduğu için kasaplar hayvanları pazar günü keserler ve derilerini de kurutmak için kalenin surlarına asarlarmış (Halkın o dönemde kalede yaşadığı düşünülmelidir.) Derilerin asıldığı Pazar Gününe halk da "deri" demiştir.

3. Pazar, Pazartesi Günleri kurulduğu için uzak köyler kasabaya Pazar gününden gelir, kaleye girerlermiş. Bu nedenle *girilen gün* ya da *giregün* sözcüğü deriye çevrilmiştir, böylece Pazar'a *deri* denmiştir."⁴⁵⁰

Pazartesi gününe "Pazar" denilmesinin nedeni Boyabat'ta kurulan büyük pazarın bugüne rastlamasındandır.⁴⁵¹ Gün adlarında görüldüğü üzere eskiden "Salı"

⁴⁴⁸ K.k. 1, 15, 16.

⁴⁴⁹ K.k. 1, 15, 16, 29, 53.

⁴⁵⁰ Bekir Başoğlu, "Hafta Günlerinin Adları"; *Türk Folkloru Dergisi*, S. 14, 1980, s. 8.

⁴⁵¹ K.k. 12.

kullanılmazdı. *Baziyertesi* ve *cumiyertesi* yöresel söyleyiş özelliğinden değişikliğe uğramıştır.

Hıdrellez, tüm Türkiye’de olduğu gibi Boyabat’ta da 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdrellez gününe yörede *gündönümü* denilmektedir.⁴⁵² Sabaha *kuşluk vakti*, akşama *gün batımı* adı verilir.⁴⁵³ Eskiden saat olmadığı zamanlarda günün bölümleri güneşe bakılarak tahmin edilirdi. Toprağa çakılan bir çubuk yardımıyla günün zamanları tespit edilirdi. Gölgenin en kısa olduğu an öğle vaktidir.⁴⁵⁴

Çocukların doğum tarihlerine verilen adlar köy yaşantısıyla yakından ilgilidir. Orak zamanı doğan kişinin doğum tarihi temmuz-ağustos aylarıdır. Güzün doğan ise muhtemelen eylül ya da ekim ayında doğmuş demektir.⁴⁵⁵

Yörede Ocak’a *Cemaz-i Evvel*, Şubat’a *Cemaz-i Âhir* ve *Güçük*, Mart’a *Dert Ayı* denilmektedir.⁴⁵⁶

2.2.13. Halk Matematiği

“Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişlerinde, her türlü değiş-tirme işlemlerinde vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına *halk matematiği* denir.”⁴⁵⁷

Yöre halkının, resmî ölçü birimlerinin yanında, kendi bildikleri ölçü ve hesaplamaları kullandıkları bilinmektedir. Özellikle köylerde yaptığımız araştırmalarda nadir de olsa bu tür geleneksel ölçü birimlerine rastladık. Kullanılan bu ölçü birimlerine şu örnekler verilebilir: 1 kg 250g’ın karşılığı *okka/kara okkadır*. 8 kg bir *ölçektir*. 1 *mut* 32 ölçek; yani 256 kg karşılığıdır. 1 ölçeğin dörtte birine *nû* denir. 1 *dönüm* her tarafı kırk adımlık dörtgen alandır. 1 *evlek*, dönümün dörtte biridir.⁴⁵⁸

⁴⁵² K.k. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 17, 18, 19, 24, 34, 50.

⁴⁵³ K.k.1, 7.

⁴⁵⁴ K.k. 1, 7, 34.

⁴⁵⁵ K.k. 1, 2, 7.

⁴⁵⁶ K.k. 1.

⁴⁵⁷ Artun, *Türk Halkbilimi*, s.221.

⁴⁵⁸ K.k. 1, 5, 15, 16, 35, 36, 42.

Mesafeler özellikle tarlalar ayak ya da adımla hesaplanırdı. Bir kulaç yaklaşık 80 cm'dir. Kesilen kavak ağacının boyunu ölçmek için balta sapı kullanılırdı. Bir balta sapı yaklaşık 85-90 cm arasındadır. Az olan miktarlar için *bıdımucuk* ifadesi kullanılır.⁴⁵⁹

2.2.14. Halk Botaniği

Hardal otu, kekik otu, sarmaşık otu, yavşan, dil karartan otu vb. ot çeşitleri yörede görülmektedir. Eskiden Boyabat'ın bazı köylerinde halk arasında *civa otu* olarak bilinen bir ot çeşidi evlerin duvarlarına asılarak süs eşyası olarak kullanılırdı.⁴⁶⁰

Elmaya *acuk*, armudun küçüğüne *çerdük/çördük*, kızılıcığa *kiren* adı verilmektedir.⁴⁶¹ Yörede yetişen erik çeşitleri şunlardır: Can eriği, karac/karaca erik, hoban eriği.⁴⁶² Yörede *kış armudu*, *er armudu* gibi armut çeşitleri mevcuttur.

En makbul orman ağaçları *çam*, *kökmar*, *kayın*, *meşe*, *karaağaç*, *ardıç*'tır. En kıymetsiz ağaç ise *endürek/kızılağaç*'tır.⁴⁶³ Eğlence köyünde *kızın iyisi Ayşe*, *odunun iyisi meşe*, sözü meşhurdur.⁴⁶⁴ Erik ağacından zurna, ceviz ağacından sandık, mobilya gibi eşyalar yapılmaktadır.⁴⁶⁵

2.2.15. Halk Zoolojisi

Boyabat yöresinde en çok küçükbaş hayvan olarak koyun ve keçi; büyükbaş hayvan olarak ise inek, manda/kömüş/camız yetiştirilir.⁴⁶⁶

Yörede eşeğin yavrusuna *kırı/kırık* denilmektedir. Atın dişisine *kısrak*, erkeğine *beygir* adı verilir. Koyunun bir yıllık olmuş yavrusuna *şişek*, keçininkine ise

⁴⁵⁹ K.k. 1, 15, 16.

⁴⁶⁰ K.k. 1.

⁴⁶¹ K.k. 1, 2, 3, 7, 9, 34.

⁴⁶² K.k. 1, 3, 4, 5, 35, 38, 40, 43.

⁴⁶³ K.k. 1, 5, 40.

⁴⁶⁴ K.k. 3, 4.

⁴⁶⁵ K.k. 1, 16, 40, 53.

⁴⁶⁶ K.k. 1.

çepik denir. Serçeye *köy kuşu*, ibibiğe *samanlık kuşu* adı verilmektedir. Domuzun yavrusuna *potuk*, tavşaninkine ise *göcen* denir.⁴⁶⁷

Yılan, tarla farelerini toplayarak tarlalara zarar verilmesini engeller. Peygamber kuşu olarak bilinen güvercin kesinlikle öldürülmez, öldürüldüğünde günah sayılacağına dair inanış vardır. Kekliğin vurulması sevaptır. Leyleklerin bir yıl ömrü olduğu düşüncesiyle onların öldürülmesi doğru değildir.⁴⁶⁸

2.2.16. Halk Ekonomisi

Boyabat yöresinde çeltik, arpa, buğday, mısır, şeker pancarı, yulaf, fiğ, çavdar, mercimek, nohut gibi tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Tarlalar iki yılda bir nadasa bırakılır. Dinlenen toprak iki defa sürülür. Bu ikileme işleminin yöredeki adı *ferktir*. Ferk, hıdrellezden 21 hazirana kadar olan süreyi kapsar. Ağustosta toprağa herhangi bir işlemde bulunulmaz. Aksi durumda toprağın hastalanacağına dair inanış vardır.⁴⁶⁹

Eskiden toprak karasaban adı verilen tarım aracıyla sürülürdü. Daha sonra bu işlem öküz ya da kömüş koşularak yapılmaya başlandı. Öküz pulluklarından sonra traktörlerin ülke geneline yayılmasıyla birlikte tarlaların sürülmesi daha modern hale geldi.⁴⁷⁰

Tarla ekimi sırasında özel bir tören yapılmaz; yalnız bu işleme başlarken ürünün bereketli olması için besmele çekilir. “Ben ekerim deli deli /Allah versin dolu dolu” sözüyle ekime başlanır.⁴⁷¹ Geçmişte topraktan daha iyi ve bol ürün alabilmek amacıyla hayvan gübresi -koyun, keçi vb.- kullanılırdı. Hayvan gübresi kullanıldığı dönemlerde alınan ürünlerin lezzeti, fenni gübrelerin kullanıldığı ürünlere göre çok daha lezzetliydi.⁴⁷²

Eskiden tarladaki ürünün ottan kurtulması için kadınlar elle bunları temizlerdi. Bu işleme *ot alma* ya da *ot toplama* denilmektedir. Ot alma işi esnasında

⁴⁶⁷ K.k. 1, 2, 7.

⁴⁶⁸ K.k.1.

⁴⁶⁹ K.k. 1, 3, 7, 53.

⁴⁷⁰ K.k. 1, 16.

⁴⁷¹ K.k. 1.

⁴⁷² K.k. 1,5, 15, 16, 53.

kadınlar karşılıklı olarak maniler söylerlerdi. Günümüzde ise fenni olarak üretilen ilaçların kullanılmaya başlanmasıyla birlikte ot alma ve bu esnada icra edilen mani söyleme geleneği de yok olmuştur.⁴⁷³

Tarım ürünlerinin olgunlaşması ürünün -örneğin buğdayın- sararmasından anlaşılır. Yörede ağırlıklı olarak yetiştirilen çeltiğin olgunlaştığı ise baş tarafının yani kellenin toprağı dönmesiyle anlaşılır.⁴⁷⁴

Eskiden hasat, orak ve tırpan gibi tarım aletleriyle yapılırken günümüzde ise bu iş için biçerdöverler kullanılmaktadır.⁴⁷⁵ Teknolojik gelişmeler neticesinde görülen tarım aletlerindeki değişim halk kültürü unsurlarının da kaybolmasına sebep olmuştur. Hasat zamanında özellikle kadınların söyledikleri mani ve türküler, biçerdöverlerin tarlalardaki yerini almasıyla birlikte son bulmuştur.

Orak ya da tırpanla biçilen ekinler tarlaların ortasına kısım kısım bırakılır. Buna yörede *tepecik* veya *deste* denir. Tarladan toplanan tepecikler/desteler harman yerine traktörlerle getirilir. Eskiden bu iş kağı arabalarıyla yapılırdı. Burada bir araya getirilen tepecikler/desteler üst üste yığılır. Bunun adı da *yığındır*. Harmanda öküzlere bağlanan *döğen/döven* yardımıyla ekin saplarından ayrılır. Dirgenle birlikte saplar birkaç kez aktarılır. Sabah erken saatte başlayan harman işi akşama kadar sürer. Samanından ayrılmış buğdaya *çeş* denir.⁴⁷⁶

Eskiden öküzlerle yapılan bu işlem şimdi biçerdöverlerle yapılmaktadır. Ekinden ayrılan saman balyalar haline getirilerek hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir. Ekinler özel olarak hazırlanmış olan çuvallarla evlerin *ambarlarında/herkillerinde* saklanmaktadır. Ambarların üç gözü vardır. Birincisi *sergen gözüdür*. Burada mısır, fasulye gibi az olan ürünler saklanır. İkinci ve üçüncü bölümler daha geniştir. Buralara arpa ya da buğday gibi ürünler konulmaktadır.⁴⁷⁷

Yörede hasat şenliği adı altında herhangi bir kutlama yapılmaz. Ancak çok eski bir mazisi olan Boyabat Panayırı bu başlık altında değerlendirilebilir.

⁴⁷³ K.k. 2, 3, 4, 7, 34.

⁴⁷⁴ K.k. 1, 15, 16, 53.

⁴⁷⁵ K.k. 1, 16.

⁴⁷⁶ K.k. 1, 15, 16, 40, 41, 53.

⁴⁷⁷ K.k. 1.

Eskiden ürünler kağıt arabalarına yüklenerek değirmenlere getirilirdi. Burada un haline getirilen ürünler yine çuvalanarak geri dönülürdü. Modern taşımacılığa geçmeden önce tarımda taşıma aracı olarak kağıt, at ve eşekler kullanılırdı.⁴⁷⁸

Ürünün bereketli olması için tarlayı ekerken, sularken ve ürünü hasat ederken besmele çekilmelidir. Ayrıca elde edilen ürünün zekâtını vermek de ürünün bereketini artırır.⁴⁷⁹

2.2.17 Halk Veterinerliği

Boyabat ve köylerinde halk veterineri diyebileceğimiz kişiler pek yoktu. Ancak civar köylerde kırık-çıkık işleri ile ilgilenen kişiler hayvan hastalıklarına da bakarlardı. Bu kişilere *kırıkçı* ya da *baytar* denilmektedir. Yörede bilinen belli başlı hayvan hastalıkları ve bunlara ait halk tedavi yöntemleri şunlardır:

Şap/Şab

Yöredeki hayvanlarda, belli dönemlerde *şap* adı verilen bir tür bulaşıcı hastalık görülür. Bu hastalığın tedavisi için hayvan bataklık veya çamurlu bir yerden geçirilerek tırnaklarının çamurlanması sağlanır. Kuruyan çamur ılık su ile yıkanarak temizlenir. Çamurda yürütmeden başka yanmış motor yağı da hayvanın tırnaklarının arasına sürülerek hayvan tedavi edilmeye çalışılırdı.⁴⁸⁰

Kırık

Hayvanın ayağı kırıldığında kırık olan bölgeye *karasakız* yapıştırılırdı. Ardıç ağacından elde edilen bu sakız önce bir kabın içinde eritilirdi. Daha sonra bezin içine konularak yaralı bölgeye bastırılır, ayağın her iki yanına destek olması amacıyla tahta parçası yerleştirilirdi.⁴⁸¹

Kozkule Köyü'nde hayvanın kırılan ayağı için bir karışım hazırlanır. Üç yumurta un ile karıştırılarak hamur haline getirilir. Kıvamını bulan hamur kırık olan

⁴⁷⁸ K.k. 1, 3, 7, 15, 16, 34, 53.

⁴⁷⁹ K.k. 1.

⁴⁸⁰ K.k. 1, 2, 3, 16, 53.

⁴⁸¹ K.k. 1, 16.

bölgeye konur. Etrafı tahta parçalarıyla kapatılır ve bir bezle sarılır. Hayvanın ayağı on beş gün içinde iyileşir.⁴⁸²

Şişkinlik

Genellikle ilkbaharda hayvanların ahırdan çıktıkları günde *ot tutması* denilen bir hastalık görülür. Bu hastalığın belirtisi hayvanın karnının şişmesidir. Ayrıca hayvan titremeye başlar. Bu durumda otun zehrinin alınması için hayvana sarımsaklı yoğurt yedirilir. Tüm bunlara rağmen hayvan rahatlayamazsa karnına şiş ya da bıçak sokularak zehirli gazın dışarı çıkması sağlanır.⁴⁸³

Hayvanın karnı şiştiği zaman kuyruğunu ya da kulağını yararak (keserek) kan akıtılır.⁴⁸⁴ Sarımsak yedirip çiğ süt içerilir. Hayvanın sırtına kaynatılmış arpa lapasını sarmak da şişkinliğin giderilmesini sağlar.⁴⁸⁵

Hayvanın arkasından bağırsakları harekete geçirmek için bir hortum yardımıyla sabunlu su konulması da kabızlığın giderilmesinde etkili yöntemdir. Şişkinliği gidermek için bir diğer yol da hayvanın koşturulmasıdır. Hayvan, dışkısını yapınca rahatlar ve tedavi olmuş olur.⁴⁸⁶

Çon

Özellikle kış döneminde üşüyen hayvan *çon* denilen bir hastalığa yakalanır. Bu hastalığın belirtisi hayvanın titremesi ile anlaşılır. Ayrıca hayvanın bel kısmındaki etler çekilir, kemikleri iyice ortaya çıkar ve kamburumsu bir hal alır. Bu hastalığın tedavisi için hayvanın kuyruğu kesilerek kan akıtılır. Daha sonra kesilen yere tuz sürülür. Kamburlaşan hayvanın sırtı sıvazlanarak düzeltilmeye çalışılır.⁴⁸⁷

Dönmece

Genellikle koyunlarda görülen bir hastalık türüdür. Dönmece olan hayvan sürekli kendi etrafında döner. Bu hastalık türüne yörede *beyin hastalığı* da

⁴⁸² K.k. 16.

⁴⁸³ K.k. 1, 10, 16, 53.

⁴⁸⁴ K.k. 16.

⁴⁸⁵ K.k. 10.

⁴⁸⁶ K.k. 1.

⁴⁸⁷ K.k. 1, 10, 16.

denilmektedir. Bu hastalığın tedavisi yoktur. Hayvan dönmece olmuşsa hemen kesilir.⁴⁸⁸

Uyuz

Kozkule Köyü'nde hayvan uyuz olmuşsa köyün sırt tarafında yer alan büyük bir kayanın altından geçirilir. Yine bu kayanın yakınlarında bulunan ve şifa verdiğiğine inanılan sudan içirilir. Böylelikle hayvanın iyi olacağına inanılır.⁴⁸⁹

Dini Yollarla Hayvan Tedavisi

Hasta olan hayvan gerekli tedaviler sonucu iyileşmemişse, okunmuş tuz ya da kepek, hayvanın yemiyle karıştırılarak yedirilir. Ayrıca artan tuz sulandırılarak hasta hayvanın sırtına, beline, kafasına ve ayaklarına sürülür.⁴⁹⁰ Hayvanların nazardan korunması amacıyla boynuna ya da boynuzlarının arasına mavi boncuk takılır.⁴⁹¹

Hayvanların Doğumu

Doğumu başlayan hayvanın arka ayakları yana doğru açılır. Yavrunun ayakları gelmişse elle ya da bir urgan yardımıyla yavru dışarı çekilir. Hayvan, doğum yaptıktan sonra annenin yavrusuna ısınması için buzağıya tuz sürülür. Bunun yapılmasındaki amaç, doğum yapan hayvanın yavrusunun kokusunu alması, yavruya yabancılık çekmemesi ve onu emzirmesi içindir.⁴⁹²

Doğum yaptıktan sonra ineğin memesinden gelen ilk sütün adı *ağuz*dur. Ağuz alındıktan sonra ev halkı yediği gibi komşulara da dağıtılır. Bunu yapmadaki amaç hem komşuluk ilişkilerini geliştirmek hem de hayvanın doğum yaptığını çevreye duyurmaktır.⁴⁹³

Hayvan kuduz veya şarbon hastalığına yakalanmışsa tedavisinden ümit kesilerek öldürülmektedir. Bu hayvanların eti yenmez. Bunların leşleri köyden uzak yerlere götürülerek toprağa gömülür.⁴⁹⁴ Eskiden hayvanların tedavisi için yakın

⁴⁸⁸ K.k. 16.

⁴⁸⁹ K.k. 16.

⁴⁹⁰ K.k. 1, 10, 16.

⁴⁹¹ K.k. 1, 2, 3, 4, 10, 15, 16, 31, 35, 36, 38, 43, 44.

⁴⁹² K.k. 1, 10, 16, 53.

⁴⁹³ K.k. 1, 7, 16, 53.

⁴⁹⁴ K.k. 1.

köylerdeki baytarlar getirilirdi. Günümüzde ise Boyabat ilçe merkezinde görev yapan veterinerler getirilerek hayvanın tedavisi yaptırılmaktadır.

Hayvan hastalıklarını tedavi eden kişiler aynı zamanda bunların nallanması işini de gerçekleştirmektedirler. Nallanacak hayvanın ayağı dizinden geriye doğru kıvrılır. Nal çakılacak bölge bıçak ya da çakı ile temizlenir. Hayvanın canını acıtmayacak biçimde nallama işlemi gerçekleştirilir. Eğer çakılan mih/çivi hayvanın etine gelmişse hayvan tepinmeye başlar. Nallamadan sonra hayvanda bir topallama görülürse mihlar sökülür; nallama işlemi yenilenir.⁴⁹⁵

Boyabat yöresinde hayvanların kırılması yazın ve güzün olmak üzere yılda iki kez yapılır. Yazın kesilen yünlere *yapoğ/yapağı*, güzün kesilen yünlere *güz yünü* denilmektedir. Koyun ve keçinin kırılma zamanı haziran ve temmuz aylarıdır. Yıkanmayan hayvanların yünü kırıldıktan sonra açılmaz. Bu nedenle hayvanlar önce güzelce yıkanır. Daha sonra yöresel adı *gırlık* olan koyun kırma makası ile hayvanlar ağılda kırılır.⁴⁹⁶

Hayvanlardan elde edilen yünler evlerde yatak, yorgan ya da yastık olarak kullanılır. İhtiyaç fazlası olan yünler, Boyabat ilçe merkezinde bulunan yün tüccarlarına satılmaktadır.

2.3. Halk Edebiyatı Ürünleri

2.3.1. Halk Dilinin Genel Özellikleri

Boyabat ağzı, genel itibarıyla Orta Anadolu ağız özelliklerini yansıtmaktadır. Çevre il ve ilçelerin ağızları ile paralelliği olduğu gibi, farklı yönleri de vardır. Boyabat yöresi geçmişten günümüze ağız özelliklerini korumuş bir yöredir.

Boyabat ağzında *nazal n* kullanımı oldukça yaygındır. Anadolu'nun birçok yöresinde görülen bu kullanım *n* ve *g* seslerinin karışımı bir sestir. Bu ses dilin arka kısmının damağın arka tarafına değdirilmesi ve dilin ön dişleri dokunmasıyla çıkan bir sestir. Nazal n'nin kullanımına bir kaç örnek verelim:

vurdu(ng) mu? do(ng)dum ne yapıyo(ng)? A(ng)şa (Ayşe) gibi.

⁴⁹⁵ K.k. 1, 16.

⁴⁹⁶ K.k. 15, 53.

Zaman eklerinin kullanımında son seslerde değişiklik meydana gelir:

yapıyorum yerine *yapıyon* *kaçıyor* yerine *kaçıyo*"

yapacağım yerine *yapacan* *açacağız* yerine *açacaz* gibi.

Bazı kelimelerde ses değişimleri görölmektedir. Yöre ağzında kelime başında ve ortasında görölen *k* sesinin *g'* ye, *t* sesinin *d'* ye dönüştürölerek kullanıldığı görölür:

dane (tane) *darak* (tarak) *geçi* (keçi)
depelemek (tepelemek) *gomşu* (komşu) *Çangırı* (Çankırı)gibi.

Bazı kelimeler kısaltılarak söylenir:

Âmet (Ahmet) *İbrâm* (İbrahim) *abu*(abla)
tükan (dükkan) *vidi* (verdi) *hadi* (haydi)

Bazı kelimeler ses değişmesi sonucu farklı biçimlerde söylenir:

zebze (sebze) *durgutmak* (durdurmak) *buzo/buzoğ* (buzağı)
gırbo/gırboğ (kurbağa) *pavruka* (fabrika) *yasduk* (yastık)

Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de kelime başında ses türemeleri görölür:

Iramazan (Ramazan) *ilazım* (lazım) *ilimon* (limon)
İrecep (Recep) *ireçel* (reçel) *örüsgar* (rüzgar)

Tezlik filli olan *-iver*, *-ivi* şeklinde söylenmektedir:

gidivi (gidiver) *gelivi* (geliver) *atvi* (ativer)
yapıvi (yapıver) *bakıvi* (bakıver) *goşuvi* (koşuver)

2.3.2. Adlar ve Lâkaplar

Bir kişiye ad verilirken toplumun değer yargıları ve dinî düşünceler ön planda tutulmaktadır. Dünyanın neresinde olursa olsun çocuklara ad verilirken saygı duyulan ve önem verilen kişi veya varlıklara ait adlar göz önünde bulundurulmaktadır. Peygamber ve dört halife adlarının tercih edilmesi bu durumu

desteklemektedir. Ayrıca Hz. Muhammet'in *Kıyamet gününde siz kendi adınızla ve babanızın adıyla çağrılacaksınız; dünyada güzel ad intihap ediniz*⁴⁹⁷, mealindeki hadisi, anne babaların çocuklarına ad verirken düşündükleri bir diğer önemli husustur. Resmî nüfus kayıtlarında da görüleceği üzere, din kaynaklı adların kullanılması Anadolu'nun hemen her bölgesinde geleneğin devam ettirildiğinin açık bir göstergesidir.⁴⁹⁸ Resmî istatistiklere göre dinî kaynaklı adlardan en çok kullanılanlar şunlardır: Fatma, Ayşe, Emine, Hatice, Zeynep, Mehmet, Mustafa, Ahmet, Ali ve Hüseyin.

İlhan Başgöz, *İnsan Adları ve Toplum* adlı yazısında toplumun kültürel değişimleri ve köyden kente yaşanan göç neticesinde ad vermede değişim yaşandığını gözler önüne sermiştir. Bu insanların çocuklarına ad verirken atalarının ya da akrabalarının adlarından yana tercih kullandıklarından bahsetmektedir.⁴⁹⁹

Celaleddin Çelik, değişen toplum yapısı ile beraber halkbilim çalışmalarının önemli konularından biri olan adlar ve ad verme geleneği ile ilgili şu şekilde tespitlerde bulunmaktadır:

*Toplumların önemli kültürel değerleri arasında yer alan ad vermede inançlar, adetler ve gelenekler belirleyicidir. Ancak dönüşmekte olan geleneksel yapı isim seçme eğilimlerinde de kendini göstermektedir. Geleneksel toplumlarda isimler, cemaati ve cemaatin kültürünü yaşatmaya yönelik bir değer iken, modern toplumsal yapıda isimler bireysel tercihlerin konusu ve bireyselliğin göstergesi haline gelmektedir. Geleneksel kabulde kişiyi geçmişe bağlayan, kökenle irtibatı kuran sembolik kodlar olarak isimlerin, kişilerin geleceğine ilişkin mesaj ve temenniler içeren özel anlamlar taşıması ve kişilerin isimlerine atfedilmiş tarihsel, kültürel, dini anlamlarla özdeşleşmesi beklenirken, modern dünyada isimler bu tür misyonlardan uzak tutulmaktadır.*⁵⁰⁰

Ad verme konusunda uygulanmakta olan pratiklerde halk kültürü etkisini görmek mümkündür. Ad verilirken inanç unsurlarının, toplumsal değerlerin ve tarihe mal olmuş kişilerin adlarının konulması bunu açıkça göstermektedir. Türk halkı ad verirken rastgele adlar vermez; belli normlara uyar.

Boyabat halkının dinî değerlere önem verdiğini ve İslam büyüklerinin adlarını çocuklarına vererek bu hassasiyeti gösterdiği söylenilebilir. Son zamanlarda

⁴⁹⁷ Buharî, 12, s.158- 159.

⁴⁹⁸ bkz. www.nvi.gov.tr/Hizmetler/İstatistikler.İsimİstatistikleri.html

⁴⁹⁹ İlhan Başgöz, "İnsan Adları ve Toplum"; *Türk Dili*, S. 294, 1976, s. 164-170.

⁵⁰⁰ Aynur Köse, "Değişimin Gölgesindeki Gelenek: Popüler Diziler ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü"; *Millî Folklor Dergisi*, 101, 2014, s. 294.

dinî kaynaklı adların yanında popüler/moda adların da verildiği açık bir şekilde görülmektedir.⁵⁰¹ Boyabat yöresinde geleneksel ad verme âdeti, aile büyükleri tarafından belirlenen bir ismin doğumdan sonra çocuğun sol kulağına kamet, sağ kulağına ezan okunmasından sonra çocuğa verilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Çocuğun doğumda aldığı adın yanında genellikle ikinci bir ad daha verilir. Buna göbek adı denir.

Boyabat ve köylerinde şahıs adları ile ilgili yaptığımız çalışmaya göre en çok tercih edilen erkek ve kadın adlarının tasnifi şöyledir: Erkek adı olarak; Mustafa 30, Mehmet 29, Murat, 26, Ali 19, Ahmet 18, Hüseyin 16, İbrahim 15, Fatih 12, İsmail 10, Süleyman 10. Kadın adı olarak; Fatma 19, Ayşe/Ayşegül 17, Zeynep 16, Rukiye 13, Sibel 12.

Boyabat ilçe merkezinde olsun veya köylerinde olsun çoğu ailenin irtibatlı olduğu sülaleyi ifade eden bir lakabı/unvanı vardır. Bunların; geçmişte yaşanan bir olaydan, çalıştığı işle ilgili olarak, Boyabat'a nereden geldiği ya da sülalenin belirgin bir özelliğini yansıtmış olmasından verilmiş olabileceği muhtemeldir. Şamlılar, Şişekler, Oruçoğlu, Sütçüoğulları, Tavukçuoğulları, Danacılar, Küçükbaşlar, İmamoğlu, Telloğlar, Karakuzular, Çörtüler, Menekşeoğulları, Elmacıoğulları, Koyunoğulları, Kozanoğulları ve Katırcıoğulları Boyabat'ın tanınmış ve köklü ailelerinden birkaçıdır.

Boyabat yöresinde lakaplarıyla bilinen/anılan kişilere birkaç örnek verelim: Göçmen Hamdi, Gayış Ali, Ecel Ömer, Gavur Ali, Arifanın Hakkı, Yörüklü Sadık, Dana Yavuz, Yirmibeşin Tefik, Gözümlü Mustafa, Kolsuz Teğmen, Kulaksız Mustafa, Şeytan Abdullah, Horoz Hakkı, Sertağanın Osman, Güllü Ömer'in Muammer, Sarı Osman, Gara Fakırın Recep, Galatalının Ömer, Yafyaf İlyas, İrbatinin Kel Lütvan, Keçi Satılmış, Lastik Osman, Gurbetin Bekir, Onbinliğin Bekir, Köçeğin Satı, Gogoğun Ömer, İngiliz Osman, Kürt Hasan, Hacı Doruğun Hasan, Angun Osman, Hoppur Memet, Gırboğ Memet, Kel Ali, Kör Ömer, Sağır Hakkı, Al Ahmet, Urubun Ali, Vapurun Ömer, Küt Macit, Şoför Sabri, Güdük Ali, Hatıbın Kazım, Gölbezin Hasan, Gamalı Ali, Darik Hüseyin, Babili, Ötürüğün

⁵⁰¹ K.k. 17, 24.

Hulusi, Kiskayanın Nuri, Kılçksızın Turan, Gabak Vahit, Şibinin Emine, Pantili, Cüldek Hasan.

2.3.3. Atasözleri ve Deyimler

2.3.3.1. Atasözleri

Acemi nalbant işini Kürt eşeğinde öğrenir.

Adam işinden, kadın döşeğinden belli olur.

Adım Reşit, sen söyle sen işit.

Altın eşiklinin gümüş eşikliye işi düşer.

Ar eden kar edemez.

Azan belasını bulur.

At kaçtı, torba düştü.

Bir koltuğa iki karpuz sığmaz.

Boktur kokar, soydur çeker.

Cahil dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.

Çiğ demir dövmekle uzamaz.

Kavağın da boyu var, ama içinde özü yok.

Kocamış öküzle çift sürülmez.

Kötü kabağın çekirdeği çok olur.

Köylü danadan biçikten; şehirli bir'den buçuktan zengin olur.

Odunun hası meşe, avradın hası Ayşe.

Olacakla öleceğe çare bulunmaz.

Osuruklu kancıktan kurt basan köpek çıkmaz.

Ölmüş eşek kurttan korkmaz(mış).

Tırnağın varsa başını kaşı.

Yalnız öküz çifte koşulmaz.

Yolda kalmış arabayı koca öküz çeker.

2.3.3.2. Deyimler

Acuğunu çıkarmak

Ağzının yokuyla köpek doymak

Ark altından tarla bağışlamak

Bacakları kopmak

Dağgununa⁵⁰² yapmamak

Davul bizim boynumuzda, tokmak başkasının elinde

Dayımın dayısı, çarığının kıyısı

Dünya yıkılsa umurunda olmamak

Elini haydar budamak

Evli evine köylü köyüne

Garayas garabas⁵⁰³ oturmak

Gavsası daralmak

Gırtlığına kadar borca batmak

Hemütlü köpeği gibi baş aşağı yatmak

Kellesi ciğeri on para etmemek

Konuştunun hükmü olmamak

Köpek çenesi yemiş gibi

Topal Abid'in kör kazı gibi yutmak

Topukları kaba etlerine değmek

Zeyni/Zihni karışmak

⁵⁰² Taun (veba) hastalığının halk arasındaki söyleniş biçimidir.

⁵⁰³ Üzüntüden kaynaklanan küskünlük hali. K.k. 17.

2.3.4. Bilmeceler ve Tekerlemeler

2.3.4.1. Bilmeceler⁵⁰⁴

2.3.4.1.1. Tabiat ve Tabiat Olayları İle İlgili Bilmeceler

1

Ağız vardır konuşmaz,

Yatağı vardır uyumaz . (Akarsu)⁵⁰⁵

2

Gökte açık pencere

Kalaylı bir tencere (Ay)⁵⁰⁶

3

Bir tarlada iki tavuk

Biri sıcak bir soğuk (Ay-Güneş)⁵⁰⁷

4

Elsiz ayaksız,

Çıkar merdivensiz. (Duman)⁵⁰⁸

5

Mavi atlas

Arşın yetmez;

Makas kesmez,

Terzi biçmez. (Gökyüzü)⁵⁰⁹

⁵⁰⁴ Bilmecelerin tasnifi, Şükrü Elçin'in "Halk Edebiyatına Giriş" adlı kitabındaki tasnife göre yapılmıştır.

⁵⁰⁵ K.k. 17.

⁵⁰⁶ K.k. 17.

⁵⁰⁷ K.k. 7.

⁵⁰⁸ K.k. 3.

⁵⁰⁹ K.k. 50.

5

Gökte uçar kanadı yok

Şekere benzer tadı yok.

(Kar)⁵¹⁰

6

Ninemin etekleri,

Süpürür sokakları.

(Rüzgar)⁵¹¹

2.3.4.1.2. Bitkilerle İlgili Bilmeceleler

1

Ağız var, dili yok.

Canı var, kanı yok

(Ağaç)⁵¹²

2

Ufacık sandık

İçine un bastık

(İğde)⁵¹³

3

Aldır abası,

Yeşildir cübbesi.

(Kiraz)⁵¹⁴

4

Küçücük fıncık,

İçi dolu turşucuk.

(Limon)⁵¹⁵

⁵¹⁰ K.k. 18.

⁵¹¹ K.k. 17.

⁵¹² K.k. 13.

⁵¹³ K.k. 7.

⁵¹⁴ K.k. 4.

⁵¹⁵ K.k. 17.

5

Hanım içeride

Saçı dışarıda.

(Mısır)⁵¹⁶

6

Yer altında sakallı dede

(Pırasa)⁵¹⁷

7

Kırmızı ama elma değil,

Kat kat ama gözleme değil.

(Soğan)⁵¹⁸

8

Kuyruğu var, fare değil;

Rengi var, camız değil;

Adı var, tatlı değil.

(Turp)⁵¹⁹

9

İçi kara, dışı kara

Bunu bilemeyen maskara

(Zeytin)⁵²⁰

2.3.4.1.3. Hayvanlarla İlgili Bilmeceleler

1

Acı acı sözü var

Fincan gibi gözü var

(Baykuş)⁵²¹

⁵¹⁶ K.k. 3.

⁵¹⁷ K.k. 7.

⁵¹⁸ K.k. 20.

⁵¹⁹ K.k. 7.

⁵²⁰ K.k. 17.

⁵²¹ K.k. 3.

2

Uzaktan baktım bir taş

Yanına gittim dört ayak bir baş. (Kaplumbağa)⁵²²

3

Arşın ayaklı, burma bıyıklı. (Tavşan)⁵²³

4

Yer altında yağlı kayış (Yılan)⁵²⁴

2.3.4.1.4. İnsan ve İnsan Organları İle İlgili Bilmeceler

1

Yedi delikli tokmak

Bunu bilmeyen ahmak (Baş)⁵²⁵

2

Biz bizidik bizidik,

Otuz iki kız idik

Ezildik, büzüldük,

Bir duvara dizildik. (Dişler)⁵²⁶

3

Bir küçük mil taşı

Dolanır dağı taşı. (Göz)⁵²⁷

⁵²² K.k. 4.

⁵²³ K.k. 19.

⁵²⁴ K.k. 29.

⁵²⁵ K.k. 17.

⁵²⁶ K.k. 18.

⁵²⁷ K.k. 3.

4

Yarım kaşık,

İki duvara yapışık.

(Kulak)⁵²⁸

2.3.4.1.5. Eşyalarla İlgili Bilmeceler

1

Bir sihirli fenerim

Kibritsiz de yanarım.

(Ampul)⁵²⁹

2

Ufacık mezer,

Dünyayı gezer.

(Ayakkabı)⁵³⁰

3

Bakarsın görünürsün

Kaçarsın silinirsin

(Ayna)⁵³¹

4

Ben giderim, o gider.

Yanımda tın tın eder.

(Baston)⁵³²

5

Bir kızım var,

Kırk gözü var.

(Elek)⁵³³

⁵²⁸ K.k. 50.

⁵²⁹ K.k. 17.

⁵³⁰ K.k. 34.

⁵³¹ K.k. 55.

⁵³² K.k. 54

⁵³³ K.k. 3.

6

Açarsam dünya olur,

Yakarsam kül olur.

(Harita)⁵³⁴

7

Tel tel kadayıf

Bizim hanım pek zayıf

Zayıflığı bir şey değil

Gözünün teki kayıp.

(İğne)⁵³⁵

8

Dağdan gelir dak gibi,

Kolları budak gibi,

Eğilir su içer

Böğürür oğlak gibi.

(Kağı)⁵³⁶

9

Kolu var, bacağı yok.

Dikdörtgeni var, karesi yok.

(Kapı)⁵³⁷

10

İstanbul'da süt pişti.

Kokusu buraya düştü.

(Mektup)⁵³⁸

11

Bilmece bildirmece

El üstünden kaydırmaca

(Sabun)⁵³⁹

⁵³⁴ K.k. 7.

⁵³⁵ K.k. 29.

⁵³⁶ K.k. 1.

⁵³⁷ K.k. 55.

⁵³⁸ K.k. 17.

⁵³⁹ K.k. 54.

12

Et dedim, met dedim.

Git şuraya yat dedim. (Süpürge)⁵⁴⁰

13

Zilim var kapım yok

Konuşurum ağzım yok. (Telefon)⁵⁴¹

14

Küçük kare kutu

İçi insan dolu (Televizyon)⁵⁴²

15

El eker,

Dil biçer. (Yazı)⁵⁴³

2.3.4.1.6. Dinî ve Manevî Unsurlarla İlgili Bilmeceler

1

Bir sözdür ki, şeytan kaçır.

Bir anahtardır, her kapıyı açar. (Besmele)⁵⁴⁴

2

Gelir bir bir

Gider bir bir

Gelen gider

Giden gelmez (Doğum)⁵⁴⁵

⁵⁴⁰ K.k. 7.

⁵⁴¹ K.k. 17.

⁵⁴² K.k. 50.

⁵⁴³ K.k. 3.

⁵⁴⁴ K.k. 7.

⁵⁴⁵ K.k. 7.

3

Kaş ile gözden yakın

Söylenen sözden yakın (Ecel)⁵⁴⁶

4

Alan giymez, giyen bilmez. (Kefen)⁵⁴⁷

5

Dört köşedir, beş değil.

Kimse ondan hoş değil. (Mezar)⁵⁴⁸

6

Yol üstünde kitli sandık (Mezar)⁵⁴⁹

7

İçi taş, dışı taş

İçinde dolaş babam dolaş (Minare)⁵⁵⁰

8

Yapan satar,

Alan kullanmaz,

Kullanan hiç bilmez (Tabut)⁵⁵¹

9

Yuvarlaktır, düz değil;

Doksan dokuzdur, yüz değil. (Tespîh)⁵⁵²

10

⁵⁴⁶ K.k. 4.

⁵⁴⁷ K.k. 47.

⁵⁴⁸ K.k. 34.

⁵⁴⁹ K.k. 34.

⁵⁵⁰ K.k. 29.

⁵⁵¹ K.k. 47.

⁵⁵² K.k. 7.

Çarşıdan alınmaz

Mendile konulmaz

Tadına doyulmaz

(Uyku)⁵⁵³

2.3.4.2. Tekerlemeler

Oyun Tekerlemeleri

1

Bir, iki

Kurnaz tilki

Fındık, fıstık

Kadifeden yastık

Alçık balçık

Sen bu oyundan çık.⁵⁵⁴

2

Çık çıkalım çardağa,

Yem verelim ördeğe,

Ördek yemini yemeden,

Ciyak miyak demeden,

Hop hup çıktım, çıkardım.⁵⁵⁵

3

İğne battı

Canımı yaktı

Tombul kuş

⁵⁵³ K.k. 17.

⁵⁵⁴ K.k. 55.

⁵⁵⁵ K.k. 17.

Arabaya koç
Arabanın tekeri
İstanbul'un şekeri
Hop hop altın top
Bundan başka oyun yok.⁵⁵⁶

4

Portakalı soydum,
Baş ucuma koydum,
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum
Dolapta pekmez
Yala yala bitmez
Ayşecik cik cik
Fatmacık cik cik
Sen bu oyundan çık.⁵⁵⁷

Yanıltmacalar

1. Al şu takatukaları takatukacıya götür. Takatukaları takalattır da getir. Takatukaları takalattıramazsan takatukaları takalattırmadan getir.⁵⁵⁸
2. Bir berber bir berbere gel beraber bir berber dükkânı açalım demiş.⁵⁵⁹
3. Bu pikap, şu pikap, o pikap.⁵⁶⁰

⁵⁵⁶ K.k. 18.

⁵⁵⁷ K.k. 17.

⁵⁵⁸ K.k. 17.

⁵⁵⁹ K.k. 18.

⁵⁶⁰ K.k. 54.

4. Bu yoğurdu sarımsaklasak da mı saklasak, sarımsaklamasak da mı saklasak?⁵⁶¹

5. Dal tartar, kartal kalkar; kartal kalkar, dal tartar.⁵⁶²

6. Değirmene girdi köpek, değirmenci vurdu kötek; hem kötek yedi köpek, hem kepek yedi köpek.⁵⁶³

7. Eller bazlamalandı, biz bazlamalanamadık.⁵⁶⁴

8. Hakkı Hakkı'nın hakkını yemiş. Hakkı Hakkı'dan hakkını istemiş. Hakkı Hakkı'ya hakkını vermeyince Hakkı Hakkı'nın hakkından gelmiş.⁵⁶⁵

9. İki kel kör kirpinin yırtık kürkünü dişi kel kör kirpinin yırtık kürküne eklemişler.⁵⁶⁶

10. Kralın kızı kupayı kırdı. Kral kızına çok kızdı.⁵⁶⁷

11. Şu duvarı badanalamalı mı badanalamamalı mı?⁵⁶⁸

12. Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortada su şişesi.⁵⁶⁹

13. Üç tunç tas has hoş hoşaf⁵⁷⁰

2.3.5. Dualar ve Beddualar

Dualar ve beddualar, Türk kültürü içinde ayrı bir öneme sahiptir. İnsanlar yapılan iyiliğin karşılığı olarak dua, bu durumun aksi biçiminde yapılan kötülük için de beddua etmişlerdir. Dua ve beddualar, yüzlerce yıl öncesinin söz varlıkları olarak karşımıza çıkarlar. Eski Türkçede duanın karşılığı olarak alkış; bedduanın karşılığı olarak da kargış kelimeleri kullanılmıştır.

Doğan Kaya, dua ve beddualarla ilgili şunları söyler:

⁵⁶¹ K.k. 7.

⁵⁶² K.k. 55.

⁵⁶³ K.k. 54.

⁵⁶⁴ K.k. 17.

⁵⁶⁵ K.k. 13.

⁵⁶⁶ K.k. 7.

⁵⁶⁷ K.k. 54.

⁵⁶⁸ K.k. 55.

⁵⁶⁹ K.k. 55.

⁵⁷⁰ K.k. 7.

*İnsanoğlunun toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren var olduğunu sandığımız dua ve beddualar, sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesini oluştururlar. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülüklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da dua yahut beddua olarak karşımıza çıkar.*⁵⁷¹

Boyabat yöresinde kullanılan ve bizim tespit edebildiğimiz dua ve beddualar şunlardır:

2.3.5.1. Dualar (Alkışlar)

Ağzının tadı bozulmasın.⁵⁷²

Allah analı babalı büyütsün.⁵⁷³

Allah bir yastıkta kocatsın.⁵⁷⁴

Allah bol rızık versin.⁵⁷⁵

Allah çocuklarına bağışlasın.⁵⁷⁶

Allah dert vermesin.⁵⁷⁷

Allah dert verip derman aratmasın.⁵⁷⁸

Allah evlat acısı göstermesin.⁵⁷⁹

Allah gönlüne göre versin.⁵⁸⁰

Allah hidayet versin.⁵⁸¹

Allah işini rast getirsin.⁵⁸²

Allah kabul etsin.⁵⁸³

⁵⁷¹ Doğan Kaya, *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*; Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2001, s. 3.

⁵⁷² K.k. 3, 4, 34, 50.

⁵⁷³ K.k. 1, 2, 3, 7, 13, 17, 18, 34, 50.

⁵⁷⁴ K.k. 12, 15, 16, 32.

⁵⁷⁵ K.k. 3, 4, 7, 34.

⁵⁷⁶ K.k. 1, 2, 3, 4, 7, 10, 17, 18, 19, 34, 39.

⁵⁷⁷ K.k. 3, 7, 13.

⁵⁷⁸ K.k. 7, 17, 37, 39, 43.

⁵⁷⁹ K.k. 7, 17.

⁵⁸⁰ K.k. 3, 4, 7.

⁵⁸¹ K.k. 10.

⁵⁸² K.k. 15, 16, 34.

⁵⁸³ K.k. 1, 2, 3, 4, 7, 10, 13, 17, 18, 24, 34, 39.

Allah kem gözlerden korusun⁵⁸⁴

Allah kötü gün göstermesin.⁵⁸⁵

Allah ne muradın varsa versin.⁵⁸⁶

Allah oğul ekmeği yedirsin.⁵⁸⁷

Allah satı pazarı versin.⁵⁸⁸

Allah sevdiğine kavuştursun.⁵⁸⁹

Allah tuttuğunu altın etsin.⁵⁹⁰

Allah utandırmasın.⁵⁹¹

Allah zihin açıklığı versin.⁵⁹²

Ayağına taş dokunmasın/değmesin.⁵⁹³

Başın dara düşmesin.⁵⁹⁴

Dünyada acı görmeyesin.⁵⁹⁵

Eller kazansın sen ye.⁵⁹⁶

Evin ocağın şen olsun.⁵⁹⁷

Göğsünde ak tüyler bitsin (Uzun yaşa anlamında).⁵⁹⁸

Hayırlı olsun.⁵⁹⁹

Kesene Hızır uğrasın.⁶⁰⁰

⁵⁸⁴ K.k. 7, 17.

⁵⁸⁵ K.k. 1, 10.

⁵⁸⁶ K.k. 3, 7, 10.

⁵⁸⁷ K.k. 7.

⁵⁸⁸ K.k. 12.

⁵⁸⁹ K.k. 17, 34.

⁵⁹⁰ K.k. 17.

⁵⁹¹ K.k. 4, 7, 17, 18, 24, 34.

⁵⁹² K.k. 7, 29.

⁵⁹³ K.k. 7.

⁵⁹⁴ K.k. 34.

⁵⁹⁵ K.k. 2.

⁵⁹⁶ K.k. 7.

⁵⁹⁷ K.k. 2.

⁵⁹⁸ K.k. 2.

⁵⁹⁹ K.k. 1, 2, 3, 4, 7, 10, 13, 17, 18, 19, 24, 34.

⁶⁰⁰ K.k. 7.

Kötü gün görmeyesin.⁶⁰¹

Malın hayrını gör.⁶⁰²

Mekanın cennet olsun.⁶⁰³

Mezarın pür nur olsun.⁶⁰⁴

Namerde muhtaç olmayasın.⁶⁰⁵

Ömrün uzun, düğünün güzün olsun.⁶⁰⁶

Sağ salim gidip gelmek nasip eylesin.⁶⁰⁷

Sofranıza Halil İbrahim bereketi uğrasın.⁶⁰⁸

Su gibi aziz ol.⁶⁰⁹

Tuttuğun altın olsun.⁶¹⁰

Yolun açık olsun.⁶¹¹

2.3.5.2. Beddualar (Kargışlar)

Adı batasica.⁶¹²

Ağzın dilin kurusun.⁶¹³

Ağzın üstüne gelsin.⁶¹⁴

Ağzından burnundan kan gelsin.⁶¹⁵

Allah benden kötü ol.⁶¹⁶

⁶⁰¹ K.k. 17.

⁶⁰² K.k. 29.

⁶⁰³ K.k. 47.

⁶⁰⁴ K.k. 47.

⁶⁰⁵ K.k. 7.

⁶⁰⁶ K.k. 7.

⁶⁰⁷ K.k. 34.

⁶⁰⁸ K.k. 3, 4, 7, 17, 18, 34.

⁶⁰⁹ K.k. 7.

⁶¹⁰ K.k. 17.

⁶¹¹ K.k. 3, 4, 7, 17, 18, 24.

⁶¹² K.k. 7, 17.

⁶¹³ K.k. 4.

⁶¹⁴ K.k. 2.

⁶¹⁵ K.k. 2, 3, 4, 7.

Allah çaresi bulunmadık dert versin.⁶¹⁷

Allah çocuk yüzü göstermesin.⁶¹⁸

Allah ocağın sönsün.⁶¹⁹

Allah seni taş etsin.⁶²⁰

Allah uyuz versin de tırnak vermesin.⁶²¹

Allah yatıp kalkmayı nasip etmesin.⁶²²

Allah'tan/Allah'ından bul/bulasın.⁶²³

Arabaların altında kalasica.⁶²⁴

Ayakların taşa değsin.⁶²⁵

Bacanda baykuşlar ötsün.⁶²⁶

Bahara çıkamayasın/eremeyesin.⁶²⁷

Başın beladan kurtulmasın.⁶²⁸

Baykuş ötsün, viran ol.⁶²⁹

Beli bükülesice.⁶³⁰

Belin kambur olsun.⁶³¹

Bıçaklara gelesin.⁶³²

Bir dilim ekmeğe muhtaç olasın.⁶³³

⁶¹⁶ K.k. 34.

⁶¹⁷ K.k. 3, 4.

⁶¹⁸ K.k. 7.

⁶¹⁹ K.k. 3.

⁶²⁰ K.k. 17.

⁶²¹ K.k. 3.

⁶²² K.k. 3.

⁶²³ K.k.2, 3, 4, 7, 17, 18, 24.

⁶²⁴ K.k. 7.

⁶²⁵ K.k. 2.

⁶²⁶ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 13, 17, 18, 19, 24, 34, 50.

⁶²⁷ K.k. 2.

⁶²⁸ K.k. 4.

⁶²⁹ K.k. 3.

⁶³⁰ K.k. 4.

⁶³¹ K.k. 3.

⁶³² K.k. 29.

Boynu devrilesice/Boyun posun devrilsin.⁶³⁴

Burnu yerde sürünsün.⁶³⁵

Cehennem ateşinde yan.⁶³⁶

Cehennem ol.⁶³⁷

Cehennemin dibine git.⁶³⁸

Cennet yüzü görmeyesice.⁶³⁹

Çaresi bulunmadık dertlere tutul.⁶⁴⁰

Çenen çekilsin.⁶⁴¹

Çırayı yaksın da ölüsünün yüzüne baksın.⁶⁴²

Çukurunda çekesice.⁶⁴³

Dalında baykuş ötsün.⁶⁴⁴

Darda kalasın.

Davgun çıksın.⁶⁴⁵

Dengile kalasıca⁶⁴⁶

Dermansız derde/dertlere tutul.⁶⁴⁷

Dilini eşek arısı soksun.⁶⁴⁸

⁶³³ K.k. 7.

⁶³⁴ K.k. 3, 4, 7, 17.

⁶³⁵ K.k. 17.

⁶³⁶ K.k. 4.

⁶³⁷ K.k. 29.

⁶³⁸ K.k. 29.

⁶³⁹ K.k. 3, 4, 19.

⁶⁴⁰ K.k. 19.

⁶⁴¹ K.k. 29.

⁶⁴² Bu beddua ile ilgili Eğlence Köyü'nde şöyle bir hikâye anlatılır: Adamın birisinin çırasını çalmışlar. Köyde de bedduası geçen bir kocakarı varmış. Çırası çalınan adam kocakarının yanına gitmiş. Başından geçenleri anlatıktan sonra,

-Benim çıralarımı çalana beddua et" demiş. Yaşlı kadın:

-Oğlum hazırım da bir şey yok. Nasıl beddua edeyim?, demiş. Adam ısrar edince kadın:

-Çırayı yaksın da ölüsünün yüzüne baksın, demiş. Çok zaman geçmeden çırayı çalanın bir yakını ölmüş. K.k. 3.

⁶⁴³ K.k. 3.

⁶⁴⁴ K.k. 17.

⁶⁴⁵ *Davgun/dağgun*, geçmişte öldürücü bir hastalık olan *veba* hastalığının eş anlamlısıdır.

⁶⁴⁶ K.k. 29.

⁶⁴⁷ K.k. 7.

Dillere düşersin inşallah.⁶⁴⁹

Dişin dökülsün.⁶⁵⁰

Dumanın tütmesin, ocağın sönsün.⁶⁵¹

Dünyada gün yüzü görme.⁶⁵²

Dünyada huzur bulamasın.⁶⁵³

Elin kurusun.⁶⁵⁴

Ellerin koynunda kalsın.⁶⁵⁵

Emdiğin süt burnundan gelsin.⁶⁵⁶

Evin yansın/yıkılsın.⁶⁵⁷

Evladından hayır görme.⁶⁵⁸

Geberesice⁶⁵⁹

Gelen geçen yüzüne tükürsün.⁶⁶⁰

Genç yaşına doymayasın.⁶⁶¹

Genç yaşta belin bükülsün.⁶⁶²

Gidişin olsun, dönüşün olmasın.⁶⁶³

Gövdende göz göz yara çıksın.⁶⁶⁴

Halini hatırını soran olmasın.⁶⁶⁵

⁶⁴⁸ K.k. 17.

⁶⁴⁹ K.k. 18.

⁶⁵⁰ K.k. 2.

⁶⁵¹ K.k. 3.

⁶⁵² K.k. 3, 4.

⁶⁵³ K.k. 7, 17.

⁶⁵⁴ K.k. 2, 3, 17.

⁶⁵⁵ K.k. 7.

⁶⁵⁶ K.k. 4.

⁶⁵⁷ K.k. 2.

⁶⁵⁸ K.k. 17.

⁶⁵⁹ K.k. 2, 3, 4, 7, 17.

⁶⁶⁰ K.k. 7.

⁶⁶¹ K.k. 2.

⁶⁶² K.k. 2.

⁶⁶³ K.k. 2, 7.

⁶⁶⁴ K.k. 7.

Hayrını görmeyesin.⁶⁶⁶
Hışımlara uğrayasın.⁶⁶⁷
İki elim yakanda olsun.⁶⁶⁸
İnim inim inleyesice.⁶⁶⁹
Kapında/bacanda baykuş ötsün.⁶⁷⁰
Kara haberin gelsin.⁶⁷¹
Kıçın kırılsın.⁶⁷²
Kızgın ateşlerde yan.⁶⁷³
Kökün sökülsün.⁶⁷⁴
Kör olasıca.⁶⁷⁵
Kötürüm ol.⁶⁷⁶
Kurda kuşa yem ol.⁶⁷⁷
Mezarına yılan çıyan dolsun.⁶⁷⁸
Muradına ermesin.⁶⁷⁹
Mutlu gün göremesin.⁶⁸⁰
Ne olduğu bilinmesin⁶⁸¹
Nesli kesilesice.⁶⁸²

⁶⁶⁵ K.k. 18.

⁶⁶⁶ K.k. 2, 4, 7, 18.

⁶⁶⁷ K.k. 29.

⁶⁶⁸ K.k. 7.

⁶⁶⁹ K.k. 17.

⁶⁷⁰ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 13, 17, 24, 34 39, 50.

⁶⁷¹ K.k. 3, 7.

⁶⁷² K.k. 17.

⁶⁷³ K.k. 17.

⁶⁷⁴ K.k. 3, 4.

⁶⁷⁵ K.k. 2, 3, 7.

⁶⁷⁶ K.k. 2.

⁶⁷⁷ K.k. 2.

⁶⁷⁸ K.k. 3.

⁶⁷⁹ K.k. 2, 7, 17.

⁶⁸⁰ K.k. 7,17.

⁶⁸¹ K.k. 29.

Ocağın sönsün / batsın.⁶⁸³

Ocağında incir ağacı bitsin.⁶⁸⁴

Onulmaz dertlere düşesin.⁶⁸⁵

Otuz iki dişin birden sökülsün.⁶⁸⁶

Su gölünde yatasıca.⁶⁸⁷

Suyu ısınasıca.⁶⁸⁸

Sürüm sürüm sürünesin.⁶⁸⁹

Tez elden ölmüşlerine kavuşasın.⁶⁹⁰

Yağlı kurşunlara/organlara gelesin.⁶⁹¹

Yarına çıkamayasın.⁶⁹²

Yerin dibine batsın.⁶⁹³

Yetim kalasıca.⁶⁹⁴

Yılan gibi sürüm sürüm sürünesin.⁶⁹⁵

Yüzün cennet görmesin.⁶⁹⁶

Zehir zıkkım olsun.⁶⁹⁷

⁶⁸² K.k. 29.

⁶⁸³ K.k. 2, 3, 7.

⁶⁸⁴ K.k. 3, 18, 24.

⁶⁸⁵ K.k. 3, 4.

⁶⁸⁶ K.k. 3, 31.

⁶⁸⁷ K.k. 7, 17.

⁶⁸⁸ K.k. 2, 3, 4, 7.

⁶⁸⁹ K.k. 3, 4, 7.

⁶⁹⁰ K.k. 2.

⁶⁹¹ K.k. 31.

⁶⁹² K.k. 2, 3, 4.

⁶⁹³ K.k. 7.

⁶⁹⁴ K.k. 2.

⁶⁹⁵ K.k. 18.

⁶⁹⁶ K.k. 2, 3, 4.

⁶⁹⁷ K.k. 2, 3, 4, 7, 9, 13, 17, 24, 34, 50.

2.3.6. Selamlamalar ve Karşılamlar

Halk hayatında fertlerin, birbirleriyle karşılaştıkları zaman karşılıklı olarak söyledikleri sözlere selem denilmektedir. Toplumların birbirleri ile selamlaşmaları ve selam sözleri çeşitlilik arz etmektedir. Arapça bir sözcük olan selam, *bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba.*⁶⁹⁸ anlamlarına gelmektedir.

Boyabat yöresi insanları birbirleriyle karşılaştıkları zaman söze başlamadan önce "selamünaleyküm, merhaba" gibi sözler söylerler. Bu durum aslında, seni gördüğüme memnun oldum, benden sana herhangi bir zarar gelmez, gibi anlamlar taşımaktadır.

Boyabat yöresi selamlama geleneğine sıkı sıkıya bağlıdır. Yöre insanı selamı kutsal saydığı için selam vermeyenleri iyi karşılamazlar. Yürüyen oturana/oturanlara, dışarıdan gelenler içeridekilere, büyükler küçüklere selam verir. Selam verilen kişinin tanıdık veya tanımadık olması çok önemli değildir. Bir kişi diğer bir kişiye selam göndermişse selamı götüren kişi bunu önemli bir görev olarak kabul eder.⁶⁹⁹

Yörede insanlar, aralarındaki yakınlığa göre değişik cümlelerle birbirinin hal ve hatırını sorar. Bir eve oturmaya gidilmişse, ev sahipleri *hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, buyurun, bize şeref verdiniz, evimizi şerefledirdiniz* gibi sözlerle misafirlerini karşılarlar. Boyabat'ta yöre halkı misafire çok önem verir. Elinden geldiğince misafirini en iyi şekilde ağırlamaya çalışır.

2.3.7. Çağrılar ve Seslenmeler

Çağırma ve seslenme, halk hayatının yaşandığı her yerde görülmektedir. Boyabat'ta yöre insanı, geleneksel kültür içerisinde birbirlerine seslendiklerinde, uzak veya yakın olmalarına göre ses tonunu ayarlar. Seslenmelerde adlar ve lakaplar kullanılır. Yabancı birisine seslenileceği zaman *bey, hanımefendi* gibi hitap sözleri kullanılır.

⁶⁹⁸ <http://www.tdk.gov.tr/> (17.03.2013)

⁶⁹⁹ K.k. 1, 5, 6, 10, 11, 15, 16, 26, 29, 30, 40, 49.

Çağrılan kişinin/kişilerin yaşları, cinsiyetleri, sosyal mevkileri, evli ya da bekâr olmasına göre hareket edilir. Hoş karşılanmayacak sözlerden kaçınılır. Hane halkı özellikle eşler birbirlerine *bey*, *hanım* gibi güzel sözlerle hitap ederler. Çocuklar adları ile çağrılırlar.

Çalışma zamanlarında, yakın akraba olmayan kişiler çağrılırken günlük dilin gereklerine göre hareket edilir. Boyabat yöresi gençleri birbirine aralarında kullandıkları lakaplarla seslenirler. Bunu yaparken birbirlerini kıracak ya da rencide edecek sözlerden kaçınırlar.

2.3.8. Lâtifeler-Yermeler

Latife; *hoş söz*, *şaka* ve *mizah* karşılığı olarak kullanılmakta olup, terim olarak da *şaka*, *güldürücü fıkra*⁷⁰⁰ şeklinde ifade edilmektedir. Doğan ise latifeyi, *insanları güldüren, neşelendiren hoş ve güzel söz, şaka, nükte, espri; sözle ifade edilemeyen ince mana, içe doğan manevî işaret*⁷⁰¹ olarak açıklamaktadır.

Boyabat yöresinde latife; insanları güldüren, eğlendiren güzel söz, şaka ve espri manalarında kullanılmaktadır. Yöre halkı zaman zaman latifeler yapmakta ve birbirleriyle şakalaşmaktadır. Geçmişte özellikle ilçe merkezinde orta çarşı esnafının birbirlerine yaptıkları şakalar dillerdedir.⁷⁰² Bu durum geleneksel kültürün halk hayatına yansımaları olarak değerlendirilmelidir.

Halk hayatının aksayan taraflarının uygun bir üslupla dile getirilmesi bir kültür pratiğidir. Hiciv, halk hayatının önemli bir unsurudur. Boyabat halkı, halkın yaşamı içerisinde uygun görmediği ya da tasvip etmediği bir davranışla karşılaştığı durumlarda kendine has bir tavırla bu durumu yerer.

⁷⁰⁰ L. Sami Akalın, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*; İstanbul: Varlık Yayınları, 1970, s. 64.

⁷⁰¹ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s.712.

⁷⁰² K.k. 29.

2.3.9. Meslek Dili ve Argo

Argo; belli bir gruba veya mesleğe ait olan ve dil içinde ayrı bir kelime hazinesi bulunan konuşma sistemleri, jargon; (mec.) kabadayılardan ve serserilerin kullandıkları söz, deyim, dil; küfürli konuşma⁷⁰³ olarak açıklanmaktadır.

Günümüzde bazı küçük sosyal grupların konuştuklarını başkaları anlamasın diye kendi aralarında kullandıkları konuşma tarzıdır. Boyabat yöresinde çarşı ve pazarlarda özellikle cafe türü yerlerde argonun varlığına rastlamaktayız. Orta yaşın üzerindeki insanlar, bu tür konuşmalara pek rağbet etmezler.

Kahvehanede okey oynayan gençlerin oyun sonunda hesabı ödeyecek kişi için kahveciye *Mehmet Abi, çek bunu garaja!* ifadesindeki *garaj* sözcüğü argodur. *Toz ol* ifadesi de yanlarında istemedikleri kişiler için kullanılan sözdür.

Boyabat ilçe merkezinde bulunan terminalde şahit olduğumuz bir konuşmada otobüs şoförünün *Bugün Vezirköprü girişinde yol kenarından üç ördek aldım.* sözleriyle yolcuları *ördek* olarak nitelendirdiğini gördük. Açık saçık giyinen genç kızlar için *kabak çiçeği gibi açılmış maşallah* sözleri de argoya birer örnek olarak sunulabilir.

⁷⁰³D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 64.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOYABAT'TA KÜLTÜREL DEĞİŞİM

3.1. Kültür ve Göç Olgusu

UNESCO'nun düzenlediği Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'nde ifadesini bulan tanıma göre "en geniş anlamıyla kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu"dur.⁷⁰⁴ Kültür, en genel anlamıyla "medeniyet ile birlikte bir milletin o güne kadar oluşturmuş olduğu milli bilincin adıdır."⁷⁰⁵ Kültür mirastır, kültür bellektir; Nebi Özdemir'e göre ise kültür, *özgün içerikler bütünüdür.*

Göç, insanların yaşadıkları yerden ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerle başka yerlere hareketine verilen addır. Bu bağlamda göç, evrensel bir olgu olarak değerlendirilebilir.

*Türkiye'de göç olgusu 1950'li yıllarda sanayileşmenin etkisiyle ve kentleşmenin ortaya çıkmasıyla hız kazanmıştır. Tarım devriminden Sanayi Devrimi'ne geçişin etkisi insanları ve insanların yaşamlarını etkilemiştir. İşsiz kalan tarım işçileri kentlerde ortaya çıkan yeni iş imkanlarından dolayı kentlere göç etmeye başlamışlardır.*⁷⁰⁶

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında nüfusun yaklaşık ¼'ü şehirlerde yaşadığı halde bu oran bugün tersine dönmüş ve nüfusumuzun yaklaşık ¾'ü

⁷⁰⁴ UNESCO Mexico City Declaration on Cultural Policies, [http:// portal .unesco.org/culture/en/files/12762](http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762) (12.01.2013).

⁷⁰⁵ Selçuk Çıkla, *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişimleri ve Serveti Fünûn Romanı*; Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 20.

⁷⁰⁶ Yüksel Koçak, ve Elvan Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri"; *Kafkas Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Dergisi*, 3/3, 2012, s.164.

şehirlerde yaşar hale gelmiştir.⁷⁰⁷ Bu rakamlar Türkiye'nin doksan bir yılda ulaştığı şehirleşme oranını net biçimde ortaya koymaktadır. "Türkiye'de göç sonucu bölgeler arası nüfus dağılımında dengesizlik olmuştur. En fazla göç veren bölgeler, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri'dir. En fazla göç alan bölgeler ise Marmara ve Ege Bölgeleri'dir." ⁷⁰⁸ Bunun doğal sonuçlarından biri de sosyo-kültürel hayatımızda yaşanan ciddi değişim ve evrilme sürecidir. Türkiye, 1990'lı ve 2000'li yıllardan sonra dünyadaki gelişmelere endeksli olarak daha hızlı bir değişim ve gelişim süreci yaşamıştır.

Orhan Türkdoğan, ülkemizde görülen köylü-kentli yapısına ilişkin olarak çeşitli sorularla konuya farklı boyutlar kazandırmaktadır: "Ülkemiz, bu iki yaklaşımdan hangisini tercih edecektir? 'Merkez köyler' modelini uygulayarak 'köylüyü köyde' tutmak suretiyle kırsal deseni bozmak istemeyecek mi? Yoksa sanayileşme odak noktalarını birer cazibe merkezi durumuna getirerek kırsal nüfusu iç göçler yolu ile kentlere mi çekmek isteyecektir?"⁷⁰⁹

Türkiye'de, göç olgusunu doğuran nedenlerin başında nüfus artışının hızlı olması ve bu hızlı artışla birlikte nüfusun özellikle kentlere kayması gelmektedir.⁷¹⁰ Hızlı nüfus artışına paralel olarak tarımsal gelirin azalması, dolayısıyla fazlaya çıkan bu iş gücünün iş bulmak amacıyla büyükşehirlere yönelmesi kaçınılmazdır.

Göç yoğunluğu, kırsalda oturan halkın geleceğe yönelik beklentilerinin kentlerde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Göçün en önemli sebepleri arasında yörede yeterince iş imkânı olmaması ve tarımla uğraşanların emeğinin karşılığını alamaması olarak gösterilmektedir. Bu sebeplerin dışında çocuklara iyi bir gelecek hazırlamak düşüncesi de bir diğer etkidir. Özellikle şehirlerde daha iyi eğitim verildiğine dair kanaat azımsanamayacak düzeydedir.

⁷⁰⁷ Cumhuriyetin başlangıcında 13.648.270 olan ülke nüfusunun %24.22'si (=3.305.879) kentlerde, %75,78'i (=10.342.391) köylerde yaşarken bu durum yeni yüzyılın başlangıcında tam tersine dönmüştür. Buna göre 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre kentli nüfus %64, 90'a (44.006.274) ulaşırken köylü nüfusu ise %35,10'a (23.797.653) gerilemiştir. Elbette süreç içinde ortaya çıkan bu gelişme Türkiye nüfusunun kentlerde yoğunlaşmasının bir göstergesidir. Detaylı bilgi için bkz. İsmail Doğan, *Dünden Bugüne Türk Ailesi*; Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009, s. 177

⁷⁰⁸ Koçak ve Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri" s. 166.

⁷⁰⁹ Orhan Türkdoğan, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı*; İstanbul: Timaş Yayınları, 2008, s. 501.

⁷¹⁰ Baran Tuncer, *Ekonomik Gelişme ve Nüfus*; Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1976, s. 55-75.

Kentleşme sürecinin doğal sonucu olarak birçok halk kültürü ürünü ya kaybolmakta veya farklı şekillere bürünüp varlığını devam ettirmektedir. Bu bağlamda şehirleşme ve modern yaşamın geleneği öldürdüğü ve yaşam alanını tamamen ortadan kaldırdığına ilişkin düşüncelerin yanında geleneğin canlı, dinamik bir olgu olduğu sosyo-kültürel şartlar ve değerlerin tanımlanmasına paralel, kendine yeni bir yaşam alanı bulduğuna dair görüşler de vardır.⁷¹¹

*"Bütün toplumlarda kentleşme ile birlikte geleneksel kültür ile kent kültürü (modern kültür) karşı karşıya gelmektedir. Her alanda olduğu gibi, egemen olan kent kültürü geleneksel kültürü kendi lehine çözmektedir. Fakat bu çözümler, geleneksel kültürün tam ortadan kalkması anlamında olmaz, farklı biçimlerde kendini sürdürür."*⁷¹²

"Eski bir üretim ve sanayi kültürüne sahip olan Boyabat'ın günümüzdeki en önemli problemlerinden birisi bölge dışına göçtür."⁷¹³ Köylerden Boyabat'a, Boyabat'tan da büyükşehirlere göç, özellikle 1980'li yıllardan sonra artarak devam etmiştir. 2000'li yıllarda yaşanan ve ülke genelinde görülen ekonomik kriz, şehir hayatını zorlaştırdığından bu dönemde göç kesintiye uğramış olsa da günümüzde hâlâ devam etmektedir. Son yıllarda Boyabat'ta iş sahası anlamında bir genişleme yaşanması göçü bir nebze olsun durdurabilecek faktör olarak düşünülmektedir. Ayrıca tarım ve hayvancılık alanında çiftçiye verilen destekler de göçü azaltabilecek etken olabilir.

Göçle birlikte sosyal yapıda görülen değişimin en çok hissedildiği alan 'aile' olmuştur. Kırsalda, özellikle köylerde, görülen geniş aile tiplerinin çekirdek ailelere dönüştüğü ifade edilebilir. Kırsal alanda görülen komşuluk ve akrabalık ilişkileri kentlerde yerini iş yeri ilişkilerine bırakmaktadır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma kırsal alanda komşu, eş, dost ile sağlanırken; kentlerde -özellikle büyükşehirlerde- bankalardan kredi kullanma şekline dönüşmektedir. Yine kırsal kesimlerde, itibarın göstergesi niteliğinde olan cinsiyet, yaş gibi etmenler büyükşehirlerde yerini ekonomik güce bırakmaktadır.

Tüm bunlara ilave olarak göç, yörenin demografik yapısı kadar morfolojik yapısında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Özellikle köylerde yaşlı nüfus

⁷¹¹Tahir Alangu, Türkiye Folkloru El Kitabı, s. 81-87.

⁷¹²Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*; Ankara: Bilimadamı Yayınları, 2. Baskı, 2002, s. 233.

⁷¹³http://kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_18_WW9W32SE_boyabat_ilce_analizi.pdf (02.04.2014)

oranı artarken genç nüfus azalmaktadır. Kozkule Köyü'nde yapmış olduğumuz çalışmalar sırasında köyde oynanan çocuk oyunları ile ilgili soru sorabileceğimiz çocuk dahi bulamadık. Köy muhtarı Rıza Korkmaz, yörede yıllardır doğum olmadığını, sünnet ve evlenme törenlerinin ve mevsimlik kutlamaların yapılamadığını ifade etmiştir.⁷¹⁴ Bu durum köylerde genç nüfusun kalmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

3.2. Kültür Endüstrisi

Kültür, gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temel dayanağı olarak kabul edilmektedir. Kültür ve buna bağlı kültürel yaratıcılık ile birlikte 21. yüzyılın kültürel ve ekonomik anlamda gelişmenin özü olacağı ifade edilmektedir.

Kültür ekonomisi, özellikle gelişmiş ülkelerde turizmi, daha çok da kültür turizminin etkisiyle kentlerin kültürel ekonomik yapılarının çözümlenmesi temelinde gelişmiştir. Özellikle, 1960 ve 1970'li yıllarda kent ve sanayi folkloru araştırmalarının ortaya çıktığı Almanya'da, kentlerin kültür ekonomisi, ayrıntılı bir şekilde incelenmeye başlanmıştır.⁷¹⁵ Kültür endüstrisi kavramı ilk kez Aydınlanmanın Diyalektiği adlı eserde kullanılmıştır.⁷¹⁶

Özdemir, ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmalarının temelinde kültür ekonomisi ve endüstrilerinin yattığını ifade ettikten sonra bu konuyu şöyle değerlendirmektedir:

UNESCO'nun gerek somut ve gerekse somut olmayan kültürel miras ile kültürel anlatımların çeşitliliğini korunmasına yönelik sözleşmeleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kendilerine ait kültürel hazineleriyle sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma hamlesini yapmalarına yönelik olduğunu açıklar.⁷¹⁷

Kültürel bellek ve imge merkezli kent markalarının oluşturulmasına, kültür ekonomisi kapsamında, özel bir önem verildiği görülmektedir. UNESCO'nun Kültürel Miras Sözleşmeleri ve diğer açılımları, Avrupa kültür başkentleri projesi ve Tarihî Kentler Birliği'nin faaliyetleri hatırlandığında, konu daha iyi değerlendirilecektir.⁷¹⁸

⁷¹⁴ K.k. 16.

⁷¹⁵ Nebi Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*; Ankara: Hacettepe Yayınları, 2012, s. 9-10.

⁷¹⁶ W. Theodor Adorno, *Kültür Endüstrisi, Kültür Yönetimi*; N. Ünler (çev.), Ankara: İletişim Yayınları, 2008, s. 109.

⁷¹⁷ Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, s. 17.

⁷¹⁸ Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, s.20

Ulusal ve yerel kalkınmanın özünde özgünlük/farklılık yatmaktadır. Bu bakımdan insanlar kültürel miraslarının farkına varmakta, *coğrafi tescil* yoluyla elinde var olana sahip çıkma yoluna gitmekte ve kültürel miras özgünlüklerini kendi adlarına kaydettirmenin gayreti içerisinde olmaktadır. Bu bağlamda Boyabat'ın en önemli kültür unsurlarından birisi olan *Boyabat Çemberi'nin*, Türk Patent Enstitüsü tarafından verilen Coğrafi İşaret Tescil Belgesi ile yöreye ait olduğu tescillenmiştir. Bundan sonra yapılması gereken bu kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi, aktarılması ve paylaşılmasıdır.

Kültürel temele oturtulmuş turizm, diğer sektörleri de harekete geçirecek/canlandıracak bir güce sahiptir. Ulaşım, konaklama, yemek, inşaat gibi farklı alanların gelişimi kentsel yenileme projeleri ile sağlanabilir. "Kültür turizmi kentsel üretim fazlalığının refah yaratıcı katma değere dönüştürülmesi, dolayısıyla da kent ekonomisinin canlanması için elverişli ortamı yaratır."⁷¹⁹

*Kültür turizmi, turizm sektörünün temelini oluşturmaktadır. Türkiye'de 1950'li yıllardan sonra İstanbul'dan Anadolu'ya doğru yayılarak gelişen turizm sektörü, öncelikle tarihî ve kültürel miras yerlerinin ziyaretini içeren güzergahlarda gerçekleştirilmiştir. Yatırımların belirli noktalardan çok tüm ülkeye yaygınlığı, gelirin belirli aktörlerin yerine daha geniş halk kitlelerine dağıtılması, daha çok harcama yapan, eğitilmiş, kaliteli ve sadık turistler tarafından gerçekleştirilmesi, elde edilen gelirle halkın yaşam standartlarının ve refahının yükseltilmesi, çevreye uyumlu yatırımların teşvik edilmesi, tarihsel ve kültürel mirasın korunmasının sağlanması gibi olumlu yanlar, kültür turizminin çekiciliğini meydana getirmektedir.*⁷²⁰

Halk kültürünün turizmin önemli bir parçası haline gelmesiyle halk kültürü ekseninde kültürün yeniden biçimlendirilmesi, küreselleşmesi ve toplumsal hayatın diğer alanlarında da uygulanmasının önünü açacaktır.⁷²¹

Kültür turizmi sayesinde yörenin sahip olduğu kültürel değerlerin korunması, geliştirilmesi ve yerel mimarının canlandırılması sağlanmış olacaktır. Bunun yanında yerel yaşam biçimindeki değişimler ve kültürün maddi bir araç olarak görülmesi gibi olgular da kültür turizminin olumsuz yanları olarak değerlendirilmektedir.⁷²²

Turizmin olumsuz etkilerini en aza indirgerken olumlu etkilerini maksimum seviyeye çıkarmak bugün tüm dünya ülkelerinin özlemidir. Bu

⁷¹⁹ Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, s. 239

⁷²⁰ Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, s. 19-20.

⁷²¹ M. Öcal Oğuz, *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*; Ankara: Akçağ Yayınevi, 2002, 28.

⁷²² Hasan Zafer Doğan, *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*; Ankara: Detay Yayıncılık, 2004, 106.

*nedenle de ortak arayışlar, çeşitli platformlarda tartışılmış ve turizm aktivitelerinin yörenin doğal ve kültürel kaynaklarını kullanarak, gelecek nesillere de aktarılacak biçimde korunması, geliştirilmesi kapsamlarında 'sürdürülebilirlik' turizm hareketleri önerilmektedir. Turizmin sürdürülebilir olmasının önemli gerekliliklerinden birisi de geleneksel ve özgün değerlerin korunması ilkesidir. Yöre halkının turistik aktivitelerden kaynaklı kazançta ortak olması ve öncelikli olması da gerekmektedir.*⁷²³

Bütün dünyada ülkeler yerel renklerini turizm sektörü haline getirmek suretiyle hem ekonomik canlanmaya katkı sağlamakta hem de kültürel unsurlarını korumayı, yaşatmayı ve uygun bir şekilde geleceğe aktarmayı amaçlamaktadır. Buradan hareketle kültür, hem halkbiliminin hem de turizmin ortak noktası olmaktadır. Böylece turizm sayesinde ekonomik anlamda gelir sağlanırken halkbilim anlamında da kültürel değerler korunmuş ve yaşatılmış olacaktır.

Tarihî Boyabat Evleri, yörenin kültür turizmine açılmasında en önemli argümanlardan birisidir. Anadolu sivil mimarisinin en güzel örneklerinin yer aldığı yörede tarihî nitelikte olan evlerin tamamı restorasyona tabi tutularak kültür turizmine açılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda Boyabat Kaymakamlığı ve Boyabat Belediyesi'nin işbirliği ile restorasyonu tamamlanan evlerin dışında diğer tarihî yapılar acil koruma listesi çerçevesinde -tıpkı Ankara'nın Beypazarı ilçesinde olduğu gibi- koruma altına alınarak uluslararası tescillerinin yaptırılması gereklidir. Kültürel miras niteliğinde olan bu evlerin yalnızca restorasyonu yeterli değildir. Aynı zamanda bu tarihî yapıların işler hale getirilmesi ile yöre ekonomisine katkı sunması sağlanmalıdır.

*Turizm sahip olunan kültürel değerlerin tanıtılmasının yanı sıra şehirlerin ekonomilerine de önemli katkılar sağlamaktadır. restore edilen yerlerde ekonomik getiri ilk amaç olduğu için kültürel değerlere zarar verilmektedir. Bu mekanlar tarihi dokularını yansıtacak şekilde restore edilmeli ve kültürel işlevleri olan yerler haline getirilmelidir.*⁷²⁴

Böylece kültür turizminden elde edilecek gelirin bir bölümüyle oluşturulacak olan fonun ticarî olmayan kültürel miras araştırmalarına harcanması yerinde olacaktır.

Tarihî Boyabat Evleri gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra kafe, restoran, butik otel, kültür evi vb. olarak hizmet verebilir. Evler, restore edilirken turistlerin

⁷²³ A.Uslu ve T. Kiper, "Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı";*Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*,3, 2006, s. 305.

⁷²⁴ Tuba Kaplan, "Gaziantep Kültür Turizmine Halkbilimsel Bir Yaklaşım", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2011) s. 37.

her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmeli; ancak evlerin tarihî dokusuna zarar verilmemelidir. Bu mekanlarda konaklayan insanlar, Boyabat yöresinin sosyal hayatını ve geleneklerini yakından tanıma fırsatı bulacaklardır. Bu durum halkbilim çalışmalarının özünü oluşturan *yaşatmak için yaymak*⁷²⁵ düşüncesinin tezahürüdür. Boyabat yöresel yemeklerinin Tarihî Boyabat evlerinde yapılıp gelen turistlere sunulması ile yöreye ait tatların tanıtımının yapılmasının yanında ticarî anlamda yeni bir iş sahası oluşturulmuş olacaktır.

Kültürel miras, bir toplumu toplum yapan, toplumun üyelerine birliktelik duygusu aşılayan bir hazinedir. Tarihî süreç içerisinde yeni yetişen neslin kendi tarihî ve kültürel değerlerini tanınması ve bu değerlere sahip çıkması milletin ve devletin devamlılığı açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda kültürel mirasımızı yalnızca taşıdığı değerler nedeniyle değil, aynı zamanda geçmişimizi öğrenerek geleceğe bakışımızı şekillendiren bir olgu olarak değerlendirmeliyiz.

Ülkemizde kültür turizminin değeri gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Boyabat yöresi de kültür turizmi sayesinde adını duyurabilecek bir ilçedir. Bu bağlamda tarihî Boyabat Kalesi, yörenin tanıtımı için eşsiz bir hazine konumundadır. Ayrıca Boyabat Kalesi'nin hemen arkasında yer alan Kalebağı mevkiinde kurulabilecek bir *Boyabat Açık Hava Müzesi* yörenin kültür turizmine önemli katkılar sunacaktır⁷²⁶.

Kültür turizminin ve kültür ekonomisinin kentlerin imge ve markalarıyla doğrudan ilgisinin olduğu düşünüldüğünde; Boyabat yöresinin kültür turizmine katkı sağlayacak ve hiç de azımsanmayacak sayı ve nitelikte eserleri olduğu, bu eserlerin her türlü basın-yayın ve sosyal medya aracılığıyla tanıtımının yapılarak ilçe ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı ifade edilebilir.

⁷²⁵ Oğuz, Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi, s. 8.

⁷²⁶ Boyabat Belediyesi tarafından Kalebağı mevkiine yapılan minyatür Boyabat evi yöre insanları ile yöreye gelen turistler tarafından ilgi ile karşılanmaktadır. Bu durum Boyabat'ta açık hava müzeciliğinin kültür turizmi açısından hayati derecede önemli olduğunu kanıtlamaktadır. Ancak bizim bu konudaki teklifimiz, geleneksel Boyabat evlerinden en az bir tanesinin tüm parçalarının numaralandırılma tekniği ile sökülerek bu mevkiye aslına uygun biçimde yerleştirilmesi biçimindedir. Yine burada geleneksel Boyabat mutfağının tanıtımının yapılması ve köy hayatının canlandırılması; örneğin bir su değirmeninin, bir ambarın, bir tandırın, bir kağının veya dövenin burada sergilenmesi ile kültür turizmine önemli katkılar sunacağı aşıkardır.

3.3. Gelenek ve Modernlik

Sosyal bilimlerde son yüzyılda en çok tartışılan konuların başında gelenek ve modernlik kavramları gelmektedir. Birçok bilim insanı bu konuda görüş ve düşüncelerini açıklayan yazılar yazmış, fikirler üretmiştir. *Modern veya gelenek kavramlarına yüklenen anlamların ayrımını gerektiren durumlar neler olmuştur? Modern toplumlar, modern olmayan toplumları nasıl değerlendirmektedir?* Bu gibi soruların cevapları son yüzyılda yoğun bir biçimde aranmaya/tartışılmaya çalışılmıştır.

Sosyal bilimlerde gelenek kavramı, bir topluluğun kendinden önceki nesillerden devralıp kısmen dönüştürerek sonraki nesillere devrettiği inanç, kurum ve seremonileri de içeren her türlü toplumsal pratiği ve bunlara bağlılığı ifade etmektedir.⁷²⁷ "Gelenek, kuşaktan kuşağa aktarılan uygulamalar, inançlar, sanatlar, kurumlar ve tecrübelerin aktarıldığı, kuşakların bu bilgi birikimi sayesinde öğrendiği araçtır."⁷²⁸

Gelenek (traditum) kavramıyla ilgili bugüne kadar yapılmış pek çok tanım mevcuttur. En sade anlamıyla gelenek, *geçmişten günümüze miras bırakılan her şeydir*. Shils, bu miras kavramının içine nelerin girdiğini şöyle sıralar:

*Gelenek -tevariüs edilen şey- maddî nesneleri her türlü şeye olan inancı, kişi ve olay imajlarını , pratikleri ve kurumları içerir. Gelenek, binaları, abideleri, bahçeleri, heykelleri, resimleri, kitapları, alet ve makineleri içine alır. O, belirli bir zamanın toplumunun sahip olduğu her şeyi, sahibi bulunulan şeylerin mevcut sahiplerinin o sırada keşfettiği her şeyi, yalnızca dış dünyanın fiziksel süreçlerinin ürünü veya münhasıran ekolojik ve fiziksel zorunlulukların ürünü olmayan her şeyi içerir.*⁷²⁹

Armağan; geleneği, kendisinin bir karşıtı olarak ürettiği *öteki* kavramıyla değerlendirmekte ve bu 'öteki'nin modernliğin kendisinden başka bir şey olmadığını vurgulayarak şunları ifade etmektedir:

Geleneğin kendisini savunması, geleneğin benlik-bilincine (self-consciousness) varması, Hegelci anlamda, kendisine bir 'öteki' (other) üretmesi anlamına gelir. İşte gelenek, yarattığı bu 'öteki' ile karşıtlık içerisinde kendisini tanımlamaya başladığında, gerçekte, kendisini kendisi olarak, kendinde şey olarak var olmaktan çıkarmakta ve şey durumuna

⁷²⁷ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*; Ankara: Ekin Yayınları, 1997, s. 300.

⁷²⁸ Mehmet Vural, "Gelenek ve Dinlerin Aşkın Birliği" *Doğu Batı Dergisi*, S. 25, 2003, s. 162.

⁷²⁹ Edward Shils, "Gelenek"; Hüsamettin Arslan (çev.), *Doğu Batı Dergisi*, S. 25, 2003, s. 110.

getirmektedir. Bu ise, geleneğin muhtevasının 'öteki' olana aktarılması demektir ki, bu 'öteki' dediğimiz şey, modernlikten başka bir şey değildir. Gelenek benlik bilincini modernlikte idrak etmiştir; ya da başka bir deyişle, benlik-bilincine varmış olan gelenek, artık modernlikten başka bir şey değildir.⁷³⁰

Eric Hobsbawm, Terence Ranger ile birlikte editörlüğünü yaptıkları *Geleneğin İcadı (The Invention of Tradition)* adlı çalışmanın giriş bölümünde geleneğin amacı ve karakteristik özelliğini *değişmezlik* olarak değerlendirmektedir. "Gönderme yaptıkları gerçek ya da icat edilmiş geçmiş, tekrar gibi, sabit (norm olarak formalize edilmiş) pratikler dayatır."⁷³¹ Hobsbawm, icat edilmiş geleneği, tekrarlama yoluyla bazı değer ve normları, geçmişle kendiliğinden sürekliliği mümkün kılan kurallara dönüştürecek pratikler olarak tanımlamaktadır.

Hilmi Yavuz; "modernlik, geleneğin tasfiyesi ile mi inşa ediliyor, yoksa geleneğin yeniden üretilmesiyle mi?"⁷³² sorusuyla gelenekle modernlik arasında nasıl bir ilişki kurulabileceğini sorgulamaktadır. Geleneği savunmanın gelenekselcilik olmayacağını belirten Yavuz, modernliğin gelenekselcilikle herhangi bir biçimde bağdaşmayacağını ifade ettikten sonra modernliğin, geleneğin dönüştürücü bir biçimde yorumlanması üzerine inşa edildiğini öne sürenlerin -Gadamer ve Ricoeur gibi- olduğundan bahsetmektedir.⁷³³ Bu bağlamda modernlik; ilerleme, gelişme, kalkınma düşünceleri ekseninde toplumsal değişim ve dönüşüme gönderme yapmaktadır.⁷³⁴

Geleneğin gelenek sayılabilmesi için belli bir süreye ihtiyaç vardır. Bu konuda Shils şunları ifade etmektedir: "Tasavvurun arkasından hemen terk edilen, mucidi ya da savunucusu takdim ettiğinde veya onu cisimleştirdiğinde hiçbir alıcı bulamayan inanç gelenek değildir. Eğer bir inanç veya pratik 'model oluyor', fakat kısa bir süre hayatta kalabiliyorsa, bir geleneğe dönüşmeyi başaramaz."⁷³⁵

⁷³⁰ Mustafa Armağan, *Gelenek ve Modernlik Arasında*; İstanbul: Timaş Yayınları, 4. Baskı, 2013, s. 15-16.

⁷³¹ Eric Hobsbawm ve Terence Ranger, *Geleneğin İcadı*; Mehmet Murat Şahin (çev.), İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006, s. 3.

⁷³² Hilmi Yavuz, *Alafrangalığın Tarihi*; İstanbul: Timaş Yayınları, 2009, s. 72.

⁷³³ Yavuz, *Alafrangalığın Tarihi*, s.72.

⁷³⁴ Erkan Perşembe, "Modernlik Gerçeğinden Postmodernlik Söylemine Din Sorunu"; EKEV Akademi Dergisi, S. 13, 2002, s. 3-4.

⁷³⁵ Shils, "Gelenek"; s. 113.

Geleneğin modernleşme süreci içerisinde birtakım değişiklikler yaşaması kaçınılmazdır. Halis Çetin, bu süreci köklerden uca doğru gidiş olarak tanımlamaktadır:

*Modernleşme süreci gelenekselden yeni olana doğrudur. Yeni toplumsal değişim kendini kentlere yönelen olağanüstü bir göç, meslek değişimi, aile yapısındaki değişim, gelir düzeyinde artış, statü geliştirme imkânı, eğitim alanında fırsat eşitliği, erkek-kadın arasındaki ilişkilerde belirgin değişiklikler şeklinde kendini gösterir... Tüm bu değişiklikler bütünü bireylerin benimsemiş oldukları bağlılık odağının topluluktan topluma, yerelden ulusala doğru aktarılması anlamında adlandırılan sosyal hareketliliklerdir.*⁷³⁶

"Modernleşme, toplumsal-yapısal düzlemde iş ve toplumsal sektörlerin artan oranda bir uzmanlaşması iken, aynı zamanda kültürel-kurumsal düzlemde değer, norm ve anlamların artan ölçüde genelleşme ve soyutlanma sürecini içermektedir."⁷³⁷ Bu genelleşme ve soyutlanma, ferdin toplum içerisindeki uyum/entegrasyon süreciyle de ilgilidir. Aynı zamanda bu uyum süreci bilinçli olmayı da gerektirir. "Modern olmak, içinde yaşanılan çağın bilincinde olmak demektir. Böylece modernlik, kendi bilinçliliğini, yine kendi içinden kurabilmekte ve edindiği tüm bir anlamlar bütünü bu yolla edinmektir."⁷³⁸

*Modernleşme kuramlarında gelişme kavramı ortak bir anlam içerisinde kullanılmaktadır. Gelişme, bir toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik olarak kendi iç dinamiklerinin doğurduğu, ilerleme şeklinde ele alınır. İlerleme kavramı ise büyük bir değişimi, yeniden yapılanmayı/paradigmik dönüşümü anlatmak için kullanılır. Böylece modernleşme, gelişme süreci içerisinde bir ilerlemeyi ve ilerleme çizgisi içerisinde büyük bir değişimi anlatır.*⁷³⁹

Modernleşme aynı zamanda, modern dünyayı oluşturan bireyselleşme, sekülerleşme, kültürel farklılaşma, metalaşma ve kentleşme süreçlerinin hepsini bir arada anlatan bir terim olarak da kullanılabilir. ⁷⁴⁰ Modernleşme kavramı, bu anlamların içeriğiyle bütünleştiğinde özellikle bizim gibi geleneksel ya da yarı geleneksel toplumlarda çekince ile karşılanmış ve bu kavrama geleneksel toplumlar

⁷³⁶ Halis Çetin, "Gelenek ve Değişim Arasında Kriz: Türk Modernleşmesi"; *Doğu Batı Dergisi*, S. 25, 2003, s. 20-21.

⁷³⁷ Anton C. Zijderveld, *Sahnelik Toplum*; Kadir Canatan (çev.), İstanbul: Pınar Yayınları, 2007, s. 221-222.

⁷³⁸ Ahmet Demirhan, *Modernlik*; İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1992, s. 51.

⁷³⁹ Çetin, "Gelenek ve Değişim Arasında Kriz: Türk Modernleşmesi", s. 22-23.

⁷⁴⁰ S. Best. ve D. Kellner, *Post-modern Teori, Eleştirel Soruşturmalara*; M. Küçük (çev.), İstanbul: Ayrintı Yayınları, 1998, s. 15.

daha bir mesafeli yaklaşmışlardır. Bu bağlamda özellikle üçüncü dünya ülkeleri diye tanımlanan ülkelerde modernleşmenin, tamamen kendi tarih ve kültüründen uzaklaşma ya da farklılaşma olarak değerlendirildiği bilinen bir gerçektir.

Modernleşme süreci üzerinde yürütülen görüşlerin değişik bir yapıyı ortaya koyduğu bilinmektedir. Gökalp sosyolojisinde modernleşme aynı zamanda Batılılaşma demektir. Oysa günümüz sosyolojisi modernleşmeyi Batılılaşma ile eşdeğer görmediği gibi, onu ferdi ve toplum seviyesinde olmak üzere iki kategoride inceler. Buna göre modernleşme sosyal sistemdeki kalkınmaya uyan ferdi seviyede bir değişimdir.⁷⁴¹

Modernleşme, gelenekselliği tam olarak özümsememiş ya da gelenekten uzaklaşmayı ve geleneği reddedişi destekliyorsa toplumsal ve tarihî bir yabancılaşma içine girmiş demektir. Yani içinde yaşadığı toplumun kültürel, dinî, tarihî ve etnik bağlarını kabul etmemek modernleşmenin kendini *geleneğin* yerine koymasına sebep olacaktır. Bu durum geleneğin yeniden kurgulanması anlamına gelmektedir.

Modernleşme ile kültür değişimleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Modernleşme kültürü hangi yönlerden etkilemektedir? Modernleşme ile popüler kültür arasındaki etkileşim hangi boyutlarda olacaktır? Bu ve bunun gibi sorularla konuya farklı bir bakış açısı getirmek yerinde bir yaklaşım olacaktır.

"Popüler kültür; kökleri yerel geleneklerde bulunan halk inançlarını, pratiklerini ve nesneleri , kezâ siyasal ve ticarî merkezlerde üretilen kitlesel inançları, pratikleri ve nesneleri içerir."⁷⁴² Aslında popüler, halka ait olan demektir. Ancak bizde bu durum *birçok kişi tarafından sevilen ve seçilen* olarak algılanmaktadır. Değişik ulusların hayat tarzını modernleşme olarak değerlendiren bu algı; kültüre tamamen yabancılaşma, geleneğin reddi ya da olumsuzlama olarak devam etmektedir.

Kitle iletişim araçları sayesinde Amerikan popüler kültürü, günümüzde Türk hayat tarzını tehdit etmektedir. Amerikan popüler kültür ürünlerinin yaygınlaşması ve bunların etkili bir biçimde pazarlanması, bu ürünlerin kolay tüketilir hale gelmesine yol açmaktadır. Bu durum geleneğin değişimine ya da evrilmesine neden olmaktadır. İşte kültür değişmesi ya da kültürel değişim olarak değerlendirdiğimiz olgu burada ortaya çıkmaktadır. Giyim kuşamdan yemek kültürüne, müzikten dansa,

⁷⁴¹ Orhan Türkdoğan, *Değişme- Kültür ve Sosyal Değişme*; İstanbul: Birleşik Yayınları, 1996, s. 77-78

⁷⁴² Erol Mutlu, "Popüler Kültürü Eleştirmek"; *Doğu Batı Dergisi*, S. 15, 2001, s. 27.

barınmadan taşıma araçlarına kadar pek çok alanda görülen bu değişim veya evirilmeyi modernleşmenin bir sonucu olarak değerlendirmek gerekir.

Öcal Oğuz, geleneğin modernite ile olan sentezinin halkbiliminin yeni çalışma kadrolarından biri olması gerektiği konusundaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

*Gelişen ve değişen dünya düzeni içinde 'geleneksel' olanın kullanım alanları, geleneğin modernlikle oluşturduğu sentez, halkbilimcilerin en önemli çalışma konusu olmalıdır. Geçmişten yeniden kurmadan, geçmişten gelenlerle günümüz ve geleceği değerlendiren halkbiliminin, çağın gelişmelerini kendi disiplini çerçevesinde analiz etmesi; eleştirel bakış açısıyla gerekli değişim ve gelişimleri gerçekleştirebilmesi gerekmektedir.*⁷⁴³

3.4. Yerel Kültür ve Medya İlişkisi

Halk edebiyatı metinlerinin aktarımını sağlayan en önemli ortamlardan biri de *elektronik kültür ortamıdır*. 21. yüzyılın başlarında hızla yaygınlaşan internet kullanımı, bireylerin halk edebiyatı ürünlerini elektronik ortamda paylaşımlarında ve bu ürünleri gelecek nesillere aktarmalarında önemli bir rol üstlenmelerine katkı sağlamıştır. Eskiden âşıkların köy köy, şehir şehir gezerek icra ettikleri sunumlar, günümüzde elektronik ortamda ve dinleyicilerle yüz yüze gelmeden yapılmaktadır. Bu konu akla şu soruyu getirebilir: Teknoloji halkbilim ürünlerini yok etmekte midir? Hayır. Bilakis elektronik kültür ortamı halkbilim ürünlerinin daha geniş kitlelere, daha hızlı bir biçimde ulaşmasını sağlamaktadır. Bu konuda Alan Dundes'in şu sözleri konuyu pekiştirmesi açısından önemlidir:

*Teknoloji halk bilgisini yok etmediği gibi, halk bilgisinin yayılmasında ve aktarılmasında hayati öneme haiz bir faktör haline gelmekte ve yeni halk bilgisi oluşumunda da heyecan verici bir ilham kaynağı olmaktadır.*⁷⁴⁴ *Aslında teknoloji ve kültür arasında karşılıklı bir üretim ilişkisi söz konusudur, denilebilir. Kültür teknolojiyi belirlemekte, teknolojik gelişmeler de kültürel değişimi tetiklemektedir.*⁷⁴⁵

Yapılan bu tartışmaların sonucunda halk hangi şartlarda, nerede olursa olsun, bulunduğu bağlamın şartlarına ait yeni folklor mahsulleri üretecektir görüşü, folklor

⁷⁴³ M. Öcal Oğuz vd., *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları, 6. Baskı, 2008, s. 334.

⁷⁴⁴ Alan Dundes, "Halk Kimdir? (Who Are The Folk?)" s.26.

⁷⁴⁵ Ayşe Çamkara, "Teknoloji ve Kültürel Endüstri: 'Web'ten 'Cep'e Alkışların Dönüşümü; *Millî Folklor Dergisi*, 75, 2007, s. 27.

alışmalarının araştırma alanının yönünü şehirlere çevirmiştir. Bu sürecin doğal sonucu olarak "kent folkloru" kavramı ortaya çıkmıştır.⁷⁴⁶

Bilimsel ve teknolojik alanda yaşanan hızlı değişimler sebebiyle, yaşadığımız an *bilgi çağı* olarak değerlendirilmektedir. Bu değişim ve gelişimler sayesinde dünyanın neresinde olursanız olun istediğiniz bilgi ya da görsele anında ulaşabilmektesiniz. Halk kültürü ürünleri de bu değişimin etki alanına girmiştir.

İnsanların, internette birbirleriyle yaptığı konuşmalar ve paylaşımlar sosyal medyanın içeriğini oluşturmaktadır. Günümüzün en önemli iletişim araçlarından biri olan sosyal medya sayesinde insanlar anlık bilgi paylaşımında bulunabilmektedirler.

*Son dönemde internet temel içerik yaratım, uyarlama, aktarım/paylaşım aracı ve alanı haline gelmektedir. Farklı türden kitle iletişim araç ve alanlarının bileşkesi olan internet, içeriğin önemini artırmış ve açığa çıkarmıştır. İnternet sayesinde içerikler kültürel ölçekte paylaşılır ve dolaştırılır hale gelmiştir. Bu durum kültürel farkındalığı artırırken kültür turizminin gelişmesini de sağlamaktadır.*⁷⁴⁷

Küreselleşme kavramı ile birlikte sınırların kalktığı dünyada yerel renklerin ön plana çıktığı gözlerden kaçmamaktadır. Milletler, kendine ait değerleri uluslararası ortamda tanıtmak amacıyla sosyal medyayı sıklıkla kullanmaktadır. Dünyanın herhangi bir ülkesinde icra edilen düğün törenine ait ritüeller, farklı milletler tarafından sosyal medya aracılığı ile izlenebilmekte ve yerel unsurlar gözlenebilmektedir.

Boyabat yöresine ait halkbilim ürünlerinin de sosyal medya aracılığı ile tanıtımının yapıldığını ifade edebiliriz. Boyabat'ın birçok köyünün sosyal medyada yer alması bunun en büyük kanıtıdır. Bu tanıtım ve aktarım sürecinde sanal içeriklerin paylaşımının etkili neticeler elde edecek şekilde planlanması önem arz etmektedir. Dolayısıyla Boyabat ilçe ve köylerinin internet sitelerinin yörenin kültür turizmine katkı sağlayacak biçimde değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Boyabat yöresine ait özgün kültür unsurlarının hedef kitleler dikkate alınarak sanal ortamlarda görsel ve işitsel içeriklere dönüştürülmesi gayet akılcı olacaktır.

⁷⁴⁶ M. Öcal Oğuz, "Kentlerin Oluşumu ve Gelişimi Süreçlerinde Türk Halkbilimi"; *Millî Folklor Dergisi*, 52, 2001, s. 46-50.

⁷⁴⁷ Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, s. 233.

3.5. Veriler Üzerinden Kültürel Değişimin İzlenmesi

Gelenekler, bir kültürün temelini oluşturan alt parçalarıdır. Bu parçalar zamanla bireysellikten toplumsallığa doğru ilerleyen bir süreç izlerler ve böylelikle toplumun malı haline gelen kültüre dönüşürler. Zaman içerisinde gelenekte bazı değişimler görülür. Bu değişimler; toplumun en üst tabakasından en alt tabakasına kadar birçok ferdi, dolayısıyla toplumu derinden etkiler.

Kültürel değişimi her sosyal olay gibi bütünüyle önceden görmek ve istenildiği şekilde değiştirmek mümkün değildir. Değişime ve yerini almak isteyen kalıplara şiddetle direnç gösteren kültür, ayrıca bürokratik zorlamalara karşı da kendini korumak mecburiyetinde kalır.⁷⁴⁸

Çevremizde 'gelenekler değişiyor, kültürümüz yozlaşıyor, toplum bozuluyor' diye serzenişte bulunan kişiler görebiliriz. Bu değişimi durdurmak ya da önüne geçmek mümkün müdür? Elbette hayır. Çünkü kültür dediğimiz olgu statik değil, dinamiktir. Her şey değişip geliştiğine, bir başka deyişle evirildiğine göre kültür de değişecek; yeni haliyle toplum içinde varlığını devam ettirecektir. Nitekim çeşitli sosyal olaylar, çevre, doğa, teknoloji, göç gibi etmenler kültür ve kültür değişimleri üzerinde belirleyici bir fonksiyona sahiptirler. Bunlar üzerinde görülen her türden zorunlu hareketlilik kültürün de evrilmesine neden olmaktadır.

Bu bağlamda Boyabat yöresinin kültür yapısında da bazı değişim ve dönüşümlerden bahsetmek mümkündür. Bu değişim ve dönüşümlerin çok farklı zaman ve şekillerde gerçekleştiği ifade edilebilir.

İnsan hayatında önemli olan üç geçiş dönemi vardır: Doğum, evlenme, ölüm. Bu geçiş dönemlerinde görülen değişimler bizlere Boyabat yöresinin kültür değişimini ortaya koymada önemli veriler sunacaktır. Bunların yanında halk zanaatları, el sanatları, halk mutfağı, halk hekimliği, çocuk oyunları gibi daha pek çok halkbilim kadrolarında görülen değişim, dönüşüm veya evrilme, konunun daha iyi kavranmasını sağlayacaktır.

⁷⁴⁸ M. Naci Bostancı, *Kültür ve Değişme*; İstanbul: Hamle Yayınları, 1990, s. 24.

Doğum

Yörede bireylerin çocuk sahibi olma istekleri konusunda bir değişim söz konusu değildir. Çocuk sahibi olmak; geçmişte de istenilen bir durumdu, günümüzde de bu istek değişmemiştir. Erkek çocuk sahibi olma konusundaki ısrar geçmişe nazaran günümüzde daha azdır. Ancak ilk çocuğun erkek olması temennisi bazı ailelerde devam etmektedir.

Geçmişte çocuğu olmayan ailelerin modern tıbbın dışında bazı çarelere başvurdukları görüldü. Bunların başında yatırlara adak adamak, muskacı/cinci hocalara gitmek gelirdi. Günümüzde Boyabat halkının modern tıbbın yanında yukarıda bahsi geçen çarelere başvurdukları ifade edilebilir. Türbe etrafında görülen çul çaputlar, türbenin duvarına yapıştırılan taşlar, Boyabat yöre insanının bu konuya bakış açısını yansıtmaları bakımından önemlidir.

Çocuğu olmayan ailelerin türbelere giderek adak adamaları, türbe etrafında yedi defa dönmeleri, türbenin çeşitli yerlerine taş yapıştırmaları geçmişten günümüze devam eden pratiklerden birkaçıdır. Geçmişte genellikle çocuk özlemini dindirmek amacıyla gidilen türbeler, günümüzde iyi bir üniversite kazanmak isteyen gençlerin ve ailelerin uğrak yeri olmuştur. Bu da bize türbelere gidişin devam ettiğini ancak gidiliş amacının değiştiğini göstermektedir.

İstenmeyen çocuğun düşürülmesi konusunda geçmişte uygulanan pratiklerin nadiren de olsa günümüzde uygulandığı söylenebilir. Bunun aksi yönünde çocuğun düşmesini engellemek amacıyla Muratlı, Ilıca, Şıhlı gibi bazı köylerde eteğin ya da şalvarın bir kenarına anahtar takma âdeti uzun yıllar devam etmiştir. Günümüzde bu pratiğe herhangi bir köyde rastlanmamıştır.⁷⁴⁹

Çocuk sahibi olma konusunda zaman açısından bir değişim olduğu ifade edilebilir. Geçmişte aile büyüklerinin de baskısı sonucunda yeni evli çiftlerin evlendikten hemen sonra çocuk sahibi olmak istedikleri söylenebilir. Ancak günümüzde çiftler, çocuk sahibi olma isteklerini ötelediklerini, birbirlerini daha iyi tanıyabilmeleri için bu konuyu zamana yaydıklarını ifade etmişlerdir.

⁷⁴⁹ K.k. 2, 19, 34.

Çocuğun cinsiyeti konusunda geçmişte yapılan uygulamaların köylerde daha sık uygulandığını söyleyebiliriz. Hamile kadının karnının şişkinliğine göre yapılan tahminler birçok köyde aynıdır.⁷⁵⁰

Eskiden çocuğa ad koyma konusunda öncelik aile büyüklerinde -dede, anneanne, babaanne- iken, günümüzde anne-baba tarafından bebeğe ad konulmaktadır. Çocuğa aile büyüklerinin adını koyma geleneğinin çok fazla değişmediğini söylemek yerinde olacaktır. Çocuğuna aile büyüklerinden birinin adını veren aile bu adın yanına ikinci bir ad vermeyi tercih etmektedir: Fahriye Burçin, Tahsin Furkan, Hasan Alp gibi.

Çocuğun doğumundan hemen sonra bir aile büyüğünün ya da bir hocanın çocuğun sağ kulağını ezan, sol kulağını kamet okuması ve adının üç defa söylemesi geçmişten günümüze değişmeden gelen uygulamalardan biridir.

Geçmişte doğum sonrasında yapılan birtakım pratiklerin günümüzde köylerde uygulandığını ifade etmek mümkündür. İki kırklı kadının karşılaştıklarında birbirlerine iğne vermeleri/iğne kırmaları, kırk uçurma, kırklama gibi pratikler bugün de aynı şekilde devam etmektedir. Doğumun hastane ortamlarına kaydığı günümüzde kırklı kadının başka bir kırklı kadınla görüştürülmemesi gibi bir durum söz konusu olmamaktadır.

Sünnet

Boyabat yöresinde sünnetle ilgili bazı değişim ve dönüşümlerden söz edebiliriz. Bu değişimin tek yönlü olduğu söylenemez. Zira sünnet düğünlerinin bazıları salonlarda ve içkili/alkollü olurken, bazıları da mevlitli olarak icra edilmektedir. Yapmış olduğumuz görüşmelerde Boyabat halkının büyük çoğunluğunun geçmişe nazaran günümüzde sünnet düğünlerini mevlitli olarak yaptığını tespit ettik. Bu durum Boyabat halkının din eksenli bir sünnet töreni yapma isteğini ortaya koymaktadır.

⁷⁵⁰ Muratlı, Şihli, Eğlence, Ilıca, Kurusaray gibi köylerde yaptığımız görüşmelerde hamile kadının karnının sağ tarafı şişkinse erkek, sol tarafı şişkinse kız olacağına dair tahminler yapılmaktadır. K.k. 2, 3, 7, 34.

Sünnet törenlerinde değişimin görüldüğü bir diğer husus da, sünnet olacak çocuğun bindiği *araçtır*. Geçmişte sünnet çocukları at üzerinde gezdirilirdi. Bugün bu gezdirme işi arabalarla yapılmaktadır. Yalnız değişmeyen nokta renktir. Geçmişte beyaz atlar tercih edilirken, günümüzde beyaz arabalar bu iş için kullanılmaktadır. Eskiden sünnet çocuğunun tek sünnet kıyafeti etek idi. Ancak günümüzde beyaz veya krem renklerden oluşan takım elbise, pelerin ve şapka tercih edilmektedir.

Sünnetin zamanı konusunda da değişimler gözlenmiştir. Geçmişte sünnet töreni öncesinde çocuk sünnet edilirken, bugün sünnet işlemi aylar öncesinden yapılmakta, sünnet töreni daha sonraya bırakılmaktadır. Bu konuda görüşlerini sorduğumuz kişiler, sünnet çocuğunun sünnet edilme sırasında yaşayabileceği acıyı çekmesinden ziyade kendi düğününde eğlenmesi amacıyla böyle bir yola başvurdıklarını belirtmişlerdir.

Sünnette yapılan ikramlarda da değişimler gözlenmektedir. Eskiden bazen sadece şerbet veya şerbet ile kuru pasta ikram edilirken, bugün plastik kaplar içinde et, pilav, baklava, börek ve ayran sunulmaktadır.

Evlenme

Türk kültürünün en belirgin özelliklerinin görüldüğü düğün geleneğinde, değişen toplum ve gelişen teknoloji neticesinde bazı değişimlerden bahsetmek mümkündür. Bu değişim ve gelişim farklı uygulamalarda kendini göstermektedir.

Evlenme biçiminde görülen değişim dikkate değerdir. Geçmişte görücü usulüyle evlenme daha yaygın iken günümüzde evlenecek kişiler birbirleriyle anlaşıp evlenmeye karar vermekteler. Geçmişte damat olacak kişinin annesi ya da büyük ablası gittiği düğünlerde kız beğenirdi. Gelin olacak kızda; görgülü, güzel, çalışkan ve yakın çevreden olması gibi özellikler göz önünde bulundurulurdu. Evlenme olayında aile büyüklerinin kararları önemliydi. Bu konuda yörede *kızı kendi başına bırakırsan ya davulcuya, ya zurnacıya kaçır, görüşü ön plandaydı*.

Yörede insanların eğitim düzeylerinin yükselmesi ve buna paralel olarak eğitim süresinin uzaması, evlilik yaşının biraz daha ileri yaşlara kaymasına neden olmaktadır. "Geleneksel yapı içinde görücü usulü ile yapılan evlilikler bir ölçüde biçim değişimine uğramakta, bu usul ile başlatılan süreçte kız ve erkeğin birkaç kez

görüşmesine izin verilerek bir *geçiş modelinin* karşımıza çıkmasına zemin hazırlamaktadır."⁷⁵¹

Saçı; eski Türklerden günümüze kadar devam eden önemli bir gelenektir. Saçı geleneğinin -gelinin başından para, buğday, arpa vb. nesnelerin saçılması- gerek köylerde olsun gerek Boyabat ilçe merkezinde olsun bütün düğünlerde görüldüğünü ifade edebiliriz.

Modern hayatın halk kültürü ürünlerini yok ettiği düşünülse de, halk içinde birtakım pratiklerin değişmediği, daha doğru bir ifadeyle evrilerek yeni oluşumlar gösterdiği söylenebilir. Eskiden günlerce süren düğünler vardı. Günümüzde ise bu süre üç dört saatlik salon düğünlerine dönüşmüştür. Böyle olmasına rağmen düğünlerde uygulanan birtakım kültür pratikleri her şart altında kendini korumayı başarmıştır. Örneğin; günümüz düğünleri gelin ve damadın salona girmesini takiben yaptıkları modern dansla başlamakta ve düğün sonunda oyun havaları ve halayla sona ermektedir.

Düğün mekânlarında da bazı değişimler görülmektedir. Düğünlerin büyük çoğunluğu açık alanlardan kapalı alanlara doğru kaymaktadır. Şöyle ki; kız ve erkek tarafının köyde yaşamalarına rağmen düğünlerini Boyabat ilçe merkezinde bulunan düğün salonlarında yapmak istemeleri bu tezimizi desteklemektedir. Düğün salonlarında gelinin başından para saçmanın yanında konfeti atma gibi durumlara da zaman zaman rastlanmaktadır.

Dinî nikâh sırasında bağlama büyüsunü engellemek için nikâha katılan kişilerin ellerini dizleri üstünde açık bir şekilde bıraktırmak geçmişten günümüze devam eden uygulamalardan biridir. Nikâh kıyacak hocanın bir mendili bağlayıp dizinin altına alması ve nikâhtan sonra onu çözmesi düğün âdetlerinin değişmeyenlerinden bazılarıdır.

Anadolu'nun pek çok yöresinde olduğu gibi Boyabat'ta da son zamanlara kadar gelin olacak kızlar için erkek tarafından -kızın babasından- başlık parası

⁷⁵¹ Tülay Uğuzman, "Toplumsal Yapıda Meydana Gelen Değişmelerin Halk Kültürü Üzerindeki Etki ve Sonuçları"; *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı-Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2005, s. 544.

alınırdı. Yörede başlık parası alma âdetinin geçmişte uygulanmasına rağmen günümüzde hemen hemen hiç rastlanmadığını ifade edebiliriz.

Akraba evliliklerinin sakıncaları konusunda daha bilinçli hale gelen yöre halkı mümkün olduğu kadar bu evlilik türünden uzak kalmaktadır. Düğünlerde önce resmî nikah sonra da dinî nikah kısılmaktadır.

Çeyiz; gelinin evlendikten sonra kullanacağı ev ve mutfak eşyası, danteller, örtüler, havlular, takı ve giysilerdir. Bu çeyizler geçmişte *çeyiz sandıklarında* saklanırdı. Ancak günümüzde gelin olacak kızın çeyizliğini düğünden hemen önce tedarik ettiğini, bu nedenle yörede çeyiz sandıklarının yavaş yavaş kalktığını, bu sandıkların yerini gardrop, şifonyer gibi mobilyalara bıraktığını ifade edebiliriz.

Düğün adetlerinin değişen unsurlarından biri de davetiyedir. Eskiden eş, dost ve akrabaları, düğüne davet etmenin adı *okuntu* idi. Aile fertlerinden uygun olan bir kişi düğüne davet edilecek kişilere şeker götürür ve onları düğüne çağırırdı. Günümüzde bu durum zarfların içine konulmuş karton veya plastikten yapılmış davetiyelerle yerine getirilmektedir.⁷⁵²

Düğünlerin olmazsa olmazlarından biri haline gelen at/araba süsleme adetlerinde büyük bir değişim söz konusudur. Eskiden gelin, baba evinden damat evine atla getirilirdi. Günümüzde ise son model arabalar bu iş için kullanılmaktadır. 10-15 yıl öncesinde arabanın ön tarafına konulan oyuncak bebek günümüzde kullanılmamaktadır. Bunun yerini arabayı boydan boya kaplayan kırmızı beyaz kurdele almıştır. Gelin ve damadın adlarının baş harfleri kalp şeklindeki kartonlara yazılarak arabanın arka camına yapıştırılmaktadır. Ayrıca arabanın plakasının üstüne *evleniyoruz, mutluyuz* ya da *muradımıza erdik* gibi yazıların yapıştırıldığı gözlenmektedir.

Düğünlerde gözlemlediğimiz değişimlerden biri de damatlık olarak giyilen elbiselerdir. Geçmişte koyu renk takım elbise -özellikle siyah veya lacivert-giyen damatlar günümüzde daha açık ve yanardöner olarak tabir edilen takım elbiseler giymektedir. Kravatın yerini de yavaş yavaş papyonun aldığı söylenebilir.

⁷⁵² Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Şeref Boyraz, "Okuntudan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi"; *Millî Folklor*, 84, 2009 ss. 87-96.

Boyabat yöresi düğünlerinin vazgeçilmez unsurlarından biri davul zurnadır. Geçmişten günümüze değişmeyen unsurların başında gelen bu enstrümanların yerini yavaş yavaş elektronik orglar almaya başlamıştır. Düğün salonlarında ekip olarak çalışan müzisyenler, halk müziğinden pop müziğe kadar her türlü müziği düğüne katılanların istekleri doğrultusunda icra etmektedirler. Elektronik çalgı aletlerinin yanında davul zurna ekibinin bulunması halkın geleneksel enstrümanına sahip çıktığının bir göstergesi olarak ifade edilebilir.⁷⁵³

Boyabat yöresinde son 15- 20 yıla kadar düğünlerin olmazsa olmazlarından biri de alkollü içkilerdi. Ekonomik durumu uygun olmasa da düğün sahibi bir eksiklik olmasın düşüncesiyle düğünde isteyenlere içki sunardı. Sinop'un sahildeki ilçelerine nazaran daha muhafazakar olduğu düşünülen Boyabat'ta içkisiz düğünlerin ayıplandığı, zaman zaman düğünlerin terk edildiği bilinen bir gerçektir. Ancak son yıllarda bu durumun tersine dönmüştür. Günümüzde dinî ağırlıklı düğünlerin icra edildiği ifade edilebilir. Buradan hareketle Boyabat yöresinin din eksenli bir hayat tarzını benimsediğini söyleyebiliriz.

Yurdumuzun diğer yörelerinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de düğün konvoyunun yolunu keserek düğün sahiplerinden bahşiş almak bir gelenektir. Bu gelenek geçmişten günümüze devam etmiştir. Geçmişte gelin arabasının önü uzunca bir kalas ya da urganla kesilirdi. Günümüzde çocukların canlarını tehlikeye atarak arabaların önüne atladıkları gözlenmektedir.

Geçmişte Boyabat yöresinde gelin ve güvey hamamları yapılırdı. Düğün öncesinde yapılan bu sosyal etkinlik gelinin ve damadın arkadaşları ile hısım-akraba ve komşular toplanarak eğlenirlerdi. Günümüzde düğün öncesinde yapılan bu âdete rastlamadık. Hamam kültürünün kaybolmasının bir nedeni olarak hemen hemen bütün evlerde banyonun/banyoların olması gösterilebilir.

Gelenekler, insanların ihtiyaçlarına cevap verebildikleri ölçüde kendilerine yaşama alanı bulabilir. İhtiyacı karşılayamayan geleneklerin yerini yenileri doldurmaktadır. Boyabat yöresinde geçmişte sık karşılaşılan sağdıçlık/yengelik geleneği de, okuma yazma oranlarının artması ve bu konuda insanların

⁷⁵³ K.k. 23.

bilinçlenmesini sağlayan yayınların çoğalmasıyla birlikte işlevini yitirmiş olsa da simgesel olarak bazı köylerde hâlâ devam etmektedir.

Ölüm

Ölüm ile ilgili âdetler, Boyabat yöresinde değişimin çok az görüldüğü âdetlerdendir. Geçmişte cenaze çıkan evde yemek pişmezdi. Komşular bir hafta boyunca cenaze evine yemek getirirlerdi. Ancak günümüzde cenaze defnedildikten sonra -özellikle köylerde- mezarlığın hemen çıkışında cenaze törenine gelenlere pide ve ayran ikram edildiği tespit edilmiştir. Boyabat şehir merkezinde böyle bir uygulamaya rastlanılmamıştır. Ölü aşı verme âdetinin Boyabat yöresinde devam ettiğini; ancak sunum şeklinin değiştiğini söylemek mümkündür.

Cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi eskiye nazaran daha kolay ve daha rahat yapılmaktadır. Geçmişte cenaze, evinin önüne kurulan ve çoğunlukla tahtadan yapılmış olan bir sal üzerinde yıkanır. Cenazenin yıkanması sırasında dışarıdan görülmemesi için etrafı battaniye ya da çarşaf gibi örtülerle kapatılırdı. Bu iş cenaze sahipleri için oldukça zahmetli idi. Ancak günümüzde bu işlem için cenaze yıkama araçları kullanılmaktadır. Ayrıca bu araçların içinde cenazenin belli bir süre bekletilebilmesi için hazırlanmış uygun saklama yerleri de mevcuttur. Köylerin birçoğunda modern tarzda gasilhaneler bulunduğunu da ifade edebiliriz.

Boyabat ilçe merkezinde cenaze namazları, merkez cami olarak bilinen Beyazıt Camisi'nde (Büyük Cami) kılınmaktadır. Kadınlar, geçmişte cenaze evden çıktıktan sonra ne cenaze namazı için camiye ne de mezarlığa giderlerdi. Son zamanlarda cenaze namazı kılınırken ölünün yakınlarından olan kadınların cami kenarında beklediklerine ve ağlaştıklarına rastlanmıştır.

Boyabat ilçesinin ekonomisinde tuğla fabrikalarının önemi göz ardı edilemez. Tuğla fabrikalarına yakın köylerde cenaze mezara konulduktan sonra mezarın üstü tuğlalarla kapatılmaktadır. Bu durum bağlamın geleneğe yansımaları göstermesi bakımından son derece önemlidir. Yine bu konuyla ilgili olarak kabrin kapatılmasında ağacın değil de tuğlanın kullanılması da kültür-sosyal çevre ilişkisine güzel bir örnek sayılabilir.

Cenazenin defin zamanı konusunda da herhangi bir değişimden söz edemeyiz. Cenazeler genellikle öğle ve ikindi namazlarından sonra defnedilmektedir. Ölü, cenaze namazı kılındıktan sonra mezarına bazı sureler okunarak yerleştirilir. Törene katılanlar cenaze kabre konulduktan sonra mezara toprak atarlar. Burada geçmişten günümüze değişmeyen bir unsurdan bahsetmekte yarar vardır. Mezara toprak atılırken kürek elden ele verilmez, yere bırakılır. Bu durum kabir kabrin üstü toprakla örtülünceye kadar devam eder.

Mezar kazmak için köylerde ölenin yakınlarından veya komşulardan üç beş gönüllü mezarlığa giderek uygun bir yere mezar kazar. Birçok köyde mezar kazanlara para yerine *mezarıcı yemeği* adı altında yemek verilir. Boyabat ilçe merkezinde mezar kazma işi belediye ekipleri tarafından yapılmaktadır.

Son yıllarda ciddi bir azalma görülse de yörede -özellikle köylerde- devir uygulaması devam etmektedir. Bu konuda din görevlilerinin yapmış olduğu uyarıların pek etkili olmadığı ifade edilebilir.

Çocuk Oyunları

Hızla gelişen bilimsel ve teknolojik yenilikler dünyayı küresel bir köy haline dönüştürmüştür. *Küreselleşme* olarak adlandırılan bu olgu, kültürün her alanını derinden etkilemiştir.

Kültürel değişimin fazlasıyla hissedildiği konuların başında çocuk oyunları gelmektedir. Kışın evlerde oynanan oyunların giderek azaldığını, kimi yerlerde tamamen kaybolduğunu söylemek yanlış olmaz. Kültür aktarıcılarının yetersiz ya da duyarsız oluşu, gelişen teknoloji ile birlikte çocukların bilgisayar ve internet bağımlısı olmaları artık eskisi kadar evlerde ve açık alanlarda çocuk oyunlarının oynanmama nedenleri arasında gösterilebilir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte önemli bir pazar haline gelen bilgisayar oyunları endüstrisi, toplumsal yapıda önemli değişimlere neden olmuştur. Bilgisayar ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel çocuk oyunlarının artık yavaş yavaş unutulduğu ve çocukların sanal oyunların etkisi altına girdikleri ifade edilebilir.

Günümüz çocukları; televizyon, bilgisayar, çok fonksiyonlu cep telefonları, tablet gibi teknolojik araçların etkisi altındadır. Anne babalar da bu duruma bilinçli ya da bilinçsiz olarak seyirci kalmaktadırlar. Bunun sonucu olarak da çocuk, aktif olarak yer aldığı açık alanlarda oynanan oyunların yerine, kapalı alanlarda pasif konuma geçmektedir. Böylelikle çocuk, hareketsiz ve huysuz bir bireye dönüşebilmektedir.

Teknolojik gelişmelerin olumsuz bir neticesi olarak çocuklar kendi oyun ortamlarından uzaklaştırılmışlardır. Böylece çocuğun sosyalleşmesini sağlayacak olan bu oyun ortamı ortadan kalkmıştır. Nebi Özdemir, sanal oyun ortamları için şunları ifade etmektedir:

*Teknolojik oyun ortamı, çocukların doğal oyun ortamından farklıdır. Bu oyun ortamında, yetişkinler tarafından hazırlanan oyun araçları ve oyun kuralları söz konusudur. Bu ortam bir yanılsama ortamıdır. Çocuğun, fiziksel katılımından çok zihinsel katılımı üzerine kurulmuştur. Çocuk geleneğinin, özellikle kentlerdeki bu son aşaması olan elektronik oyun ortamı, geleneksel oyun ortamının karşısındadır. Elektronik oyunlar ile geleneksel çocuk oyunları yapısal unsurları (oyuncu, oyun aracı, kurallar, oyun yeri vb.) bakımından da birbirinden farklıdır. Elektronik oyunlar çocuklar tarafından yaratılmasa da, bugün Türkiye'de özellikle kentlerde yaşayan çocuklar tarafından oynanmaktadır.*⁷⁵⁴

Boyabat yöresinde yaklaşık kırk yedi çocuk oyunu tespit ettik. Bu oyunların birçoğu çocukların bedensel, zihinsel, psiko-motor pek çok yönlerinin gelişmesine katkı sağlarken neden çocuklar vakitlerinin büyük bir kısmını bilgisayar oyunlarının başında geçirmektedir? Sanal ortam, renkli dünyasıyla çocukları kendine esir etmektedir. Öyle ki, günün beş altı saatlik zaman diliminden fazlasını sanal oyunlarla geçirmektedir. Bu noktada yapılması gerekenleri şu şekilde söyleyebiliriz: İlgili kurum ve kuruluşlarca *Geleneksel Çocuk Oyunları Festivali* düzenlenmesi, çeşitli yarışmalar tertip edilmesi ilk akla gelenlerden birkaçıdır.

İlçe merkezinde yaklaşık otuz çocukla yaptığımız görüşmede, çocukların geleneksel çocuk oyunlarının en az yarısını bildiklerini ya da adlarını duyduklarını, bu oyunların bazılarını okulda oynadıklarını tespit ettik. Okul dışı zamanlarda bu oyunların oynanmayışının temel nedeni olarak bilgisayar oyunları gösterilmiştir. Bu yaptığımız görüşmelerden çıkan en ürkütücü sonuç şu olmuştur: Sanal oyunları mı,

⁷⁵⁴ Özdemir, *Türk Çocuk Oyunları*, 1.cilt, s. 387.

yoksa gerçek çocuk oyunlarını mı tercih edersiniz? sorusuna çocukların yaklaşık % 80'i sanal oyunlar cevabını vermiştir.

Mutfak Kültürü

Geçmişten günümüze Türk toplum yapısının bir yansıması olarak karşımıza çıkan mutfak kültüründe -diğer bir deyişle yeme içme kültürü- değişen ve gelişen toplum yapısına paralel olarak bazı değişimler göze çarpmaktadır. Misafirperverliğin öne çıktığı bir geleneğin yansıması olan mutfak kültürü, özellikle düğünlerde, nişanlarda ve bayramlarda önem kazanmıştır.

Toplum yapısında görülen değişimler ve hızlı yaşam koşulları, mutfak kültürümüzü derinden etkilemiştir. Sünnet, düğün, nişan gibi törenlerde görülen yemekli davet verme geleneği; sosyal ve ekonomik şartlara bağlı olarak yavaş yavaş değişmektedir. Boyabat yöresinde özellikle düğünlerde damat evinin önünde düğün yemeği verilirdi. Bu yemekte genellikle et, pirinç pilavı, keşkek, baklava, börek olurdu. Bu uygulamaya zaman zaman bazı günümüz düğünlerinde rastlayabiliyoruz. Ancak çoğu zaman bu yemek verme âdeti düğün salonlarında icra edilmektedir. Düğün salonlarında yapılan yemek servislerinde kullanılan tabak, çatal ve kaşıklar plastikten mamuldür. Bu değişimin en önemli nedenlerinden biri düğün sahibinin yemekle uğraşmak ve yorulmak istememesi, tabak çatal kaşık yetmemesi, bulaşık çıkması olarak ifade edilebilir.

Düğünlerin olmazsa olmaz yemeklerinden biri *keşkektir*. Yörede genellikle tereyağlı tavuklu buğday keşkeği yapılmaktadır. Boyabat'ta bir genç, arkadaşına; *senin keşkeğini ne zaman yiyeceğiz?* diye sorarsa aslında düğün tarihini soruyor demektir.

Köylerde pişirme aracı olarak kullanılan ocak ve kuzineler, ilçe merkezinde yerini ocaklı ya da mikrodalga fırınlara bırakmıştır. Yine pişirme aracı olarak kullanılan kalaylı bakır kapların yerine emaye ya da teflon kaplar kullanılmaktadır. Yemeklerin veya kahvaltılıkların konulduğu tel dolaplar da yerini buzdolaplarına ya da derin donduruculara bırakmıştır.

Boyabat, Anadolu gelenek ve göreneklerini koruyarak, bunları geçmişten günümüze kadar devam ettiren ilçelerden biridir. Ancak kadınların sosyal yaşam

içinde aktif olarak rol almaları, toplum yapısında görülen değişimler ve teknolojinin mutfağa girmesi gibi nedenlerle yöre mutfağının unutulmaya yüz tuttuğu söylenebilir. Mutfak kültüründe görülen değişimin asıl nedenlerinden biri de; müstakil evlerde ya da konaklarda bulunan geniş mutfaklardan, apartman dairelerindeki daha dar olan mutfaklara geçiştir. Bu konuda örnek olarak yörede yapılan hamur işlerinin azalmasını verebiliriz. Kadınların bir araya gelerek beraberce yakılan ateşin etrafında ve bir sacın üzerinde yaptıkları hamur işlerinden bugün apartman hayatıyla birlikte zorunlu olarak vazgeçtikleri görülmektedir. Bu gelenek bugün için yalnızca köylerde sürdürülmektedir.

Beslenme konusunda köyde yaşayanların şehirde yaşayanlara nazaran daha avantajlı olduğu söylenebilir. Çünkü her türlü ürünü bağ ve bahçelerinde yetiştirebilmekte, hayvanî gıdalarını alabilmektedir. Şehirde kısıtlı bütçeler nedeniyle tedarik edilemeyen konserve, reçel, marmelât vb. gıdalar açısından köyler daha ekonomik olmaktadır. Özellikle yaz mevsiminde sebze ve meyve yetiştirme konusunda köylerde tam bir bolluk yaşanmaktadır.

Köylerde temel gıda maddesi olan ekmek yapımı için zaman harcanmamaktadır. Birçok köye, ilçe merkezinde fırınlarda pişirilen ekmekler servis araçlarıyla ulaştırılmakta ve köy bakkallarında satılmaktadır. İlçe merkezine gelerek ihtiyacını karşılayan köylülerin genel olarak satın aldıkları gıda ve temizlik maddeleri şunlardır: Şeker, çay, zeytinyağı, margarin, tuz, deterjan ve sabun.

Zengin yöresel yemeklere sahip bir ilçe olan Boyabat'ta mutfak kültürünün yavaş yavaş kaybolduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bunun en önemli sebebi olarak; büyüklerimizin, annelerinden öğrendikleri bu yöresel yemeklere günümüz gençliğinin pek merak duymamasıdır. Bu durum geleneksel Boyabat yemeklerinin yaşatılması noktasında son derece endişe vericidir.

Boyabat yöresinde fast food tarzı yeme içme kültürünün yaygınlaşmaya başladığı ifade edilebilir. Özellikle lise ve üniversite öğrencilerinin rağbet ettiği bu tarz, geleneksel yemek kültüründen uzaklaşıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu konuda Gülriz Büken şunları ifade etmektedir:

İtinayla hazırlanmış geleneksel yemeklerin zevkinin çıkartılabileceği sıcak, evi andıran rahat ortamlar kayboldu. Yemek alışkanlıkları Amerikanlaşmış olan Türk çocukları ve gençleri, bu tür fast food yerlerine rağbet gösteriyor. Sonuçta,

*dünyanın en zengin mutfaklarından birinin geleneksel yemeklerine ilgi göstermeyen, hamburger ve kola düşkünü bir nesil yetiştiriyor.*⁷⁵⁵

Boyabat ilçe merkezi ve köylerinin geçmiş yıllarda önemli tüketim ürünlerinden biri de *manda/camuz/camış/kömüş yoğurdu* idi. İnek yoğurduna nazaran daha koyu kıvamlı ve daha yağlı olan kömüş yoğurduna günümüzde rastlamak hemen hemen mümkün görünmemektedir. Bunun en önemli nedenlerinde biri olarak manda/kömüş sayısında görülen azalma gösterilebilir. 1964 yılında ilçedeki manda sayısı 12.929 iken 2013'te bu sayı 1.050'ye düşmüştür⁷⁵⁶. Bu düşüşteki en büyük etken ise kırsalda yaşayan insanların zamanla Boyabat ilçe merkezine ya da diğer şehirlere göç etmesi sonucu hayvan yetiştiriciliğindeki kişilerin azalmasıdır.

Boyabat yöresi halk mutfağında ot çeşitlerinin önemli bir yeri vardır. Hangi otun hangi hastalıkla ilişkili olduğunu bilen yöre halkı, ihtiyacını alternatif tıp olarak da değerlendirilen bitkisel ilaçlardan gidermeye çalışır. Bazen çiğ bazen de pişirilerek tüketilen bu otların yörede hangi hastalığın tedavisinde kullanıldığını şu şekilde ifade edebiliriz:

Kabalak Otu: Güneş çarpması sonucu oluşan rahatsızlıkları giderir

Ebegümeçi: İdrar yolları iltihabına iyi gelir.

Hardal Otu: Romatizma hastalığı için kullanılır.

Siğilbağı Otu: Yaranın içindeki iltihabın dışarı akmasına yardımcı olur.

Semiz/Soğukluk: Bağırsaklardaki parazitlerden kurtulmak için tüketilir.

Evelek: Mide rahatsızlıklarını giderir.

Kuş Ekmeği: Demir eksikliğini giderir.

Ayrık Otu: Gebe kalmak için kullanılır.

Nane: Soğuk algınlığı ve mide bulantısına iyi gelir.

Kekik: Ağız içi yaraların iyileşmesinde kullanılır.

Tere ve roka: Şeker hastalığına iyi gelir.

Maydanoz: İltihap giderir, göze kuvvet verir.

⁷⁵⁵ Gülriz Büken, "Amerikan Popüler Kültürünün Türkiye'de Yayılışına Karşı Tepkisel Düşünceler"; *Doğu Batı Dergisi*, S. 15, 2001, s. 51.

⁷⁵⁶ Detaylı bilgi için "Tarım ve Hayvancılık" başlığına bkz.

Isırgan: Kanser hastalığının tedavisi için tüketilir.

Nane: Soğuk algınlığı ve mide bulantısını gidermek için tüketilir.

Bahse konu ot türleri köylerde yaşayanlar için fazlaca değerli sayılmazken daha doğru bir ifadeyle sıradanlaşırken, bu otlar şehir merkezine geldiğinde halk için özellikle sağlık yönünden büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda yerel yöneticiler, şifalı otların halk tarafından toplanması ve tüketiminin sağlanmasını teşvik etmelidir. Yörede ot kültürünün geliştirilmesi amacıyla çeşitli etkinliklerle beraber *Boyabat Ot Festivali* düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Geleneksel El Sanatları/Plastik El Sanatları

Boyabat yöresinde kadınların günlük uğraşlarından biri de *oya işlemeciliği*dir. Yörede en çok *iğne* ve *mekik oyası* işlenmektedir. Köylerde kadınlar *yün çorap örücülüğü* yapmaktadır. Ayrıca *kanaviçe işlemeciliği* de yörede icra edilen el sanatlarından biridir.

Toplumsal değişme ve gelişmeler sonucunda el sanatlarında da önemli oranda bir gerileme yaşandığı gözlenmektedir. El sanatlarında görülen değişim öncelikli olarak kullanım alanlarında kendini göstermiştir. El sanatlarında yaşanan gerilemenin bir diğer nedeni ise seri halde üretim yapan fabrikasyon ürünlerdir. Bu ürünler, yöre halkı tarafından ekonomik olması bakımından tercih edilmektedir.

Geçmişte Boyabat yöresi kadınlarının yaptıkları el sanatları ürünleri ile ev ekonomisine önemli katkı sağladıkları bilinen bir gerçektir. Ancak son yıllarda el sanatları ürünlerinin pazar payını kaybetmesi, daha doğrusu seri üretim ucuz ürünlere karşı kendine yer bulamaması bu sanatın da sonunu getirmektedir. Ekonomik kazanç düşük olduğu için yeni neslin el sanatlarına yeteri kadar ilgi göstermedikleri söylenebilir.

Halk Zanaatları

Sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan teknolojik gelişmeler; şehirli insan nüfusu ile köyde yaşayan insan nüfusunu derinden etkilemiştir. Tarım alanında yaşanan makineleşme sonucu köyden kente göç olayı hızlanmıştır. Bununla birlikte

geleneksel kültür ortamından ayrılan fertler geleneklerini de yavaş yavaş terk etmeye başlamışlardır.

Teknolojik gelişmelerden en fazla etkilenen kurumların başında halk zanaatları gelmektedir. Sanayileşme karşısında kendine yer bulamayan halk zanaatları birer birer kaybolup gitmektedir.

*Endüstriyel devrim sonucunda, küçük zanaatkarların modern makineler ile yapılan üretim metotlarını kullanan, toplu seri üretim yapan büyük fabrikalarla başa çıkma şansları kalmamıştır. Ülkemizde lonca ve ahi tipi dayanışma kuruluşlarının etkisi azalınca ve sanayi geliştikçe, bozulma ve yabancılaşma önlenememiştir. Özellikle 60'lı yıllardan itibaren ülkemizde hızla yayılan sanayileşme bazı zanaat dallarının etkisini yitirmesine sebep olmuştur.*⁷⁵⁷

Yaşayan İnsan Hazineleeri, Somut Olmayan Kültürel Mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriye yüksek düzeyde sahip kişileri anlatır.⁷⁵⁸

*"Geleneksel sanatların ve mesleklerin birçok alanının seçkin ustaları, Türkiye genelinde yok olma tehlikesi yaşıyor. Birçok meslek ve sanat kolunda artık usta bulmak mümkün değildir. Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmenin ana hedeflerinden biri insanlığın kültürel mirasının unutulmasına engel olmak ve bu mirasların bir biçimde gelecek kuşaklara aktarımını sağlamaktır."*⁷⁵⁹

Teknolojik gelişmelerin halk zanaatlarını ne denli etkilediği konusuna değinen Şişman, bu konuda şunları ifade etmektedir:

*Sanayileşmenin bir neticesi olan teknolojik gelişmeler; kent insanı ile birlikte kırsal bölgelerdeki nüfusu da etkilemiştir. Özellikle tarımda makineleşme, köylerde nüfus fazlalığı oluşturmuş, bunun sonucunda da köylerden kentlere ve büyükşehirlere göç hızlanmıştır. Geleneksel değerlerinin yaşayan bu insanlar geleneklerini ve hünerlerini terk etmeye başlamışlar, tercihlerini teknolojik ürünlerden yana kullanır olmuşlardır. Halk zanaat ürünlerine ihtiyacın azalması ise çeşitli zanaat kollarının yavaş yavaş yok olmasını netice vermiştir."*⁷⁶⁰

⁷⁵⁷ Özer Kanburoğlu, "Globalleşen Dünyada Yerel Kültürün Yok Olması ve Bu Bağlamda Kaybolan Zanaatlarımız"; *Halk Kültürlerini Koruma-Yaşıatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu*, Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2007,s. 378.

⁷⁵⁸ "Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Envanteri" <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12929/yasayan-insan-hazineleeri-ulusal-envanteri.html> (27.09.2013)

⁷⁵⁹ M. Öcal Oğuz, *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*; Ankara: Geleneksel Yayınları, 2009, s. 39.

⁷⁶⁰ Bekir Şişman, "Teknolojik Gelişimin Kültürel Değişime Etkisi Bağlamında Vezirköprü Halk Zanaatları"; *Halk Kültürlerini Koruma-Yaşıatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu*, Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2007, s. 599.

Boyabat yöresi halk zanaatlarına baktığımızda; günümüzde halk zanaatları erbabının azaldığını; pek çok zanaat kolunun kaybolduğunu söylemek mümkündür. 1980'li yıllardan sonra bütün yurttaki olduğu gibi Boyabat'ta da hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim ve dönüşümle birlikte zanaat ve zanaatkarlığa olan ilgi de azalmıştır.

Orta Çarşı'da bulunan mütevazı dükkanında yıllarca *kalaycılık* yapan Kalaycı Ali Usta, zanaatını 2000'li yıllarda bırakmıştır. Kendisinden sonra bu mesleği devam ettirecek çırak yetişmemesi sonucu yörede bu meslek tarihe karışmıştır.

Yörenin en köklü zanaatlarından bir olan *bakırcılık* da artık yok olmuştur. Bakırcılık zanaatının son ustası rahmetli Hakkı Usta idi. Kalaycılıkla aynı kaderi paylaşan bakırcılık teknolojik gelişmelere yenik düşmüştür. Yörede yaşayan insanların bakır kaplar yerine çelik, alüminyum ve teflondan yapılmış ürünler tercih etmelerinin büyük etkisi olmuştur. Bugün Boyabat ilçe merkezine bulunan Bakırcılar Caddesi'nde sadece bakırdan üretilmiş mamullerin satışı gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde kaybolan halk zanaatlarından biri de *ağaç işlemeciliği*dir. Ağaç işlemeciliği, ağaç hammaddesinin işlenmesi ve onunla ilgili ürünlerin üretilmesine yönelik bir zanaattır. Eskiden yörede üretimi yapılan ve ağaç işlemeciliğinin başta gelen ürünlerinden bir *yayık* idi. Kırsal kesim insanının günlük yaşamının vazgeçilmezlerinden biri olan yayıklar, günümüzde yerini elektrikli yayıklara bırakmıştır.

Türk halkının yüzyıllardır en gözde zanaat kollarından bir olan *demircilik* yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde unutulmaya yüz tutmuştur. Bundan 30-40 yıl öncesinde Boyabat'ın hemen her köşesinde görülen demirci dükkanları bugün tarih olmuştur. Bu zanaat kolunun son temsilcisi rahmetli Hasan Usta idi. Kendisinden sonra bu zanaatı devam ettirecek çırak bulamayışı bu zanaatın yok olmasına neden olmuştur. Bugün tarımda ve sanayide kullanılan demir aksamı artık demirci dükkânında değil de Boyabat Küçük Sanayi Sitesi'nde fabrikasyon olarak üretilmekte ve ihtiyaç sahiplerine sunulmaktadır.

Günümüzün can çekişen zanaatlarından biri olan *ayakkabıcılık/kunduracılık*, fabrikasyon üretim ayakkabılar yüzünden bitme noktasına gelmiş durumdadır. Ayakkabı imalatından ziyade ayakkabı tamiri yaparak geçimini sağlayan ayakkabıcılar, yeni yetişen neslin mesleğe ilgi duymadığını, kendilerinin de

geçimlerini zar zor sağladıklarını ifade etmektedirler. Eskiden deriden imal edilen ve tamir edildikten sonra da uzunca bir zaman kullanılabilen ayakkabıların yerini günümüzde suni, ucuz ve kalitesiz ayakkabıların alması ayakkabıcı esnafını bitme noktasına getiren bir diğer etmen olmuştur

Türk toplumunun geçmişten günümüze en çok kullandığı doğal materyallerden olan deri ve deri işleme en önemli iş kollarından biri idi. Günümüzde yok olan esnaf kollarından biri de deri işi ile uğraşan *debbağlık*tır. Yöresel adı *tabak* olan ve geçmişte Boyabat ekonomisine önemli katkılar sunan debbağlık yok olmuştur. Günümüzde bu iş kolunun temsilcileri yalnızca hayvan derisi alım-satım işiyle uğraşmaktadır. Boyabat yöresinde deri işi ile uğraşan beş esnaf vardır: Ercan Çapkın, Hüseyin Şahin, Rıza Kızılaslan, Süleyman Okçu ve Mustafa Akbaş.⁷⁶¹

Boyabat yöresinin temsilcisi kalmayan mesleklerden bir diğeri de *bıçakçılıktır*. Modern imalatla birlikte hazır bıçakların tercih edilmesi mesleğin temsilcilerini üretimden ziyade yalnızca bıçak satıcılığına sevk etmiştir.

Eski Türklerin önemli zanaatları arasında olan *saraçlık* mesleği Anadolu'nun pek çok yöresinde olduğu gibi Boyabat yöresinde de yok olmuştur. Saraçlığın malzemesi hayvan derisidir. Hayvan koşum takımları, kemer, çanta, silah kılıfı gibi ürünlerin yapıldığı sanata *saraçlık*; mesleğin erbabına ise *saraç* denilmektedir. Yörede saraçlığın kaybolmasının nedeni hayvan sayısındaki azalmadır.

Sanayi öncesi dönemlerinin en gözde mesleklerinde biri olan *terzilik* de yörede can çekişmektedir. Özellikle bayramlarda yöre halkı yeni giysiler giymek için terzilere elbise diktirirlerdi. Ancak teknolojik gelişmelere paralel olarak sanayinin getirdiği hazır giyim, terzilik mesleğini bitirme noktasına getirmiştir.

Boyabat'ta hayvancılığın azalması, tarımın ve taşımacılığın modern araç gereçlerle yapılıyor olması; binek ve yük hayvanları olarak kullanılan at, katır ve eşeğe nal çakma zanaatı olan *nalbantlığı* derinden etkilemiştir. Nalbantlık da kaybolan zanaatlar arasında yerini almıştır. Günümüzde özellikle köylerde binek ve yük hayvanı olarak kullanılan hayvanların nalları sahiplerince amatör bir şekilde

⁷⁶¹ Bkz. Boyabat Esnaf ve Sanatkarlar Odası 2013 Yılı Verileri.

çakılmaktadır. Bu da zaman zaman telafisi mümkün olmayan olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.⁷⁶²

Barınma

Anadolu'nun birçok yerinde görüldüğü gibi Boyabat yöresinde barınma amaçlı olarak evin temeli kazılırken mutlaka kurban kesilir, kesilen kurbanın kanı temele akıtılır ve işe dualarla başlanır. Dinsel ve büyüsel uygulama olarak değerlendirilebilecek bu uygulama ile muhtemel kaza ya da belaların önüne geçilmesi amaçlanır. Ayrıca temel kazma esnasında ortaya çıkan yılan veya böcek gibi hayvanlar üzerinden evin uğurlu/uğursuz olacağı konusunda çeşitli yorumlar yapılır.⁷⁶³

Geleneksel Boyabat evlerinde sıklıkla görülen karıncaların eve bolluk ve bereket getirdiğine inanılır. Bu nedenle karıncaların öldürülmesi doğru bir davranış olarak kabul edilmez. Bu inanış günümüzde modern evlerde de dahil olmak üzere aynen devam etmektedir.⁷⁶⁴

Yörede birçok konuda olduğu gibi barınma konusunda da bir değişim ve dönüşümden söz edilebilir. Birçok köyde yeni evler yapmak yerine eski ahşap evlerin tamiri yoluna gidilmektedir. Çoğu köy evinde görülen PVC kapı ve pencere sistemleri geçmiş ile modern zamanı birleştiren bir durum arz etmektedir. Geçmiş yıllarda köylerden göç eden insanların köyleriyle bağlarını koparmadıkları, hatta köylerine -ilçe merkezine yakın köyler olan Ilıca, Osmanköy, Şıhlı örnek olarak verilebilir- modern evler yaptırdıkları tespit edilmiştir.

Evlerde kullanılan çeşitli eşyalarda önemli bir değişim olduğu söylenebilir. Çoğu köy evinde çamaşır makinesi, televizyon, buzdolabı, soğutucu gibi elektrikli ev aletlerinin yanında halı, oturma grubu, köşe takımı, kanepeler gibi mobilyalar mevcuttur. Yine köylerde bilgisayar ve internet kullanımının gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir.

⁷⁶² K.k. 1, 15, 16, 26.

⁷⁶³ K.k. 5, 7, 29.

⁷⁶⁴ K.k. 12, 15, 16, 17.

1980'li yıllarda yöredeki çoğu köyde elektrik olmadığı düşünülüyordu; bugün köylerdeki evlerin çatılarında görülen çanak antenler değişimin boyutunu göstermesi açısından dikkate değerdir. Boyabat ilçe merkezinde olduğu gibi köylerde de televizyon en önemli eğlence aracı olarak görülmektedir. Yine pek çok köyde sabit telefonların yanında cep telefonları ile iletişim sağlanmaktadır. Hatta kablosuz internet sayesinde tüm dünya ile anlık iletişime geçilebilmektedir.

Geçmişle kıyaslandığında günümüz evleri, küçülerek birer apartman dairesine dönüşmüştür. Kadının da erkek gibi sosyal hayat içerisinde aktif olarak rol alması, ana-babayı evden uzaklaştırmış; çocukların bakıcı/bakıcıların elinde kalmasına neden olmuştur. Barınma yeri olarak kabul edilen evler, günümüzde belli saatlerden sonra buluşulan yerler olmuştur. Eskiden akşam yemekleri akşam ezanı sonrasında tüm aile bireylerinin katılımı ile yenirken günümüzde iş, eğitim, sosyal faaliyetler gibi değişik sebeplerle geç saatlere kalmaktadır.

Geçmişte anne, baba, çocuk/çocuklar, dede, nine, amca, teyze, hala aynı çatı altında barınarak üç neslin bir arada yaşamasına olanak sağlanıyordu. Ancak günümüzde insanlar, çekirdek aile tipinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bunun bir neticesi olarak dedenin veya ninenin torunuyla ilgilenmesi, ona masal anlatması geleneği otomatik olarak ortadan kalkmış oluyor.

Geçmişte barınma amacıyla kullanılan evlerde halk mimarisinin güzel örnekleri ortaya konulurdu. Geleneksel Boyabat Evleri'nde kullanılan teknik ve yapılan uygulamalar bu durumu desteklemektedir. Özellikle bu evlerin tavan süslemeleri, pencereleri, kapıları, kapı tokmakları birer sanat eseri niteliğindedir. Ancak günümüzde yöre halkı -özellikle şehir merkezinde oturanlar- tek tip apartman dairelerinde hayatlarını sürdürmektedirler.

Zaman içinde ev eşyalarında da değişimler yaşanmıştır. Eskiden yiyeceklerin saklandığı tel dolaplarının yerini buzdolapları; sedirlerin yerini kanepe ya da koltuk takımları; el süpürgelerinin yerini elektrikli süpürgeler almıştır.

Giyim-Kuşam ve Süslenme

Boyabat yöresinde değişimin en belirgin olarak gözlemlendiği alanlardan biri de *giyim, kuşam ve süslenme* tarzı ile ilgilidir. Kadın giyimine göre daha modern

çizgiler taşıyan pantolon, gömlek, ceket, palto, ayakkabıdan oluşan erkek giyimi, bazen köşeli şapkalarla tamamlanmaktadır. Erkek giyiminde Boyabat yöresini diğer yörelerden ayıracak önemli farklar görünmemekle birlikte şehir kültürünü tamamen yansıttığını söyleyebiliriz. Geçmişte erkekler valadan yapılan elbiseler giyerdi. Zıpka denilen pantolonlar, diz kapaklarına kadar uzanan kalın yün çoraplarla tamamlanırdı.

Kırsal kesimde yaşayan kadınların giyiminde şalvar⁷⁶⁵, gömlek, üç etek⁷⁶⁶, yelek, kuşak⁷⁶⁷ ve çember gibi giysiler kullanılmaktadır. Eskiden özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar, baş örtüsü olarak kullandıkları çemberi, altına fes⁷⁶⁸ koyarak kullanırlardı. Kırsal kesim kadınları için geçmişten günümüze değişmeyen tek unsur olarak *çemberi* ifade edebiliriz. Boyabat şehir merkezinde yaşayan orta yaşın üstündeki kadınlar için vazgeçilemeyen örtülerden biri *pıta*⁷⁶⁹dır. Pıta evden dışarı çıkılacağı ya da yakın komşulara oturmaya gidileceği zamanlarda kullanılır. Pıta, komşu ziyaretlerinde sahibinin üzerinden özenle alınır ve katlanır. Ziyaret bitiminde de yine özenle misafirin başına örtülür. Pıtayı sadece şehirde oturan kadınlar kullanırken köy kadınları tercih etmezler. Bu örtü Boyabat'ta üretilmez, dışarıdan hazır olarak gelir. Pıta, önden kolları kapatıp arkadan bele kadar uzanmaktadır. Kısa mesafeli ziyaretlerde kullanılan bir örtüdür.

Dini Bayramlar

Boyabat yöresinde Ramazan'da halkı sahura kaldırmak amacıyla davul çalma geleneği geçmişten günümüze devam etmektedir. Eskiden ramazan davulcusu yöreyi baştan başa yürüyerek dolaşır; evlerin önünde durarak davul çalar ve mani söylerdi. Günümüzde bu durum değişmiştir. Davulcu kapı kapı dolaşmak yerine bir araç

⁷⁶⁵ Şalvar, içi astarlı, 3-4 metrelik kumaştan yapıldığı için oldukça boldur. Şalvarın paça kısmı bağcıklarla bağlanır. Şalvarın uç kısmına bezek adı verilir. Şalvarda renkli ve çiçekli olan kumaşlar tercih edilir.

⁷⁶⁶ İçlik üzerine giyilen üç eteğin önü iki eşit parça, arkası ise tek parçadan oluşmaktadır. Adı da buradan gelmektedir. Üç etekte genellikle kırmızı beyaz çizgili olanlar tercih edilmektedir. Üç eteğin ön uçtaki kısımlar katlanarak bel kuşağına sıkıştırılır; böylelikle rahat bir yürüyüş sağlanmış olur.

⁷⁶⁷ Eni 35 cm, boyu 2 m olan kuşak üç eteğin üzerine dolanır. Kuşağın her iki yanında püsküller vardır. Çeşitli renklerde kuşaklar kullanılır.

⁷⁶⁸ Genellikle bordo renkli olan fesin üzeri çeşitli renkte boncuklarla süslenir.

⁷⁶⁹ Pıta, İstanbul gibi büyükşehirlerden getirilen bir örtüdür. Çember gibi yörede dokunan bir örtü değildir.

yardımla davul çalarak sokakları geziyor, ancak mani söylemiyor. Bayrama yakın bir zamanda bahşişleri toplamak için kapı kapı gezme âdeti devam etmektedir.

Bayramlaşmak, bayram sevincini yaşamak amacıyla yapılan eski ve yaygın bir gelenektir. Boyabat yöresinde bayramlaşma, bayram namazının eda edilmesinden sonra camide cemaatin halka şeklini alarak birbirini tebrik etmesiyle başlar. Geçmişte bayramlaşma cami içinde ve önünde, cadde ve sokaklarda gerçekleşir; ayrıca ailece bayramlaşmak amacıyla gidip gelme olmazdı. Günümüzde çoğu aile dini bayramlarda karşılıklı olarak ziyarette bulunarak bu geleneği farklı biçimde de olsa devam ettirmektedir.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak, cep telefonlarının yaygınlaşması ile birlikte tebrik kartı gönderme geleneğinde de bir değişim söz konusu olmuştur. Günümüzde bayram mesajları cep telefonları aracılığı ile gönderilmektedir. Bu mesajların birçoğu hazır mesajlardır. İletilmek istenen mesaj, tek bir tuşla anında birden fazla kişiye gönderilmektedir. Bu yöntemi yaygın olarak daha çok genç nesil kullanmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde internet aracılığı ile gerçekleştirilen bu tür tebrikleşmenin ekonomik ve hızlı olduğu için tercih edildiğini ifade edilmiştir.

Kurban Bayramı ile ilgili de bazı değişimlerden bahsetmek mümkündür. Geçmişte kesilecek kurbanlar, bayramdan birkaç gün önce alınır; bahçesi olanlar bahçesinde, bahçesi olmayanlar ise kurbanlarını komşulara emanet ederler, bayram günü de keserlerdi. Günümüzde kurbanın telaşıyla uğraşmak istemeyenler, kurbanlarını ya da kurban için ayırdıkları paralarını hayır kurumlarına bağışlamaktadırlar.

Günümüzde özellikle büyükşehirlerin yoğun ve yorucu ortamlarından uzaklaşmak isteyen Boyabatlılar, hem vacip olan görevlerini yerine getirmek hem de tatil yapmak, dinlenmek ve akrabalarıyla hasret gidermek amacıyla memleketlerine gelmektedirler. Yukarıda belirtilen sebeplerle günümüzde bayram günleri *tatil günleri* olarak görülmeye başlanmıştır.

Ziyaret Yerleri

Türbeler, çeşitli efsane ve menkıbelerin anlatıldığı toplum için önemli cazibe merkezleridir. Halk, belli amaç ve yasaklar çerçevesinde bu türbeleri ziyaret

etmektedir. Ziyaret geleneği farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkenlere göre şekillenen bir durum arz etmektedir.

Tarihin ilk topluluklarından bu yana doğayı tam çözemeyen insanlar, daha sonra onun her türlü iyiliği ve kötülüğü yapabileceğini düşünmüş, onunla iyi geçinmenin yollarını aramıştır. Dilekleri yerine gelince şükretmek amacıyla adaklar adanmışlar, çeşitli büyüsel ve törensel işlemler uygulamışlardır.⁷⁷⁰ Özellikle Türk kültür evreleri iyi tetkik edildiğinde Orta Asya merkezli olmak üzere Anadolu ve Balkanlara uzanan kültür havzasında çeşitli nedenlerle insanların kutlu ağaçları, kayaları, mezarları ve ayazmaları ziyaret ettikleri ve buralarda kimi ritüelleri/pratikleri icra ettikleri bilinmektedir.

Boyabat şehir merkezi ve köylerinde bulunan ziyaret yerleri halk tarafından kutsal görülüp ziyaret edilmektedir. Ancak bazı insanların ziyaret yerlerini/türebeleri eleştirdikleri, orada bulunan şahısların nüfuzuna karşı oldukları tespit edilmiştir. Özellikle Cumhuriyet'in İlanı sonrasında tekke ve zaviyelerin kapatılması ile ziyaret pratiğine karşı sert eleştirilerin olmasının bunda rolü büyüktür. Tüm bunlara karşın belli yaşın üstündeki insanların ziyaret yerlerine olan ilgisinin devam ettiğini söyleyebiliriz.

Boyabat yöresinde ziyaret yerlerine gidenlere cinsiyet açısından bakıldığında ağırlığın daha çok kadınlarda olduğu söylenebilir. Bu durum geçmişten günümüze değişmeyen bir olgu olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında ülkemizin birçok yöresinde olduğu gibi Boyabat ve köylerinde yağmur duasına katılanların tamamının erkek olduğu da bir gerçektir.

Yörede türbeye genellikle cuma ve arife günleri gidilmektedir. Bazen ziyaretlerin hafta sonuna kaydığı da görülmektedir. Ancak son zamanlarda üniversite sınavlarının hemen öncesinde türbelere gidildiği, dualar edildiği ve adaklar adandığı ifade edilmiştir.⁷⁷¹

Yörede sağlık sorunları yaşayanlar, modern tıbbın yanında ziyaret yerlerinden de medet ummaktadırlar. Ziyaret yerine gidilerek şifa dilenmekte, adaklar adanmakta ve şifaya kavuştuktan sonra adanan adaklar yerine getirilmektedir. Adak, yerine

⁷⁷⁰ Erman Artun, Adana Halk Kültürü Araştırmaları; Adana. 2000, s. 52.

⁷⁷¹ K.k. 7, 10, 17, 24.

getirilmezse o kişinin başına değişik felaketler geleceğine dair inanışlar mevcuttur.⁷⁷² Boyabat ziyaret yerlerinde atalar kültüne bağlı sağaltmalar yüzyıllardır sürerek günümüze kadar gelmiştir.

Günümüzde yöre halkının ziyaret yerlerine gidişlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Çocuk sahibi olmak.
2. Doğan çocuğunun ölmesini önlemek.
3. Genç kızların kısmetinin açılması.
4. Zararlı alışkanlıklardan kurtulmak.
5. Çocuğunun ya da eşinin askerden sağ salim dönmesi.
6. İyi bir iş bulmak.
7. Üniversite sınavını kazanmak.

Boyabat yöresi ziyaret yerlerinde geçmişten günümüze sürdürülen pratiklerden bazıları şunlardır:

1. Kesilen kurbanın kanını, adına kesilen kişinin alnına sürmek.
2. Türbenin etrafındaki çalı ya da ağaçlara çul çaput bağlamak.
3. Türbenin içine takke, tespih, seccade, havlu gibi nesneler bırakmak.
4. İsteğin gerçekleşmesi neticesinde adağını türbenin civarında kesmek.
5. Türbenin içinde namaz kılmak.
6. Kesilen kurbanın etini dağıtmak.

Boyabat inanç merkezlerinde geçmişten günümüze ermiş olduğuna inanılan kişiler ölümünden sonra da bazı pratiklerle yaşatılması temelde onlara atfedilen olağanüstü güçlerle ilgilidir. Buralarda yapılan ritüeller de ziyaret olayının sürekliliğini pekiştirmektedir.

Son yıllarda ülkemizde görülen hızlı sanayileşme, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, toplumun refah düzeyinin yükselmesi ve Boyabat'tan büyük şehirlere yaşanan göçler; ziyaret yerlerine olan ilgiyi eskiye nazaran biraz azaltmış gibi

⁷⁷² K.k. 7, 19, 20.

görünmesine karşın Boyabat yöresinde uygulanan inanç ve pratikler, kültürel değişim ve gelişime paralel olarak modernleşerek devam ettirilmektedir.

SONUÇ

20. yüzyılın önemli kavramlarından biri olan küreselleşme, daha çok ekonomi çevrelerince tartışılmış, konunun sosyal ve kültürel boyutuna pek fazla değinilmemiştir. Sanayileşme, kentleşme ve teknolojik gelişmelere paralel olarak yerel unsurları ortadan kaldırıp dünyayı tek biçimli bir hale getiren küreselleşme, UNESCO'nun tanımıyla somut ve somut olmayan kültür varlıklarının ya tamamen kaybolmasına ya da değişmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda; tüm kültürel değerlerin küresel kültür haline dönüşmekte olduğu son zamanlarda, kültürel kodlar ve değerlerimizin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde titiz çalışmalar yapılması bir önem arz etmektedir.

Kültürel değerlerimizi ve ürünlerimizi korumak, yaşatmak, yaymak ve gelecek kuşaklara aktarmak yalnızca kendi toplumumuza değil, aynı zamanda küresel anlamda bütün insanlığa karşı yerine getirmemiz gereken bir görevdir. Bu bakımdan somut ve somut olmayan kültürel mirasımızı değişen ve gelişen dünya şartlarına göre yeniden değerlendirmek, kültürel devamlılığı sağlayacak yeni oluşumlar yaratmak yerinde olacaktır.

Ünlü filozof Herakleitos'un herkesçe bilinen *değişmeyen tek şey değişimin kendisidir*, sözü değişimin kaçınılmaz bir toplumsal gerçeklik olduğunu ortaya koymaktadır. Değişimi engellemek ve değişimin önüne geçmek mümkün olmadığına göre, bu sürecin en sağlıklı bir şekilde yaşanması ve kültürel değerlerin özünün korunması bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

Değişim kaçınılmaz olduğuna göre, burada yapılması gereken, çağın gereklerine uyum sağlayabilen halkbilim ürünlerini olabildiğince yaşatmaya çalışmaktır. Bu konuda bizlere düşen görev, değişen toplum yapısı ve teknolojik gelişmeler karşısında kültürümüzü korumak ve gelecek nesillere en iyi şekilde aktarılmasını sağlamaktır.

Geleneksel Boyabat kültürü, kırsaldan şehre, şehir merkezinden de büyükşehirlere yaşanan göçlerle birlikte yeni bir yapıya kavuşmaktadır. Bu yapının yeniden şekillenmesi yöre insanına bağlıdır. Bu değişimin kontrollü bir şekilde ve istenilen biçimde yönlendirilebilmesi için yalnızca halkbilimcilere ya da kültür insanlarına değil, yöre insanına da önemli görevler düşmektedir.

Boyabat yöresi içinde bulunduğu geleneksel yapı özelliklerine sahip olmakla birlikte, son yıllarda Sinop Üniversitesi'ne bağlı eğitim kurumlarının faaliyeti ve hızlı kentleşme olgusuna bağlı olarak bir değişim ve dönüşüm sürecine girdiği görülmektedir. Derleme çalışmalarında elde ettiğimiz bulgulara dayalı olarak Boyabat halkının sosyo-kültürel hayatında birtakım farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir.

Son yıllarda Türk toplumunun içinde bulunduğu hızlı gelişme ve değişme süreci Boyabat yöresini de etkilemekte ve ilçe merkezinde sayıları gün geçtikçe artan sanayi kuruluşları yöreyi kentlileşen bir görünüme kavuşturmasına karşılık tarımdaki makineleşme ve buna paralel işgücü fazlalığı toprağa bağlı insan sayısındaki azalmaya neden olmuştur. Kırsal alanda yaşayan halkın değişik nedenlerle farklı illere göç etmesi sonucunda geleneksel kültürün yaşama alanı yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır.

Boyabat kültürü üzerine çalışmalar yapmış olan Bekir Başoğlu, 1970'li yıllarda yörede fazla sayıda un değirmenleri ile kösele ve deri imalathanelerinin varlığından bahsetmektedir.⁷⁷³ Günümüzde köylerde nüfusun azalması sonucu tarım ürünleri azalmış ve *değirmencilik* maddi kazanç kapısı olmaktan çıkmıştır. Ayrıca Boyabat ilçe merkezinde bulunan modern un fabrikaları da klasik tarzda yapılan değirmencilik sonunu hazırlayan bir diğer faktör olmuştur. Yörede hayvan sayısında yaşanan azalmayla birlikte dericilik ve debbağlık gibi iş kolları hemen hemen yok olmuştur. Bu da gösteriyor ki; zanaatlar ihtiyaca paralel olarak gelişim göstermektedir. Halkın ihtiyacı ortadan kalkınca bu tür zanaatlarda da bir gerileme yaşanmaktadır. Keçi ve koyun sayısındaki azalmayla beraber dokumacılığın da bu durumdan olumsuz etkilendiğini ve bu hayvanların yünlerinden yapılan çeşitli giysi ya da eşyaların günümüzde yapılmadığını tespit ettik.

⁷⁷³Başoğlu, *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, s. 18-19.

Tarım ve hayvancılık konusunda daha önceden ifade edildiği üzere, 1964 ve 2013 yıllarına ait hayvan sayıları incelendiğinde son elli yıl içerisinde Boyabat yöresinin hayvancılıkta sayısal olarak geriye gittiğini ifade edebiliriz. Bunun en önemli nedeni kırsal alanda yaşayan insan sayısının azalması, başka bir deyişle Boyabat ilçe merkezine ve büyükşehirlere göç eden insan sayısındaki artış olarak gösterilebilir.⁷⁷⁴ Özellikle manda sayısındaki azalma⁷⁷⁵ tüketim kültürünü de etkilemiştir. Eskiden Boyabat yöre halkı tarafından tercih edilen manda yoğurdunu günümüzde bulmak neredeyse imkansız hale gelmiştir.

Geleneksel Boyabat kültürü; kentleşme, modernleşme ve teknolojik gelişmeler ışığında büyük değişimler yaşamıştır. Bahse konu bu değişimin olumsuz etkilerinin en aza indirebilmesi, kültürel değerlerin korunması, yaşatılması ve sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılması için başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere derneklere, meslek odalarına, sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Boyabat Kaymakamlığı'nın öncülüğünde başlatılmasını uygun gördüğümüz bu çalışmalarda somut kültürel mirasımızla birlikte somut olmayan kültürel mirasımızın da tespiti yapılarak yöreye ait bu değerlerin yaşatılması için neler yapılması gerektiği planlanmalıdır.

Genel olarak içinde bulunduğu bölgenin yapı özellikleri çerçevesinde, geleneksel çizgide olan Boyabat yöresinde özellikle son on yılda hızlı bir şekilde kültürel değişim yaşanmış ve bu değişimden Boyabat yöresi halkbilim ürünleri de nasibini almıştır. Halkın gündelik hayatını da etkileyen bu değişim, toplumsal ilişkilerde de bir değişim ve dönüşüme neden olmuştur. Yaşanan her hızlı değişimde bazı problemlerin yaşanması kaçınılmazdır.

Halkbilim ürünlerinin korunması, yaşatılması ve en iyi şekilde gelecek kuşaklara aktarılması için Boyabat yöresinde yapılması gerekenleri bir öneri olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. Boyabat yöresi; geleneksel evleri, el sanatları, yemekleri, tarihi ve doğal güzellikleri ön plana çıkarılarak kültür turizmi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu

⁷⁷⁴Belirtilen yıllara ait genel nüfus sayım verileri incelendiğinde kırsal alanda yaşayan insan sayısındaki azalma net olarak görülecektir.

⁷⁷⁵Yörede manda sayısı 1964 yılında 12.929 iken 2013 yılında 1.050'ye düşmüştür.

bağlamda ilçenin halkbilim ürünlerinin de sergileneceği bir kent müzesi oluşturulmalıdır.

2. Çok eski bir geçmişe sahip olduğunu düşündüğümüz Geleneksel Boyabat Mutfağının acilen envanteri çıkarılmalı ve ulusal bazda yöresel yemek yarışmaları düzenlenerek dikkatlerin bu yöne çekilmesi sağlanmalıdır. Yine yöre mutfağında önemini kaybetmeye başlamış olan konserveçiliğin yeniden canlandırılması için halkın ücretsiz yararlanabileceği yerler oluşturulmalıdır.

3. Tarihî Boyabat Evlerinin tamamının restorasyon çalışmaları yapılarak tıpkı Safranbolu Evleri örneğinde olduğu gibi yöre turizmine kazandırılmalıdır. Bahse konu evlerin fizikî alanlarında yapılacak düzenlemelerin yanında buraların yaşayan birer müze haline dönüştürülerek işler hale getirilmesi kültür ekonomisi açısından son derece önemlidir.

4. Coğrafi tescili alınan Boyabat Çemberi'nin yaşatılması ve yaygınlaştırılması için büyük bir atölyede çember üretimi yapılmalı ve bu ürünlerin pazarlanması amacıyla ilçenin muhtelif yerlerine butik büfeler kurulmalıdır.

5. Boyabat yöresine özgü kültürel varlıkların sergileneceği *Boyabat Açık Hava Müzesi* oluşturulmalıdır. Bu müzede yöresel yemeklerin yapılarak gelen turistlere sunulması ile ilçe ekonomisine önemli katkılar sunacağı kanaatindeyiz.

6. Teknolojik gelişmelere paralel olarak çocuk oyunlarında da belli oranda bir gerileme yaşandığı aşıkardır. Çocukların cep telefonu, tablet gibi elektronik aletlerle oynadıkları sanal oyunların yerine; onların fiziksel, ruhsal, zihinsel, sosyal, psiko-motor gelişimlerine katkıda bulunacak sokak oyunlarına yönlendirilmesi ve bu anlamda yeni oyun alanlarının oluşturulması önem arz etmektedir. Bu konuda en önemli görev Boyabat Kaymakamlığı ve Boyabat Belediyesi'ne düşmektedir.

7. Boyabat Kalesi, Geleneksel Boyabat Evleri, Bazalt Kayalıkları, Salar Köyü Kaya Mezarı gibi tarihî yapıların ulusal ve uluslararası alanda tanıtımlarının etkili bir biçimde yapılması ile yörede kültür turizminin canlanacağı öngörülebilir. Profesyonel bir ekip tarafından oluşturulacak internet sitesinde yöreye ait kültürel ürünlerin tanıtılması sağlanmalıdır.

8. Tarihî Boyabat Panayırı ile birlikte aynı haftaya gelecek şekilde *Pirinç Festivali* düzenlemek yöre tanıtımı açısından önemli bir etkinlik olabilir. Festival

kapsamında *En İyi Pirinç Yetiştirme Yarışması*, *En İyi Pilav Yapma Yarışması* gibi faaliyetlerin yanında konserler düzenlenmesi etkinliğe renk katabilir. Bu tür festivaller Boyabat yöresinin turistik açıdan cazibe merkezi olmasına önemli katkılar sunabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akalın, L. Sami; *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1970.
- Alangu, Tahir; *Türkiye Folkloru El Kitabı*, İstanbul: Adam Yayınları, 1983.
- Altun, Işıl; *Kandıra Türkmenlerinde Doğum Evlenme Ölüm*, Kocaeli: Yayıncı Yayınları, 2004.
- And, Metin; *Oyun ve Bügü Türk Kültüründe Oyun Kavramı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, 2003.
- Armağan, Mustafa; *Gelenek ve Modernlik Arasında*, İstanbul: Timaş Yayınları, 4. Baskı, 2013.
- Arslan, Mustafa; *Türk Popüler Dindarlığı*, İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Artun, Erman; *Adana Halk Kültürü Araştırmaları*, Adana: 2000.
- ; *Türk Halkbilimi*, Ankara: Kitabevi Yayınları, 2008a.
- ; *Halk Kültürü Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008b.
- ; *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, Adana: Karahan Kitabevi, 2014.
- Başoğlu, Bekir; *Boyabat ve Çevresi Tarihi*, Ankara: Doğu Matbaacılık, 1972.
- Best S. ve Kellner D., *Post-modern Teori, Eleştirel Soruşturmalar*; M. Küçük (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998.
- Bilmen, Ömer Nasuhi; *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1990.
- Birsen, Gökçe; *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara: Savaş Yayınevi, 1996.
- Boratav, Pertev Naili; *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: 1969.
- ; *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1997.
- Bostancı, M. Naci; *Kültür ve Değişme*, İstanbul: Hamle Yayınları, 1990.
- Cevizci, Ahmet; *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Ekin Yayınları, 1997

- Çıkla, Selçuk; *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişimleri ve Serveti Fünûn Romani*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Çobanoğlu, Özkul; *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
- Çubukçu, Aydın; *Kültür ve İdeoloji Sorunları*, İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı, 1994.
- Demirhan, Ahmet; *Modernlik*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1992.
- Doğan, Hasan Zafer; *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2004.
- Doğan, İsmail; *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2008.
- ; *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009.
- Doğan, D. Mehmet; *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ülke Yayıncılık, 1994.
- Ekici, Metin; *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2004.
- Ergin, Muharrem; *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara: TDK Basımevi, 1989.
- Erkan, Rüstem; *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Ankara: Bilimadamı Yayınları, 2. Baskı, 2002.
- Erken, Veysi; *Bir Sivil Örgütlenme Modeli Âhilik*, Ankara: Berikan Elektronik Basım Yayım, 2012.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki; *Anadolu İnançları*, İstanbul: y.y.,1987.
- Gökoğlu, Ahmet; *Paphlagonia-Paflagonya- Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*,I, Kastamonu: Doğrusöz Matbaası., 1952.
- Güneş, Sadık; *Medya ve Kültür*, Ankara: Vadi Yayınları, 1996.
- Günay, Umay; *Folklor Nedir?*, Türk Folkloru Araştırmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1987.
- Güvenç, Bozkurt; *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. Basım, 1994.
- Hobsbawm, Eric ve Ranger, Terence; *Gelenegin İcadı*; Mehmet Murat Şahin (çev.), İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006.
- İnan, Abdülkadir; *Makaleler ve İncelemeler*, Ankara: y.y.,1987.
- ; *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: TTK Basımevi, 1995.
- Kalafat, Yaşar; *Türk Kültürlü Halklarda Ölüm*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.
- Katip Çelebi; *Cihannüma*, İstanbul: 1140/1724.

- Kaya, Doğan; *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2001.
- Kocasavaş, Yıldız; *Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Âdetleri*, Türkler, 3. cilt, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Köseoğlu, Nevzat; *Milli Kültür ve Kimlik*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1997.
- Oğuz, M. Öcal; *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*, Ankara: Akçağ Yayınevi, 2002.
- ; *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2009.
- Oğuz, M. Öcal vd.; *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları, 6. Baskı, 2008.
- Ögel, Bahaeddin; *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul: y.y.,1988.
- ; *Türk Mitolojisi*, Ankara: 1995.
- Örnek, Sedat Veyis; *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, 2. Baskı, 1979.
- *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Özdemir, Cafer; *Âşık Tarzı Türk Şiirinde Osmanlı Toplum Hayatı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011.
- Özdemir, Nebi; *Türk Çocuk Oyunları*, 1.cilt, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.
- ; *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, Ankara: Hacettepe Yayınları, 2012.
- Özhan, Mevlüt; *Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü*, Ankara: Feryal Matbaası, 1997.
- Parekh, Bihikhu; *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2002.
- Roux, Jean Poul; *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, Aykut Kazancıgil, (çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2002.
- Sağlık, Şaban; *Popüler Roman Estetik Roman*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2010.
- Sahih-i Buhârî Muhtasarı; *Tecrid-i Sarih Tercemesi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1978.
- Sencer, Muzaffer; *Toplumbilimlerinde Yöntem*, İstanbul: Beta Yayın Basım, 3. Baskı, 1989.
- Tan, Nail; *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*, İstanbul: Artmedia, Beşinci Baskı, 2000.
- Tanyol, Cahit; *Sosyolojik Açından Din, Ahlak, Laiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar*, İstanbul: y.y.,1970.
- Türk Dil Kurumu (TDK), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları, 1988.

- Türk Dil Kurumu (TDK), *Derleme Sözlüğü*, 8. cilt, Ankara: TDK Yayınları, 1993.
- Türküne, Mümtaz'er; *Modernleşme, Lâiklik ve Demokrasi*, Ankara:Ark Yayınları, 1994.
- Tuncer, Baran; *Ekonomik Gelişme ve Nüfus*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1976.
- Tural, Sadık Kemal; *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Ankara: y.y.,1994
- Turhan, Mümtaz; *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2006.
- Türkdoğan, Orhan; *Değişme- Kültür ve Sosyal Değişme*; İstanbul: Birleşik Yayınları, 1996.
- *Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2008.
- Ülken, Hilmi Ziya; *Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- Ünalan , Şükrü; *Dil ve Kültür*, Ankara: Nobel Yayınları, 2010.
- Yavuz, Hilmi; *Alafrangalığın Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.
- Yılmaz, Sinan; *Nazar, Büyü ve Fal*, İstanbul: Divan Kitap, 2004.
- Zijdeveld, Anton C.; *Sahnelik Toplum*; Kadir Canatan (çev.), İstanbul: Pınar Yayınları, 2007.
- Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, İstanbul: Toker Yayınları, 1990.

Sürelî Yayınlar

- Acıpayamlı, Orhan; "Anadolu'da Nazarla İlgili Âdet ve İnanmalar", *Üniversitesi DTCF Dergisi* 1-2, 1962, ss. 1-40
- Başgöz, İlhan; "İnsan Adları ve Toplum", *Türk Dili*, S. 294, 1976, ss. 164-170.
- Başoğlu, Bekir; "Boyabat Düğünleri 1" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 10, 1980, ss. 19-22.
- ; "Boyabat Düğünleri 3" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 12, 1980, ss. 18-21.
- ; "Hafta Günlerinin Adları" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 14, 1980, ss. 8.
- ; "Boyabat Panayırı" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 16, 1980, ss. 27.
- ; "Boyabat Yöresinde Giyim" *Türk Folkloru Dergisi*, S. 17, 1980,ss. 20.
- ; "Boyabat Esnaf Kolları " *Türk Folkloru Dergisi*, S. 40, 1982, ss. 8-9.

- Boyraz, Şeref; "Okuntudan Davetiyyeye Bir Dönüşümün Anatomisi", *Millî Folklor Dergisi*, S. 84, 2009, ss. 87-96.
- Büken, Gülriz; "Amerikan Popüler Kültürünün Türkiye'de Yayılışına Karşı Tepkisel Düşünceler"; *Doğu Batı Dergisi*, S. 15, 2001, ss. 45-56.
- Çamkara, Ayşe; "Teknoloji ve Kültürel Endüstri: 'Web'ten 'Cep'e Alkışların Dönüşümü", *Millî Folklor Dergisi*, S. 75, 2007, ss. 27-29.
- Çelik, Celalettin; "Bir Kimlik Beyanı Olarak İsimler: Kişi İsimlerine Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 2, 2007, ss. 5-21.
- Çetin, Halis; "Gelenek ve Değişim Arasında Kriz: Türk Modernleşmesi"; *Doğu Batı Dergisi*, S. 25, 2003, ss. 11-40.
- Dundes, Alan; "Halk Kimdir? (Who Are The Folk?)" (çev.) Metin Ekici, *Millî Folklor Dergisi*, S. 37, 1998, ss. 139-153.
- Duvarcı, Ayşe; "Halk Kültürü Uygulamalarından Biri Olan Fal Geleneğinin Değerlendirilmesi", *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı I*, 13/37, 2002, ss. 117-128.
- Ekici, Metin; "Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme" *Milli Folklor*, S. 45, 2000, ss. 2-8.
- Erdem N. ve Özakin, R.A., "Sinop-Boyabat Kentsel Mimarlık Envanter Raporu 2002 Yılı Çalışması", *TÜBA-TÜKSEK Kültür Envanteri Dergisi*, 2003, ss. 90-128.
- Kalafat, Yaşar; "Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnanışları Karşılaştırması", *Millî Folklor Dergisi*, S.24, 1994, ss. 34-41.
- ; "Alanya Yöresinde Kilit-Bağ-Kitlenmek-Bağlanmak", *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı II*, 13/ 39, 2002, ss. 589-596.
- Kaplan Yunus, "Türk Hamam Kültürünün Divan Şiirine Yansımaları", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (TAED)*, S. 44, 2010, ss. 131-155.
- Kazan, Şevkiye; "Klasik Türk Şiirinde Nazar: Göz Değmesi", *Milli Folklor*, S. 68, 2005, ss. 166-179.
- Kazmaz, Süleyman; "Halk Kültürüne Toplu Bir Bakış Düşünceler ve Değerlendirmeler", *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı II*, 13/ 38, 2002, ss. 295-325.
- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan; "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Dergisi*, 3/3, 2012, ss.163-184.
- Koşay, Hamit Zübeyr ve Ülkütaşır, M. Şakir; "Türklerde Ad Verme ve Türk Adları", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, c. 8, 1964, ss. 3301-3302.
- Köse, Aynur; "Değişimin Gölgesindeki Gelenek: Popüler Diziler ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü", *Milli Folklor Dergisi*, S.101, 2014, ss. 291-306.
- Köse, Nerin; "Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği" *Milli Folklor Dergisi*, 2003, ss. 92-109 S. 60.

- Mutlu, Erol; "Popüler Kültürü Eleştirmek", *Doğu Batı Dergisi*, S. 15, 2001, ss. 11-44.
- Oğuz, M. Öcal; "Kentlerin Oluşumu ve Gelişimi Süreçlerinde Türk Halkbilimi", *Millî Folklor Dergisi*, S. 52, 2001, ss. 49-52.
- Örnek, Sedat Veyis; "Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma", *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı*, 1975, ss. 101-112.
- Perşembe, Erkan; "Modernlik Gerçeğinden Postmodernlik Söylemine Din Sorunu"; *EKEV Akademi Dergisi*, S. 13, 2002, s. 3-4.
- Shils, Edward; "Gelenek"; Hüsamettin Arslan (çev.), *Doğu Batı Dergisi*, S. 25, 2003, ss. 101-131.
- Şişman, Bekir; "Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar", *Erdem Dergisi Türk Halk Kültürü Özel Sayısı*, S. 39, 2002, ss. 445-470.
- ; "Anadolu'da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma", *Millî Folklor Dergisi*, S. 46, 2000, ss. 104-108.
- ; "Samsun'da İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk Kültür Tarihi Bağlamında Düşündürdükleri", *Millî Folklor Dergisi*, S. 58, 2003, ss. 86-92.
- Uslu, A. ve Kiper, T.; "Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı", *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, S.3, 2006, ss. 305-314.
- Vural, Mehmet; "Gelenek ve Dinlerin Aşkın Birliği" *Doğu Batı Dergisi*, S. 25, 2003, ss. 161-175.
- Yurtseven, Ahmet; "XIX. Yüzyılın Ortalarında Boyabat Kazasının Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5/1, 2013, ss.1-10.

Sempozyum Bildirileri

- Artun, Erman; "Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları", *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı- Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2005, ss. 57-71.
- Kanburoğlu, Özer; "Globalleşen Dünyada Yerel Kültürün Yok Olması ve Bu Bağlamda Kaybolan Zanaatlarımız", *Halk Kültürlerini Koruma-Yaşatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu*, Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2007, ss. 376-380.
- Özkarslı, Şirin Yılmaz; "Geleneksel Hamamdan Duşakabine Türk Yıkanma Kültüründeki Değişim", *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı- Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2005, ss. 581-594.

Sümbül, Muzaffer; "Kültürel Değişim Bağlamında Halk Oyunları Geleneği ve Bir Örnek Uygulama Olarak Adana-Osmaniye Halk Oyunları", *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı- Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2005 ss. 476-487.

Şişman, Bekir; "Teknolojik Gelişimin Kültürel Değişime Etkisi Bağlamında Vezirköprü Halk Zanaatları", *Halk Kültürlerini Koruma-Yaşatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu*, Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2007, ss. 582-599.

Uğuzman, Tülay; "Toplumsal Yapıda Meydana Gelen Değişmelerin Halk Kültürü Üzerindeki Etki ve Sonuçları", *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı- Kocaeli Üniversitesi- Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2005, ss. 539-553.

Yayınlanmamış Bilimsel Tezler

Kaplan, Tuba; "Gaziantep Kültür Turizmine Halkbilimsel Bir Yaklaşım", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2011).

Özdemir, Cafer; "Havza Yöresi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir Araştırma", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2003).

Şahin, Sahra; "Sinop ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Fenomonolojik, Morfolojik ve Tipolojik Bir İnceleme" (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2002).

Şişman, Bekir; "Samsun Yöresinde Yaşayan Halk İnançları Üzerine Bir İnceleme" (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1994).

Elektronik Kaynaklar

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12929/yasayan-insan-hazinelere-ulusal-envanteri.html> (27.09.2013)

<http://www.boyabat.gov.tr/> (03.04.2014)

<http://boyabat.meb.gov.tr/www/boyabat-ilcesinin-tanitimi/icerik/10> (02.02.2014)

<http://www.boyabatmuftulugu.gov.tr/cmlr.html> (18.10.2013)

<http://boyabatweb.tripod.com/tarihi.html> (13.10.2013)

<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1463.pdf> (03.01.2014)

http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/d14310c0e3fae99_ek.pdf?dergi=T%DCRK%D DYE%20JEOLAJ%DD%20B%DCLTEN%DD (05.02.2014).

http://kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_18_WW9W32SE_boyabat_ilce_analizi.pdf (23.10.2013).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>. (03.04.2014).

http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf (27.11.2013)

<http://web.ogm.gov.tr/birimler/bolgemudurlukleri/kastamonu/Sayfalar/boyabat.aspx> (15.11.2013)

http://www.sinop.edu.tr/akademikbirimler/yuksekokullar/boyabat_my/(24.04.2013)

<http://www.tdk.gov.tr> (01.04.2014).

<http://www.trtnotaarsivi.com/> (05.09.2013)

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=tarihce> (01.04.2014).

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. (01.04.2014).

<http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/cografitescil/126.pdf> (13.12.2013)

<http://yerelnet.org.tr> (07. 05.2013)

http://www.zaman.com.tr/sehir_boyabatta-kapadokyadan-sonra-en-buyuk-yer-alti-sehri-bulundu_679292.html (10.01.2014)

Kaynak Kişiler

- K.k. 1.Hüseyin Şimşek, 1939, Muratlı Köyü Boyabat, ilkokul,emekli-çiftçi
- K.k. 2.Hikmet Dernekbaşı, 1939, Boyabat, okuryazar, ev hanımı
- K.k. 3.Azize Uysal, 1933, Eğlence Köyü Boyabat, okuryazar, ev hanımı
- K.k. 4.Alime Demircan, 1959, Eğlence Köyü Boyabat, okuryazar, ev hanımı
- K.k. 5.Metin Güldür, 1952, Osman Köyü Boyabat, ilkokul, muhtar-çiftçi
- K.k. 6.Şükrü Yiğitbaş, 1971, Kadınlı Köyü Boyabat, ilkokul, imam-hatip
- K.k. 7.Güllüzar Saraç, 1953, Boyabat, ilkokul, ev hanımı
- K.k. 8.İsmail Uysal, 1935, Boyabat, ilkokul, emekli
- K.k. 9.Emine Gemicioğlu, 1945, Çeşnigir Köyü Boyabat, okuryazar değil,ev hanımı

- K.k. 10.Hüseyin Kökçü, 1956, Boyabat, üniversite,emekli-öğretmen
- K.k. 11.Ahmet Çakıcı, 1960, Boyabat, ilkokul, çiftçi
- K.k. 12.Osman Ateş, 1958, Boyabat, lise, esnaf
- K.k. 13.Emine Ateş, 1970, Boyabat, ilkokul, ev hanımı
- K.k. 14.Nazmi Özbek, 1947, Ayancık, ilkokul, esnaf
- K.k. 15.Bekir Kısacaoğlu, 1944, Kozkule Köyü Boyabat, okuryazar değil, çiftçi
- K.k. 16. Rıza Korkmaz, 1944, Kozkule Köyü Boyabat, ilkokul, muhtar
- K.k. 17. Sema Okur, 1974, Boyabat, lise, ev hanımı
- K.k. 18. Zehra Erol, 1965, Boyabat, lise, ev hanımı
- K.k. 19. Ayşe Olgun, 1920, Boyabat, ilkokul, ev hanımı
- K.k. 20. İsmet Altan, 1945, Boyabat, ilkokul, ev hanımı
- K.k. 21. Cemile Akçan, 1973, Adıyaman, üniversite, öğretmen
- K.k. 22. Figen Etçi, 1966, Boyabat, lise, usta öğretici
- K.k. 23. Ali Şahin, 1954, Boyabat, üniversite, emekli öğretmen
- K.k. 24. Gülşen Mor, 1969, Boyabat, lise, ev hanımı
- K.k. 25. Kadriye Bağcı, 1948, Boyabat, lise, emekli
- K.k. 26. Yaşar Kösebey, 1953, Boyabat, ilkokul, demirci.
- K.k. 27. Yılmaz Karşlıoğlu, 1951, Bayburt, lise, emekli.
- K.k. 28. Murat Yılmaz, 1937, Boyabat, ilkokul, esnaf.
- K.k. 29. Ömer Saraç, 1937, Boyabat, lise, emekli.
- K.k. 30. Celal Çatal, 1950, Hanönü, üniversite, emekli öğretmen.
- K.k. 31. Mehmet Doğan, 1960, Kastamonu, ilkokul, köy muhtarı-çiftçi.
- K.k. 32. Fadime Kansız, 1952, Kılıçlı Köyü Boyabat, ilkokul, ev hanımı.
- K.k. 33. Hakkı Küçükbaş, 1969, Boyabat, üniversite, esnaf.
- K.k. 34. Zehra Çelik, 1919, Şıhlı Köyü Boyabat, okuryazar değil, ev hanımı.
- K.k.35. Basri Kansız, 1950, Kılıçlı Köyü Boyabat, ilkokul, çiftçi.

- K.k. 36. Rasim Çelenkoğlu, 1947, Şıhlı Köyü Boyabat, ilkokul, muhtar-çiftçi.
- K.k. 37. Nahile Dilsiz, 1919, Şıhlı Köyü Boyabat, okuryazar değil, ev hanımı.
- K.k. 38. Cemil Aparan, 1949, Bürüm Köyü Boyabat, ortaokul, emekli.
- K.k. 39. Şirin Aparan, 1932, Bürüm Köyü Boyabat, okuryazar, ev hanımı.
- K.k. 40. Osman Altun, 1955, Kurusaray Köyü Boyabat, okuryazar değil, emekli-çiftçi.
- K.k. 41. Salim Aktaşgil, 1942, Akyörük Köyü Boyabat, ilkokul, emekli.
- K.k. 42. Naime Aşçı, 1931, Keseköy Boyabat, okuyazar değil, ev hanımı.
- K.k. 43. Ömer Aşçı, 1966, Keseköy Boyabat, ilkokul, muhtar-çiftçi.
- K.k. 44. Osman Menteş, 1939, Keseköy Boyabat, ilkokul, çiftçi
- K.k. 45. Ramazan Kaya, 1939, Boyabat, ortaokul, emekli.
- K.k. 46. Muammer Şehitoğlu, 1952, Boyabat, eğitim enstitüsü, öğretmen.
- K.k. 47. Yaşar Yılmaz, 1949, Boyabat, ön lisans, imam-hatip.
- K.k. 48. Ahmet Küçükbaş, 1949, Boyabat, lisans, veteriner.
- K.k. 49. Hasan Muslu, 1949, Akyörük Köyü, lise, emekli.
- K.k. 50. Necla Daldaban, 1952, Boyabat, lise, ev hanımı.
- K.k. 51. İrfan Sözen, 1941, Boyabat, ilkokul, esnaf.
- K.k. 52. Erdoğan Gürel, 1954, Boyabat, yüksekokul, emekli öğretmen.
- K.k. 53. Rıza Yörük, 1955, Boyabat Ilıca Köyü , ilkokul, muhtar-çiftçi.
- K.k. 54. Mehmet Utkan Okur, 2000, Van, öğrenci.
- K.k. 55. Tahsin Furkan Okur, 1998, Van, öğrenci.

EKLER

1. Anket Formu

"Halkbilimi Ürünleri Açısından Boyabat'ta Kültürel Değişim" Konulu Doktora Çalışması İçin Derleme Kapsam Alanı Belirleme Anketi (Köy Belirleme Anketi)

1. Cinsiyetiniz:

2. Yaşınız:

3. Mesleğiniz:

4.Nerede oturuyorsunuz? İlçe ile ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?

5.Çevrenizde masal anlatanlar var mı? Belirtiniz.

6. Çevrenizde türbe/yatır var mı? Bu türbe/yatır hakkında anlatılan herhangi bir efsane var mıdır?

7. Çevrenizde ne tür çocuk oyunları oynanır?

8. Çevrenizde mani söyleyen var mı? İsimleri nelerdir?

9. Hastalık durumunda doktor haricinde başvurduğunuz kişiler var mı? / Çevrenizde çeşitli tedaviler yapan (kırık-çıkıkçı, iğneci muskacı, okuyan, sünnetçi, halk hekimi, ocak sahibi) kimseler var mı?

10. Ramazanda, kına gecelerinde veya askere uğurlamalarda köyünüzde/çevrenizdeki köylerde eğlenceler düzenlenir mi?

11. Köyünüzde ya da çevrenizdeki köylerde köy seyirlik oyunları oynanır mı? Ne tür oyunlar oynanır?

12. Köyünüzde hangi yöresel yemekler yapılır?

13. Düğün âdetlerinin en yoğun uygulandığı köyler hangileridir? (3 köy adı yazınız)

14. Yağmur duası, hıdrellez, hasat şenlikleri gibi etkinlikler en çok hangi köylerde yapılır? (3 köy adı yazınız)

Ankete katıldığınız için teşekkür ederim.

Ömer Saraç

OMÜ Sos. Bil. Enstitüsü Doktora Öğrencisi

2. FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1. Boyabat ilçe merkezinden bir görünüm.

Fotoğraf 2. Tarihi Boyabat Kalesi.

Fotoğraf 3. Salar Köyü Kaya Mezarı.

Fotoğraf 4. Ülkemizin 106. Tabiat Anıtı olarak kabul edilen Boyabat Bazalt Kayalıkları ilçe merkezine 15 km uzaklıktadır.

Fotoğraf 5. Restorasyon çalışmaları tamamlanmış bir Geleneksel Boyabat Evi.

Fotoğraf 6. Geleneksel Boyabat Evleri'nde bulunan tavan göbeği.

Fotoğraf 7. Ahşap bir köy evi.

Fotoğraf 8. Boyabat Kalesi'nin arkasında yer alan Kalebağı'ndan bir görünüm.

Fotoğraf 9. Bir asırdan fazla mazisi olan Tarihî Boyabat Panayırı.

Fotoğraf 10. Şihli Köyü sakinlerinden Zehra Çelik ile görüşme esnasında.

Fotoğraf 11. Boyabatlı kadınlar kış hazırlıkları yaparken. (Erişte kesimi)

Fotoğraf 12. Geçmişte yöre mutfağında kullanılan kap kaçaklar.

Fotoğraf 13. Boyabat yöresinin meşhur sırık kebabı.

Fotoğraf 14. Köylerde özellikle dini bayramlarda büyüklerin vazgeçilmez eğlence aracı olan "Şingırşak".

Fotoğraf 15.Yorgancılık zanaatının son temsilcilerinden Nazmi Özbek ile birlikte.

Fotoğraf 16. İşlikte (dokuma tezgahı) çember dokuma sırasında.

Fotoğraf 17. Türk Patent Enstitüsü tarafından verilen Coğrafi İşaret Tescil Belgesi ile çemberin Boyabat yöresine ait olduğu tescillenmiştir.

Fotoğraf 18. Boyabat yöresinde başörtüsü olarak kullanılan çember ve pıtanın giysi olarak -etek, bluz, pantolon gibi- kullanımı.

Fotoğraf 19. Kalebağı'nda gerçekleştirilen Hıdrellez Şenliklerinden bir görüntü.

Fotoğraf 20. Hıdrellez Şenliklerinde konuklara ikram edilmek üzere kazanlarda pişirilen yemekler.

Fotoğraf 21. Kozkule Yayla Şenliği'nde katılımcıları coşturan davul zurna ekibi.

Fotoğraf 22. Yağmur duası esnasında.

Fotoğraf 23. Çeltik tarlalarından bir görünüm.

Fotoğraf 24. Bakircılar arşısı.

Fotoğraf 25. GemiŖte amaŖır yıkama esnasında kullanılan tokaç.

Fotoğraf 26. Ocaklık

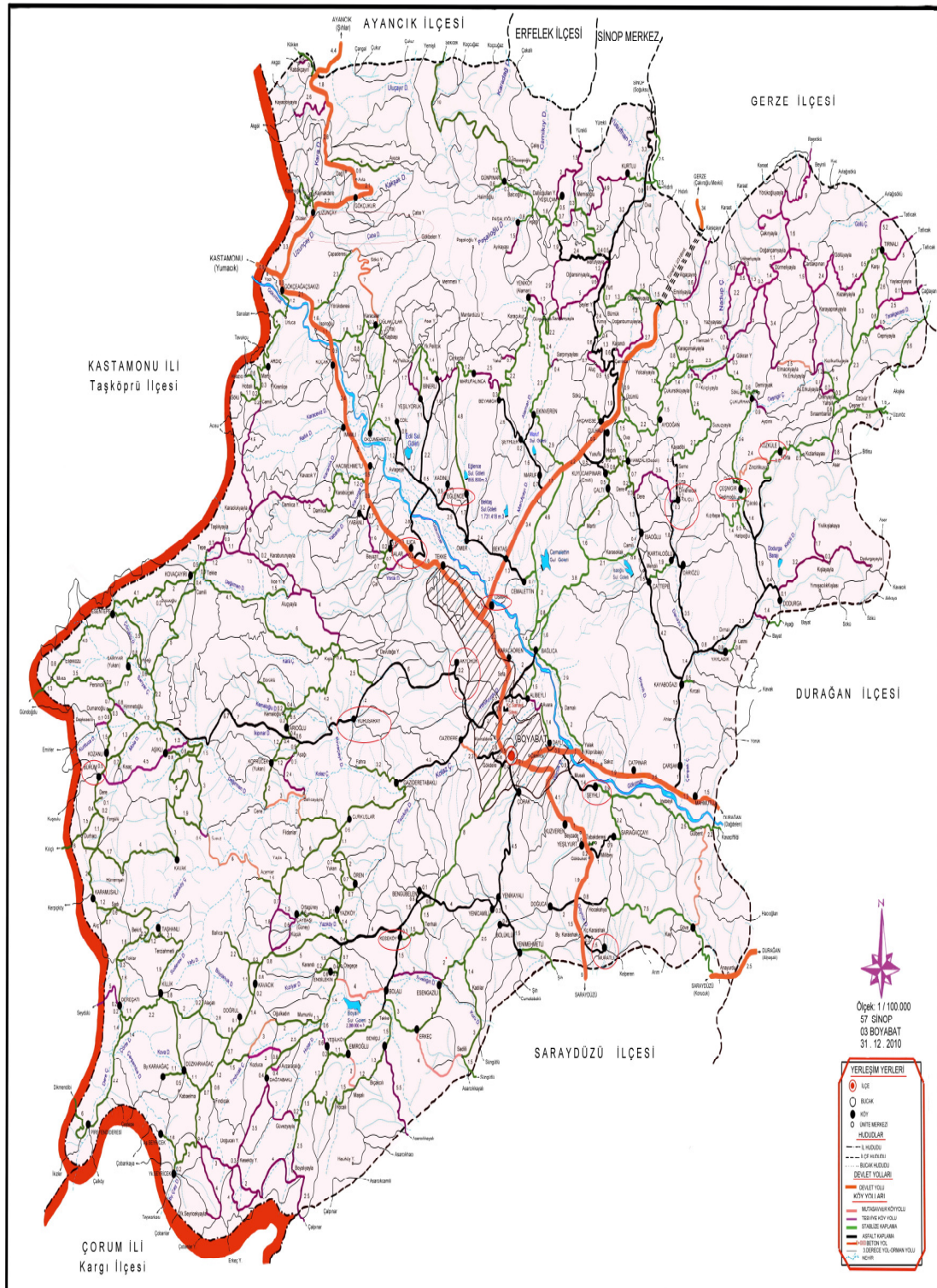

Fotoğraf 27. Eskinin en önemli ulaşım aracı olan kağnılar, günümüzde müzelik durumdadır.

Fotoğraf 28. Boyabat Kalesi'nin eteklerinde yer alan bir dilek ağacı.

3. BOYABAT VE KÖYLERİ HARİTASI

ÖZGEÇMİŞ

Ömer Saraç, 05.08.1975 tarihinde Boyabat'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Boyabat'ta tamamladıktan sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1997 yılında mezun oldu. Mezuniyetinden bu yana Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Türkçe öğretmeni olarak görev yaptı. İyi derecede İngilizce bilen Saraç, öğretmenlik görevine Samsun 23 Nisan Ortaokulu'nda devam etmektedir.

İletişim Bilgileri

E-mail : omersarac57@hotmail.com

Telefon : 0 505 241 92 77

Bildiriler/Yayınlar:

1. Saraç, Ömer "Samsun Başkonak Köyü'nde Hıdrellez Geleneği Örneğiyle Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması" *Samsun Sempozyumu*, Samsun, 2011.
2. — "Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesinde Sosyal Göstergeler Açısından Kültür Kodları ve Anlam Kalıpları" *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2 / 4, 2013, ss. 128-137.
3. — "Özdemir, Cafer (2011) Âşık Tarzı Türk Şiirinde Osmanlı Toplum Hayatı, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 522 s. ISBN 978-605-5397-09-08" *Osmanlı Hakimiyet Alanı Çalışmaları / Studies Of The Ottoman Domain*, Cilt 1/1, 2011, s. 43-45.
4. — "Âşık Sümmânî'nin Şiirlerinde Toplumsal Eleştiri" *1. Uluslararası Âşık Sümmânî ve Âşıklık Geleneği Sempozyumu*, Erzurum, 2012.

5. — "Bir Göze Bir Gül Adlı Masalın Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi"
Osmanlı Hakimiyet Alanı Çalışmaları /Studies Of The Ottoman Domain, Cilt 4/6, 2014, s. 24-30.
6. — "Kültürel Mirasımızın Tanıtımı Bağlamında Lâdik Ambar Köy Açık Hava Müzesi", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre*, Samsun, 2014.
7. Özdemir, Cafer ve Saraç, Ömer "Bir Kültür Aktarıcısı Olarak Samsunlu Masal Dedesi Cemalettin Kavaklıgil" *III. Uluslararası Canik Sempozyumu: Samsun-Canik ve Değerleri*, Samsun, 2013.